

ژیانی کوردهواری

حههید رهشاش

ههولتیر: ۲۰۱۱

ژياني كوردهواري

جهميد رهشاش

ههولير: ٢٠١١

- * ناوی کتیب: ژبانی کورده‌واری
- * نویسنی: حمید ره‌شاش
- * بلا‌وکراوه‌ی ئه‌کادیمیای کوردی، ژماره (۲۱۸)
- * نه‌خشه‌سازی و به‌رگ: عوسمان پیرداود
- * تیراژ: ۵۰۰ دانه
- * چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولیر
- * له‌به‌رپوه‌به‌رایه‌تی گشتی کتیب‌خانه گشتیبه‌کان ژماره‌ی سپاردنی ( ) سالی (۲۰۱۱) ی پیدراوه.

پیشکشه به :

- * به گهلی کوردستان
- * به مه لک خانی هاوسه رم له ماوهی سی ساله نه خوشه
- که له رژانی خوشی و ناخوشی و دهریه دهری هاوکارم بووه.
- * به یه یه کهی منداله خوشه ویسته کانم.

پيشه‌كى:

له پاش په‌یدا بوونی كه‌رسته و ئامی‌ری پیشكه‌وتووی فه‌لاحه‌تى جوراوجوری به‌رهمه‌ینه‌ر و چۆلكردن و راگواستنی دانیش‌توانی گونده‌كانی كوردستان بۆ ناو شاره‌كان و كۆمه‌لگایه زۆرملیه‌كان به‌هۆی شه‌ر و شوپۆر و كرده‌وه و رفته‌اره درپنده‌كه‌ی حكومه‌تى به‌عس گه‌له‌كه‌مان هه‌موو ژبان و ئیشو كار و كرده‌وه‌كانی له‌بیر چۆوه له‌پاش نه‌مانی سه‌دام به‌شه‌ك له‌گونده‌كانی كوردستان ئاوه‌دان كراو نه‌وه به‌لام دانیش‌توانی گونده‌كان نه‌هاتینه‌وه سه‌ربار و دۆخی جارن بۆیه ناوی كه‌رسته‌ی فه‌لاحه‌تى و ئاژهل داری و كار و كاسبی جارن له‌بیركراو به‌شى زۆری پیره‌میره‌كانیش ناوی كه‌رسته‌ كۆنه‌كانی له‌بیر نه‌ماوه من له‌كاتی دانیشتن له‌گه‌ل پیره‌میره‌كان قسه‌مان ده‌كرد له‌باره‌ی ژبانى كورده‌وارى پيشان و ناوی كه‌رسته‌ی فه‌لاحه‌تى و مه‌ردارى و ئیشوكارى پيشان به‌شى زۆریان شتیان له‌بیر نه‌ماوه پیره‌میره‌كان به‌منیان ده‌گۆت مادام تۆ ئه‌وه هه‌موو شتانه‌ت له‌بیر ماوه بیان نووسه من زۆرشتی كۆنم له‌بیر ماوه له‌بهر ئه‌وه‌ی هیشتا مندال بووم دایكم و باوكم كۆچی دوایانكرد و من تووشی ده‌ربه‌ده‌رى بووم به‌شى زۆری ناوچه‌كانی كوردستان گه‌راوم بۆ كاسبی هه‌موو جۆره كاسبیه‌كه‌م كردیه بۆیه هه‌رچه‌نده پیرم به‌لام زۆرشتی كۆنم له‌بیر ماوه جا بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌و شته‌ كۆنانه له‌بیر نه‌چن وام به‌باش زانی بیان نووسم و پیشكه‌ش گه‌له‌كه‌می بكه‌م هه‌رچه‌نده من له‌و باوه‌ره‌دانه‌بووم بتوانم چاپی بكه‌م له‌بهر چه‌ند هۆیه‌ك ١- له‌بهر ده‌ست كورتی دووهم له‌بهر ئه‌وه‌ی شیوه‌ی نووسینه‌كه‌م خۆرسكه‌ به‌خۆم فی‌ری خۆینده‌وارى بوویه به‌بێ قوتابخانه ده‌ترسام هه‌له‌م هه‌بێ له‌باره‌ی نووسین به‌هه‌ر حال پیرم دا ئه‌وه‌ی له‌بیرم ماوه له‌باره‌ی ژبانى كۆنى كورده‌وارى بیان نووسم بۆ ئه‌وه‌ی ناویان بزرنه‌بێ نووسینی باشت‌ر له‌ نه‌نووسینی، كورد ده‌لێ ئه‌وه‌ی له‌سه‌ر راستانه له‌سه‌ر خیزانه، من خزمه‌كم هه‌یه كارمه‌ندی پرسگای ئه‌كادیمی هه‌ریمی كوردستانه ناوی دیدار سلیمانه به‌هۆی ئه‌و جه‌نابى دكتور ئازاد احمد محمودم ناوسى ئه‌و دكتوره به‌پریز و كورد په‌روه‌ره به‌هانام هات و یارمه‌تى منى دا له‌ چاپكردنی هه‌ردوو كتیبه‌كانم كتیبی په‌ندی كوردی و كتیبی ژبانى كورده‌وارى من پر به‌ دل سوپاسی دكتور ئازاد ده‌كه‌م بۆ ئه‌وكاره خیره‌ی له‌گه‌ل

منی کرد وه زۆر سوپاسی مامۆستای هیژاو کورد پهروهه جهنابی رهشید فهندی
دهکهه زۆر هاوکاری کردوم وه زۆر سوپاسی مامۆستایانی شارهزایهکان دهکهه زۆر
خۆبان ماندوو کرد له راستکردنهوهی ههله و نووسینهکان. دووباره سوپاس بۆ ههموو
لایهک له کۆتایدا داواى لیبووردن دهکهه لهکهه و کورتى نووسینهکهه.
لهگهڵ ئهوه پهیری پێرم

حهمید رهشاش

٢٠٠٨/٨/١

بەشی یەكەم

شوانی و مەرداری لەناوچەکانی کوردستان

جۆره‌کانی شوانی

جۆری یەكەم:-

شوانی گەله، ئەم جۆره شوانییە له هەندەك جیگا پیتی دەلین شوانی گەله وهله هەندەك جیگای تر پیتیدەلین شوانی کوتە، یان شوانی جکۆ، ئەم جۆره شوانییە بهو شیوهیی خوارهوه ده‌بیت هەندەك له گونده‌كان میگه‌لی ته‌واویان نیه هەرماله و چەند سەر ئاژەله‌کیان هه‌یه بۆ چەند سەر ئاژەلیک ناتوانی شوانی بۆ بگری ناچار دەبن به‌هه‌موو گونده‌که شوانیک ده‌گرن هه‌موو گونده‌که ریکده‌که‌ون له‌سه‌ر دابین کردنی شه‌رتی شوانه‌که و جۆری ریکه‌وتنه‌که‌ش به پیتی زۆر و که‌می سه‌ری ئاژەله‌کانه، ئەگەر مالمیک ئاژەلی زۆر بی پاره‌ی زۆر به‌به‌ر ده‌که‌وی، پاش ئەوه‌ی له‌سه‌ر شه‌رتی شوانه‌که ریکده‌که‌ون له پاشان ده‌بی له‌سه‌ر نان خواردن و نوستنی شوانه‌که‌ش ریکه‌که‌ون ئەویش هه‌ر به‌پیتی زۆر که‌می ئاژەل ده‌بی ئەگەر شوانه‌که خه‌لکی گونده‌کانی خۆیان باو ئەوه شه‌وه له ماله‌که‌ی خۆی ده‌نوی وه‌له مالمی خۆشی نان ده‌خوات ئەگەر شوانه‌که خه‌لکی گونده‌که‌ی خۆیان، نه‌دبووبایه ئەوه نان و خواردنی له‌سه‌ر ماله‌کان ده‌بی به پیتی زۆر و که‌می په‌زه‌کان، یان ئاژەله‌کان مالمی هه‌یه شه‌ویکی به به‌رده‌که‌وی و مالمی هه‌یه دووشه‌وی به‌به‌ر ده‌که‌وی له‌به‌ر ئەوه‌ی مه‌ر و بزنی زۆرتره شوانه‌که له هه‌ر مالمیک بیت له نانی نیوه‌رۆ ده‌ست پیتده‌کات واته له هه‌ر مالمیک نان بخوا هه‌ر له هه‌مان مالمی ده‌خه‌وی، ئەگەر شوانه‌که جگه‌ره کیش بی ئەوه توتن و جگه‌ره‌ش هه‌ر له‌سه‌ر ئەو ماله‌یه که نانی لیتده‌خوات و جل و به‌رگ شو‌رینی هه‌رله‌وماله ده‌بی هه‌ندەك گوند شوانیان نه‌ده‌گرت. ئەوه‌خواهن مه‌ره‌کان به‌نۆبه‌ت ده‌چوونه به‌رمالا ته‌که‌ی خۆیان ئەوه‌ش هه‌ربه‌پیتی زۆر که‌می ئاژەل بوو مالمی هه‌بووسه‌ری ئاژەلی که‌م بوو رۆژه‌کی به‌به‌رده‌که‌وت هه‌بوو سه‌ری ئاژەلی زۆر بوو دوورۆژی به‌به‌رده‌که‌وت وه‌ده‌ر باره‌ی به‌رخه‌وانیش هه‌روه‌کو

شوانی بوو لهسه‌ری رېک ده‌که‌وتن به‌لام به‌رخه‌وان زووتر شه‌رتی هه‌رده‌هات، شه‌رتی به‌رخه‌وانی هه‌ره‌ه‌تا ئه‌وکاته‌ی بوو کارو به‌رخ ده‌پراوه‌و به‌گه‌ردایکی ده‌که‌وت وه‌له‌ شیر خواردن ده‌پرا. ئه‌وکاته‌ی شه‌رتی به‌رخه‌وان ته‌واوده‌بوو. له‌وه‌رزی زستانان مال‌ات له‌هۆلجی داده‌کرا بوئه‌وه‌ی شوانه‌که‌ ئازله‌له‌ کانی کۆبکاته‌وه، هه‌رله‌ناو گونده‌که‌ شوپنیک دیاری ده‌کرا بۆکۆکردنه‌وه‌ی ئازله‌له‌کان هه‌موو مالیک ئازله‌له‌کانی خۆیان ده‌به‌نه‌ ئه‌وشوینه‌و شوانه‌که‌ش می‌گه‌له‌که‌ی ده‌باته‌ ئاقاری و تائپوری، له‌کاتی رۆژئاوا‌بون می‌گه‌له‌که‌ی ده‌هیناوه‌ ناو گوندی ئازله‌له‌کان مال‌ه‌کانی خۆیان پیده‌زانی و دو‌چونه‌ مال‌ی خاوه‌نه‌که‌یان شوانه‌که‌ش ده‌چۆوه‌ ئه‌و مال‌ه‌ی که‌ نۆیه‌تی نان خواردنی لیبسو، شوانه‌که‌ ده‌یزانی له‌چه‌مالیکه‌ له‌وه‌رزی هاوین و پایزو به‌هاران هه‌موو ئازله‌له‌کان به‌یه‌که‌وه‌ ده‌بوون هه‌رله‌ناو گونده‌که‌ که‌له‌شوینی دیبیری کراو می‌گه‌له‌که‌ راده‌گیراو شوانه‌که‌ش شه‌وله‌ناو می‌گه‌له‌که‌ ده‌نووست له‌مال‌ه‌کان نه‌ده‌نووست به‌س بۆنان خواردن ده‌چۆوه‌ مال‌ه‌کان، له‌وه‌رزی به‌هاران شوانی گه‌له‌ ئه‌م ئه‌رکانه‌ی خواره‌وه‌ی له‌سه‌ریبوو.

۱- ده‌بوايه شه‌وین شیوه‌ خواری کرد باو شه‌وانیش له‌ناو می‌گه‌له‌که‌ بنووی.

به لام له وهرزه کانی ترشوان شه وینو شیتوه خواری نه ده کرد به تایبته تی له وهرزی زستان له بهر نه وهی شوان نه ایده توانی تازه لئی هه موو ماله کان کوکاته وه شوانی گه له له وهرزی زستان سه ری سووک بوو له بهر نه وهی مه ر و بز ن داده کرا له کاتی مه ریک یان بزنییک زابا نه گهر بهر خه که یان کاره که می با نه وه شوانه که جیشتانهی له کابانی خاوه ن په زه که وهرده گرت جیشتانه که ش هیلکه بوو یان هه نده ک خورما بوو هه مووکا تیک نه رکه کانی شوانی گه له سوکتر بوو له شوانی میگه لئی زور، دوشین و بیترکردن میگه لئی گه له یان کوته بیترنه ده کرا نه گهر میگه له که هاتباوه ناو گوندی هه ماله و تازه لئی خوئی ده دوشی یان شوانه که میگه له که ی ده هینا نزیک گوندی و میگه له که ی راده گرت و هه ر کابانیک ده هاتن تازه لئی خو بیان ده دوشی و نه و ماله ی نانی شوانی له سه ر بوو ژنه که ده بو له گه ل خوئی نانی شوانی هینا با وه هه روه ها نانی بهر خه وانیش له پاش دوشین بهر خه وانیش نیزیک ده بووه کار و بهر خ له دایکی بهر ده راو له پاش تیبه ردانی کار و بهر خ شوان و بهر خه وان نانیان ده خوارد و هه نده ک پشویان ده داو له پاشان کار و بهر خه کانیان له دایکه کانیان جودا ده کردنه وه پیتیان ده گوت هاو پترکردن له پاش هاو پترکردن شوان و بهر خه وان له یه کتر دوور ده که وتنه وه هنده ک جار وا ده بوو پیره کانیش له هاو پترکردن به شدارده بوون ئیوارانیش شه وان و بهر خه وان شیوه خو ره یان ده کرد و ده مانه وه له ئاقاری تاپاش نو پتری عیشایی و هه رکه سه و میگه لئی خوئی ده هینا وه ناو گوندی بو شه وین کردن له کاتی نیوه شه وان شوان ده بوو میگه له که ی رادا بابو ئاقاری بو له وه راندن پیش روزه ه لات میگه له که ی ده هینا وه گوندی له وهرزی هاوین له پاش ده غل ودان ده دروا وه شونی گه له بووی هه بوو میگه له که ی له ناو په ریزی هه موو ماله کان بله وه پیتی له بهر نه وهی تازه له که هی هه موو گونده که بوو، شوانی گه له هه نده ک جار یارمه تی نه و مالانه شی ده دا له کاتی پیویست نه وه پیشه ی شوانی گه له بوو تاشه رته که ی ته واوده بو که شه رتی ته واوده بوو ده یان گوت شه رتی شوانی هه رات هه نده ک جاری واهه بوو شوانه که داده مه زراوه و شه رته که ی تازه ده کرده وه به پیتی ریک که وتنی تازه شه رتی شوانان شه ش مانگ بوو.

جۆرى دووهم:-

شوانى ميڭگەلى تەواو واتە لە [۱۰۰] سەدسەر بە سەرەو لىرەدا دەبى ئەركەكانى شوان و خاوەن مالى جىيا بکرىتەو ئەركەكانى شوان دەبى ھەموو رۆژىک ميڭگەلەكەى لەوجىگايانە بلەوهرىنى كەلەوهرى ھەيەو لەوهرى خۆش دەبى شەوين و شىوہ خواربكات دەبى بەشوان لەناو ميڭگەلەكەى بنويت لەكاتى بىرکردن دەبى سەربىرى بگري لەكاتى مەروپزن زان دەبى ئاگادارىيى بىچووہەكەى بى نەمري و دەبى ميڭگەلەكەى بپارىزى و ھەندەك نەخۆشى ھەنە دەبى چارەسەريان بكات. ئەوہى سەرەو ئەركى شوان بوو.

ئەركەكانى خاوەن مالى ئەمانەى خوارەوہن و دەبى رەچاويان بكات بۆپاراستنى ئازەلەكان بەتايبەتى ئەوانەى مالىيان لەگوندەكانە.

۱- ھەوشەكى گەورەى لەقەدەرھەوانەوہى مالاتەكەى ھەبىت بەتايبەتى لەوهرزى زستان لەبەرئەوہى مالات ئىواران لەژووورەوہى.

۲- دەبى ھۆلى ھەوانەوہى مالاتى ھەبا بەپىيى پىويست بۆ وەرزى زستان.

۳- دەبى جىگاي كارو بەرخ دابىن بكات كەپىيان دەگوت كۆزى بەرخان.

۴- دەبى كاودانى دابىن كەردبا بۆ وەرزى زستان واتە ئالىك بۆمالاتەكەى.

۵- دەربارەى مەرتاودان ئەگەرگوندەكە جۆگا و ئاووى ھەبا يان كانى ئەوہمالاتەكە لەجۆگائاووى دەخواردەوہ خۆئەگەر جۆگانەبووايە ئەوہخاوەن ميڭگەلەكە پىويستى بەكۆل و بىرھەبوو بەئاووى بىيرەكە مالاتيان ئاودەدا كۆل لەدووشت درووست دەكرا يان لەپلپىت بەشىوہى جۆگادەكرا ۴-۵ متر درىژى دەبوو ئاووى تىدەكرا بۆئاودانى مەرومالات كۆل دەبى لەنزيك بىرەكەبى ئەومالاتەى مەرومالاتيان زۆريا ھەوزەكى گەورەيان درووست دەكردلە نىزيك كۆلەكە پىشى مالات ئاودان ھەوزەكە پر ئاودەكرا دەربارەى ئالىك دانى مالات ھەرلەناو ھۆلەكە لەبن دىووارەكان لەژووورپى ئاخوپ درووست دەكرا بەخشت و قوور بەشىوہى كۆلى ئاوبووكا و جۆى تىدەكرا. بۆئەسپ ھىسترو كەرەكان و گاجووت و بارگىن ئاخوپ درووست دەكرا بەلام ئاخوپى ولاخان بەرزتربوو لەئاخوپى مەرو بزنان. بۆكارو بەرخى ساواش جۆيان لەئاودەكرد تانەرم بىت يان بىرشكەى جۆيان بۆكارو بەرخان دەكرد بەشى زۆرى خاوەن مالاتەكان

پارچه ک قه‌رسیلی له‌نزیك گوندى ده‌کرد، قه‌رسیله‌که ده‌بوو‌ایه جوئی
ئه‌وقه‌رسیله بو‌کارو به‌رخ و مالاتی نه‌خۆش و مه‌ره که تره‌بوو بو‌ولاخی به‌رزه‌ش
بوو به‌رزه واته‌ئه‌سپ و هیتسترو بارگین مالاتی ورده وه‌کومه‌پو‌بزن کارو به‌رخ
له‌ناو قه‌رسییل به‌ره‌لاده‌کرا به‌لام و لاخی به‌رزه ده‌به‌ستراوه به‌گوربسه‌کی دریژ
ده‌بیان گوت ئه‌سپه‌که [رامان ته‌وران‌دییه] ئه‌وو‌لاخه به‌قه‌ده‌رد‌ریژایی گوربسه‌که
توانای خواردنی قه‌رسیله‌که هه‌بوو ئه‌گه‌رجیگایه‌که‌یان گواستباوه ده‌یان گوت
ته‌وره‌کی تری بدیی له‌ناو گیاش هه‌روابوو مادام ده‌به‌ستراوه.

بهشی دووهم ههویژ و ههویژ مارین

ههویژ و ههویژ مارین:-

ههویژ ئه و جیگایه یه له شه وان میگه لی مه پ و بزنی لی راده وهستی واته جیگای مۆکردنی مه پ و بزنی پیشان له گونده کانی کوردستان بۆ سوتهمه نی قشپلی مه پ و بزنیان به کارده هینا به تاییه تی له گونده کانی ده وره ی هه ولیر و که رکوک سوتهمه نی سه ره کی قشپیل بوو بۆنان و چیشته لینیان و خوگه رم کردنه وهش قشپیل به کار ده هات له به ره ئه وه ی هاوینان قشپیل کۆده کراوه بۆ سوتهمه نی جا ئه و گونده ی شوانی گه له یان هه با قشپله کهش دابهش ده که ن له سه رماله کان هه رشه وه ی هه ویژیکه بۆمالیک بوو ئه ومالانه ی ئازهلینان زۆره به با دووشه ووی به به رده کهوت واته به پیتی زۆرو که می سه ری ئازهل بوو . چۆنیه تی هه ویژ مارین به وشپوه ی خواره وه بووه وه یزه که له وه رزی هاوین هه موو رۆژیک داماردا له وه رزی پایزدا رۆژکه نارۆژکه هه ویژ ده ماردا ئه وگبسکه ی هه ویژی پیده ماردا ده باله شووره داری گه زبا له به ره ئه وه ی داری گه ز زۆرداره کی ره قو جیره هه ویژ به زۆری له کاتی عه سران ده یان ماری له به ره ئه وه ی تاعه سری قشپله که وشک ده بووه ئه و ژنه ی هه ویژی ده ماری پیشه کی خۆی ئاماده کردو سه روو میشکی خۆی ده پپچاو به رانپیلی له خۆده به ست گه سکه داره که ی به ده ست وه ده گرت ده هاته سه ره وه یزه که و ته مه شای ده کرد به مه زنده ی خۆی هه ویژه که ی ده کرده چه ندبه شیک ئه و به شانه پیمان ده گووت گره هه ویژبان گر، ژنه که له لایه کی دهستی پیده کرد گره کی ده داپری به شپوه ی بازنه ئی به مارین له ده وه ی ئه و بازنه یه ده سه هراوه له هه موو لاییک قشپله کی کۆده کرده وه تاقشپله لکه ده بووه یه ک کۆمه ل به رده وام ده بوو به وشپوه یه تاهه موو هه ویژه که ی ته واوده کردو ده یاری له پاشان به به رانپیلکه ی ئه گه ر توانیبای به چارۆگان هه مووی ده گواسته وه بۆماله وه له ناو قشپیل دان روویان ده کرد بۆ وه رزی زستان هه رده گیرا .

به‌شی‌سی‌یه‌م

کۆل و بیر

کۆل و بیر و که‌رسته‌ی ئاو هه‌لکیشان له بیره‌که

له هه‌ر گوندیک چه‌ندین بیر هه‌بوو به‌تایبه‌تی ئه‌و گوندانه‌ی کانی و ئاوویان نه‌بایه له هه‌نده‌ک گوندان بیری زۆر قوول بوو قوولای بیر به‌به‌ژن ده‌زانرا چه‌ند قوول ده‌یان گۆت بیری مائی فلان ئه‌وه‌نده به‌ژنه قوول هه‌به‌بوو ۲۰ به‌ژن قوول بوو هه‌بوو که‌متر بووله هه‌نده‌ک ناوچان هه‌بوو ده‌ست هه‌لینج بوو بیری ده‌ست هه‌لینج هه‌به‌ژنه‌ک یان دوو به‌ژن قوول ده‌کراده گه‌یشه ئاووی، به‌لام ئه‌وجیگایه‌ی بیره‌که یان قوول با‌ده‌بایه بیره‌که قانات و به‌که‌ری هه‌با یه‌یان چه‌رخه‌ی هه‌بابیری شی له‌م شتانه‌ی خواره‌وه پیکده‌هات

۱- بیره‌که خۆی ئاووی تیدابوو.

۲- قاناتی بیری قانات له‌ده‌وری بیره‌که دوولا دیوار به‌به‌رزی به‌ژنیک به‌خشت و قورده‌کرا به‌رینی دیواره‌کان له‌مه‌تریک زیاتر بوو دوولایه‌که‌ی ترلایه‌ک پیتیان ده‌گۆت به‌ریر لایه‌که‌ی ترپیتیان ده‌گۆت پاشبیرپاش بیری دیواری بو‌ده‌کرا به‌لام دیواره‌که نزمتر بووله دیواری قاناتی بیره‌که واته بیره‌که سیلای دیواری بو‌ده‌کرا.

۳- گرگره یان به‌که له‌سه‌ری دیواری قاناته که‌ده‌به‌ستراوه له‌هه‌نده‌ک جیگاله‌جیاتی گرگره جه‌رخیان له‌سه‌رقاناتی بیره‌که ده‌به‌سته‌وه بو‌ئاووه‌لکیشان.

۴- کندرپکی درێژ له‌قه‌ده‌ر قوولای بیره‌که درێژتر بو‌ئاووه‌لکیشان.

۵- ده‌ولک ده‌ولک له‌شاره‌کان درووست ده‌کرا یان له‌لاستیکی یان له‌پستی گا درووست ده‌کرا له‌گه‌ل دووشه‌پکه دارشه‌پکه داره‌کان راستوچه‌پ لیک ده‌دراو پیتیان ده‌گۆت په‌له‌ده‌ولک ده‌ولک و په‌له‌ده‌ولک به‌پارچه‌به‌نیک ده‌به‌سترانه‌وه کندره درێژه‌که‌ش سه‌ره‌کی له‌په له‌ده‌ولک ده‌به‌ستراو کندره‌که‌ش ده‌که‌وته سه‌رگرگره که‌و بو‌ئه‌وه‌ی له‌کاتی ئاووه‌لکیشان به‌سووکی گرگره‌که ده‌سووراوه ئاووه‌لکیشان له‌بیری به‌دووکه‌س ده‌بوو یان دووزه‌لام یان دووژن بان

یه که کیان له بهری بیرئ بوو پئیان ده گۆت به ریبیری گرتیه ئه و که سهی بهری بیرى
 گرتبا ده ولکی شوپرده کرده و ده ولکی به پر ئاووی وهرده گرت، ئه و که سهی تر
 کندر که سهی ده هاویشته سه رمالی خوئی ده ولکی به پر ئاووی هه لده کیشا له لای
 پشتی بیرى ئه و که سهی ئاووی دهرده هینا کندر که سهی هه رله سه رملی بوو
 دهرۆیشت تاده ولکه که ده هاته وه به رده می ئه و که سهی له بهری بیرى
 بووده ولکه که سهی وهرده گرت و ده یگۆت و یائه لله واته بگه رپوه ئاوه که سهی وهرده گرت
 به تالی ده کرد تائه و که سهی خوئیاندا نه نا. ئه گه رده ولکه که سهی گه وره بابا به زه لامه ک
 رانه ده کیشا هه نده ک جاریه ۲-۳ که سه ئاوویان هه رده کیشا جوئی دووهم
 به هوئی که رو هیستر ئاوه بیره که دهرده هینرا ئه و جویره پئیان ده گوت که رو دۆرابی
 یان هیستری دۆرابی ئه و جویره که رو هیسترانه و افیرکرا بوون به خو بان کاره که یان
 ئه نجام ددها که رو دۆراب به شی زۆری خاوهن مه ره کان و مالاتی زۆر به که رو
 دۆرابیان به کارده هینا له جیاتی زه لام کندر که سهی پراکیشی، کندر که یان له ته نگه ی
 هیستره که ده به ستر او منداله ک یان زه لامه ک سواری هیستره که یان که ره که
 ده بوو به سواری هاتوو چوئی ئاوده ره هینانی ده کرد، هه نده ک که ره هه بوو
 ئه و نه دده دۆرابی پیکرا بو به بی ئه وهی که سانیک سواری پشتی بی خوئی به وشه ی
 یا ئه لله هاتو چوئی ده کرد ئه و که سهی بهری بیرئ ده گرت که ده ولک پرده بوو ده ی
 گوت یائه لله که ره که دهرۆیشت که ده گه یشته ئه و سه ری ده ولکه که سهی وهرده گرت
 ده ی گۆت یائه لله که ره که ده گه پراوه ئه و مالانه ی مه رو مالاتیان زۆر بوو
 کاتر میبیک پیش مه رو مالات بیته وه به که رو دۆرابی حه وزه که سهی پر ئاوو ده کرد
 بوئه وهی به ئاوودان رابگات ئه و ریچه که سهی که ره که له کاتی ئاوه رکیشان
 هاتو چوئی پيدا ده کرد پئیان ده گۆت که رکیشی بیرئ له کاتی مه ر ئاودان چهند
 جویره ده نگه ک هه یه بوئه وهی مه ر باشت ئاوبخواته وه شوانه که ده یگۆت کوئی
 کوئی بوولاخی به رزه ره ش فیکه یان لیده دا له کاتی ئاوخاردنه وه بوگا و مانگاش
 ده ییان گۆت قیره و قیره و.

بهشی چواردهم

قەراج و مەردارەکان لە وەرزی بەهارا

ناوچەکانی دەورووبەری هەولێر لە وەرزی بەهاران بۆ مەڕ لە وەراندن روویان لە دەشتی قەراج دەکرد ناوچەیی قەراج دەشتەکی پانو بەرینە دەکەوتیتە دەورووبەری قەزای مەخمور لە بەر ئەوێ فەلاحەتی و جۆت کردن بەکەر و هێستەران دەکرا، ئاقارەکە بە بەیاری دەماوە لە وەرگای باشی هەبوو زوو تریش لە وەری لی پەیی دادەبوو پۆی لە سەرەتای وەرزی بەهار خاوەن مەڕەکان روویان لە قەراج دەکرد ئەو مالانەیی دەچونە قەراج دەبوونە دوومال بە شەمالیک لە گەڵ میگە لە کانیا دەچوونە قەراج بە شەکەیی تر لە گوندی دەمانەو بە ئیشو و کاری فەلاحەتی، لە بەر ئەوێ پێشان قەراج زۆر ئاوەدان نەبوو دەشتی قەراجی پڕبوو لە مامز لە وەرزی بەهاران زۆر خۆشوو دڵ گێربوو زۆر حەیران و گۆرانی بە سەر قەراج داگۆترایە و زۆر نوسەرانی بەسی قەراجیان کردیە قەراج ئەگەر بارانی بەباری زوو جیگایەکی بە خێرە و گەنمی باشی هەبوو قەراج کانی و کانیاوی لێنە چەند گۆمەکی گەورەیی لێنە خاوەن مەڕەکان دەچوونە قەراج بۆ خوار دێنەوێ ئاو و سوو دییان لە و گۆمانە وەر دەر گرت بۆ مالات ئاودان و خوار دێنەوێ خۆییان ئەو گۆمانە لە وەرزی زستانان بە ئاوی باران گۆمەکان پڕ ئاودەبوون ئەو خاوەن مەڕانەیی دەچوونە قەراج رەشمالەکانیا دەدەرەوێ ئەو گۆمە ئاوانە هەڵ دەدا من ناووی چەند گۆمەکم لە یاد ماوە [۱] گۆمی ماروایشان [۲] گۆمی عارەب کوزرای [۳] گۆمی سی قولینجک [۴] گۆمی بازنان ئەو مەردارانە لە قەراجی دەمانەوێ تا دنیا گەرم دەبوو لەو ماوە یەشی ئاووی گۆمەکان کەم دەبوو زۆر جار گۆمەکان جۆرە کرمەکی سۆری لە ناو ئاووەکە پەیدا دەبوو پێیان دەگوت کرمە سۆرەکە بۆنی ئاووەکەشی ناخۆش دەبوو لە پاش کە مەبونی ئاووەکان و گیاو گۆلێش زەر دەر بوو خاوەن مەڕەکان پێشی جۆزەردان دەگەرێنەوێ گوندەکانی خۆیان مالەکانیا تیکەڵ دەکردهوێ قەراج جیگای کەیف و خۆشیو بەزم م رەزم بوو، بە تاییبەتی لە نیوان شوان بێریان و کەنگرەران و کوران و کچانی هۆبە مالەکان، هۆبە ئەو جیگایە بە چەند مالەکی رەشمال

نیشین له جیگاییک هه لده دهن پییان ده لئین هۆیه مآل یان هۆیه ره شمال
 ئه و خۆشی و به زمانه له پاش بیترکردن، ده کران کچان و کوران شاییان ده کرد،
 ههندهک جار کچه کان ده چونه که نگران له گه ل شوان و جۆتیاره کان بالۆریان
 به سه ره به کتر داهه ردو گووت، بالوره جۆره ئاوازیکه به جوندان به دهن گه کی
 به رزه گه ل یه کتر جوونه کانیش ئه مانه ی خواره وه بوون له کاتی کچه کان بۆکه نگر و
 کاردی و داره پینان ده چونه ئاقاری ئه گه رله دووره وه شوانیک یان جۆتیاریک یان
 به رخه وانه کان دیباریان کچه کان بریاریان ده داوده یان گووت و ابلوره کی
 به وشوانه داهه رده ریم چۆنیه تی گوته که به هۆپه بوو کچه که به په نجی شاده ی و
 له گه ل هۆره که گه رووی خۆی ده جوولاندو به دهنگی به رزه ییگوت.

۱- شوانه شوانه میزی منت ده زمانه هیشتاسه رکرانه

۲- شوانه که وه لآمی ده داوه به په نجی له گه روی خۆی ده داودی گۆت کیژی
 له قهت پالی جاشکۆره ی به فالی نه مگای به مندالی دیسان شوانه که، بالۆری
 ده بیژم ره شی کیبرد ریژم بانۆرهت به ریژم.

۳- کچه که ش ده ی گۆت پیاوه پیاوه پیسکه ی سه روچاوه گوت خوارد
 ئاورت داوه. ئه گه رله گه ل جۆتیاران با.

۱- کچه که ده یگۆت جوتیاری له جۆتی مه شکان گون کرۆتی، خوشکه ی پی
 هه رگۆتی دایکه ی پی زگ سۆتی.

۲- وه لآمی جۆتیار ی بۆکچه که، کیژی له که ندیدا دۆخین له مستی دا
 ئه و گانهت به کی دا دووباره جۆتیار دیگۆت بالۆری نازانم سیوی سه رلکانم
 میردی هه مووتانم. له و جۆره گه مانانه هه رکچه کان ده ست پیش که ریان ده کرد

بهشی پینجهه پاوان چیهو بو چیه

ئهوجیگیایانه دهکهنه پاوان لهبناری کیتوهکان یان مله زورگهکان واته ئهوجیگیایانهی بو فله لاههتی نابیی به عاره بی پییده لئین [مه رعه] واته له وه رگا به للام ئهوجیگیایانه به بیی ساحیب نین ساحیبیان هه یه، پاوان ئهوجیگیایه له کاتی به هاران قه دهغه ده کرئ و نابیی مهرومالات له ناووی بله وه ری تاگیایه کی ده بیته پوشی و وشک ده بی پییده لئین پوشو و پاوان ئه و پوشی و پاوانانه خاوه ن ئاژه له کان به پاره ده یان کړن بووه رزی زستان ئاژه له کان لیده له وه ری تین واته له وه رگای زستان ئه و پاوانانه به زوری ئاغای گونده کان ده یان فرۆشته خاوه ن ئاژه له کان هه نده ک ئاغا هه بوو خوئی مالاتی هه بوو پاوه نه که ی بوخوئی بوو. چون مهرومالات له پاوه ن ده کرا ده یان له وه راند، پاوان به دانگه ده درا مهرو مالاتی شوانه که به مه زنده ی خوئی قانه کی له پاوانه که دیباری ده کرد به شه رتیک دانگه که وابا به شی له وه ری رۆژتیک بکات ئه و به شه دیباری کراوه پییان ده گوت دانگه پاوانه که ده کرا چهند به ش تازستان ته و او ده بوو مهرومالات به رده و ام له ناو پاوان نه ده درا له جیگیای تریش ده یان له وه راند به شی زوری سه ره لئه یواران ئاژه له کان له پاوان ده کرا بوئه وه ی مالات شه و برسی نه بی تیری شوان بو شه وینیشی مه ری ده برده ناو پاوان زور جار و ابووه شوانی دیکه به دزی به شه و له پاوانی یه کتریان ده خوارد جاری و اهه بوو ئاشکراده بوو شه ری له سه ر ده قه و ما پاوان ئه گه ر مه ری تیدا له وه رابی به وجیگیایه ده لئین سارده پاوان واته مه ری تییکرایه و پاوانه که خورایه. هه ره له بوواری ئاژه له داری لابسک هه یه لابسک جو ره ری که و تنه که له نیوان دوو مال یان دوو مالی خاوه ن ئاژه له دا به تایبه تی ئه و مالانه ی ئاژه لئیان که مه هه ردوو مال ه که ناتوانن شون و به رخه وان بگرن له گه له یه کتر رییک ده که وه ن کوری مالییک ده بیته شوانی هه ردوو مال ه که کوری مال ه که ی تریش ده بیته به رخه وان هه ردوو مال ه که پیشان و اباس ده کرا له ناو گوندی ده یان گوت مالی فلان و فیسان لابسکیان کردیه هه ر مال ه و کوره کی خوئی ته رخان

دهکرد بۆشوانی و بهرخهوانی له جیاتی ههردوو مال شوان و بهرخهوان بگرن کورپهکانی خۆیان کارهکهیان دهکرد ئهوجۆره پێک کهوتنه بهردهوام دهبوو تا ئهوکاتهی کارو بهرخ له شیر خواردن دهبرا، واته تاجۆزهردان مهرو بهرخ دهبراه له پاش برینهوه مهرو بهرخ تیکه له دهکران و پیکهوتنه کهش تهواو دهبوو ههرماله و کورپهکهی خۆی و بووه شوانی خۆی ئهوماوهی له گه له یهکتر بوون ههموو ئیشهکانیان به هاوکاری یهکتر دهکرد، ههویزیش به شهراکهت بوو دهبارهی بێرکردن و مهردۆشین هه رکابانه و ئازلهی خۆی ده دۆشی ئه و شوانهی سه ربیری دهگرت ئازلهکانی دناسی هه ر ئازلهی بو خاوهنی خۆی دهگرت ئه و مالانهی لا باسک دهکهن پێیان دهلێن خاوهن کوته مهرو واته میگهلی گه وره یان نیه ئهوانه ی مهریان زۆره ناتوانن لا باسک بکهن.

بهشی شه شه م شوانکاره

شوان کاره ئه وکسه سه یه به خوئی مهرومالاتی نیه مهرومالاتی که سانه کی دیکه به خیتوده کات به قهولو بریه به پیتی ئه و عورف و عاده ته ی له ناو کورده واری باوبوه به خاوه ن ئازله که ش ده لئین ئاغا له بهرئه وه ی پیشان له گونده کان به شی زۆری ئاغا کان شوان کاریان ده گرت شوان کاره له داها تی سالی به شی هه بوو ئه و داها تانه ی شوانکاره تیدا به شدار بوو [۱] رۆن و خوری و مووی بز ن و لووای بهر خان و کاره مووی کاران و شیرو ماست و په نیر و جارو بارگوش تیش له بیچوش به شی هه بوو هه مووی به پیتی ریکه وتن بوو شوان کاره ئیشی تری نه بوو به س ئازله لی به خیتوده کرد ژبانی له سه رشوان کاری بوو به تایبه تی شوان کاری میگه لی گه وره شوان کاره ی میگه لی بچوکش هه یه . ئه رکه کانی شوانکاره شوانی . و بهر خه وانی له سه رشوان کاریه وه ههروه ها مه ردۆشین و مه شکه هه ژاندن و برینه وه و چاره سه ری نه خو شیه کانی ئازله له هه مووی له سه رشوان کاریه . ئه رکه کانی ئاغاش دابین کردنی پاوان بو وهرزی زستان دابین کردنی په رتزه بو وهرزی هاوین شوان کاره له وجیگایانه ده گه ری له وه ری خو ش بی بۆمه رو مالات شوانکاره کانی گه رمییان . کویتستان و ناکه ن له وه رزی هاوین ئه گه رئاغا په رتزی خو ی هه بایه ئه وه شوان کاره که خو ی ئازله له کانی له په رتزی ده کرد خو ئه گه رئاغا په رتزی خو ی نه بایه و ده بایه په رتزی بکری ئه گه رئاغا پاوانی نه بایه ده بایه پاوانیش بکری هاوینان ئه گه رئاغا سه پانی هه با ئه وه دۆخواردنه وه ی سه پانه کان له کاتی دروونه کردن له سه رشوانه کاره بوو وه هه تا دروونه ته واوده بوو ئاغا دوو جار سه پرانه ی بۆسه پانه کان ده کرد یه که کیان که دروونه ی [جو] ته واوده بوو کاوړه کی بۆسه پانه کان سه رده بری ئه وه که ی دی که دروونه گه نم ته واوده بوو ئه گه ر شوانکاره په رتزی به پاره کری بایه ئه وه دۆ خواردنه وه ی سه پانه کان دوو سه پرانه که ش له سه رشوانکاره بوو بو سووته مه نی شوان کاره سالی چه ند جار به باران قشپلی بۆمالی ئاغا ده برده هه موو شوانکاره کان چه ند سه گه کی گه ره یان راده گرت بۆپاس کردنی مه رو

ماله که بیان له بهرئوهی شوان کاره له ناو گوندهکان نه بوو ته نیا مال له بوو سه گی شوان کاران به ناو بانگ بوون له درې شواکاره ده بایه له قه دهر ماله که ی خوی باربه ری هه بایه بو مال گواستننه وه باربه رهکانی پیشان که رو هیستر و بارگین بوون هه ندهک شوان کاره چهند سهر مه ری خو ش هه بوو. له گوندهکانی کوردستان به شهک له دانیشتونى گوندهکان ئاو خو ره وه بوون نه وان پییان ده گوتن ئاو خو ره نه وانه فه لاج نه بوون جو تیارو سه پان و شوان و گاوان بوون ژنه کانیش ده بوونه کیشه که ریان تیله کیش نه و مال له ئاو خو ره وانه نه زه وو بیان هه بوو نه ئازهل به لام فه لاجه کان و خاوهن مه رهکان یارمه تیان ده دان ئاغاش چاوی لییان بوو خاوهن مه رهکان به شیرو ماست و دۆ یارمه تی فه قیره کانى گونديان ده دا فه لاجه کانیش به دانه ویتله وه ئاو خو ره کان نه وه نیش یارمه تی فه لاجه کانیان ده داو هاوکاری یه کتربوون نه و کاته ی من باسی ده که م به رو بومی ئازهل نه ده فرؤشا به تاییه تی نه و گوندانه ی دووره شاربوون نه و گوندانه ی زورله شاره کان نیزیک بوون ماست و په نیرو دۆیان ده فرؤشت نه و کاته کارگه ی رۆن نه بوو به شی زۆری به رو بومی ئازهل ده هه ژا له بهر پیسوستی رۆن له بهرئوهی ههر رۆنی ئازهل هه بوو بو ی هه موو مه رداره کان مه شکه بیان ده هه ژاند.

پکابهری نیتوان سه پان و تیله کیش یان لیشه کهر

پیشان له بهرئه وهی ده پراسه نه بوو دروونهی ده غلّ و دان هه ره به دهستی ده کرا له درونه کردندا سه پانی باش هه بوو سه پانی خراپیش هه بوو هه ندهک کهس له سه پانی ناویانگی ده رکردبوو ده یان گوّت فلان کهس جیگای نیو عه ره ی به پرۆژه کی ده درو ویتته وه له گه لّ ئه ویش تیله کیش زۆرباش هه بوو زۆرنازابووله خوئی بایی ده بوو بوّ ئه وهی سه پانه کان تورهبکات له ناکاو سواره کی له سه ره پشتی سه پانه کهی دادنا، ئه و سه پانه له تورهبیان ئاگای له خوئی نه ده ما له ناو سه پانان عه بیه کی زۆر گه و ره بوو سه پانه کان هه و لیان ده دا کاره کی وا بکه ن تۆله ی خوئیان له و تیکه کیش به که نه وه به بی پشودان به رده و ام ده بوون له درونه شه و نه ده چوونه وه ماله وه به تایبه تی ئه و سه پانه ی سواره یان له سه ره پشتی دانا بوو به یانی که تیله لیش ده هات و لایک ته باره درواوه و وایان ده کرد کیش که ره به خوئی رانه گات تیله کیش ئه وه نده ماندوو ده بوو ده چووه لای سه پانه کان و داوای لیبووردنی لییان ده کرد.

بەشى ھەوتەم نېرى و نېرى پر

ھەموو خاوەن مەرەكان ئەوانەى مېگەلى زۆر گەورەيان ھەبوو دەبوايە چەند نېرىھەكى پېشى مەرى رابگرن لەگەل چەند بزنىك لەبەر ئەوھى مەرى كوردەواری لەكاتى گەرما دادەھات سەریان لەبەر بەكتر دەناو لەبەر تېشىكى رۆژى چاویان ھەلناپى سەریان دەبەنە بن زكى بەكتر و بە كۆمەلە خردەبنەوھ سەرىھەكتر ئەوجۆرە كۆبونەوھ پېیدەلین [كۆر] یان كۆرە مەرى، مەرى كوردەواری چاوى لەبەر تېشىكى رۆژى ھەل ناپى بۆیە سەر لە بەر بەكتر دەنن و نارۆن بەتایبەتى كاتى رۆژ گەرم دەبى بۆ ئەوھى لەكاتى رادان برۆن دەبى نېرى، یان بز و ھە پېش مەرەكان بکەون مەرىش لە دوای نېرىھەكان شىرتەى دەكەن دەرۆن ئەو خاوەن مېگەلانى زۆریان ھەر لەكاتى بز دەزان ھەندەك گیسكە نېرىھەكان دەخەساند بۆ ئەوھى گەورە بن بۆ پېش مەرى ئەو گیسكە خەساوانە دەبوونە نېرى پېش مەرى ھەركاتىك شوان مەرى رادابا دەنگى لە نېرىھەكان دەکرد و واى فېرکرد بوون ئەو نېرىھەكان لەگەل دەنگى شوانى خویان و پېش مەرى دەكەوتن لە وەرزى ھاوین شوان بەو جۆرە مەرى رادەدا [نېرى پر] لەكاتى شوان مەرى رادەدا ئەگەر شوانەكە بەپەلەبى بەگاتە جىگایىك بۆ ئەوھى زوبكاتى ئەوھى نېرى پرى دەکرد نېرى پر ئەوھى لەكاتى نېرىھەكان بزەكان و ھە پېش مەرى دەكەون شوانەكە خۆى داوئیتە بەینى مەرەكان و نېرىھەكان، دەنگیان دەداو لىیان دەخوری مەرەكانىش دەكەونە دووای ھەرچەندە شوان خۆشتر پروات مەرەكانىش خۆشتر لەدوای دەرۆن تادەگاتە جىگای مەبەست ئەوھى پېیدەلین نېرى پر (زەنگۆلە یان زەنگۆل) ھەموو شوانى باش و شارەزای شوانى بى عەز دەكا لەكاتى و پېش مەرى دەكەون و دەرۆن دەنگى زەنگۆلیان لە پشت بى و گوى لەدەنگى زەنگۆل با بۆى شوان زەنگۆلیان لە ملی نېرى پېش مەرى و بەران و یان بەردیلی جوان و بەرچاوەكرد زەنگۆل دوو جۆرى ھەبوو جۆرەکیان دەمەكەى كراوھبوو ئەوھى دەنگى زۆر تىژ بوو و دەنگى زۆر دەرۆبى جۆرەكەى تر پىیان دەگۆت قرقرە ئەم جۆرە زەنگۆلە بچوك بوو

دەمەكەى زۆركەم كرابۆوه دەنگى نەرم بوو بەزۆرى لە ملى بەرانان دەكراو دەنگى زۆر نەدەرۆى، زەنگول چەند سوودەكى هەبوو وەكو دەیان گۆت مار لەدەنگى زەنگول دەترسى وەلەكاتى گورگ بو مەرى هاتبا مەرى دەرەوویەوه لە دەنگى زەنگول شوانى وەخەبەر دەهینا وە ئازەل و شوان لە دەنگى زەنگول رادین و دل خۆش دەبن، مەرى عارەبى كۆرى ناكات وەكو مەرى كوردەوارى بۆی مەردارەكانى عارەب نیری پیش مەرى راناگرن لە جیاتى نیری چەند كاوپە نیرەكى جوان و بەرچا و دەخەسین ئەو كاوپانە گەورە دەبن دەبنە بەران شوانەكان وایان فیتردەكەن ئەو كاوپانە لە شوانەكە دوور نەكەونەوه شوانى عارەبان هەموویان گوی درێژیان هەیه كاوپەكان بە سواری گوی درێژ فیترەنان دەكەن و لجان دەكەن كاوپەكان وا فیتردەبن لە شوانەكە دوور ناكەونەوه هەركاتىك شوان سواری كەرەكەى بوو وەپیش مەرى دەكەوى بانگى كاوپەكان دەكاو كاوپەكان لە دوواى كەرەكەو شوانەكەى دەرۆن هەموو مەرىكان لە دواى كەرەكان دەرۆن ئەو كاوپە خەساوانە پیمان دەلین (موریع) بەشى زۆرى خاوەن میگەله گەورەكان موریع رادەكرن بو پیش مەرى عارەبى لە مەرى كوردى ئازاترە.

بەشى ھەشتەم

لچ کردن

ئەو شوانانەى خۆيان بەشوانى باش زانى با دەبايە چەند سەرمەرىك لچ بىكات، شوان بەزۆرى نىرى يان بەران يان چەند مەرىكى جوان و بەرچاۋ دەستە مۆبىكات بۆ ئەو ھى لە شوانەكە دوور نەكە ونەو ھى لچ کردن واتە فىرەنان يان دەستە مۆ کردن يان چەلىس لە ئەنجامى ئەو فىرکردنە جۆرە خۆشەويستىيەك دروست دەبى لە نىوان ئازەلەكە و شوانەكە شوان لەكاتى نان خواردن ھەيوانەكان لە دەورى شوانەكە كۆ دەبنەو ھى شوانەكە وردە وردە پەلكەنانى دەدانى لەگەل پەلكە نانەكان فىرى جۆرە دەنگەكى دەکردن ئازەلەكان ھەركاتەى گوپيان لەو دەنگە دەبوو و ايان دەزانى شوان نانيان دەداتى ئەو شوانەى بلووتىرى لىدبايە لەگەل بلوتىرەكەش پەلكەنانى دەدا ئازەلە لچەكان ھەندەجار پەلكەنانى لەناوكونى بلوتىرەكە دەناو ئازەلەكە دەى خوارد و رادەھاتن لەگەل دەنگى شمشال ئازەلەكە بەغاردان دەھاتە لای شوانەكە ئازەل لچ کردن سوودى بۆ شوان ھەبوو زۆر جار و ابو ھى شوانەكە لە جىگايىك دانىشتىيە مېگەلەكەى دوور كەوتوتەو ھى بەھۆى ئەو دەنگەى يان بلوتىر لىدان مېگەلەكەى بۆ لای خۆى دەگىراو ھەبەر ئەو ھى ئازەلە لچەكان دەگەرانەو ھى مېگەلەكەش دەگەراو ھى لەكاتى لچ کردن ئازەلەكان ھەندە ناوويشى لىدەنان و فىردەبوون ناوەكانى خۆيان دەزانى شوانى باش زۆر ماندوو نەدەبوو ھى شوانى باش لەمالى ئاگاكەى خۆشەويست بوو لەلای خەلكى گوندەكەش خۆشەويست بوو لە كوردستان و ابو ھى لەبەرباشى شوانەكە خاوەن مېگەلەكە كچى خۆى لەو شوانەكە مارەكردى ھى بۆ ئەو ھى شوانەكە ھەربەردەوام بى لای خۆى شوانى خراپىش ھەرشەرتە لە جىگايەك بوو .

بهشی نوپه م

ناژهل و ناژهل داری له ناوچه شاخاویه کان

له ناوچه شاخاویه کان به زوری بزن به خپوده کهن شوانیش پیدده لیتن شوانی بزنه گه لی، بو ناژهل داری له ناوچه شاخاویه کان بزن له مه ری ناژاتره، له بهرته وهی بزن ده توانی به هه موو جیگایه ک دابروا مه ریش هه یه، به لام به زوری بزن راده گرن چه ند جوړه بزن هه نه هه رجوړه و ناووی خووی هه یه

۱- بزنه گوړپهش و پرمووه مووی درپژه.

۲- بزنه دوپه بزنه دوپه زوربه موونیه په نگه کانی سوړه و سپیه و یان بوړن په نگه تریش هه یه.

۳- بزنه مه رزه، بزنی مه رزه زور په نگه هه یه زوریش به سووده مووی بزنه مه رزه زورشتی لیدروست ده کری و ه کو رانکو چوغه ل و عه باو عه گالی عاره بان و چاروگه ی ژنان و زورشتی ترده بی و ه ماست و شیر ی بزنه مه رزه له ماست و شیر ی بزنه کان دی خوشتره، بزنه مه رزه زور په نگه هه یه [۱] رهش [۲] سیسیه [۳] سپی [۴] سوړ [۵] بوړ [۶] زه رتک [۷] شینک. بزنه دوپه دووره گه واته نه گه ر نیریه که گوړبی بزنه که مه رزه بی بیچوه که یان دوپه ده رده چی، جوړه بزنی که هه نه پیتیان ده لیتن بزنه شامی بزنه شامی رووته یه موی کورته و که له شی گه وره یه به شیرتره له بزنه کانی دی بزنه شامی له کاتی ده زی ۲ کاری دهینی جار و ا هه یه سی کاری دهینی واته جمک له ناوچه شاخاویه کان نه رکی خاوه ن ناژهل کان گران تره له ناوچه پیدده شته کان به تاییه تی له وهرزی زستانان له بهر ته وهی ناوچه شاخاویه کان به فرده ی گری و ده بی بو زستان ته لف و تالیکی بو مالاته که ی دابین بکات بو دابین کردنی تالیک سوود له گه لای دار به روو و دار مازوو و ه رده گرن له گونده کان هه ر ماله و پاوانی خووی هه یه نه و پاوانه بووش په لاش نیه پاوانه که داره نه و دارانه نابرن و ه نابنی خه لکی تریش بیان بری له وهرزی هاوین سه ره تای وهرزی پایزان خاوه ن ناژهل کان نه و دارانه لکه کانی ده برن کوی ده که نه وه له سه ر یه کی داده نیتن پیدده لیتن (دی) جروزستانان له جیاتی تالیک دهیده نه ناژهل کانیان و ه له ناوچه شاخاویه کانیش

خاوهن ئاژەلی زۆر هاوینان دەچنە کۆیستانەکان و لەوەوەرزى پازان دەگەرانهوه و مشورى ئالیکى زستانیان دەخوارد لە کۆیستانەکان هەندەک جۆرى گیای تاییهت هەنە پيويسته دهکات باسیان بکەین وەکۆ گیا گەسک و ئەستریلک و گیا پەنوو رو گیایه بەندو گۆله رۆن و ریواس و مام ریواس و گیا هندیڕشه و سیرک و ترشۆکه و گووینی ئەم جۆره گیانه هەریه کهو بۆجۆره شتییک سوودیان هەبوو .

۱- گیاگەسک شوانەکان بەجۆرهکی تاییهتی درووستیان دەکرد بۆ گەسک لێدانی ناوماڵ زۆر باش بوو زۆریش دەوامی دەکرد .

۲- گیا ئەستریلک ئەوگیایه رهگهکانی زۆرگه و رهو پڕئاو بوو وەکۆ گێزه و ابوو وشک دهکراوه و ههدهکو ترا دهکرا ئاردوبۆ لهزگه و سهمخ بهکاردههات و لهشارهکان دهفرۆشا بهپاره .

۳- گیا پەنوو ئەوگیایه زۆر باش بوو بۆکهرو هیستەر و گاو و لاخی بهرزه هەریه شینی دەیان درووی دییان کرده ریسى واته گورزه بۆهەرزى زستان دهپتاندا مالاتی .

- ۴- گیاه‌بند نه و گیایه بۆنی زۆر خوش بوو له جیگای عاسی ده‌بوو شوان ده‌یان کردو بۆناو جل و به‌رگ به‌کارده‌هات بۆنی زۆرده‌ماوه و وردیش نه‌ده‌بوو وه‌کو دیتیاری پیشکەش ده‌کرا
- ۵- گۆله‌ رۆن گۆله‌کی وردی ره‌نگ زه‌رد بوو پریه‌لک بوو به‌وشکی په‌له‌که‌کانی نه‌ده‌وه‌ری بۆجوانی له‌ماله‌وه‌ داده‌ندرا.
- ۶- مام ریواس جۆره‌ گیایک بوو ترش بوو وه‌کو ریواس ده‌رمانی کرم بوو مام ریواس هه‌موو جۆره‌ کرمه‌کی ده‌کوشت.
- ۷- گیاه‌ندریشه‌ وه‌کو قوراده‌ بوو په‌لکی درێتربوو زووتیتر بوو له‌گه‌ڵ دۆ به‌نانی ده‌بیان خوارد.
- ۸- گیاترشۆکه‌ نه‌ویش ترش بووه‌ وه‌کو کاردی بوو له‌گه‌ڵ خووی ده‌بیان خوارد.
- ۹- گوینی بۆسووتان‌دن به‌کارده‌هات و که‌تیره‌ش لیدرووست ده‌کرا و که‌تیره‌ش ده‌فرۆشا له‌شاره‌کان.
- له‌ماوه‌ی ئاژه‌ڵ داره‌کان له‌کویتستان ده‌مانه‌وه‌ جۆره‌ گۆزه‌کیان درووست دو‌کرد له‌گیا نه‌ستریلک چۆنیه‌تی درووست کردنه‌که‌ی ره‌گه‌ نه‌ستریلک وه‌شک ده‌کراوه‌ له‌پاشان به‌جۆنی ده‌کو‌ترا و ده‌کرا ئارده‌کی ورد له‌پاشان له‌گه‌ڵ ئاو وه‌کو هه‌ویر ده‌یان شیلا و هه‌ویره‌که‌ ئاماده‌ ده‌کرا له‌پاشان قابله‌که‌یان له‌خام درووست ده‌کردو پریان ده‌کرد له‌کا، یان قشپیل قابله‌که‌ به‌شیوه‌ی گۆزه‌ درووست ده‌کرا قابله‌که‌بیان به‌هه‌ویره‌که‌ سوواق ده‌دا و له‌به‌ر رۆژ دایان ده‌نا تاباش وشک ده‌بوو له‌پاش وشک بوون دووباره‌سی باره‌ سوواقیان ده‌دا وشک ده‌بۆوه‌ به‌پارچه‌ دارێکی به‌لا لۆوک قۆله‌یان بۆدرووست ده‌کرد و تاباش وشک ده‌بوو کایه‌که‌یان به‌تال ده‌کرد نه‌وجۆره‌ گۆزه‌ پییان ده‌گۆت
- [ستریشک] ستریشک رۆن که‌ره‌یان تیده‌کرد زۆریش قائم بوو نه‌ده‌شکا نه‌وانه‌ی باس‌م کردوونه‌ من خۆم نه‌وکارانه‌م کردیه‌ و به‌شداربوو یه‌ له‌کویتستانی ساوسیوه‌کان که‌ده‌که‌وینه‌ پشته‌ی گوندی مه‌له‌کان.

بهشی دهیهم شهو بهکیو

له وهرزی پایزان ئاژهل شیری نامینئ و نادوشرئ له ههندهک جیگیان
خاوهن ئاژهللهکان بهتایبهتی ئه و مالانهی ئاژهللیان زور بوو ئاژهللهکانیان
نهدههیناوه مالتی ههر له ئاقاری دهمانهوه نان و ئاوی خوڤان لهگهل خوڤان
بوو بهشی زوری خاوهن میگهلهزورهکان گوئ دریژی شوانانی ههبوو ئه و گوئ
دریژه نان و ئاو کهرستهی شوانهکهی لیبار دهکراو جار و بار شوان سواری
کهرهک دهبوو وهپیش مهپی دهکهوت ئه و کهره پییان دهگوت کهرئ شوانان
شوان بوئهوهی ئاووی خواردنهوهی لینهپرا باجهوهندی لهبن زگی کهرهکهی
دهبهستاوه ئاوهکه لهبهرسیبهری کهرهکه گهرم نهدهبوو جهوهنده ههرکونده بوو
بهلام لهپیستی گیسکان دروست دهکرا مووی کهی ههرپیتهبوو ههندهک
شوان ئاووی بهدیمکه ههل دهگرن دیمکهش دووجوړبوو ههبوو لهکونده
دروست دهکرا ههبوو لهجانگ دروست دهکرا ئهوکاتهی من باسی دهکهم
ئاوههریوخواردنهوه ههلدهگیرا لهناوچه شاخویه کان شوانهکان لهشه و بهکیو
میگهلهکانی خوڤان دهبردهبن گهوهپه شاخیک ئهگهر باران بامیگهلهکهیان
دهبردهناو ئهشکهوتهکان و شوانهکesh لهبهردهرگای ئهشکهوتهکه ئاگری
دهکردهوه و دهنووست، بهشی زوری شوانهکان سهگیان ههبوو سهگی شوانان
لهگهل ئاژهل راهاتییه و پاسهوانی باشه لهناوچه شاخویه کان شوانی بزنه
گهلی زورماندوه بهتایبهتی لهوهرزی پایزان و لهکاتی بهرووی دارهکان
دهوهی لهبهرئهوهی بز زور حهزی لهبهروو خواردنه دهکا بوپهروو خواردن
ههربزنه و بو بن داریک رادهکاو ئهوهنده بلاوه دهکهن شوانهکه ناتوانی پییان
رابگات ئوجوره راکهراکهی بزنهکان پییدهلین [بهروو بهزا] کاتی بهروو بهز
شوان بیزار دهبن لهکاتی بهروو بهز مهپ وهکو بز نیه بهروو لهکوئایی وهرزی
پایزدهبی: لهناو چهشاخوییهکان ههموو خاوهن ئاژهللهکان بهشی مالاتهکهی
خوی بو وهرزی زستان ئالیکی دادهنا بو مهپ و بزنیس گهلائی دار بهروو
دارمازیان دهپری لهسهر یهکیان کوهمل دهکرد به شیوهی گوّمبهت و سهریان

قه پات ده کرد بۆ ئه وهی له کاتی باران بارین ئاو نه چیتته ناو که لایه که ئه و
کۆمه له گه لایانه پیمان ده گۆت (دی جروو) له گونده کان له وه رزی کۆتای
پایز به هه ره وه ز دی جروویان داده نا ئه و ماله ی هه ره وه زی هه بایه بۆ نانی
به یانی و نانی نیوه رۆ ده با خواردنی باشی کرد با خواردنه که به شی زۆری
ناسکه نان بوو یان هه رمیشک بوو له وه رزی به هارانی ش گیایان ده درووی
له بهر رۆژ وشک ده بوو ئه و گیایه یه ش له گه ل کاله کادین ده کرا بۆ مالاتی
گه و ره وه کوه ر و ه یستر و گا و مانگا و گاجووت و مانگا [کنز] و
گا گۆزییان ده دانی ئه و سالانه ی به پروو زۆربایه ماله کان به پروویان کۆده کرده وه
له ناو که ندووان یان له ناو چالان دایان ده کرد له وه رزی زستان ده یان دانه لئی
ورده وه کوه مه رو بزن. به خو شییان به پروویان ده برژاندو ده یان خوارد به پرووی
دار به پروو. دارمازی هه وت بریی ده گری [۱] مازو [۲] به پروو [۳] گروان
[۴] سیجکه [۵] قژه [۶] گلپه [۷] دمکانه .

بهشی یازدهههههه کۆچهری وخیلهکی

له بهرئه وهی کۆچهر و خیله کیه کان کارو کاسبییان ههر ئاژهل داریه کام جیگا بوئاژهل خوش بی و له وهی باش بی ئه وان ده چنه ئه وجیگایه هه موو کۆچهره کان گهرمیان و کویستان ده کهن، بۆمه ر له وه راندن ههر رۆژه و له جیگایکن ههر عاشیره ته و ههره وه مه مالیک جیگای خۆی هه یه به دبیار بو ههر کوستانه و ناووی تایبه تی خۆی هه یه هه نده ک کویستان به ناووی عاشیره ته کان بوو وه کو ۱- شیخ مه موند ۲- ئاکۆی ۳- ههر کی ۴- سورچی ۵- مه نگور ۶- مامه ش ۷- مه نده مه ره ۸- بۆلی ۹- بابۆلی ۱۰- مه نتک ۱۱- پیران ۱۲- خه یلانی ۱۳- بلباس ۱۴- جافه ره شه که ۱۵- زراری ۱۶- ره وه ندۆک زۆرعه شیره تی تره نه کۆچهرن خاوه ن مه ری و اهه بوو دوو هه زار سه رمه ری هه بوو ئه و خاوه ن په زه زۆرانه له وه رزی به هاران ئاژهل که ی ده کرده دوو میگهل، میگهل که مه رزابوو، میگهل که ی تر ئه سته و یریوو، واته مه رو بزنی نه زای کارو به رخیشی به جودا بوو له وه رزی به هاران مه ره زاو ئه سته و یه له یه کتر جودا ده کرانه وه له به رمه ر له بیردان و دۆشین نه ده با تیکهل بان و له بهر زۆریش ئه و مالانه ی دوو هه زار سه رمه ریان هه با به لای که مه وه چوار شوانی هه بو وایه به لام له وه رزی هاوین ئاژهل که ی ده کرده دوو میگهل کۆچهره کان له بهرئه وهی ههر مالیان له ناو ره شمال دا بوون هه نده ک مال دوو ره شمالیان هه بوو واته دو ره ش مالیان هه لده دا به تایبه تی ئه و مالانه ی خیزانیان زۆریوو له هه نده ک ناو چان به ره ش مال دلین تاول یان گوین ره شمالی گه و ره و ره شمالی بچوک هه یه ، گه و ره و بچوکی ره شمال به ئه ستونده یه دوو ئه ستونده هه یه تا شه ش ئه ستونده که رسته کانی ره شمال ۱- ره ش مال ۲- ئه ستونده ۳- جیخ ۴- به رجیخ ۵- جه ره گه ۶- سنگ ۷- رسته ۸- کوتک ئه وشتانه هه مووی به ده سستی خۆیان دروستی ده کهن له کاتی کۆچهره کان ده چون بۆ کویستان هه موو که رسته ی مال که بیان له گهل خۆیان داده برد، ئه وه ی زیاده بوو له مال که کانی گوندی دایان ده نا تا ده گه رانه وه له کویستانان هه نده ک

جار هه‌نده‌ک که‌رسته‌یان به ئەمانه‌ت له‌سه‌ر گۆرستانه‌کان به‌جێده‌هێشت تاده‌گه‌رانه‌وه ئەوکه‌رستانه‌ی له‌سه‌ر چاکه‌کان دایان ده‌نا ئەمانه‌ بوون ۱- دارو باری زیاد ۲- جیفی زیاده‌وه هه‌نده‌ک شتی تریوو ئەوکاته‌ی باوه‌رپی و ابووکه‌س نه‌ده‌وویرا ده‌سکاری شتی سه‌رچاکان بکات له‌کاتی ماڵ گواستنه‌وه ره‌شمالی گه‌وره‌ ده‌کرا دوو پارچه‌ هه‌رپارچه‌ی له‌ولاغی‌ک بارده‌کرا ره‌شماله‌ گه‌وره‌کان هه‌رله‌کاتی دروست کردنی له‌ناوه‌نده‌که‌ی قولفانگه‌ی بۆده‌کرا به‌شریته‌کی مووی بز هه‌ردوولاره‌ شماله‌که له‌گه‌ڵ یه‌کتر ده‌به‌سترا کردنه‌وه‌وه به‌ستانی زۆر ئاسان بوو ره‌شمالی کورده‌واری له‌مووی بزنی ره‌شان دروست ده‌کری له‌کاتی باوباران ره‌شمال ده‌به‌ستریته‌وه به‌گوربسی درێژ گوربسه‌که داوینه‌ سه‌ر ره‌شماله‌که‌وه هه‌ردوو سه‌ری گوربسه‌که به‌سنگی ده‌به‌ستنه‌وه سنگه‌کان باش داده‌کوتن ئەوه‌پێیده‌لێن [که‌مه‌ند] ره‌شمالی گه‌وره له‌دوو‌جی که‌مه‌ند ده‌کری تابایی به‌هێز بلندی نه‌کا به‌تایبه‌تی له‌وه‌رزی زستان. کۆچه‌ره‌کان هاوینه‌ هه‌وارو زستانه‌ هه‌واریان هه‌بوو هاوینه‌ هه‌وار ئەرکی سوکتربوو له‌زستانه‌ هه‌وار هاوینه‌ هه‌وار که‌رسته‌ی گه‌رم کردنی نه‌ده‌ویست و له‌هه‌رجی‌گایێک پیتی باش با ره‌شمالی خۆی هه‌ڵ ده‌دا، له‌وه‌رزی هاوین و زستان مه‌رداره‌کان زۆرگۆزه‌ گۆزبان نه‌ده‌کرد بۆی ده‌لێن هاوینه‌ هه‌وارو زستانه‌ هه‌وار له‌وه‌رزی پاییزدان و به‌هاران

مەردارەكان زووزوو ھەواريان دەگۆرى لەو ھەرزى پايز ئەگەر جىگايىك لەو ھەرى
خۆش با خاوەن مەر درەنگ ھەوارى دەگۆرى بەوجىايە دەلین [پايزەخىر] پايزە
خىر واتە لەكۆتايى ھەرزى پايز. كۆچەرەكان بەشى زۆريان شویتى زستانە
ھەواريان دىيار بوو بۆ خۆپاراستن لەسەرماو باو باران كۆچەرەكان لەكەندو چۆم
و پەنا كۆپەكان رەشماليان ھەلدەدا، بۆئەو ھى بانىانگرتتەو لەو ھەرزى زستان
رەشمال گەرم دەكرا شىو ھى گەرم كردنەش بەم شىو ھى خوارەو ھى بوو ھەرمالەو
لەلای پشتەو ھى جىفەكە جۆگەلەكى لەچواردەورى رەشمالەكە لیدەدا بۆئاو ھەرۆ،
و ھەر ھەرو ھەرلە پشت جىفەكە پووشيان دادەنا بەبەرزى جىفەكە بۆئەو ھى باى
بگىرتتەو ھى جۆگايەكەى پشت جىفەكە پىدەلین [پارژىن]. ئەومالانەى
مىوانيان زۆر دەھات يان خاوەن دىو ھەرخان بوون بەشەكەيان لەرەشمالەكە
جىادەكردەو بۆدو ھەرخان خاوەن مەر زۆرەكان بۆو ھەرزى زستان دەبا رەشمالەكە
ھەلدەن بۆكارو بەرخان و ھەرەشمالەكەى بۆ باربەرەكان باربەر واتە ھىستەر و
بارگىن مالە فەقىرە كانىش ھەرلەناو رەشمالەكەى خۆى جىگاي مالاتى خۆى
دەكردەو لەو ھەرزى بەھاران كەشىرو ماست و پەنىرو لۆر پەيدا بوو قۆلىنجكەكى
رەشماليان تەرخان دەكرد بۆ پاراستنى سپىيايەتى واتە شىرو پەنىر بەجىخ
دەتگرن ئەوجىگايە پىدەلین [كۆلین] ئەو لۆلىنەسەربەكابانى مالىيە رەشمال
نىشەكان ھەول دەدەن لەجىگاي چەقىن و بەردەرین رەشمال ھەلدەن بۆئەو ھى
لەو ھەرزى زستان نەبىتە قور بۆمەرىش [كۆتان] دەكرا كۆتان زۆركەم بو بەو
جۆرەش دەكر لەجىگايەكى چەقىن و لىژاى غەرە بەردەك دەكرا بەرزايى
لەمەترىك زياتر بوو گەورەيى لەقەدەر ئازەلەكەى بوو دەرگاي بەچە پەردەگىرا
ئەوشەوانەى زۆرسارد بايە مەريان لەناو كۆتان دەكردو شوانىش بەقاپوتەكەى
لەبەردەرگا دەنوست لەسەرچە پەرىك ئەگەر بارانىش بارى بائاو كە لەبن
چەپەرەكە دەرویشت كۆتان دوو سوودى ھەبوو ۱- گورگ تواناي نەبوو پازىدا
بۆناومەرى ۲- مەر كۆدەبۆو بەھەناسەى يەكتر گەرم دەبۆو كۆتانەكەش
باگىرەو ھى بوو. نوستنى ناو قاپووتى خۆشە ھەرشوان دەزانى لەناو قاپووت
بنوئ. پيشان لەگوندەكان ھەموو مالىك سەو ھىرى ھەبوو لەبەر ئەو ھى
ئەوكاتەى من باسى دەكەم كارەبا لەشارە گەرە كانىش كەم بووجا بۆپاراستنى

شیر و ماست و گوشت و شیووی زیاد سه وه شیریان به کار ده هینا سه وه شیر سه به ته کی گه وره بوو له شووری داری بیج دروست ده کرا له جیاتی موجه میده شی خوار دنیان له بن دادنا سه وه شیر دوو سودی هه بوو ساردی له هه موو لایه کانی بو شته کان ده چوو دوو سه گ و پشیلله زه فه ری پینه ده برد سه وه شیر به روژ له ژوو ری بوو نیواران له عه وشه ی دایان ده ناو بنه که یان ئاورشین ده کرد بو فینکی و له سه ر شته کان یان نخوون ده کرد سه وه که ده نوو سوتن خشته کیان له سه ر سه وه شیر ه که دادنا نه وه ک سه گ هه لی بداته وه ئه و کاته که رسته ی سارد که ره وه که س ناوی نه ده زانی.

(دهستبیتن گرتنه وه)

دهستبیتن و دهستبیتن گرتنه وه دهستبیتن گوربسیکی باریکه وه کو حه بله درێژبه که ی شه ش مه تر ده بی له خوری مه ر دروست ده کری، به نه که ش شوانه کان ده یان ریسی به به ردو ده یان نه ژوانده وه بو دهستبیتن هونانه وه کا سی جو ره ۱- خروکی ۲- گردۆکی ۳- مارۆکی به شی زۆری شوانه کان ده یان زانی دهستبیتن دروست بکه ن دهستبیتن گرتنه وه به زۆری له کاتی شه و به کیتو شوان دهستبیتنی ده گرتنه وه شه و پیش ئه وی بنووی دهستبیتنه که ی له ملی به رانیک ده به ستاوه سه ری دیکه ی له دهستی خۆی ده به ست به ستانیش جو ری تایبه تی خۆی هه بوو پیتیان ده گو ت [گری به رانی] نه و جو ره گری به له ملی به رانه که ی تووند نه ده بوو هه ره شلی ده ماوه و به رانه که ش راهاتبوو به رانه که به شه و هه رده م له نیژبیک شه وانه که ده نووست وا فیرکرا بوو، سودی دهستبیتن نه وه بوو له کاتی مه ر ره وینه وه یان شوان ئاگای لینه بامه ر رایدا با به رانه که راده په ری و شوانه که ی راده کیشا و شوانه که به خه به رده هات، زورجار و ابووه گورگ هاتیته نیژبیک میگه لی به هۆی دهستبیتن شوان به خه به ر هاتییه وه سه گه کانیش گورگه که یان راونایه یان هه نده ک جار مه ر راده دا به رانه که شوانه که راده کیشی له خه و هه لی دهستبیتنی، کوچو کوچبار کوچه ره کان نه وانه ی گه رمییان کویتستان ده که ن له کاتی مال بارکردن باریه ری ته واوی خو یان هه بوو پیش مال بارکردن سه ر له نیواره ی ده بایه شوان و به ر خه وان ئاگادار بکه ن بو کام لاده چن شوینی قوناغیان دیبیری ده کرد که فلان جیگایه شوان و به ر خه وان هه ر نیواره به ریده که وتن بو نه وشوینه

که بۆيان ديبارى كراوه شوان و بهرخه وان به يانى دهگه يشته ههمان شويى بويه يانى پاش نانى به يانى مال. تىك دهن درا وده ستيان ده كرد به بار كردن له ناو كوچهره كان بومال بار كردن ژنه كان نازا تريوون له پياوه كانيان له بواري ئيش كردن ژناني كوچهر ده وري سه ره كي ده بينن ههموو ماله ده و له مهنده كان ولا غه كي جووان و بهرچاويان ده يان رازانده وه بوي شهنكي كوچي نه و ولا غه شتي جواني لى بار ده كرا و جوان ترين ژنيس به جل و بهرگي جوان سه ري نه و ولا غه ي راده كيشاو له پيش كوچي ده رويشت نه وژن و ولا غه پييان ده گوت [پيشه ننگ] يان سه رقافله ليش له ريگاشي به دهم رويشتن ته شي ده رست يان گوريه ي ده چني نه گهر مندالي ساواشي هه بايه نه وه له ناو توره كي نه خشين منداله كه ي له پشتي خوي ده به ست هه ري يده گرت هه تامال ده گه يشته جيگاي مه به ست شوان و بهرخه وان له ههمان جيگا بوون له پاش ره شمال هه لدان و مال ريك خستن نان ده خوراو بيترده كراو جيگاي خويان ده گرت.

بواره هه وار:-

كوچهره كان له بهر نه وه ي زور له زستانه هه وار ده مانه وه جيگاشيان زور پيسي ده بو هه ره له مانگي ئاداري سه رماو سول كه مده بو هه وليان ده دا هه وار گوري بكن باريان ده كرو ده چونه بوواره هه واري له وه رزي به هاران كوچهره كان زوو زوو هه واريان ده گوري هه نده سال له پاش هه وار گورين سه رماده گه راره باران ده ستي پيده كرده وه خاوه ن ئاز له له كان تووشي ناخوشي ده بوون بويه ده لى ١٨ ي ئاداري مه گره له به هاري هه نده ك جاروا بووه مه ر دار له زستانه هه واري هه رقه نايه و زستانيش به ره و پاش گه رايته وه مه رو مالا تيان له سه رمان مرديه .

ئاوگه له يان ئاوه كي:-

ئاز له ليش به بو ن ميگه له كه ي خوي ده ناسي هه ركاتي ك ئاز له ليش له ميگه له كه ي خوي داده بري ده چيته ناو ميگه له كي تر خوي به بيگانه ده زاني نه وه پييده لى [ئاوگه له] يانه ئاوه كي، ئاز له له ئاوه له كه ي هه رده باري خوي به غه ريب ده زاني ناموي له ميگه له كه ده كات ميگه له كه ش قبولي ناكه ن ليده ده ن شوانه كه ش ده زاني نه و ئاز له له ئاوه له بووه ئاز له له ئاوه له كه له كاتي رويشتني هه رلا ته ري ك ده وراو ده باري وه كو بگري وايه ناوه ناوه راده وه ستي.

بهشی دوازدهم سه ره شوان و دوا شوان

هموو خاوهن مه پزوره کان سه ره شوان دوا شوانیان ده گرت سه ره شوان ئه رکی گرانتره و زیاتر لیپرسراوه به رامبه ر خاوهن مالّ یان سه ره شوان کوری مالّیه بهس دوا شوان ده گری له رووی ماندوبوون دوا شوان ماندوتره له سه ره شوانی سه ره شوان خوئی به زل ترده زانی و کاره گرانه کان دوا شوان ئه نجامی ددا فه رانه کانی سه ره شوانی جیبه جیّ ده کرد شوانی باش ده با ئه م مه رجانه ی خواره وهی هه بیت ۱- ده باشوان پسپوړو سه رناس بیّ واته شاره زابا له کاره که ی خوئی و زانیاری هه با له ژماره ی ئاژله له کان چهنده سه رن ۲- ده بایه شاره زایی باش هه بیّ له جوړه کانی ئاژله ئه گهر سه ره ک ئاژله دیبارنه با ده بازا نیبای ره سه ن و جوړه که ی چونه ۳- ده با دلّ سوژبا بوله وه راندنی ئاژله ۴- له کاتی زانی مه رو بزنی ده بویه زاناو نازابیت شوان ده بیّ فرچکی بداته ئه وکارو به رخانه ی تازه له داییک ده بن، ئاژله که ده زیّ ئه وشیره ی له گوانی داهه یه پییده لّین [ژهک] ئه و ژه که وه کو شیرنیه زوره یته که بیچو بویه که م جار شیر ده خوات پییده لّین فرچک ههنده ک جار کاریان به رخ که له دایکی ده بیّ له سه رمان ده می ره ق ده بیّ و توانای مژینی نیه و ده می ده قرسی و فرچکی ناگری ده بیّ شوانه که ههنده ک ژه کی له سه ره په نجبه ی خوئی روو ده کاو له ده می بیچووه که ی ده کات فیزه شیره کی به سه ری لووتی بیچووه که دا ده کات بوئی شیره که ده کاو یان ژه که که ده ست به گوان مژین ده کات، ئه گهر کار و به رخ به تیری فرچکی بخوا زوو تر به سه ره پییان ده که وی ههنده ک ئاژله ههنه زور به زه حمه ت ده زین شوانه که وه کو مامان ئاژله که رزگار بکا، هه موو مالّاتیک که ده زیّ پیشه کی بیچووه که سه ری دیتته ده ریّ ههنده ک جار پاشو پیش دیت ئه وه شوان ده بیّ راستی کاته وه و رزگاری بکات کارو به رخوو هه موو ئاژله پیشه کی سه ری لووتی دیتته ده ریّ هه موو مالّاتیک بیچووه که ی خوئی ده لیسیته وه بو ئه وه ی وشک بیتته وه له کاتی مالّات ده زیّ ژه که که زیاد ده کات دپدوشن ده یکه نه [فرۆ] فرۆ هه ره له ژه ک درووست ده بیّ شیر نابیتته فرۆ ژه ک چوئن په یدا ده بیّ

فروش چۆن ده كړئ ئاژهل له كاتى زانى زور قوه تان ده كات له گهل نه و قوه ت
 كردنانه جوړه شيره ك له گوانى په يدا ده بى نه وشيره پييده لىن [ژهك] نه وژه كه زور
 چه ورو په يت و به قوه ته بو خوار دن هم موو بيچوه ك كه له دا بيك ده بى پيشه كى
 نه وژه كه ده خوا بو فرو كردن نه و ژه كه ده دوشن و له ناو مه نجه له كى ده يخه نه
 سه رئاگر هنده ك خوئ تيده كه ن هه ريده بزور كى وه ده مه يى و ده يخون فرو
 له ماست و لوړ خو شتره له به رنه وه ي چه ورتره له كاتى مالات ده زى شوانيش تير
 فرو ده خوا نه و ژه كه هه ر روژه ك ده مي نى له پاشان ده بيته شير له كاتى
 تير بهردانى كارو به رخ دا يك و بيچو به بون يه كتر ده ناسنه وه دا يكه كه پشتى
 دونگى به رخه كه بون ده كا ده زانى به رخى خو به تى مي گه لى زور گه و ره روژى
 واهيه ۲۰ تا ۳۰ سه رئاژهل ده زى هنده ك كارو به رخ هه نه تائيواره به سه ري
 ده كه وي ئيوارى له گهل دا يكى ده روا نه وه ي توناي رو شتنى نه بى شوان و دوا
 شوانه هه لى ده گرن نه گه ر زور بن له نا تير كه ي كه ره كه ي ده كه ن تا ده گه ري نه وه
 ماله وه يان به شه و چه ندسه ر ئاژهل ليك ده زين واده بى كارو به رخه كان تي كه ل
 ده بن نه وه شوان نه وه نده شاره زايه ده زانى هه موويان ليك بكاته وه
 هه ري به رخه وه ي هاويته وه به رد ايكى خوئ شوانى پسپور ده بى و ابى هنده ك
 جار شوانى پسپور به خورى ده زانى نه م به رخه به رخى فلان مه ره هه موبان
 جيا ده كاته وه و ده يان خاته به رد ايكى يان. دوا شوانه كان به زورى مي رد مندال بوون
 شه رته كه ش كه متر بوو له سه ره شوانى هه رچه نده دوا شوان مان دو تربو و له ژير
 فه رمانى سه ره شواند ابو واته هه ردو وكيان ته و او كه رى يه كتر بوون. شوانى مه رى
 نه سته و ير نه ركى سو ك تره له شوانى مه ره زا له به رنه وه ي له بي ر كردن به شدار ني ه
 له كارو به رخ تى به ردان و هاو ير كردن به شدار ني ه نه گه ر ئاژهل زور زين پييده لىن
 [گه ر مه زه ن] هه موو ئاژهل ليك له پاش زانى مندال داني فريده دات مندال دان
 بوئى نسانه مندال داني ئاژهل پييده لىن [پسدان] له پاش زانى پسندنه كه له دوايى
 ده خشى و ليده كه وي شوان پسدانه كان ده داته سه گه كان نه گه ر كه سانه ك
 له كاتى رو شتن پشتينى له دوايى بخشى به ته وه سه وه ده لىن پشتينى ده لىنى
 پسدانه .

بەشى سۆزدەم

جۆرەكانى مەرو بىزنى كوردەوارى

مەرو بىزنىش ھەرىكەت ۋە رەسەن ۋە ناۋى تايىبەتى خۆى ھەيە پىشەكى باسى ناۋەكانى مەردەكەين ئەۋەندەى لە يادم ماۋە ۱- مەرى كەرە، مەرى كەرە گوتچكەى ديار نىە لەبەر بچووكى مەرى كەرە ھەموو جۆرەكانى ھەيە ۋەكو كەرەى قولە، كەرەى سەر رەش ۋە كەرەى تەيى ۋە كەرەى عارەبى كەرەى كەۋوى سارو كەرەى مس ۋە كەرەى غەرۋ زۆر جۆرى ھەيە ۱- مەرى كورىسى گوتچكەى ھەرئەۋندەى پەنجەكەيە، كورىسى ئەۋىش ھەموو جۆرەكانى ھەيە ۲- ئەۋمەرەنەى گوتچكەى شۆرە ۋە گەرەيە زۆر جۆريان ھەيە ۱- سەر رەش ۲- مەرى كەۋىسار ۳- مەرى قولە ۴- مەرى قولە سۆر ۵- قولە سىسە ۶- تەيى يان تەو ۷- مەرى چاۋ گاز ۸- مەرى تەبەش ۹- مەرى گەرە ۱۰- ۱- مەرى چاۋ سۆر ۱۱- مەرى رسەر ۱۲- مەرى سەرە پور ۱۳- مەرى سەرشىن ۱۴- مەرى تەيشىن ۱۵- ھەمدانى ۱۶- مەرى ھەپسە ۱۷- مەرى رەشى مامەشى ۱۸- مەرى سۆر ۱۹- مەرى عارەبى ۲۰- مەرى كەرىن ۲۱- مەرى قولە تارى ۲۲- مەرى قولە پىيازى ۲۳- مەرى ۴ قۆچ ۲۴- مەرى قولە خومرى ۲۵- مەرى قولە مس ۲۶- مەرى كەز ۲۷- مەرى بەل ۲۸- مەرى بازى ۲۹- مەرى مامەش. ئەۋمەرۋ بەرانانەى قۆچيان ھەيە لەكاتى لەدايك دەبى قۆچى لەدەرى نىە بەلام جىگەى قۆچەكەى ھەندە بەرزەو ھەرى داىە شوان دەزانى قۆچى دىت نىشانەى ديارە جۆرەكانى بىز

بىزنىش جۆرۋ رەسەنى خۆى ھەيە ناۋى تايىبەتى خۆيان ھەيە

۱- ھەرىزەك رەشى ۋە موو درىژبى ۋە پرە موو بى بىزە گۆلى پىئىدەلەين،

بەھەموو بىزان دەلەين رەشان بەمەرىش دەلەين سىپيان.

۲- بىزنى كورىسى بىزنى كورىسى قۆچى نىيە ھەرىزەك گۆى شۆرۋ پان بى پىئىدەلەين گۆردى گۆردىش جۆرى ھەيە ۋەكو ۱- گۆردى رەش ۲- گۆردى كار ۳- گۆردى مس ۴- گۆردى پۆش ۵- گۆردى سۆر ۶- گۆردى غەر، ھەرىزەك گۆبى فىجا بىتەۋە پىئىدەلەين بەل، واتە بىزنى بەلەپۆش بەلەمس

به له کار هه تادوای و هه کو بزنی گوردی و هه هروه هاش بزنی کۆیسی هه موو
جۆره کانی هه یه جله له و بزنانه ی ناووی تریان هیه و هه کو بزنه قیته بزنه غه ره بزنه
سه ره شکور هه یه ، بزنه دوره هه یه ، بزنه شامی هه یه ، بزنه مه ره ز هه یه ، بزنه
هه وره مانی هه یه .

گهرمه بهران و گهرمه تهگه :-

له وهرزی هاوین مه ر به بهران دیت و بزنیش به ته گه دیت له ناو میگه له
گه وره کان رۆژی و اهه یه زۆرمه ره به بهران دی و زۆر بزنیش به ته گه دین جاری
و اهه یه ده تا پا زده سه رمه ره به به بهران دیت بزنیش هه رو هه ها به و کاته ده لێن
گهرمه بهران یان گهرمه تهگه ، له کاتی مه رو بزنی هه مووی بهران و ته گه ی ده خۆن
شوانی پسپۆر ده زانی کام سه ر ئاژهل به به بهران یان به ته گه نه هاتیه ئه و کاته ی
مه رو بزنی هه مووی بهرانی خوارد یان ته گه ده لێن مه ر پاگژ بووه یان بزنی پاگژ بووه
یان پاگژ بویته وه هه نده ک مه رو بزنی هه ن بو جاری دوو مه به به بهران دین هه وه یان
به ته گه دینه وه به و جۆره ئاژهلانه ده لێن پاش باران کردیته وه یان پاش ته گه ی
کردیته وه ، هه نده ک مه ر یان بزنی چن جار به به بهران دیته وه یان به ته گه دیته وه
ئه وه پیتده لێن شو ره ک بووه مه ر زووتر به به بهران دیت بزنی درهنگ تر به ته گه دی ،
له ناوچه شاخاویه کان پیتی ئه وه ی بزنی به ته گه بیت ته گه کان لبزنی کان
جووداده که نه وه بوئه وه ی بزنی درهنگ ته گه ی بخوات درهنگیش بزنی له بهر ئه وه ی
ناوچه شاخاویه کان ساردتره و به هاریش درهنگ پیته دگات من شاره زاییم هه یه
له ناوچه شاخاویه کانی که ته گه ی له بزنان بهرده ده ن بزنه مه ره زو بزنی کانی تر
لیک جووداده که نه وه نه و که ته گه ی گۆل سواری بزنی مه ره ز بی یان ته گه ی
مه ره ز سواری بزنی گۆل بی ئه گه هه موو تیکه لاوبن بیتچوه کان به شی زۆر ده بنه
دوره زۆر جار و ابووه گیسکی ساله و هخت به ته گه هاتیه و ده شی زیت و کاره که ش
زۆر باش ده رچوووه من خۆم دیومه گیسکی ساله و هخت ته گه ی خواریه و زایه
جمکی هیناوه واته دوو کاری بووه و ههروه هاش گیسکه نیری ساله و هختی
وه کو ته گه سواری بزنان ده بی .

بهشی چواردهم هالۆری یان عالۆر

له وه رزی هاوین مهر به بهران دین و بزنیس به ته گه دیت له کاتی گهرمه بهران و گهرمه ته گه ههندهک بهران یان ته گه هالۆری یان عالۆری ده بن بهران ته گه ههر ئه وهندهیه فیری عالۆری بی ههرکاتیک میگه لی تری لیدیاربی بو پهرین ده چیتته ناو میگه له که و بهرانه کانی ناو میگه له که به بیگانه ی ده زانن و ده وه ی لیده ده ن ده بیتته شه ره بهران ته گهر توانی له سه ریان زالبی ئه وه به که یفی خو ی ده که ویتته ناو مهران، شوانیش که زانی بهرانه که ی چوویتته ناو میگه له که تر ده چی به لیدان ده ی هینیتته وه زۆری لیده دا به لام چ بهران چ ته گه ههر ئه وهنده فیری عالۆری بوون واز ناهیتن به ته ماحو چاوچنو ک ده بن ئاژه لی عالۆری ته رک کردنی زۆر زه حمه ته ئه و بهرانه ی عالۆری ده بی و ده چیتته ناو میگه له که تر ته گهر سه ن و باشبی ئه وه شوانه که چند مهره کی له بهرانه که چاده کا واته ماوه ی ده داتخ سواری مهره کانی بیت تا کو شوانه که به دوای دادی و ده بیاته وه ههندهک مهر و بز ههنه ئه و ساله نه بهران ده خون نه ته گه ئه و جو ره ئاژه لانه پییان ده لین ئه سته و بر یان قسه ریان ئه ستیور له ناو کورده واری بز نه دره یان لاباش نیه له بهر ئه وه ی بز نه دوره مووی کورته به که له ک هه موو کرداره کی نیی ئه و مالانه ی ئاژه لیان که مه و بهران و ته گه یان نیه بهران و ته گه یان ده خواسته وه بو ئاژه له کانیان یان ده یان به نه ناو میگه له که تر، تا بهران و ته گه بخۆن له ناو ئاژه له داره کان و باو بوو بهران و ته گه ی گون گه و ره زۆر باشه ده یان گو ت ئاژه لی گوان گه و ره ی لی په ی داده بی، له سه ره تای زانی ئاژه له خاوه ن ئاژه له کان عه زیان ده کرد نو به ره ی ئاژه که ی می بی، به لام که مندالیان ده بوو عه زیان ده کرد نو به ریان کو بی. ئه و ئاژه لانه ی دره نگ بهرانیان ده خوارد یان ته گه دره نگیس ده زان به و ئاژه لانه ده لین دره نگ ئاوس ئه و ئاژه لانه ی زووبه ران و ته گه یان ده خوارد زووش ده زان به و ئاژه لانه ده لین هه راش ئاوس ئاژه له که نیزی که ده بیتته وه له زانی پییده لین له سه رگوانه کارو به رخ هه تا فیری له وهر نه بی هه رشیری دایکی ده خوا قشپلی ناکات له جیباتی

قشپیل مارزای دهکا هه ندهک ئازهل هه نه که له ئاقاری دهزی بیچوه که ی به جی دههیلتی به تایبه تی به ردیل یان جۆشتیر یان گیسکی سالی ئه وهش ده بی شوان زۆرئاگادار بی، هه ندهک جار شوان ئاگا دارنیه سه که که ی ئاگای له بیچوه که ی ده بیت و ده دی پاریزی تاشوانه که ده که ریته وه بیچوه که ده بات یانه ئیواران شوان که چۆه گوندی و سه که که ی دییارنه بو یه که سه رده زانی شته که له ئاقاری به جیماوه شوانه که ده که ریته وه ده بینی سه که که ی له دییار شته که ورکه تیه شته که ده هینیتته وه سه که که ش له که ل شوانه که ده که ریته وه ئه وه من خۆم ئه وه م دیوه یان هه ندهک جار شوان خه وی لیده که وی میگه له که ی ده روا سه که کان ئه که ردوو سه گ بن یه که کیان له که ل میگه له که ده روا ئسه وه که ی تر له لای شوانه که ده مینی که شوانه که له خه وه هه ستا سه که که وه پیشی شوانه که ده که وی وه کو شاره زا تاده که نه لای میگه له که به تایبه تی له کاتی شه وخاوه ن میگه له که وه ره کان دووسی سه گ راده گرن سه گی مه ری نابی له ماله وه بی ده بی هه رله که ل ئازهل دابی له ناو کورده واری ناوی سه که کان خوی دنا گوریان قه شه یان به راز له هه ندهک ناوچان خاوه ن مه ره کان یه که م سه رمه ری زابا ده با ئه و رۆژه شوانه که سه ری خوی نه تراشییبا تاهه موو مه ره کان ی له زان پاک ده بیتته وه له کوردستان ئه و مالانه ی سه گیان هه بوو که په کیان بۆسه گان ده کرده نان پییان ده گۆت سه پکی سه گان.

بهشی پازدهم

کاره میژکه و بهرخه میژکه

له کاتی ئازهل دهزی له پاش زانی ئازهله که دهمری بیچوه که ی له پاش بهجی ده مینتی ئه و بهرخانه یان ئه کارانه ی دایکیان دهمری ده بی شیری ئازهله که ی تریان بدهنی شوان ده زانی کام مهر زور به شیره و مهره که ی دهگری لاگوانه کی ده داته ئه و بهرخه داییک مردووه، جائه و کارو بهرخانه ی بی دایکیان دهمری پیتیان ده لنین بهرخه [میژکه] ئه و کارو بهرخانه ی بی دایکیان پیسوه دیساره له رو لاوازن له بهرئه وه ی دایکیان نه ماوه وه کو بهرخه کانی تر به که ونه بهردایکیان هه چاوی له شوانه که یه که ی مهرکی بو ده گری هه ندهک جاریش واده قه ومی مهریک بهرخه که ی دهمری وه له هه مان کات بهرخیش هه یه دایکه مردووه بهرخه داک مردووه که داوینه بهرمهره بهرخ مردووه که یان مهره ک جمکی هیناوه بهرخه ک له بهرخه جمکه کان داوینه بهرمهره بهرخ مردووه که ئه و بهرخه میژکانه ی لاگوانی مهره کی تریان ده دهنی پیتیان ده لنین [لامیژه].

بهشی سازدهم بانۆك

همموو شوانه باشه كان دهیان زانی دهوری بانۆکی ببینن من خۆم بانۆکم دهزانی ئیمه پیشتر باسی بهرخی دایک مردیمان کردو باسی مهڤی بهرخ مردیمان کرد بانۆك دهبی کارهکی وابکا مهڤهکهو بهرخهکه یه کتر قبول بکن چۆنیه تی باناندنه وه له سهڤر یه کتر بهو شیوهی خواره وه په بانۆك مهڤهکهو بهرخه که دهباته جیگایه کی تاریک که سانه کی تر بهرخه داک مردیه که دهشاریته وه وانا که مهڤهکه ببینی و پستی بهرخه ته رده کاو ههنده خووی به پستی بهرخه که وه رده کاو دیته لای بانۆك. بانۆك مهڤه که چند جار هک دهسورینی تامه ره که کیتژدهبی له ناکاو بانۆك مهڤه که له عاردی ده دا یان له عهرزی ده داو دوپه نجهی دهستی دهباته ناو له شی مهڤه که نه و که سهی بهرخه که ی لایه بهرخه که ده داته بانۆك و بانۆك په نجه کانی ده رده هیتنی ملی بهرخه که ده گری و به ناو که لانی مهڤه که دا رای ده کیشی و دهیخاته به رده می مهڤه که، مهڤه که له بهرگیژی خوی و ده زانی تازه زایه وه بهرخه که ده لیسې ته وه واده زانی بهرخی خوی ته تی بهرخه که ش ده که ویتته بهر دایکی، زۆرجار و ابووه مانگا گۆلکی مردوه بانۆکی باشی مانگای له سهڤر بهرخی بانان دینه وه یان مانگای له سهڤر گۆلکه کی دی باناندیتته وه و یه کتر یان قبول کردیه نه وه کاری بانۆك بوو.

بەشى ھەتدەم

بېرکردن

ھەموو خاوەن پەزو شوان کارە کان لەسەرەتای بەھاری دەکەونە خۆتامادە کردن بۆکرینى کەرستەى پېوېست بۆوھەرزى بەھار پېشان قاپ و قاچاغى فافۆن و شوشە نەبوو ئەوھى ھەبوو ھەموى لەمس يان لە سفر درووست دەکرا قاپ و قاچاغ لەھەندەک ناو چەپىدەلېن ئاسنجاو، ھەندەک پىدەلېن ئامان، ھەندەک پىدەلېن ھىربار، لەبادىنان دەلېن دەفر ھەموو مەردەرەکان پىش ئەوھى شىرو ماست پەيدا بى قاپ و قاچاغەکانى خۆيان دەبردە لای سەفارچى يان مەزگەر، سپيان دەکردنەوھ لەشارەکەن ھەندەک لەسەفار چىھەکان دەچوونە ناوھۆبە رەشمالەکان بۆسپى کردنەوھى قاپ و قاچاغ ئەگەر ھىربارەکان سالى جارەک سپى نەکرا بانەوھ ماست و شىرى ھەردە بزوروکان يان ئەگەر شىوى تىدا بمباوھ رەنگى دەگۆرا و شىن دەبوونەوھ ئىشى کابانەکان بوو، وھ ھەرۆھاپىداوېستى ترىشيان لەگەل خۆيان دەکرى وھکو مەشکەو دۆران و شتى تر پىاوھکانىش مشورى دابىن کردنى داربىرو گۆچانى شوانان و پىلاو کرىن و خۆ ئەگەر خاوەن مېگەلەکە فەلاحە تىشى ھەبادەبا مشورى دابىن کردنى کەرستەى درونە و خەلەو خەرمانىش خواردبا ھەرکاتىک کاتى ديارى کراوى خۆى ھەبوو بىرو مەر لەبىردانىش کاتى گونجانى خۆى ھەبوو لووھەرزى بەھار کەئازەل تىرى دەخوارد و کاروو بەرخ فىرى لەوھەردەبوون زۆرباکیان بەشىرخواردن نەبوو ئازەل شىردار کە تىرى خوارد شىرى دەبى و زیاد دەکات دەدۆشرى ئەوکەسانەى کەمىان مەرۆ بزن ھەبوو بىريان نەدەکرد يەک يەک دەيان دۆشى و کارو بەرخىشيان تىبەردەداو ھاوتىريان دەکرد، بەلام خاوەن مېگەلى گەورە دەبوایە بىرى بکا ھەندەک مېگەل ھەبوو زۆرنەبوو ژنەک ھەموى دەدۆشى ھەندەک مېگەل ھەبوو دووژن دەى دۆشى مېگەلى زۆرگەورە چوارژن دەيان دۆشى لەسەرەتای بەھار مەر يەک جار دەدۆشرا يان بىردەکرا دەيان گۆت مەرپەک دانە، بەلام لەنېرىنەى بەھارى مەر دوو جار لەبىردەدراو دەيان يگۆت مەر دوودانە واتە رۆژى دوو جار بىردەکرى ئەگەر خاوەن مېگەلەکە مالى

له گوندی بایه سبهینان مه رده هاته وه گوندی بیریان ده کرد نه گهر میگه لی بچوک
 بایه نه وه له کاتی بیترکردن له په نا دیوار یک بیریان ده کرد زور کس نه ده ویست
 له بهر نه وهی لایک دیوار بوو ههر یهک ژنیش مه پری ده دوشی نه گهر میگه ل
 له سه د و په نجا سهر زیاتریا دوو ژن میگه له که یان ده دوشی میگه لی گه وره و
 زور به چوار ژن دهیدوشن تا ته واو ده بی هه موو بیتری و بیترکه ره کان بیزار ده بن
 تا هه مووی ده دوشن بیترکردن جیگای دیاری کراوی خوی هه یه ، بهس له کاتی
 کوچکردن نه بی کوچه ره کان له بهر گواستنه وهی شیر و په نیر له نیزیکی
 هویه کانیاں بیترده کهن خاوهن میگه له گه وره کان پیوستیان به ژنی زور بوو بویه
 له دوو ژن زیاتریان ده هیئاو هه ولیان ده دا مندالیان زور بی بو ئیشوکار نه گهر
 یهک ژن مه پری دوشیبا یهک کهس سهر بیتری ده گرت نه گهر دوو ژنیش بان ههر
 یهک کهس سهر بیتری ده گرت له دوو ژن زیاتریان دوو کهس سهر بیتری ده گرت
 بیربوانه کان پیشی مه ر بیته وه بیتری خوبان ناماده ده کرد و که رسته ی
 پیوستیان ناماده ده کرد و خوبان ریک ده خست و که رسته کانیش نه مانه بوون
 ۱ دار بیتر چند مه نجه لیک جامی مه ر دوشین ، پیته ده لاین مه ر دوش ۳
 پارزونگ جوړه خامه ک بوو پییان ده گوت بووزوو پارزونگه که به نه کی پیته بوو
 بو گریدانی پارزونگه که له گه ل سهری مه نجه له که له بهر چاو زاری له په پکه کی
 شینیاں له پارزونگه که ده دوری ۴ - نه گهر په نیر کرابا چند توره گه کی خامیاں
 له گه ل خوبان ده برد بو په نیر کوشین بیربوانه کانیش سهر و پرچی خوبان هه ربه که
 و ده ستمالیکی له سهری خوی ده به ستاو واته له نیو چه وانی خوی به رامپیلی له
 ملی ده کرد و سهر پشته ده به ستاو سهر پشته جوړه به نه کی جوان بوو
 هه ردووسهری به گولینگه بوو کلکه نه گوچکی ده به ستاو دهی هاویشته سهر
 ملی ، به ریته که وتن بو جیگای بیترکردن شوانه کانیش میگه له که یان ده هیئا
 هه مان شوین نه گهر چوار ژن مه ریان دوشیبا دوو کهس سهر بیتری ده گرت و
 دوو دار بیتر ده ندرا سهر بیتر گره کان له سهر دار بیتر داده نیشتن بیتریه کان دوو
 له لای راست دووش له لای چه پی سهر بیتر گره که داده نیشتن جامه کانیاں له پیشه
 خوبان داده نا بهینی هه ردوو سهر بیتر گرکان مه تر یک دوور بوو که ده ست به بیتر
 ده کرا سهر بیترگری پیشه وه جوت جوت مه پری بو سهر بیترگری پشته خوی ئیزن

ده‌داو دوانی‌شی بو خۆی ده‌گرت بێرکره‌کانیش له‌لای چه‌پ و راستی
 می‌گه‌له‌که‌وه وه‌ستان به‌ریز دوو‌که‌س مه‌ریان لیده‌خوری بو به‌رده‌ستی
 سه‌ربێرگره‌کان ئه‌وه‌ی سه‌ربێری ده‌گرت ملی مه‌ره‌که‌ی له‌بن هه‌نگلی خۆی ده‌ناو
 تونتر ده‌ی گرت تا ده‌دۆشرا بێرگره‌کان که‌مه‌ره‌کیان ده‌دۆشی ده‌یان گۆت
 (به‌ره‌که‌ت) واته‌ دۆشرا و سه‌ربێرگره‌که‌ مه‌ره‌که‌ی به‌رده‌داو مه‌ره‌کی تری ده‌گرت
 به‌و شپۆه‌یه‌ سه‌ر بێرگری یه‌که‌م و دووهم هاوکاری له‌گه‌ڵ یه‌کتر ده‌که‌ن مه‌ر هه‌ر
 ئه‌وه‌نده‌ی زه‌حمه‌ته‌ تا فێری بێرکردن ده‌بی له‌ پاشان خۆی دیتته‌ به‌ر بێری ژن که
 مه‌ری ده‌دۆشی مه‌ر دۆشه‌که‌ی به‌هه‌ردوو پێیه‌کانی ده‌گری و هه‌ردوو قاچی
 پاشه‌وه‌ی مه‌ره‌ لێک ده‌کاته‌وه‌ و مه‌ر دۆشه‌که‌ ده‌که‌ویتته‌ به‌ینی قاچی مه‌ره‌ که‌و
 ده‌ی دۆشی که‌ مه‌ر دۆشه‌که‌ پر بوو به‌تالی ده‌کاته‌ ناو مه‌نجه‌ڵ مه‌نجه‌ڵه‌که‌ش
 پارزونگی له‌سه‌ره‌ نه‌وه‌ک پيسای له‌گه‌ڵ شیره‌که‌ پروات زۆر جار واده‌بی له‌کاتی
 دۆشین مه‌ره‌که‌ قشپلی ده‌کا هه‌نده‌ک جار قشپل ده‌که‌ویتته‌ ناو مه‌ر دۆشه‌که‌ یان
 شیره‌که‌ بێرکه‌ به‌ده‌ستی ده‌ری ده‌هینی و فری ده‌دا بۆیه‌ به‌ پارزونگی
 شیره‌که‌یان ده‌پالائوت جاله‌پاش ئه‌وه‌ی له‌ بێرکردن ده‌بوونه‌وه‌ بێرکه‌کان
 به‌مه‌نجه‌لان شیره‌که‌یان ده‌برده‌وه‌ مالتی ئه‌گه‌ر مالت نیتزیک با له‌ماله‌وه‌ تاوتوتیان
 ده‌کرد ئه‌گه‌ر له‌ ئاقاری بێریان کرد بائه‌وه‌ هه‌مووشیره‌که‌ نه‌ده‌توانرا ببه‌نه‌وه‌
 مالتی به‌تایبه‌تی شیر می‌گه‌لی زۆر کابانه‌کان هه‌ر له‌جیگای بێرکردن تاوتوتی
 ده‌کرا چونکه‌ مه‌ری زۆر شه‌ش هه‌وت مه‌نجه‌لی زنجیرداری شیر هه‌بوو بۆیه‌
 بێرکه‌کان هه‌ر له‌ جیگای بێرکردن ده‌یان کرده‌ په‌نیر و لۆر ئاوه‌ زیاده‌که‌یان فری
 ده‌داو په‌نیر و لۆرکه‌یان ده‌برده‌وه‌ مالتی په‌نیری کورده‌واری که‌مه‌نجه‌ڵ پر شیر
 ده‌بوو گه‌رماو گه‌رم هه‌وتی په‌نیریان تیده‌کرد و ده‌مه‌ی و ده‌بووه‌ ده‌له‌مه‌ له
 پاشان له‌ تووره‌گه‌ی خام ده‌کرا و ده‌یان کوشی ده‌بوو سه‌رکه‌ په‌نیر خاوه‌ن
 می‌گه‌له‌ گه‌وره‌کان هه‌ر به‌شی خورادنی خۆیان شیر و ماست ده‌به‌نه‌وه‌ مالتی
 ئه‌وه‌که‌ی تر ده‌که‌نه‌ په‌نیر و لۆر ئه‌و مالانه‌ی ئه‌ژه‌لیان که‌م با شیره‌که‌یان
 ده‌برده‌وه‌ ماله‌وه‌ من ئه‌وکاته‌ی شوانی می‌گه‌له‌کی زۆر بووم شیره‌که‌مان له‌ جیگا
 بێرکردن تاوتوو ده‌کردوو کابانه‌کان هه‌نده‌ک ئاوی په‌نیریان هه‌رده‌گرت بو
 هه‌وتی به‌یانی ئه‌گه‌ر لۆریان کردبا ئاوی په‌نیره‌که‌یان به‌ئاگری گه‌رم ده‌رکردو

هه‌نده‌ک شیربان له‌سه‌ر ئاوی په‌نیره‌که ده‌کردو له‌گه‌ل کولانی سهرتووی ده‌که‌وته
 سه‌ری و ئه‌و سه‌رتووه ده‌بووه لۆر ئاوه‌که‌ی ده‌چۆراوه بۆ چۆرانه‌وه‌ی ئاوی لۆره‌که
 به‌که‌وگبیری گه‌وره لۆره‌که‌یان هه‌لیان ده‌هینجا و له‌ناو جۆرکه‌کی خامیان ده‌کرد
 و ئاوه‌که پاش ماوه‌ی لۆره‌که‌یان ده‌رژاند که‌رسته‌ی خۆیان ده‌هیناوه ماله‌وه،
 له‌کاتی بێرکردن هه‌نده‌ک ئاژه‌ل هه‌بوون له‌بێرکردن ده‌ترسا خۆی نه‌ده‌دا ده‌ست
 هه‌ولێ ده‌دا له‌به‌ینی بێرکه‌ره‌کان راکا ئه‌م جۆره ئاژه‌لانه ده‌ناسران له‌لای
 بێرکه‌ره‌کان ئاژه‌له‌که هه‌ولێ ده‌دا رابکا بێرکه‌ره‌کان به‌به‌کتربان ده‌گۆت ئاگادار
 به‌ لیت ده‌رنه‌چی ئاژه‌له‌که له‌لای هه‌رکه‌سه‌یکدا رایکردبا ئه‌وه‌کانی تر هاواریان
 ده‌کرد فلان لیت ده‌رچوو ده‌چوون دووباره ئاژه‌له‌که‌یان ده‌هیناوه به‌ریبیری
 هه‌ره‌ه‌ولێ ده‌دا دووباره راکاته‌وه واده‌بوو دووجار سی جار رایده‌کرد له‌ناکاو
 ده‌رده‌په‌ری و ده‌یان گبیراوه له‌کاتی بێرکردن زۆر قسه‌ی خۆش ده‌کرا له‌نیوان
 بێرکه‌ره‌کان به‌لام تالیده‌بوونه‌وه زۆر بێزار ده‌بوون به‌تایبه‌تی میڤگه‌لی زۆر گه‌وره
 له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی زۆر کاتی ده‌ویست له‌پاش بێرکردن کار و به‌رخ له‌دایکی
 به‌رده‌درا تیبه‌ردان بۆ زۆر شت به‌کار دیت وه‌کو ۱- سه‌گی تیبه‌رده ۲- تاژی
 له‌که‌رویشکی به‌ردا یان کار و به‌رخان تیبه‌رده‌ن یان مندالم له‌ئیشه‌که‌ی به‌ردا
 زۆر شتی تر مه‌به‌ستی ئیمه‌ کار و به‌رخ تیبه‌ردانه له‌پاش تیبه‌ردان کار و به‌رخ
 له‌دایکیان جودا ده‌کرینه‌وه پتیده‌لین هاویرکردن له‌کاتی هاویرکردن چهند
 که‌سه‌یک له‌گه‌ل شوانه‌که کار و به‌رخه‌کان وه‌پیش خۆیان ده‌ده‌ن و مه‌ر و بزنه‌کان
 به‌ره و دواوه ئیزن ده‌ده‌ن به‌رخه‌کانیش کۆده‌که‌نه‌وه به‌رخه‌وان میڤگه‌له به‌رخه‌که
 دوورده‌خاته‌وه به‌لام هه‌نده‌ک به‌رخه‌ ساواو کاره ساوا هه‌ر له‌گه‌ل دایکیان
 ده‌می‌نیت تا هه‌نده‌ک هه‌راش ده‌بن واته گه‌وره ترده‌بن له‌کاتی مه‌ر له‌بیر ده‌درا
 کابان لاگوانه‌کی بۆ به‌رخ‌ی ساوا ده‌هیشته‌وه هه‌ر لاگوانه‌کی ده‌دۆشی، له
 ناوچه‌ی قه‌راج و که‌ندیناوه و هه‌ولیر له‌سه‌ره‌تای به‌هاران جۆره گۆله‌کی زه‌ردی
 وردیله په‌یدا ده‌بوو گۆلی ده‌گرد ناوی ساو شینه‌یه که‌ئه‌وگۆله په‌یدا ده‌بوو
 نیشانه‌ی سه‌ره به‌هاره کابان ده‌توانی لاگوانه‌کی مه‌ر یان بزنی له‌به‌رخه‌که یان
 کاره‌که بدزیته‌وه و بیدۆشی بۆ نان و ماستی به‌یانیان ئه‌و گۆله هه‌نده‌ک قسه‌ی
 له‌سه‌ره ده‌لین ته‌گه‌ر دیتت گۆلی ساوشینه خۆ له‌مه‌ری وه‌ربینه جۆرچۆری
 لیبستینه ئه‌وه‌نیشانه‌ی به‌هار نزیک بوونه‌وه‌یه.

بەشى ھەژدەھەم

جاردۆ و خوڭش دۆ

ھەندەك ئاژەل ھەنە لەكاتى دۆشين كابدان بەزۆر دەى دۆشى شىرنادات ئەوھش چەند ھۆبەكى تايبەتى ھەبە بە زۆرى مانگاوايە ھەندەك دەلەين ئاژەلەكە كە شىرەكەى نادا بۆ بېچووەكەى ھەلدەگرى بۆى شىرى نادات پەيدەلەين [چردۆ] ھەندەك ئاژەلەيش ھەبە كونى گوانى بچوكە فېزى شىرى بارىكە لەكاتى دۆشين ئەوھش ھەرچردۆبە ئەوئاژەلانەى لەكاتى دۆشين فېزى شىرى گوانيان بەگەورەبى بېتەخوارى ئەو پەيدان دەلەين [خوڭش دۆ] ھەموو مانگايەك پەيشى كابدان بېدۆشى دەبى گۆلە مېژى بكات بە تايبەتى ئەومانگايەى چردۆبەو شىرنادەت گۆلە مېژ ئەووبە كابدانە گۆلكەكە دەباتە بن داىكى سەرى گۆلكەكەى دەگرى و گۆلكەكە بەنۆبەت قوم لەھەرچوار گوانى مانگايەكە دەدا كابدان ماوہى گۆلكەكە نادات ھەرچوار گوانەكەى مېژى ھەرگوانەو قومەكى لى دەخوات ئەووبە گۆلە مېژ لەپاش گۆلە مېژكردن كابدان گۆلكەكەى لەنەيزىك مانگايە لەدەبەستەتەو بەمەرچىك گۆلكەكە و مانگايەكە دەمیان بگاتە يەكتەر لەپاشان كابدان پەقرەجەكەى ھەلدەگرى و دەچىتە بن مانگايەكە لسەر چىنچىكان دادەنەشى پەقرەجەكەى لەسەرھەردو و رانى خوڭ دادەنى و دەست دەكا بەدۆشين ئەگەر مانگايەكە چردۆبى بۆئەوہى مانگايەكە شىرى بدات دووجار گۆلەمېژى دەكات لەكاتى گۆلە مېژ مانگايەكە خوڭى شلدەكات ھەموو شىرەكەى دېتە ناوگوانى لەناوچەى ھەولېر بەمانگا دەلەين چىر مانگا لەلاتەنەشت دەدۆشرى مەروېزن لەپشترا دەدۆشرىن لەكاتى مانگا دۆشين كابدان وردەگۆرانى بۆمانگايەكە دەلەى واھەست دەكرى مانگايەكەش پەخۆشەبى مانگا بەدو و پەنجەدەدۆشرى بەپەنجەى گەورەو پەنجەى شادە بەلام ئاژەلى ووردە گوانى ئاژەلەكە لەناولەپى خوڭى دەنى و پەنجەى گەورەش بەقوچاوى گوانى ئاژەلەكە رادەكوشى و دەيدۆشى لەكاتى بېرکردن ھەرکەسانىك بېتەلەى بېرکەرەكە دەلەى بېرئاوا بېرکەرەكانەيش دەلەين بەخېرەبى لەلەى زۆرکەس خوڭشترىن ئاواز ئەوكاتەبە كەكارو بەرخ لەداىكىيان بەردەدرىن

بارە باری مەرو بەرخ زۆرخۆشە تاهەموو یان دەکەونە بەردایکیان ئەوکاتە ی کارو بەرخ لەدایکی بەردەدری هەندەک بەرخ یان کار دایکیان درەنگ دەبیننەو هەردەقارن شوانەکە دەیخاتەو بەردایکی ئەگەر بەرخەمیتر کە یان کار میترکە هەباشوان یان بەرخەوان دەیانمیتراند لەپاشان دەچوونە نان خواردن لەپاش نان خواردن و هەسانەو دەست دەکرا بە هاوێر کردن هەندەک ژن هەبوون زۆر ئازاوانا بوون لە مالات دۆشین زۆریش دەستیان سووکە ئەو ژنانە ی لەئازەل دۆشین ناویان دەردەکرد وایان باس دەکرد دەیان گۆت فلانە ژن لەکاتی مەردۆشین ئەنگوستیلە ی لەکاتی دۆشین بەفیزی شیریی فرێدەداتە دەری لەناو جامی مەردۆشین هەندەک ژنیش هەبوون ئەوەندە دەستیان ساردبوو هەرلەپاش دەماوێ خۆتەگەر مالاتەک چرەدۆبایە زۆرلەلای زەحمەت بوو هەندەک جار لەکاتی دۆشین گۆلکەکە سنگی هەلە قەناند و غاری دەدا بن دایکی کابان شیرەکە ی لێدەرژا یان مانگایەکە نارحەت بوو لەقە ی لەستلە شیرەکە دەداو دەپرێشت کابان زۆر توره دەبوو هەندەک هەندەک کابانی رەزێل هەبوو زۆرکەم شیر ی دەدا گۆلکەکە ئەوگۆلکە بەرەو لاوازی دەچوو.

بەشى نۆزدەم

درووستکردنى پەنير و ئۆر شيرىزو ژاڭى

ھەموو سەرە بەھاران خاوەن مېگەلەكان كەرستەو پىداويستى خۆيان ئامادە دەکردو دابىنيان دەکرد پىشى وەخت يان لەشاردەيان كرى يان بەدەستى خۆيان درووستيان دەکرد وەكو دەلەين پىشى تاى بەريان بەخۆيان دادەدا.

درووست کردنى ئۆر پەنير:-

ھەويىنى پەنير لەم شتانەى خوارەو درووست دەکرا.

۱- شيلكى ئازەلى رەشان واتە كارە ساوايان گۆلكى ساوا باشتەرە بوو لەشيلكى ئازەلى سپيان ۲- تۆيستان واتە تۆگندۆرە ئاوى رەكى كەنگر واتە ژارکە كەنگر ۳- شەب ھەندەك جار بۆ ئەو ھەويىنە كە بۆنى خۆش بى ھەندەك قەنە فل يان پەلكى لىمۆيان تىدەکرد لەبەر ئەو ھەويىنى پەنيرى بۆنى زۆر ناخۆشە لەپاش ئەو ھەويىنە كە پىدەگات كاپان تاقى دەكاتەو ئەگەر زوو شيرى ھەويىنەكا دووبارە ھەويىنى دەگرىتەو.

درووست کردنى ئۆر:-

لەپاش پەنير كوشين ئاوى پەنيرەكە داويىنە سەر ئاگروھەندەك شيرى تىردەكەن و دەيكولەين شيرەكە ھەردە بزوكى دەبىتە سەرتو ئەو سەتووە دەبىتە ئۆر لەناو تورەگەكى خام ئاوەكەى دەچۆرپتەو لەجىگايەكى ساردى دادەنين لەبەر ئەو ھەويىنەكەى گەرم بى زوودە ترشى و خراب دەبى ھەويىنى ماست و ھەويىنە کردنى:-

خاوەن ئازەلەكان كە ئازەليان دەدۆشى دەبايە ھەويىنىش درووست بەكەن ئەگەر ھەويىنى نەبا دەچوون لەمالە جيرا نەكەيان دراوسى ھەويىنيان وەردەگرت مالە جيرانەكەش ھەويىنيان نەبا ھەندەك كەشكيان لەئاوى دەکرد نەرم دەبۆو دەيان سوويەو دەيان کردەو دە ھەويىنيان پىدەکرد خۆپيشان لىمۆندۆز نەبوو ماستى پى ھەويىن بەكەن. ماست بۆخواردن باشى دەكولەين بەلام بۆ ھەژاندن زۆر نايكولەين بۆئەو ھەويى بەرە مەشكە گەورەبى.

شیرتۆز یان کەشک چۆن دەکرێ: -

درووست کردنی شیرتۆز بەم شێوەیە خوارەوویە لەپاش مەوشکە هەژاندن کابان بەشی خواردنهووی خۆیان دۆهەڵ دەگرن ئەگەر جیرانی فەقیریان هەبا بەشی ئەوانیشی دەدا و زیادهکەیی دەکرده شیرتۆز دۆیهکەیی لەناو مەنجەلیک دەکردو لەسەر ئاگر دۆیهکەیی دەکولاً سەرتووی لەسەر پەیدەدەکردوو ئاوهکی رۆن دەکەوتە بنی مەنجەلە لەسەرتووهکەیی ئەودۆیهی پێیان دەگۆت شیرتۆز ئەوشیرتۆز یان لەسەر پارزونیگی روودەکرا یان لەسەر تریانەک تریان سەبەتەیی نانی تائاوەکەیی هەموو دەچۆراوه یان لەناو چاغانیان دەکرد ئەگەر شیرتۆز کە کرابا کەشک ئەوه شیرتۆزکە یان لەناو تەشتەکی روو دەکردو هەندەک خوییان بەشیرتۆزکە دادەکرد و هەندەک دەیان شێلا یان دەیشیلن لەپاشان بەدەستی دەیکەنە سەرک سەرک و لەبەر هەتاوی هەری دەخەن تاووشک دەبێتەوه کەشک لەناو فەردە یان تورەگەیی خامە هەردەگبیری بۆئەوهی هەوای بکێشی.

ژاژی درووست کردن:-

کۆچهره کان که ده چنه وه کویستانه کان له وهرزی پایز ژاژی ده کهن له بهر ئه وهی پایزان شیریه ئاژهل چه ورترو ژاژی که خوشتره کاتیش به ره و ساردی ده چی ژاژی هه رشیریه به لام چونی ده کهنه ژاژی، شیریه له سه ر سنی رو وده کهن و هه نده ک خوی لیده ده ن جو ره گیایه ک هه یه پیپیده لاین [سیرک] یان سیابو ئه و جو ره گیایه له کویستانان شین ده بی وه کو قوراده به یان وه کو که وه ره گیایه ورده کهن له گهل شیریه که تیکه لای ده کهن له ناو پیستانی ده کهن به مه ره که پیسته که کونی تیدانه بی هه نده ک ورده په نیری له گهل تیکه لای ده کهن بو ئه وهی خوشتری پیسته که ش ده بی پیستی مه ری سپیان بی هه رله کویستانه کان کونه ئه شکوت هه نه ناوه که ی زورسارده ئه و کونه ئه شکوتانه پییان ده لاین کونه په نیر هه مو پیسته ژاژی و په نیره کان له ناو ئه و کونه ئه شکوتانه داده نین پاسه وانه کی بو ده گرن نه وه کا ده عبا بیان خوا که گه رانه وه له کویستانان له گهل خویان ده یان هیناوه پیشان له ناو چه شاخاویه کان ورچ هه بو و اروویدا به ورچ چوینه ناو کونه په نیره کان به شی خوی خواردی ه.

په نیری مه یه چۆن دروست ده کری:-

په نیری مه یه جو ره په نیری که هه ر له ناو کورده واری هه یه و خواردی له په نیره کانی تر خوشتره و نرخیشی گرانتره له هه ولیر و شاره کانی کوردستان له ناو په نیر فرۆشان ده ست ده که وی ئه و جو ره په نیره ش هه ر له پیسته دا هه ر ده گیری په نیری مه یه وه کو په نیره کانی تر سه رک سه رک نیه یه ک قالمه و پر به پیسته که یه هه ر له سه ره تای درووست کردنی وای درووست ده کهن شیوهی دروست کردنی، له پاش ئه وهی شیر هه وین ده کری ده بیته ده له مه ده له مه که له سه ر پارزونگ رو وده کهن تا ئوی لیده چه پیتته وه ئه گه ر پارزونگ نه با ده له مه که یان هه رده هینجا له سه ر تریانیک روویان ده کرد وه کو چۆن برنج ده پالین تا ئوی ده له مه که ده چه پراوه وه کابانه کان هه ر ئوی ده له مه کیان ده هاویشه سه ر ئاگر و هه نده ک شیریان تیده کرد و ده یان کرده لور لوره که شیان ده پالوت له پاشان لورکه و په نیره که یان تیکه لای ده کرد و ده یان کرده کومه ل

ئەو كارە بە يەك ژن نە دەكرا بە دووژن يان سى ژن دەكرا لە پاش تىكە لا و كردنى
لۆرو پەنير كە لە ناو پىستە كە يان دەكرد و زۆر باش پەنيرە كە يان دەپەستا
ناو پىستە كە بۆ ئەو هەموو بىتتە يەك قالب بۆكوتكان لە پىستە كە يان دەدا و
پىستە كە يان باش پرده كردو لە گەل پىستە پەنير و ژاژىە كان دەيان بردنە كونه
پەنيرە كە وە تا مەردارە كان دەگەراندە وە بۆسەر زستانە هەوارە كان لە گەل خۆيان
ژاژى پەنيرە كە كانيان لە گەل خۆيان دەهينانە پەنيرى مەيرە يەك قالبە لە ناو
پىستە كە دا لە كاتى دەرى دەهينن بۆ خواردن يان بۆ فرۆشتن بە چەقو دەيبەرن
و هەزارە كى پىستە كەش دەبەرن بۆ ئەو هەي زارە كى گەورە بى بۆ پىنى پەنيرە كە .

بهشی بیسته م مهشکه ههژاندن و کهرستهکانی

پیشهکی دینه سهرباسی خوشکردنی مهشکه، مهشکه له پیستی بزن و رهشه و لاغ وه کو پیستی گۆلک و جوانه گاو نیرو گیسک و بزن دهبی، پیستی مهری سپیان بۆمهشکه دهست نادا نه و پیستهی بۆمهشکه دیبیری دهکهن دهبی به په لکه هه نارو گروان و سیچکه خوش بگری، مهشکه مووهکانی لیده که نوه به هوی لۆلکهی ئارده ساواری لۆلکه که گهرم دهکهن به گهرمی له ناو پیسته که دهکهنو دایده پۆشن له بهر گهرمی لۆلکه پیسته که به ئاسانی هه مو مووهکانی هه رده قه نی نه و لۆلکه یه پییده لاین هه لالاو نه و هه لالاوه که له ناو پیسته که ده مینی بۆماوه یه هه فته ک که پیسته که به تال دهکهن بونی پیسته که و بونی هه لالاوه که نه و هه نده ناخۆشو گرانه هه رکابان ده توانی خۆی له بهر بگری له پاش به تال کردنی لۆلکه پیسته که پاک دهکهنه وه و په لکه هه ناری ورد کراو به ده ره وه و ناوه وه ی پیسته که داده کهن چند جار یک وای لیده کهن تابه باشی [ده بیخ] ده بی که مهشکه که به ته وای پیوستی به په لکه هه نار و گروان نه ما مهشکه که پرده کهن له کاو هه لی داناغن تا ده قی خۆی ده گری و وشک ده بی له پاشان کایه که به تال دهکهن و به به نیک به بهری خانوی مالیانه وه ده کرد بۆ نه وه ی دوو که لی لیبینیشی دوو که لی بخوا مهشکه چند زۆر ما باوه له بهر دوو که لی زیاتر باش ده بوو هه رماله و له قه دهر ئاژه له که ی خۆی مهشکه ی ده کرد هه نده ک مال له ماله که ی خۆی مهشکه ی دروست ده کرد هه نده ک مال له شار ده بیان کری مهشکه ش ناوی هه بوو وه کو مهشکه ی نیریان یان بزنان یان گیسکان یان گۆلک نه گهر مهشکه ی جوانه گابا ده بیان گۆت مهشکه ی گاوسی مهشکه ی گه وره خاوهن مه ره زۆره کان به کاریان ده هینا و به دووژن ده بیان هه ژاند.

مهشکه له چند بهش پیک دیت

۱- مهشکه - ۲- سیپیک - ۳- داری دوو گوپییه سه ره کان یان به گوریسی لیکه ده به ستنه وه به رزایه که ی زیاتره له دوو مه تر بۆ نه وه ی مهشکه ی

پیتوه شوۆر بیتته وه - ۳ - ناودۆک یان ناودارۆک یان ناوژهن ئەو شه پکه داره له قه دهر در پیتی مهشکه یه سه ره کانی ئەو شه پکه داره ده که ویتته ناو کونی لۆله په کان.

- لۆله پ، دوو داری خره پان نیه له قه دهر به رینی مهشکه یه و ناوه نده کانیا ن کۆنه بۆ ئە وهی له گه ل نا دۆک تیک هه لده کیشترین له کاتی مهشکه هه لبه ستان لۆله په کان سه ره کانیا ن به نی پتوه بوو به نه کان له هه نگری مهشکه ده به سترا ن که مهشکه هه لده به سترا سیپیک و نا دۆک و لۆپ و مهشکه هه موویان به بکه وه ده به سترا نه وه و مهشکه ئاماده ده بوو مهشکه به نه کی رهش به لکه کی پتوه بوو زا رکی مهشکه یان پیده به ستا پیا ن ده گۆت (ده ربین) وه مهشکه له لای کلکی کونی هه بوو ئە ویش به نی پتوه بوو مهشکه ی گه و ره له لای کلکی رو و ده کرا.

چۆنیه تی مەشکە ھەژاندن

لەپاش مەر دۆشین ئەوشیرەدی بۆ ھەژاندن ھەوین دەکرا زۆریان نەدەکولاند بۆ ئەوێ رۆنی زایدبێ ئەگەر زۆر کولابا لەگەڵ کولان چەورابێ کەمتر دەبوو ھەندەک جار لەکاتی دونیا گەرمبا ھەرلەپاش دۆشین شیرەکەیان ھەوینی دەکرد ئەو پێیان دەگۆت ساردە ھەوین ئەو ماستە بۆ ھەژاندن بوو بەلام ئەوماستەدی بۆ خواردن ھەوین دەکرا زۆریان دەکولاند بۆ ئەوێ پەیت بێ و تامی خۆش بێ و تام سۆبێ ئەو ھەندەیان دەکولاند مەنجەلەکە بنگرێ دەگرت بنگرەکەیان دەدا مندالان زۆر خۆش بوو لەپاش کولاندن تاساردەبۆو کابان چەند جار تاقی دەکردەو بۆ ئەوێ بزانی کاتی ھەوین کردنی ھاتیە یان نا ئەگەر بەعاستەم پەنجەدی گەستبا ئەو ھەوینی دەکرد ئەو ھەوین بوو ئەگەر دوونیا سارد با سەری مەنجەلەکەدی دادەپۆشی واتە سەرپۆشی دەگرد بەشتیک ئەگەر دونیا گەرمبا ھەریەدەرخۆنەدی خۆی سەری مەنجەلەکەدی دادەپۆشی ھەندەک جار ماست ئەگەر جیگای زۆرگەرم بێ ماستەکە ھەر دەبزورکی، کابان بەرلەوێ دەست بەمەشکە ھەژان بکات ھەموو کەرستەدی پێویست ئامادە دەکاو لەخۆی نیتیک دەکاتەو وەکو ماست ئاو و مەنجەل و جامەک بۆ ماست تیکردنی ماست ھەمووی لەدەورەدی خۆی دادەنی لە پاشان ئاوەکی لە مەشکەکە وردەکات و مەشکەدی ھەلدەبەستی و لایەکی قییت دەکاتەو و بەجامان ماستەکەدی لە مەشکەکەدی دەکات لە پاشان ئاوی بەپیتی پێویست تێدەکاو بە دەستی ھەر دوولای لۆلەپەکەدەگری و رای دەھەژنیتی بۆ پاش و بۆ پیش و بەردەوام دەبێ لە ھەژاندن ناو ناو رادەووستی و زارکی مەشکەکە دەکاتەو تەماشای دەکات ئەگەر ئاوی کەم بێ ھەندەک ئاوی تێدەکا ئەگەر دونیا گەرم با ئاوی شەووی تێدەکرد ئەگەر دونیا ساردبا ئاوی سلتینی تێدەکرد لە پاش تاقی کردنەو کەزانی مەشکەکەدی ھەژایە مەنجەل و ستل و کەرەدانی دەھینی مەشکەدی گەورە لەلای کلکی پروودەکرێ لەبەر ئەو کونەکە بچوکە کەرەیان رۆنەکەرە لەگەڵ دۆبەکە نایتە خواری ئەگەر بەزارکی مەشکەدی پرووبکا ئەو بەدەستی زارکی مەشکەکە توند دەگری بۆ ئەوێ دۆبەکە کەم بێتە خواری لەپاش پرووکردن چەند جارێک مەشکەکە رادەھەژنیتی بۆ ئەوێ کەرەکەیان

رۆنه که ره که بیته یه ک سه رک له پاشان مهشکه که قیت ده کاته وه
سه رک ره رۆنه که ره که ده که ویتته ناو مه نجه لئی دۆیه که وه به دهستی که ره که ده کاته
سه رک و له ناو که ره دانانی داده نا، که ره دان به زۆری گوسکه ی شین بوو له کاتی
خۆی له موسل ده هات کابان له پاش مهشکه هه ژاندين ئاوه کی له مهشکه
وه رده کرد و نه گهر پیتوبستی به ئاردی په لکه هه ناربا یان گروان نه وه هه نده کی
پیتوهرده کرد و مهشکه که ی لول ده داو له ناو په رۆکه کی ده به ست هه ری ده گرتنه وه
ئیتتر هه موو رۆژئی به وشپوهیه مهشکه ی خۆی ده هه ژاندين، هه نده ک مال
سپیکیان نه بوو گوربسی مهشکه یان له سه رکاریته کی سه رتیلله ی خانی
ده به ست یان سه ره داره کی ساپیتته ی خانی مهشکه ی گاوسی دووژن ده یان
هه ژاندين لۆله په که گه وره بوو جیگا دهستی هه ردوو ژنان ده بووه کابان هه موو
رۆژیک به ره مهشکه که ی هه نده ک خوی پیتا ده کرد. له کاتی مهشکه هه ژاندين
هه موو ژنه کان گۆرانی مهشکه هه ژاندين ده گۆت گۆرانیه کانیش به مهشکه و
به ره مهشکه که یان هه رده گۆت له کاتی مهشکه هه ژاندين ژنه جیرانه کان یارمه تی
یه کتریان ده دا.

گۆرانی مهشکه هه ژاندين

مهشکه مهشکه ی حوشتری
لۆله پ له داری گـــــــوری
شه قه ی له مهشکه ی ده دم
دهنگی گه ییه موسری

مهشکه مهشکه ی گۆلکی
لۆله پ له دار کـــــــرۆکی
شه قه ی له مهشکه ی ده دم
دهنگی گه ییه که رکۆکی

مهشکه مهشکه گیاه
لوله پی داری چیـــــــــــــــــایه
شقه قه له مهشکه دهدهم
دهنگی گه ییه به غدایه

مهشکه مهشکه کیسکوزان
تییـــــــــــــــــبکه نازی زهندوزان
دهیژینم به کیـــــــــــــــــژوزان
مهشکه مهشکه به رانی
تیکه م ناوی ته لانی
شقه قه له مهشکه دهدهم
دهنگی گه ییه عوربانی

مهشکه مهشکه چیـــــــــــــــــری
لوله پ له دار لنیـــــــــــــــــری
شقه قه له مهشکه دهدهم
دهنگی گه ییه هه ولتیری

مهشکه مهشکه نه هه ژایه
بایی ســـــــــــــــــه ران لی دایه
به ســـــــــــــــــه روون هه رگه رایه

هه ندهک جار کچه کان له بهینی خوین گالته یان له گه له یه کتر ده کرد له کاتی
مهشکه هه ژاندن و جوابی یه کترین ده داوه ده بانگوت

مهشکه مهشکه گیاه
شقه قه له مهشکه دهدهم

کابان له بهری ده فسی شهق له مەشکه و کرزله تاوه گوانی کهرهت گورگهل گاو

وا ده گپرنه وه کابرایکی خاوهن ئازهل ژنه کی نهوسنی ده بی ژنه که هه موو روژی مهشکه دهه ژینی، به لام پاشه که وتی نییه تومه زه ژنه که له پاش مهشکه هه ژاندن نیوهی به ره مهشکه که ی ده کاته هه رمیشک و ده یخوات روژیک میرده که ی ده لی ئافرهت ئیمه ئازهل مان هه یه و توش هه موو روژه مهشکه دهه ژینی واجه رو مان نیه و که ره شمان نیه کابرا له رکان به ژنه که ی خو ی ده لی شهق له مەشکه و کرزله تاوه گوانی کهرهت گورگهل گاو، هه ندهک جوانه گا هه بوون پیسته که ی هه نگ لیده دا هه نگ جو ره کر مه که له وه رزی به هاران ده چپته ناو پیستی ره شه ولاخ و کون کونی ده کات و ده چپته بنی پیستی بو یه پیستی هه نگاوی بو مهشکه نابج، که ره یان رو نه که ره تاواندنه و کابان هه رچه ند چاره ی که ره دانه که پر بو یا له که ره بان رو نه که ره که ی ده تاواندنه و رو نه سافه که ی هه ل ده گرت و له ناو هیزه ی ده کرد یان له ناو گو سکه یان ستریشک هه لی کرد، چو نیه تی درووست کردنی رو نی سافی کابان ئه و که ره کو بوو بو وه له ناو مه نجه له کی ده کردوو له سه ر ئاگری دادنا تاباش ده تاوا وه و ده قرچاوه هه رله کاتی قرچانه وه هه ندهک که ف شتی تر ده که وته سه ره وه کابان به که و گیر که فه که ی له سه ر رو نه که هه لده گرت لای ده دا ئه و که فه پیتیان ده گو ت [سه ردوک] له پاشان له سه ر ئاگری هه لده گرت دا یده نا عاردی تاسه رده بو وه رو نه سافه که ده که وته سه ره وه هه ندهک خلتو خال و گرمه ته خو ی ده که وته بن مه نجه له که ورده ورده رو نه که ی به تال ده کرد خلتنه که ش له بن مه نجه له که ده ما وه ئه و خلتی بن مه نجه له که پیتیان ده گو ت [بندوک] [گرمت] به سی شت ده لین گرمت ۱- گرمته شه کر ۲- گرمته خو ی ۳- گرمته خو ل بندوک که رو نی تیداده ما ئه و بندوک ده بان کرده هه رمیشک هه رمیشک روونی له ناو مه قلی گهرمه که ن ئه ستورکی تیده کوشن.

داندۆك:-

پيشان له سه ره تاي وه رزی پایز ماست و دۆ چهور ده بوو به شی زۆری کورده واری داندۆکی ده کرد داندۆک خواردنی سه ره کی بوو به شی هه ره زۆری خه لکه که داندۆکیان به دۆی تیرده کرد که م مال هه بوو داندۆکی به ماستی بکات خاوه ن ئاژه له کان دۆیان له ناو تووره گه ی خامی گه و ره ده کردو له سه ر کونده رانیان داده نا ئاوه که ی ده چۆراوه چوار رۆژ زیاتر هه موو رۆژی دۆیان له ناو هه مان تووره گه ی ده کرد دۆی چه ند رۆژیک کۆده بووه دۆیه که تیرده بو په ی ت ده بوو ئه و دۆیه پشیمان ده گۆت دۆی تیر یان تو راغ له پاشان دۆیه که یان له ناو ته شتان رو و ده کردو به پیتی پیتوبست سا واریان تیده کردو هه نده ک خو پیمان تیده کرد و سه ریان داده پۆشت تارۆژی دووهم سا واره که باش ده خو شاوه له پاشان ده یان شتیلا تاخۆی لیک ددها له پاشان به دهستی ده یان کرده سه رک سه رک وه کو کفته که هه موویان ده کرده سه رک له سه رسه به تان دایان دهنه و له به ره ته تاو هه ریان ده خست ئه گه ر داندۆکه که زۆریا ژنی جیرانه کان یارمه تی یه کتربیان ددها له سه ربانی هه نده ک قه سلیمان پاده خست داندۆکه که یان له سه ربیان له به ر رۆژ داده نا تاوشک ده بووه به لام تاوشک ده بوو کابان پۆژی جارک سه رکه داندۆکه کانی وهرده گیپا بوئه وه ی زوتر وشک بی داندۆک به ته ریشی ده خورا پشیمان ده گۆت ته ره داندۆک ئه و ماله ی داندۆکی زورکردبا له ناو چوار و که ندو هه لیان ده گرت داندۆک به وشکی ده خورا له گه ل چای له شاره کان زۆرمال به ماستی داندۆکیان ده کرد یان له ماله شوان کاره کان دۆی تیریان ده کری، له گونده کان ئه و ماله نه ی ئاژه لیان نه بوو دۆیان له ماله کانی خاوه ن ئاژه ل وهرده گرت بو داندۆک دۆی تیر ده رمانه بوئه وکه سانه ی هه تاو لیده دا و نه خو شی ده که وت و ئیواری نه خو شیه کان به دۆی تیر چهور ده کرد بو به یانه چاک ده بووه.

خۆش کردنی هیزه:-

پیتسته که له دۆشاوی خو شی ده کری. هیزه له پیتستی مه رده کری دۆشاوی تیده که ن دۆشاوه که پیتسته که ده گۆری و هه ربه نه رمی ده مینیتته وه بو نی رۆمی ناوه یزه زۆرخۆشه ئه و دۆشاوه ی هیزه ی خو ش ده کا دۆشاوی تر ی ره شه.

مهرو بزن برینهوه:-

له کاتی جو زوردهبیځ خاوهن ئاژهله کان دهبی مهرو بزن و کاور و کاره کان بپرینه وه واته له کوتایی مانگی نیسانی ئه وه له ناوچه کانی گرمه ستیریان له گهرمیان، ئاژهله ده بریتته وه به لام له ناوچه شاخاویه کان درهنگتر ئاژهله ده بریتته وه ههندهک مال هه بوون ئاژهلیان کهم هه بوو ئه وه پیاوه کانی مالتی ئاژهله کانی خوځیان ده بریه وه یان ناسیاویک یارمه تی ددان. له کاتی برینه وه، به لام خاوهنی میگه لی گه وره و زور ئه وه خوځی بو مه ر برینه وه ناماده کرد و چند که سیکی بانگ ده کرد یارمه تی بدن ئه وکه سانه ی مه ریان ده بریه وه پیتیان ده گوتن جه و بر ئه و جه و برانه به ههروه زبوو یان به پاره ده گیران خاوهن مه ره کان روژی برینه وه یان دیاری ده کرد و دهیان گوت ئه مرؤ جه و بریمان هه یه عاده ت وایه مه ری ئه سته و بر پیشی مه ره زا ده بردریتته وه به چند روژیک له کاتی مه ر برینه وه وه جگه له جه و بره کان چند زه لامیکی دی یارمه تی جه و بره کانی ددا ئه و زه لامانه مه ریان بو جه و بره کان په لبه ست ده کرد ئه و روژه ی مه ر ده پراوه مه ر نه ده چوه ئاقاری بو له وه راندن هه ر له ماله وه ده ماوه شتیه ی برینه وه ی مه ر پیشه کی مه ره که یان له عاردی دداو سی په لی مه ره که یان ده به ستاو جه و بر که دهستی ده کرد به برینه وه ی مه ره که که لایه کی ته و او ده کرد مه ره که ی وهرده گتیراو لایه که ی دیشی ته و او ده کرد کابرای په ل به ست مه ره کی دیکه ی بو ناماده ده کرد جه و بره که هه رجاره ی مه ره کی ته و او ده کرد خوربه که ی ده پیتچاوه و دهیان هاویشته سه ر کومه لی خوریان بو مه ر له کاتی برینه وه سی په لیان ده به ست له بهر ئه وه ی کاتی مه ر برینه وه ئاژهله زور تیر بوو ئه گه ر هه رجوار په له کانی بیستن مه ره که توشی ته نگه نه فه س ده بی له بهر هه لگتیر و وه رگتیری مه ترسی ئه وه هه یه مه ره که بته قی له کاتی برینه وه ههندهک جار مه ر بریندار ده بی جه و بره که ههندهک ریخی مه ره که ی له برینه که ددا به و جووره به رده وام ده بن تا هه موو مه ره کان ده برنه وه، جه و مقه سیکی گه وره ی نووک تیژه به هه سانیش تیژ ده کری ئه و که سه ی جه و بری نه کرد بی نازانی جه و که به کار بی نی له کاتی برینه وه جه و بره کان رکابه ری له گه ل یه کتر ده که ن دوو جه و بر له یه ک کات ده ست به برینه وه ده که ن کامیان زوتر مه ره که ته و او بکاته خوربه که ی لول دداو له سه ر

پشتی دو اکه وتوه که دادنا خاوهن مال بۆنانی نیوه رۆ زیافه ته کی باشی بۆ جه وپرکان ناماده ده کرد خوار دنه که به شی زۆری گوشت بوو خاوهن میگه له زۆره کان حهفته کی ده خایاند تا هه مووی ده بریه وه.

جۆره کانی برینه وهی مه ریزن:-

بۆ برینه وهی مه ر له عاردی ده درا به لام بزن به پیوه ده پراوه له کاتی برینه وهی بزنان چه و پره که سه ری بزنه که ی له ناوه هر دو و رانی خۆی ده ناو له لای ملی دهستی به برینه وه ده کرد برینه وه چه ند جۆریک بوو هه ر جۆره و ناوی خۆی هه بوو.

۱- جۆری سا بر به زۆری ئاز له لی تهسته ویر سا بر ده کرا هه مووی ده پراوه
۲- جۆری به دامه ن ته و ئاز له لانه ی ده دوش ران دامه نیان بۆ ده هیشتنه وه واته له سه ر هه ردوو سه ره رانه کانی هه نده ک خوری یان موو ده ماوه بۆ پاراستنی گوانه کانی ئاز له له که و گوانی داده پۆشت.

۳- جۆری لان کانی ته وه بۆ جوانی بوو هه نده ک نی ری پیشی مه ری یان به ران یان به ردیل ته و جۆره برینه وه هه ر لاته نیشتی ئاز له که یان ده بریه وه واته سه رپشتی و سه ر هه ر چوار په له کانی نه ده پراوه.

۴- جۆری به پشته ک ته و جۆره برینه وه بۆ به رخی ساوا و به ران و دایکه به رخی ساوا و ئاز له لی له رو لاوازیوو بۆ ته وه ی رۆژ له پشتی نه دا پشته ک واته به در یژایی پشتی خوری پیوه ده ماوه.

۵- برینه وه به دامه نو به رۆک ته مجۆره ش هه ر بۆ جوانی بوو هه نده ک ئاز له لی جوان و به رچاو دامه ن و به رۆکیان بۆ ده هیشتنه وه واته پشتی ملی و بنی سنگی و قاچه کانی نه ده پراوه له ناو کورده واری قسه ک هه یه ته گه ر که چه که جوان و به رچاو ببینن ده لێن ده لێ به ردیلی به دامه ن و به رۆکه.

جه و پره کان که خوربه که یان ده پیچاوه گنجی و گاله که شیان له ناو خوربه که ده نا بۆ ته وه ی له کاتی فرۆشتنی خوری سه نگی گران باخوری به دوو جۆر ده فرۆشا به شه کیان به دانه ده فرۆشا پیشان حۆقه و بانمان هه بوو.

به سهرهیتان:-

هندهک جارخاوهن مه رهکان پیویستیان به پاره هه بوو دهچونه لای پاره دارپک ههندهک پاره یان لیوه رده گرت به سهر خوری یان تاکاتی مه ر ده براوه پاره که ی ددهاو به پی ریک که وتن یا به سهر گهنم و جو پاره ی وهرده گرت له پاش چوخین هه لگرتن پاره که ی ددهاو.

برنه وه ی به رخیش ههروه کو برینه وه ی مه رپوو له عاردی دهدرا برینه وه ی کاریش وه کو برینه وه ی بزنی بوو به پیوه ده پراوه له به رنه وه ی بزنی له کاتی برینه وه زورنارحت بوو قاره قاری ده کرد ههندهک جار که سانه کی دی یارمه تی جو پره که ی ددهاو ردینی بزنه که ی ده گرت له کاتی برینه وه ی بزنی ده بایه ره چاوی نه وه ش کرابا مووی رهش و سپی و سو رهنه گه کانی تر تیکه ل نه بووبان له بهرکاتی ریستن مووی بزنی رهش زورباش بوو بو دروو ست کردنی ره شمال له ناوچانه ی بزنی مه ره زه یان هه با جو ری مه ره زه که یان تیکه ل نه ده کرد خوری بهر خان پییده لین [لوا] مووی کاران پییده لین [کاره مووله] له مووی بزنی نه رم تره خوری مه ری دابهستی پییده لین [روونگ] لوای بهر خان بوله بادو که رکی شوانا به کاردهات له شاره کانی لبادکه ره هه بوون کاره موو بو هه موو کردارپک نه ده بوو له به رنه وه ی کورت و نه رم بوو روونگ نه ویش بو هه موو کردارپک نه ده بوو بولبادی ده بوو.

کارو به رخ له شیرین:-

له پاش برینه وه ی مه پرویزن و کارو به رخ مه ر بهرخی خو ی نه ده ناسیه وه بزنیشی کاری خو ی نه ده ناسیه وه وه ههروه ها کارو بهرخی کانیش دایکه کانی خو یان نه ده ناسیه وه له بهر برینه وه شیوه یان ده گورا ههندهک مه ر له پاش برینه وه ش بهرخی که ی خو ی نه ناسیه وه شوانه که پشتی بهرخی که ی به تهنی رهش ده کرد له بهر ره شیه که مه ر که نیده ناسیه وه واته له پاش برینه وه ی کارو بهرخی له شیر ده بران و شهرتی بهرخی وانیش هه رده هات واته واده بوو له پاش برینه وه بهرخی ناوی ده گورا ده بوو کاور کاریش ده بوو گیسک.

[بزموک چیه و جۆن دهکری و بۆچی بهکار دئی]

ههندهک کار هه نه له پاش برینه وهش دایکی خۆی دهناسیته وه و له شیرخواردن نابری، جابه هۆی بزموک له شیرخواردن دایده پرن بزموک پارچه دارووک که به قهدهر ئه نیگوستیک درێژده بی له ئهنگوست باریکتره ههردوو سه ره کانی له له ده کهن به نه کی له ههردوو سه ره داره که به ستن داره که ی له ناو ده می کاره که راده کهن وه کو لغاو کردنی ئه سپ سه ری ههردوو به نه که له قوچی کاره که ده به ستن له بهر ئه و داروچکه شیرینی ناتوانی بخوات ناتوانی گوانی دایکی بمژی ئه گه ر کاره که کۆریسی بایه توره گه بیان له گوانی بزنه که ده کر بیان ده به ست بیان مه ره. شیوه ی شیرپینی جاشک و گۆلک و جاش هیتسترو جوانه مایین هه بوو بۆ له شیر برین پیستی ژوژکیان له سه ر قه پۆزی ده به ست له کاتی شیرخواردن له بن زگی دایکی راده چو دایکه که بۆی رانه ده وه ستا له شاره کانیش شتی تاییه ت درووست ده کرا بۆ شیر برین ته مه نی کارو به رخ له رۆژی له دایک بونی تاده بیته سه ره مه ریان بزین.

- ۱- به رخه نیتیر ۲- کاور نیتیر ۳- شهک ۴- خرت ۵- قهیره بهران.
- ۲- بهرخی می ۲- کاوره می ۳- بهردیل ۴- بهربوارد ۵- سه ره مه ر.
- ۳- کاره می سالی دووه م گیسکه می سالی سبیه م چوشتیر ۴ چوشتیره زا ۵ سه رو بزین.

۴- کاره نیتیر ۲- گیسکه نیتیر ۳- کور ۴- خرت ۵- قهیره ته گه.

خاوهن بزنه کان بۆ بزنه کانی خۆیان قهیره ته گه که م راده گرن خرت باشته ره له قهیره ته گه شوانی پسپۆرو خاوهن مه ره کان ته ماشای زاری مه رپوزن بکه ن ده زانن چهن د جار زایه و. ته مه نی چهن ده له بهر ئه وه ی مه رپوزن له ریزی ددانی پی شه وه ی له ده بیته وه به ردیل هه رچهن د جاری بزنی ددانه که ده که وی بۆ ماوه ی [۳] سال ئه و ددانانه پیتیان ده لئین گچکه شاره زایه کان ده می مه رپوزن لیکده که نه وه ده زانن ددانی گچکه ی ماوه بیان نا ده لئین گچکه ی پتی ماوه له پاش ئه و ددانانه به ددانه کانی تر ده لئین پانکه ددانی پانکه ناکه وی به ددانی پشته وه ده لئین کاریژ شوان خاوهن ئاژله کان ده ست له گوانی ئاژله بدات ده زانی ئاوسه بیان ئه سته ویره. ده رباره ی خۆی دانیشی سالی چهن د جاریک ئاژله خۆی ده درئ له جیگای تاییه ت ئه و جیگایه پتی ده لئین خۆی رسک ئاژله له پاش خوی دان ده بی زوزو ئاودرئ.

بهشی بیستویهک کونده و کوندهران

جاران له گوندهکانی کوردستان ئه رکی ژنان زۆر گران بوو بهشی زۆری پیداو بیستیهکانی مال له سه ر ژنان بوو، یه کییک لهو ئه رکه گرانانه ئاو هینان بوو ئاو هینانه کهش چ له جوگا با یان کانی با، یان له بیره کان بوو که رستهی ئاو هینانی پیشان ۱- کونده ۲- جه ره ۳- مه نجه ل ۴- که ر و تیپکه یان که ر و به رمیل واته به رمیله بچوو که که له ههندهک ناوچان ئاو به گوژه و کودی ئاوی دههینا ههندهک که رستهی ئاو هینان ئاو خوار دنه وه له قور دروست دهکران وه کو جه ره، شهر به، کوپی گه وره، که دینه، جه لعه، گوژه، گو سکه ی شین، ئینجان، ئه مانه هه مووی له قور دروست دهکران له ناو کوره سو ر دهکراوه [جه لعه] جو تیاره کان پر ئاویان ده کردو له گه ل خو بیان دهیان برده ئاقاری له کاتی جو ت کردن له بن کورتا نی هیستره که ی دایده نا بو ئه وه ی گرم نه بی له به ر ئه وه ی پیشان به فر نه بوو به تایبه تی له گونده کان ناچار بوون ئیواران هه مووما لیک ئاوی ته و اوی بو خو ی دادنه تاشه و با یی شه وی لی دات بو ئه وه ی سار دبی به ر و ژ دهیان خوار ده وه پیو بیسته با سی کونده بکه ین کونده هه ر له پیستی بز ن و گیسک و نی ری ده بی پیستی مه رو ره شه و لاغ بو کونده ده ست نادات. کونده چون خو ش ده کری پیستی ئاژه لی ره شان جه فتی داری به رو به جو نی ده کون و له نا و پیسته که ی ده که ن، به لام پری نا که ن ههندهک ئاوی شی له سه ر ئه و جه فتا وه ده که ن بو ما وه ی چه ند رو ژیک ده مینیتته وه تالاوی جه فته که پیسته که تونتر ده بی سی جار جه فته که به تال ده که ن و جه فتی تی ده که ن وه به و سی جار ه باش توند تر ده بی ده بی کابان ده زانی کونده که کاتی به کار هینانی هاتی به یان پیو بیستی به جه فتاوی تر هه یه له پاش جه فتا وه که به تال ده که ن و ئاوی تی ده که ن چه ند جار ئاوی تی ده که ن و به تالی ده که ن بو ئه وه ی تالی جه فته که نه مینی ههندهک جار ئه گه ر جه فت ده ست نه که وتبا خر نوکیان له گونده که ده کرد بو ئه وه ی بو نی خو ش بی کونده ش گه وره و بچو کی هه بوو ئه و ژنه ی ئاوی به کونده دههینا کونده که ی به پر ئاوی هه لده گرت ده یخسته سه ر نیکی راسته ی و بن

ههنگلی دهستی راسته‌ی خۆی توندی ده‌گرت تاده‌هاته‌وه مالتی ئه‌گهر کونده‌که گه‌وره‌با به‌که‌ژی کونده‌که‌ی ده‌به‌ستاو له‌پشتی خۆی هه‌لده‌داو ده‌گه‌راوه مالتی ئه‌و جو‌ره هه‌لگرتنه بو‌ریگای دووربوو جو‌ری به‌بی‌که‌ژی بو‌ریگای نیتزیک بوو کونده له‌سه‌ر کونده‌ران داده‌نرا ئه‌وماله‌ی کونده‌رانی نه‌با له‌جی‌گایه‌کی فیتک له‌سه‌ر هه‌نده‌ک قسه‌ل هه‌لیان ده‌دا ناودایان ده‌پۆشت بو‌ئه‌وه‌ی گهرم نه‌بی.

کونده‌ران چۆن درووست ده‌کرا:-

له‌گونه‌کانی کوردستان به‌تایبه‌تی له‌ناوچه ده‌شتاویه کان به‌شی زۆری دانیش‌توانی گونه‌کان کونده‌ران‌یان له‌حه‌وشه‌کانی خۆیان درووست ده‌کرد. کونده‌ران پیتک هاتوو له‌ دوو لادیواری له‌مه‌تریک به‌رزتر وه به‌ینی هه‌ردوو دیواره‌کان دوو مه‌تر ده‌بوو سه‌ری دیواره‌کان به‌دار داره‌ری ده‌کرا، له‌پاش داره‌ری کردن هه‌رله‌سه‌ر دیواره‌کان قاته‌کی تریان ده‌کرد به‌هه‌مان شپوه‌و سه‌ری ئه‌وقاته شیان ده‌گرت به‌دارو به‌قه‌سه‌ل واته کونده‌رانه‌که ده‌بووه دووقات دیواره‌کان کون کون بوو بو‌هاتوچۆی باکونده له‌سه‌رقاتی بنه‌وه داده‌ن دراو داش داده‌پۆشرا کونده له‌سه‌رشتی نه‌رم داده‌نرا بو‌ئه‌وی کون نه‌بی به‌زۆری له‌سه‌رقه‌سه‌ل داده‌نرا ده‌ده‌پۆشرا کونده به‌شه‌و دانه‌ده‌پۆشرا تابای لیتدایا له‌به‌رئه‌وی پیتشان کاره‌باو سه‌لاجه‌نه‌بوو ماست له‌به‌ینی کونده‌کان داده‌نرا بو‌ساردی له‌بن کونده‌رانه‌که‌ش بنه‌چه‌ره‌که‌یان داده‌نا هه‌نده‌ک عاردیان بو‌ینه‌و چه‌ره‌که قوول ده‌کردو پر ئاویان ده‌کرد بو‌مریشکان ئه‌وینه‌چه‌ره پیتان ده‌گۆت چالاکوکی مریشکان هه‌نده‌ک جارسه‌گ ئاوی له‌چالاکه‌که ده‌خواردوه له‌بن کونده‌رانه‌که‌ش وه‌رده‌که‌وت ئه‌گهر بنه‌چه‌ره ده‌ست نه‌که‌وتبا ئه‌شکه‌لکه‌یان داده‌نا له‌بن کونده‌رانی بو‌سه‌گ و مریشکان ئه‌شکه‌لکه‌که‌ونه جامه‌کی زۆری‌که‌لک بوو ئه‌وشه‌وانه‌ی بای شه‌مال هاتبا ئاوی کوندی باش سارده‌بوو پیتیان ده‌گۆت ئاوی شه‌وی دۆدانیش هه‌رله‌سه‌رکونده‌ران داده‌نرا دۆدان هه‌روه‌کو مه‌شکه‌یه دۆی تیتدا هه‌لده‌گیرئ شپیر مه‌شک هه‌روه‌کو مه‌شکه‌یه شیری تیتده‌کری کونده‌ران ده‌بارووی له‌باکوربا بو‌ئه‌وه‌ی رۆژنه‌ی گرتته‌وه دیواره‌کان له‌لای رۆژه‌ه‌لات و رۆژئاوا ده‌که‌ن.

بهشی بیست و دوو خۆشکردنی هه‌مبانه یان هه‌مانه

پیشان هه‌موو مالتیک ده‌بوو چه‌ند هه‌مبانه‌یه‌کیان هه‌بایه بو‌هه‌لگرتن زه‌خیره‌ی سالانه هه‌مبانه به‌س له پیستی مه‌ر دروست ده‌کرا پیستی بزنی بو هه‌مبانه ده‌ستی نه‌ده‌دا چۆنیه‌تی خۆشکردنی هه‌مبانه ، بو‌ئه‌وه‌ی پیسته‌که خوری پیوه نه‌مینی کابان ئارده ساواری ده‌کرده لۆکه هه‌ریه‌گه‌رمی لۆکه‌که‌ی له‌ناو پیسته ده‌کرد به‌گه‌رمی لۆکه‌که‌ی پاش سی رۆژ پیسته‌که زۆر به‌ئاسانی خوریه‌که‌ی ده‌رده‌هات له ره‌گه‌وه‌ ئه‌و لۆکه‌یه پییان ده‌گۆت هه‌لالاو کابان لۆکه‌که‌ی به‌تال ده‌کردوو هه‌موو خوریه‌که‌ی له پیسته‌که ده‌کرده‌وه ئاوه‌کی له پیسته له وه‌رده‌کرد و به‌ته‌واوی ئاوه‌که‌ی له پیسته ده‌چۆرانده‌وه له‌پاشان پیسته‌که‌ی وه‌رده‌گیرا و هه‌نده‌ک خۆتی پیوه‌رده‌کرد له پاشان هه‌نده‌ک وشکی ده‌کرده‌وه له پاش وشک بوون هه‌ریه‌ده‌ستی هه‌ری ده‌پشاووت ده‌ستی پییدا ده‌هینا تا به‌باشی ده‌غارو نه‌رم ده‌بوو له‌پاش غارانن ره‌نگیان ده‌کرد ره‌نگه‌کان سۆرو زه‌ردو شین بوون به‌هۆی ره‌نگه‌کان کابان ده‌یزانی هه‌مبانه‌که چیتیکرایه ساواره نیسکه برویشمه له‌وه‌رزی هاوین له‌پاش هه‌لگرتنی خه‌رمان زه‌خیره داده‌نراو له‌ناو هه‌مبانان ده‌کراو له‌سه‌ر ئه‌ستیرکیان داده‌نا.

ئه‌ستیرک یان خه‌لانه‌نه جۆن ده‌کرا: -

له‌گونه‌کانی کوردستان خانووی جۆراو جۆر هه‌یه به‌پیی عاداتی خۆیان و ناوچه‌که له‌ناوچه شاخاوییه‌کان به‌شی زۆری گونه‌کان خانووی له‌قه‌د پالنه‌کان ده‌که‌ن به‌شی زۆریان خانووه‌که دووقاتن یان دوونه‌هۆمن خانووه‌که که‌وادروست ده‌کرئ هه‌موو هۆده‌کان له‌ژوره‌وه له‌ناو یکن له‌سه‌ره‌وه‌ش یه‌ک سه‌ریانه جیگای مالاتی گه‌وره‌هه‌رله‌ناو خانووه‌که‌یه ئه‌وه یه‌ک سه‌ریانه له‌کاتی به‌فرمالین و گیرانی سه‌ریانه‌که ئاسانه ، به‌لام خانوه‌کانی ده‌شتایی خانووی جزیرین تاک تاک هۆده‌کی شارستانیان ده‌کرده‌تایبه‌تی له‌ده‌شتی هه‌ولیر ئه‌وه‌هۆدانه پییان ده‌گۆت ئاغه‌بان خانووی جزیری وه‌کو به‌نگه‌له‌یه یان وه‌کو ره‌شماله سه‌رتیله‌ی

ههیه به کاریته و شه قله ده کرا له گونده کان خانووی به لابیان هه بوو لابیان هۆده کی گه وره و بچوک لیك ده دهن و له ژوره وه ده بیته یه ک خانوو خانووی کورده واری په نجه ره ی تیدا نه بوو له ترسی دزی کونی بچوک بچوک له قه دی دیواره کان ده کرا لابیانی خانوو هه رده م تاریک بوو ئه و مالانه ی خانوویان به لابیان با ئه سستیکیان له لابیانی خانوو دروست ده کرد ئه و مالانه ی خانوویان لابیانی نه بایه له بنه بانى خانوو که خه لانه دروست ده کرا چۆنیه تی دروست کردنی ئه سستیکیان خه لانه به م شیتویه بوو له بنه بانى خانوو که دوو یان سی دیواری بچوو کیان ده کرد به به رزی یه ک مه تر یان له جیاتی دیواره کان داری دوو گوپیان ده چه قاند سه ری دیواره که داره ری ده کرا و عه سیره ک یان جیفه کیان له سه ر دادنا به رینی خه لانه که ش به م شیتویه هه رمه تره ک ده بوو ئه و ئه سستیکیان لایه کی بو هه مبانیه ی زه خیره بوو لایه کی تری بو نووینه کان یان بوو نووینی ئه و کاته ی بریتی بوو له له بادو جاجم و به ره هه نده ک مال مافوریان هه بوو پیشان به شی زوری مالله کان تیپری نه خشینیان هه بوو تیپره که ش هه رله سه ر ئه سستیکیان بوو تیپره که ش که رسته ی ژنانی تیدا بوو تیپره که به قولغانگه بوو قولغانگه کان تیکی هه لده کیشران قولغه ی ئاخیری به قفل کلیل ده درا به شی زوری مالله کان رسته ی ناو ملیان هه بوو ئه و رسته یه له ناوه ندی ژووری دانیشتن به به رزای دوو مه تر زیاتر له هه ر دوو لادیواری ژوره که به سنگ ده به ستره رسته که له به نی رهنگاو رهنگ درووست ده کرا و سی ریز گۆلنکی پیدا شوو بوو له لای دیواره کانیش هه ر دوو سه ره کانی شوو بوو بو نه وه گۆلنکی گه وره یان پیوه بوو رسته که ژن ده بان هۆنانده وه به جووری خرۆکی له کاتی نوستن جاجمه کیان به سه ر رسته که داده دا خانوو که ده بوو دوو به شی لایک ژن مندال لیده نوست له لایه کی دی پیاهه کان لیده نوستن ئه و کاته ی رسته زورگرنگ بوو بو مالان بو جوانی مالیش بوو.

تورو ملاک دان:-

جاران خه لک فه قیربوو شتو مه ک زۆرکه م بوو پاره و پول زۆرکه م بوو له گونده کی ۲۰ دینار په دیدانه ده بوو لیف و دۆشه ک نه بوو خوارده مه نی به شی

زۆرى خۆمالى بوو بۆهه لگرتن چه قۆمالاك و شتى ترو مالاك دان هه بوو
توره گه له بهرپه درووست ده كراوه كوكتيسه بوو ليواره كان به گولنگه بووله بنى
رهنگاو رهنگ درووست ده كرا به ديوارى وه ده كراهه ژووره وه مالاكى شيوخاوردن
و ئەسكوو كه وگيرو كه رسته ي تريان تيده كرد يان له ناويان دهنه توري شوانيش
هه بوو نانى له ناودهنه له پشتى خۆي ده بهست وه خۆي دانى خويشى هه بوو
ئەو يش به ديوارى مالى وه ده كرا ژنانى پيشان ئارد يان خوى يان پونيان
هينابه ده رى ناوى خويان له گه ل ده هينا پيشان مالاكى ئاسن و فافون نه بوو
مالاك هه مووى داربوو مالاكى شيوخاوردن زوركهم بووشيو هه ربه ده سته ده خورا
پيشان هه رجۆر مالاكى ناوى خۆي هه بوو وه كو مالاكى شيوخاوردن ئەسكو
مالاكه كى گه وره بوو بۆ شيو تيت كردن بوو مالاكى ماستاوان يان دۆخاوردنه وه هه بوو
ئەو مالكانه له دارى كهوت درووست ده كران يان له دارى توو ده رخۆنه ي
مه نجه ليش هه رداربوو هه موو مالىك شوونكى دارى هه بوو شوونك
شه پكه داره كى به ده سك بوو له كاتى كۆز كردن جل و به رگيان پيده كوتا بۆ ئەوه ي
جله كان پاك بيتته وه شوونك له هه نده ك ناوچان پييده لىن گه راکوت وه هه موو
مالىك كوتكى ساوار كوتانى هه بوو كوتك له سه ره كارپته دروستده كراوه هه موو
مالىك پيشه قانى هه بوو بۆ كه نگر كردن. هه مبانه ئەگه ر كون بۆبا يان درپا
بابه پارچه په رۆك پينه ده كرا هه مبانه به نه كى پيوه بوو پيبان ده گۆت ده ربين.

بەشى بىست و سى جۆرەكانى نەخۆشى ئازەل و چۆنپەتى چارەسەرکردنى

لەبەرئەوئە پيشان دەرمانى ھەموو جۆرە نەخۆشىەكانى ئازەل نەبوو شوان و خاوەن ئازەلەكان ئەگە ئازەلەك نەخۆشى كوتبايە ناچاربون بەخۆيان چارەسەرى بىكەن بەپىتى ئەودەرمانانەى ھەبون لەنەخۆشىەكانى مەر دەست پىدەكەين شىوئەى چارەسەرىكەى

۱- نەخۆشى كەچەرى، ئەم جۆرە نەخۆشىە بەزۆرى مەر دەيگرتتەو نەخۆشىەكە تووشى دەبوو لەسەر و چاوى سەرى ھەلەدەدا جۆرى نەخۆشىەكە پشتى چاوى مەرەكە ماكەكى سىپى لىپەيدا دەبوو توكەكە ى دەورەى جىگاي سىپى دەبوو قەت ماغەكى رەقى دەگرت ئەگەر چارەسەر نەكرابا ھەموو سەر و چاوى دەگرتتەو شوانەكە بەبەرد واتە تاشەبەردەكى در جىگايەكەى دەرنى تاقەدماغەكەى لەسەر ھەلدەگرت تاخوتىنى لىدەھات لەپاشان شوانەكە تفعەكى زارى خۆى لەبرىنەكە دەدا لەپاش چەند رۆژتىك چاك دەبوو.

۲- نەخۆشى دانكە، مەرىش وەكو مىكتوتەى بەشەرە دانكەى دەگرت بەزۆرى مەرى سىپان توشى دەبى ئەگەر مەرەك تووشى دانكە بوبايە مەرەكانى ترىش توش دەبن دانكە زوو بلاودەبىتتەو واتە مەر بۆ مەر دەگوازىتتەو ئەو مەرى توش دانكە دەبوو زۆر لەبەرى نارحەت دەبوو كەم دەلەوئەرا دانكە بەزۆرى لەسەر و گوبلاكى دەھات چارەسەرى ئەم نەخۆشىە لەلای شوان نەبوو بەبى دەرمان لەپاش چەند رۆژتىك بەخۆى رەش دەبوو و چاك دەبوو.

۳- نەخۆشى پىسەكە، ئەونەخۆشىە وەكو ھەلامەتى ئىنسانە مەرەكە دەكوخىبو ئاوى لەلووتى دەھاتە خواری و لەوئەرى كەم دەبوو نەخۆشى پىئوئەدياربوو بۆچارەسەرى ئەم نەخۆشىە شوانەكە دار پىسكەى دەكردە رستەو وەكو رستە مۆرى بەبەنەكى سۆر لەملى مەرەكە دەكرد چاك دەبوو دارپىسەكە جۆرە گىياىكە كەوشك دەبوو [قاتۆرەكەى] واتە نىركەكەى ناوى كون بوو وەكو

فلین بوو له ئاقاری شین ده بی قاتوره که ی هه رئه وه نده ی په نجه ک ئه ستور ده بوو .

۴- نه خو شى گر که ، نه ونه خو شیه له ئه نجامی جیگای گهرم و پیسی په سدا ده بوو به زوری مه ری سپیان توشی ده بوو گر که وه کو خورش ت بوو مه رکه که زورخوی ده خوراند له گه ل خوراندن خوری ده رده هینا نه وه نیشانیه ی گر که بوو شوانه که ته ماشای ده کرد ده یزانی مه رکه گر که ی گرتیه ، نه و جیگایه ی توشی گر که ده بوو تفله کی بزری له سه ر پیسته که ی دروست ده بوو ده رمانی گر که توو تن و رو ن بوو .

۵- ئه سپی پیشان به شه ره کانیش ئه سپیان تیدا بوو ئاژهل له بهر له روو لاوازی ئه سپی ده که وتی به تاییه تی له وه رزی زستان ئاژهل که خوریشی له له شی ده رده هات نه وه نیشانیه ی ئه سپی بوو شوانه که ته مه شای ده کرد به چاو ئه سپیه که دیار بوو بو له ناو بردنی ئه سپی ورده توو تن یان خو له میشیان به کار ده هینا ئه سپیه کان نه ده مان .

۶- نه خو شى ژان ، چاره سه ری نه خو شى ژان شوانه که به چه قوی گو یچکه ی ئاژهل که هه رده تلیشان واته ده ی بری ئه گه ر ژانه که له ئه نجامی زورخوردن باشوانه که به گو یاره که ی بن زگی ئاژهل که هه لده ته کاند ژانه که ی به رده دا و چاک ده بووه .

۷- نه خو شى شه لکه ، نه م جو ره نه خو شیه له ئه نجامی باران زوری و ته رو توشی ماللات توشی ده بی به تاییه تی ئه گه ر جیگایان قورپی له به رئه وه ی قور ده چیتته ناو سمی ئاژهل که و له به رتر وشکی ناو سمی ده رزی و بوگه ن ده بی ده بیته برین هه نده ک ئاژهل سه ری سمی لیده بووه به زوری له وه رزی به هاران ئه گه ر باران زوربا ئاژهل که له به ری ده شه لی و ناتوانی پروات ده رمانی شلکه شوان ده بی ناو سمه کان خاوپن بکاته وه و وشکی بکاته وه خو له میشی وردی پیوه رکا ئه گه ر ئاژهل که توانای رویشتنی نه بووایه له مال له وه به جیان ده هیشته هه نده ک جار مانگا و گاش شه لکه یان ده گرت شه لکه ی مانگا له به رجیگای چه قین و به رده رینه له به ر قوسیشه .

۸- نه خو شى گراویری نه و نه خو شیه له دووشت توشی ئاژهل ده بی به زوریش

مه پرتووش ده بې ۱- هه ندهك جار له سه رمان نازهل توشي سه رته ستوربون و بن چه نه گه ی نه ستورده بې ۲- كه گيا تازه سه رى درده هينى نه وه تنده ده مې خو ی ده جوليتى ژير چه نه گه ی نه ستور ده بې له كاتى تازه گيا شين ده بې نه وه نده بلند نيه به باشى به به رد داني بكه وى زوره ول دداو كه م ديتسه ناو زارى له به زورى هه ول دان وای ليدى درماني گراو پرى مه رى له جيتگای چركه دووربخه يته وه له پاش ماوه پك چاك ده بووه.

۹- نه خو شى زه رتك، نه م جوړه نه خو شيه له وه رزى به هاران نازهل توشي ده بې له وكاتى به هار پيرده بې واته گيا به ره و پيرى ده چى و دنياش به ره و گه رمى ده چى نه گه ر مه رله جيتگای زه مه ندو پرگيا بله وه پرى ئوجيگايه به كه نگر بى و كه نگره كه ش گولى ده بې نه م جوړه جيتگايانه برک ده كا له به رته وه بوانه مه رتوشي زه رتك ده بې هه رمه ريش زه رتكى ده گرى نه ومه رانه ی توشي زه رتك ده بن ماستاوبان ده ده نى وچاك ده بینه وه.

۱۰- نه خو شى ريخاندن، واته زگ چو ن هه ندهك جار نازهل توشي ريخاندن ده بن له به رچه ند ه بې ك ۱- زورخواردن به تايبه تى به هاران نه وشوانه كه ده زانى نه گه رله به رتيرخواردن بى نه وه زور باشه به خو ی چاك ده بې تته وه نه گه رله به رنه خو شى با شوان ديزانى هه ندهك ترشاوى ددا نازهل كه و چاك ده بووه نه گه ر كار و به رخ با نه وه له به ر زورى شيرخواردن بووخو ی چاك ده بووه.

۱۱- هه ندهك جار نازهل به دان ده كه وت واته له به ر جو خواردن يان گه نم خواردن به دان كه وتن به شى زورى مه ربه دان ده كه وى نه وه نه خو شى نه بوو له نه نجامى زورخواردنى دانه و تله بوو كه مه ركه ده كه وت ده يان گوت به دان كه وتيه هه ندهك جار واده كه وت به حال به چه قو راده گه يشت نه وه ده يان گوت دان له په لى دايه چاره ی نه بوو هه ندهك جار دابه ستى زورى جو ده ده نى به دان ده كه وى درماني به دان كه وتن ماندوى ده كهن راوى ده نين زگى هه لده كه تينن ده رپخيتى چاك ده بې تته وه مه رته گه ربه دان بكه وى بريخيتى تازه مه ترسى به دان كه وتنى ناميتى مه رله كاتى ده غل و دان ده درويتته وه و مه ر له په ريزى ده كرى مه ر به دان ده كه وى شوان نه گه رزانى بايه مه ردانى

زۆرخواریه ئه و ماوه یه ک میگه له که ی ده برده ناو وهردی ههندهک له په ریزی دوور ده خستنه وه و ماندو وده بوون جوړه گیایه ک هه بوو له وهرزی هاوین له ناو وهردان شین ده بوو پییان ده گۆت [پتۆت] ئه گه رمه ر ئه و گیایه ی خوار دبا و دانیشی خوار دبا ههندهک جار مه ر پیی ده مرد شوان خو ی ده پاراست له و جیگایانه ی پتۆتی لیبوو. بز ن به دان ناکه وی.

۱۲- ته به قه، ته به قه مالاتی گه و ره و قه له و گران توشی ده بی به تایبه تی ئه گه ر له جیگای ره قو چه قین و به رده رین بله وهری به شی زۆری ره شه و لاغ توشی ته به قه ده بی ته به قه بنی پییه کانی ده گۆی و ده کوتری لاسمه کان ده ته قیو ده بیته برین له بهری ده شه لی، ده رمانی ته به قه خو ی و رونه چه وری ده که ن و له مال ه وه ده مینتی و ئالیکی ده ده نی هه تا چاک ده بیته وه.

۱۳- گوان هیشه، گوان هیشه له وهرزی به هاران ئاژه ل توش ده بی نه خو شی گوان هیشه هه رئاژه لی ورده وه کو مه رو بز ن ئه و نه خو شیه ده گرن له وهرزی به هاران که ئاژه ل تیره خوا و گوانه کان پرشیری ده بی گوان هیشه له دو وشت توشی ئاژه ل ده بی یه که م ئه گه ر ئاژه ل به ناو جیگای به در کودال دا پروات درک له گوانی راده چی و گوانی بریندار ده بی جه راعات ده کا و ئه ستور ده بی شیره که ش پیس ده بی به که لک خوار دن ناییت جوړی دو وده م ئه گه ر ئاژه ل له وهرزی به هار نه دو شری و نه مژری گوانی پرشیر ده بی شیره که له گوانی ده گه ر پته وه له بهر پرشیری گوانی له ژۆری گریی لپه ی داده بی جه راعات ده کا و شیره که ش پیس ده بی ده رمانی گوان هیشه ده بی زوزو ئاژه له که بدو شری پیشان که ئاژه ل توشی گوان هیشه ده بوو میگه له که یان ده برده سه رچاگان به تایبه تی سه ر مه رقه دی ئه سحابه ره ش قه بره که ی له دو لی ئه سحابان بوو من خو م میگه لم بر دیته سه ر ئه سحابه ره ش به لام گوان هیشه چاک نه بووه له کاتی ئاژه ل توشی گوان هیشه ده بی ده بی کارو به رخ هه ر له گه ل دایکی بیت بو ئه وه ی به رده وام گوانی بمژیت هه رچه نده گوانی به تال بیت ئه وه نده باشتره.

۱۴- کو ره بوون یان گو تر بوون، له وهرزی هاوین له کاتی له ناو په ریزی ئاژه ل ده له وه را [قرچخ] له چاوی ئاژه لیکه را چوو چاوی ئاژه له که بریندار ده بوو

شین هه‌رده‌گه‌را و ئاوی په‌یدا ده‌هاته خواری شوانه‌که هه‌نده‌ک خوی و قومه‌ک دۆی له‌ناو ده‌می خۆی ده‌کرد چاوی ئازله‌که‌ی لیک ده‌کرده‌وه و دۆیه‌که‌ی ناو ده‌می له‌ناو چاوی ئازله‌که‌ی ده‌کرد به‌ دوو جار چاوی ئازله‌که‌ی چاک ده‌بووه به‌س کۆره بوون چاره‌ی نه‌بوو.

۱۵- نه‌خۆشی گیتی ئه‌و ئازله‌که‌ی تووشی نه‌خۆشی گیتی بووبا به‌ته‌نیا راده‌وه‌ستا دوو جار ده‌سوراوه له‌ می‌گه‌ل‌یش داده‌پراو رووی له‌لایک ده‌کرد یان له‌ می‌گه‌لی به‌جی ده‌ما چاره‌سه‌ری گیتی سه‌ر برین بوو چاک نه‌ده‌بوو.

۱۶- خواریبوون، خوار بوون زۆر که‌م بوو جار و بار ئازله‌ل خوار ده‌بوون له‌پاش مه‌ر برینه‌وه خواریبوون سه‌ری هه‌لده‌دا ئه‌و ئازله‌که‌ی تووشی خواریبوون ده‌بوو له‌کاتی رویشتن خواره و خوار ده‌رۆی ئه‌و نه‌خۆشیه هه‌ر مه‌ر و کاو تووشی ده‌بن هۆی خواریبوون له‌ (سور نانک) په‌یدا ده‌بیت چاره‌سه‌ری ئه‌و نه‌خۆشیه سه‌ر پشتی مه‌ره‌که ره‌ش ده‌که‌ن به‌ته‌نی و رۆن له‌پاش چه‌ند رۆژه‌ک چاک ده‌بیتنه‌وه.

۱۷- باقۆ، باقۆ بوون نه‌خۆشی نیه هه‌نده‌ک کار و به‌رخ که‌له دایک ده‌بی دایکه‌که‌ی ده‌مری و شیریه مه‌ری دیکه‌ی ده‌ده‌نی وه‌کو کاره می‌ژکه به‌رخه‌می‌ژکه وایه هه‌رده‌بی شوان مه‌ری بو بی‌گری تا هه‌نده‌ک شیریه ده‌خوا ئه‌ویش به‌تیری نیه بو‌ی له‌جیاتی قه‌له‌وبی هه‌رده‌بنیسی و له‌ره و هه‌ل نادا واته گه‌وره‌نابی به‌وجۆره کارو به‌رخانه ده‌لین باقۆ بوونه

نه‌خۆشیه‌کانی ئازله‌ی ره‌شان واته بزنی:-

بزنی که‌متر توشی نه‌خۆشی ده‌بن نه‌خۆشیه‌کانی بزنی ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌ن

- ۱- سه‌رئه‌ستور بوون چاره‌سه‌ره‌که‌ی وه‌کو سپیانه.
- ۲- گروده‌بی وه‌کو گرکه‌ی مه‌ر وایه وه‌ک مه‌ریش چاره‌سه‌ر ده‌کری.
- ۳- بزنی ژان ده‌گری وه‌کو مالاته‌کانی دی چاره‌سه‌ر ده‌کری.
- ۴- بزنی شلکه‌ش ده‌گری وه‌کو ئازله‌ی تریان مالاتی تر چاره‌ده‌کری.
- ۵- بزنی ده‌ریخینی وه‌کو مه‌ر به‌لام به‌دان ناکه‌وی.
- ۶- بزنی که‌متر پسکه ده‌گری به‌لام زه‌رتک ناگری.

۷- بزن و هکومەر ئهسپیی ی دهکهوتی.

۸- بزن بهله باقهی دهگری بهله باقه ژانهی زوور توند دهگری و له بهری دهقاری و بهژانه که دهمری.

سور ناتک و کاری گهری سور ناتک:-

سور ناتک جوژه گیایکه له ئاخیرو ئۆخری وهرزی بههار شین دهبی له ناو چهکانی گهرمیان به تایبه تی له قه راج و دهشتی ههولتیر له ناو په ریزان و ناو وهردان شین دهبی که تازه له خاک دیتته دهری زۆر زهره ری نیه به ناسکی ئازهل زهره ری بو ئازهللی ده م چاو سپی هه یه کاری گه ری سور ناتک له سه ر بزنی سپی و ئه سپ و ماین و مه ری سه رو چاو سپی هه یه سه رو چاویان شه قار شه قار ده کات هه نده ک جار ئه سپ لچو لیتووی ئه ستورده بی و له له وه پرده که وی ئه سپ و ماین سور ناتک له سه رو قه پۆز و چوار په لیان ده دا خاوه ن مالا ته کان سه رو لموزی ئازهلله کانی سه رو چاو سپی به ته نی و پۆن ره ش ده که ن سور ناتک کار له ره ش ناکات. هه نده ک جار ئازهللی ورده کویت ده کات سور ناتک زۆر به زه ره .

ئازهل دروشم کردن:-

پیشان ئه وخاوه ن مه رانه ی مه ربان زۆر هه بووه ره مالله و دروشمی تایبه تی خۆی هه بوو دروشم واته نیشانه سودی دروشم کردن ئه وه بوو ئه گه ر ئازهلله ک دابرا با یان بزر بوویا یان له کاتی تی که لاه بوون به دروشمه که ده ناسراوه دروشمه کان به شی زۆری له گویتچکه و پوومه تی ئازهلله که ده کرا هه ره مالله و نیشانه ی خۆی هه بوو دروشمه که داغ کردن بوو یان کونکردن بوو گویتچکه ی ئازهلله که یان هه لده تلیشانند. هه نده ک جار قازو مرای پهره و لیش نیشانه ده کرا بو ناسینه وه .

ئازهل رنگ کردن:-

له کوردستان ئازهل رنگ کردن ده کرا ئه و په رنگ کردنه ش هۆکاری تایبه تی

خۆی هه‌بوو به‌شی زۆر ئازژه‌لی سپیان رهنگ ده‌کرا، ئه‌وانه‌ی جه‌له‌ب کپ‌بوون جه‌له‌به‌که‌ی خۆیان رهنگ ده‌کرد بۆناسینه‌وه‌ی جه‌له‌ب واته‌ ئه‌وانه‌ی مه‌ریان ده‌کپ‌ری و ده‌ فرۆشته‌وه‌ شوونیش بۆجوانی سه‌رپشتی به‌رانی رهنگ ده‌کرد بۆجوانی شوان ئه‌گه‌ر گره‌ به‌رانی ده‌ست که‌وتبا پشستی به‌رانه‌که‌ی به‌گره‌ به‌ران رهنگ ده‌کرد [گره‌ به‌ران] جوۆره‌ به‌رده‌کی نه‌رمه‌ له‌بن عاردیه‌ رهنگی زه‌ردی خه‌نه‌بیه‌ ورده‌ی ده‌که‌ن پشستی ئازژه‌لی پێپه‌رهنگ ده‌که‌ن.

جوۆره‌کانی خه‌ساندی مالآت و خه‌ساس کتیبه‌:-

له‌کوردستان مالآت خه‌ساندن مه‌رامی تایبه‌تی خۆی هه‌بوو ئه‌و مالآتانه‌ی ده‌یان خه‌ساند ئه‌مانه‌بوون ۱- جوانه‌ ئه‌سپ ۲- جاش هیتستر ۳- جوانه‌ گا ۴- گیسک ۵- کاوړ سوډ له‌خه‌ساندن چیه‌ و چۆن ده‌یان خه‌ساند هیتسترو بارگین و جوانه‌گا له‌کاتی خه‌ساندن چهند زه‌لامیک به‌گوریسی له‌عاردیان ده‌داو چوار په‌لیان ده‌به‌ست خه‌ساس به‌چه‌قۆ گونی هه‌رده‌تلیشانده‌و هه‌ردوو هیتلکه‌ی گونی ده‌رده‌هیتناو لاهه‌که‌ له‌پاش خه‌ساندن سێ رۆژ توانای خواردن ورۆیشتنی نه‌ده‌ما رپ راده‌وستا هه‌نده‌ک جار خه‌ساس له‌جیاتی گونی مالآت‌ه‌که‌ ده‌ریتنی گونی مالآت‌ه‌که‌ له‌سه‌ربه‌رده‌کی پان داده‌نتی پارچه‌ لباده‌کی له‌سه‌ر به‌رده‌که‌ داده‌نتی به‌کوته‌کی دار گونی مالآت‌ه‌که‌ پان ده‌کاته‌وه‌ که‌ریش هه‌روه‌کو هیتستر ده‌خه‌سیتن مه‌به‌ست له‌خه‌ساندن ئه‌سپ و هیتسترو که‌ر بۆکارکردن ئاسانتره‌ و فه‌قیر ده‌بن به‌لام جوانه‌گا بۆ فه‌لاحه‌ت و جوۆت کردن بوو ئه‌گه‌ر جوانه‌گا نه‌خه‌سیتن له‌به‌ر غروری کاری پیناکری ئازژه‌لی ورده‌ش ده‌خه‌سیتن بۆ ئه‌وه‌ی قه‌له‌و گه‌وره‌بێ واته‌ کاوړو گیسک خه‌ساندن ده‌ماره‌کانی گونیان ده‌قرتیتن ئازژه‌ل له‌پاش خه‌ساندن هه‌ست به‌خۆی نا‌کا نیره‌گیسکه‌ خه‌ساو بۆنیری پیشی مه‌ریش ده‌بی.

ده‌ست نیشان کردنی به‌رخ به‌ران و کار بوۆته‌گه‌:-

خاوه‌ن مه‌ره‌کان هه‌رله‌کاتی مه‌ر ده‌زا یان بزنی ده‌زان به‌رخ به‌رانی جوان و به‌رچاوی سه‌ر و که‌لله‌ گه‌وره‌ و گوۆی شوۆری ده‌ست نیشان ده‌کردو ناوی لێده‌نا به‌رخ به‌ران کاریش بوۆته‌گه‌ هه‌روه‌کو به‌رخ به‌ران ده‌ست نیشان ده‌کرا به‌رخ

حهمرانی و لموز کوپ بایه پهسندبوو نهوکارو بهرخانهی بویرهان و تهگه دیبیری دهکران ناویا لیډده نان و زیاتر خزمهت دهکران وه خوشهویست تربوو کار لهکاتی دهبووه گیسک زیاتر نیشانهی باشی پیوه دیباربوو نهگه رگیسکه که گونی دوو فلیقان بایه پهسهند تربوو دهیان گوټ بزنی گوان گهورهی لیپهیدادهبی بهرانی گون گهوره باشتربوو .

بهشی بیست و چوار مریشک و جۆره‌کانی

له‌گونده‌کانی کوردستان هه‌موو جۆره په‌ره وریان به‌خێو ده‌کرد وه‌کو مریشک قازو مراوی و عه‌له‌شیش به‌خێو ده‌کران له‌به‌رئه‌وه‌ی جاران ده‌واجن نه‌بوو هه‌رماله‌و به‌شی خۆی په‌روری به‌خێو ده‌کرد ژنی کورده‌واری پیتدا ویستیه‌کانی مائی به‌هیلکه فرۆشتن دا‌بین ده‌کرد وه‌جارو باریش لیان ده‌فرۆشت و بو‌خۆشیان سه‌ریان ده‌پری هیلکه و مریشک یان ده‌یان نارد ه‌ شاری یان به‌قال له‌ گونده‌کان ده‌گه‌ران پیتداویستی ژنانی به‌ هیلکه ده‌گۆپه‌وه به‌و به‌قالانه‌یان ده‌گۆت (دیوه‌ره) دیوه‌ره‌ش دوو جۆریان هه‌بوو ئه‌وه‌ی بانگی ده‌کرد دیوه‌ره بازنۆکه دیور کۆتروکه دیوه‌ره قه‌نه‌فل ئه‌وه ناوی دیوه‌ره‌بوو ئه‌وه‌ی له‌ناو گوندی ده‌گه‌را و سه‌ری که‌ره‌که‌ی راده‌کیشا بانگی ده‌کرد پاره به‌ هیلکه شخاته به‌ هیلکه سابوون به‌هیلکه ئه‌وه به‌قال بوو ئه‌و به‌قاله هه‌مووشته‌کانی به‌ هیلکه دده‌ا به‌لام دیوه‌ره شته‌کانی به‌شی زۆری به‌خووری ده‌داو باره‌که‌ی له‌ بارگین بارده‌کرد به‌شی زۆری دیوه‌ره‌کان خه‌لکی لای موسلی بوون ورده‌واله‌ی مندالان و بنیشت و قییری حه‌مام عه‌لی و شتی کچه جاحیله‌کان و شتی ژنان وه‌کو بازنۆکه و گواره و مۆری و ده‌رزیه‌ و کۆتروکه و قه‌نه‌فل ورده‌واری تر ئه‌و دیوه‌رانه به‌شی زۆریان شه‌به‌ک بوون به‌قالی پاره به‌هیلکه ئه‌وانه خه‌لکی ولاتی خۆمان بوون جا ژنانی گوندی هیلکه‌یان کۆده‌کرده‌وه تا به‌قال ده‌هات هه‌موو پیتداویستی مائی له‌سه‌ر هیلکه ده‌خورا یان هیلکه‌کیان ده‌دا منداله‌کی ئه‌ویش له‌ بن ئاگری ده‌نا تا ده‌برژا و ده‌بخوارد، جاران پاره زۆر که‌م بوو ۱- فلووس شتی پیتده‌کردا ناوی پاره‌ی ئه‌وکاته ئه‌م جۆه پارانه بوون بچوکتربین پاره ۱- فلووس بوو ۲- دوو فلووس ۳- عانه چوار فلووس بوو ۴- ۱۰ فلووسی ۵- ۲۵ فلووسی ۶- ۱ دره‌م، ۱۲ عانه و نیو بوو ده‌یکرده ۵۰ فلووس ۷- ۱ ربع ۵ دره‌م بوو ۸- نیو دینار ۱۰ دره‌م بوو، ۱ دیناری ۲۰ دره‌م بوو، ۱۰۰۰ فلووس بوو ۹- ۵ دیناری ۱۰۰ دره‌م بوو، ۵۰۰۰ فلووس بوو ۱۰- ۱۰ دینار ۲۰۰ دره‌م بوو، ۱۰۰,۰۰۰ فلووس بوو، جاران پاره له‌ ۱۰ دیناری

گهوره تر نه بوو، جاران له گوندهکان ۱۰ هیلکه به ۱ درهم بوو به قالهکان دهیان کړې نه و انیش له شارهکان دهیان فرۆشت دووکانداری شارهکانیش کوډان ده کردهوه له گهټ کای له سندوقی داریان دهکرد و رهوانه ی به غدایان دهکرد له کاتی داگرتنی سندوقهکان هیلکه ی گهوره و بچوکیان جیاده کردهوه نه و کاته ی من باسی ده که م جوړی سه یارهکان پاسی داربوون له سهر جه نجه ی پاسه که دایان ده نا.

(ناو و جوړهکانی مریشک)

پیشان و نیستاش مریشک ناو و جوړی خو ی هه یه به تایبه تی له گوندهکان به لام پیشان زیاتر گرنگی به مریشک ددرا به تایبه تی مریشکی خو مالی وه شیوه ی به خپوکردنیشی وه کو نیستا نه بوو، مریشکی خو مالی نیواری و به یانیا ن دانیان ددانی و ه کو مریشکی ددواجن نه بوون مریشکی خو مالی به ره لاده کران له سهر گوفه که کان ده گه ران و دانیان ده خوارد گوفه ک جیگای زیل فرپدان بوو له گوندهکان گوفه ک هه بوو نه و گوفه کانه هه موو جوړه زبلیکی له سهر فری ددرا هه نده ک جار زور ده بوو ناگریان تیبه ر ددرا.

(ناوهکانی مریشک)

۱- قونده ۲- کلک فس ۳- گوپن ۴- سپی ۵- رهش ۶- سور ۷- سهر به پور ۸- پور ۹- جینجر ۱۰- عه لموده ۱۱- پویته خوار ۱۲- کرمه شانی ۱۳- پیسه کورک وه جوړی تریشی هه بوو له گوندهکان نه گهر میوان یان که سانه کی خوشه ویست هاتبا نه وه مریشکه ک یان که ره بابه کیان پور سهر ده پری کابان ده گه را کام مریشک هیلکه ی نه کردبا نه وی سهر ده پری به مریشکی هیلکه که ریان ده گوت سهره مر مریشک له کاتی کورک ده بی یان کرده که وی هیلکه کانی له بنی داده نین هه مووی خه ته کی ره شی لیترده که ن پور نه وه ی کابان غه لته نه کات نه وه که مریشکی تر هیلکه ی له بن مریشکه کورکه که بکات مریشک به ۲۱ روز جوجکه هه رده ینی مراوی و قاز و عه له شیش به ۳۰ روز جوجکه هه رده یین کابان ده توانی هیلکه ی مراوی له بن مریشک دانی یان له بن عه له شیش دانی مراوی به شوان هیلکه ده کا ته مه نی مریشک که له هیلکه هاته ده ری پییده لپن جوجکه له پاشان فروج یان باروکه له پاشان سهره مریان هیلکه که ر.

بهشی بیست و پینج جل و بهرگ و خو شوشتن

ژیانی جارن جیاوازیه کی زوری هه بوو له گه ل ژیانی ئیستا ئه و سالی ۲۰۱۰ یه ئه وهی من باسی ده که م سالانی ۳۰ و ۴۰ کانه زور شتی پیشان له بیر کرایه له باره ی جل و بهرگ پیخه فی کاتی جارن که من مندا ل بووم ئه و کاته پاره و پول که م بوو ئیش و کار له گونده کان یان فلاحه تی بوو یان ئاژهل داری بوو له بهر ده ست کورتی. واته فه قیری توانای شت کرینیان نه بوو ئه وهی هه بوو نه بوو بهر هه مه که ی سالانه ی خو بان هه بوو وه له شاره کانیش ئه و نده شت و هه موو جو ره که رستانه نه بوون هاتوو چوش بو شاره کان له کاتی پیوست ده چونه شاره کان به پییان که م که س ولاغی سواری هه بوو ئه وهی ولاغی سواری هه بایه له دیوه خانان باسی ده کرا و دیار بوون بو ریگیای دوور هات و چو به سواری کهر و هیستر ولاغی بهرزه بوو له باره ی جل و بهرگ تاک تاک هه بوو دوو دهسته جلکی هه بی بهشی زوری ژن و پیاو هه ربه ک دهسته جلکی هه بوو مندا ل تاته مه نی ده گه یشته هفت سالان هه ر کراسه کی توله یان جانگی له بهر دا بوو واته (دزدا شه) ده ریچ نه بوو به تایبه تی کور بو کچان ده ریپیان بو ده کرد له بهر ئه وهی بهرگ دروو له گونده کان نه بوو جل و بهرگی پیاوان و ژنان هه ر ژنه کان به دهستی ده یان دووری به لام ژن کورته کی پیاوانیان نه ده دووری له بهر ئه وهی کورته کی پیاوان به لۆکه بوو شاقه لیشی دریژ بوو تا سه ر چو کانی شوژر ده بووه به لام کراس و ده ریچ و رانکو چو غه لیان بو پیاوان ده دروی وه ههروه هاش ژن کراس و ده ریچ و جارو گه و به رامپیل هه مووی ژنه کان ده یان دووری به ده ریپی ژنان ده لپن ئاوه لکراس ژنه کان پییان عه یبه بلین ده ریچ له بهر ئه وهی جل و بهرگ که م بوو بهشی زوری خه لکه که جل و بهرگیان به پیینه بوو که ده درا پیینه یان ده کرد ژن نه و روژه ی کوری کردبا یان جلی شوژی با پیاوی مالی که ونه کراسه کی خیزانه که ی خو ی له بهر ده کرد تا جله کانی وشک ده بوونه وه یان خو ی له بن جیبی ده نا تا له کوری یان کولی ده هاتنه وه پیاوه کانی پیشان هه ر کراس و کورته ک و ده ریچ هه بوو که م که س کورته که و

شه‌لوار و جل و به‌رگی ته‌واوی هه‌بوو هه‌نده‌ک مائی ده‌وله‌مه‌ند هه‌بوون جل و به‌رگی باشیان له‌به‌ر ده‌کرد ژنه ده‌وله‌مه‌نده‌کان ئه‌وانیش جل و به‌رگی باشیان له‌به‌رده‌کرد له‌کاتی شای و بووک گواستنه‌وه ژن ئه‌گه‌ر هه‌با کراس و که‌ویی و بن که‌ویی و هه‌وری هه‌زارو چاروکی سه‌رملان هه‌مووی هه‌بوو به‌لام هه‌موو ژنه‌ک ئه‌وه‌ی نه‌بوو، له‌باره‌ی پیتلا و پیاوه‌کان به‌شی زۆریان پیتلاوی لاستیکیان له‌پیتی ده‌کرد ئه‌و جووره‌ پیتلاوانه‌ پینه‌دۆزه‌کان له‌شاره‌کان دروستیان ده‌کرد لاستیکه‌که‌ تایه‌ی سه‌باره‌ بوو سه‌ره‌که‌ی قایش بوو به‌بزمار لیک ده‌درا، هه‌نده‌ک که‌س هه‌رینه‌ پیتلاوه‌که‌ی ده‌کپی به‌خۆبان سه‌ره‌ پیتلاوه‌که‌یان ده‌چنی به‌به‌نی به‌ شوژنی ده‌یان چنی بن په‌رگه‌که‌شی به‌نی موو بوو پیتلاو چنینه‌ هه‌موو که‌سه‌ک نه‌یده‌زانی بو پیتلاو چنینه‌ دوو جووره‌ به‌ن هه‌بوو سه‌ر په‌رگ و بن په‌رگ واته‌ بناغه‌ی پیتلاوه‌که‌ به‌بن په‌رگی ده‌دروا سه‌ری پیتلاوه‌که‌ش به‌سه‌ر په‌رگی ده‌چه‌ندرا پیتلاو له‌کاتی جیگایه‌کی ده‌درا ده‌یان برده‌ لای پینه‌ دۆز ده‌یان دووریه‌وه ئه‌گه‌ر هه‌روه‌شبا ده‌یان برده‌ لای پینه‌ دۆز ده‌یان گۆت (جوورغه‌کی) له‌ پیتلاوه‌که‌ بده‌ بنی پیتلاوی چه‌ند جار پینه‌ ده‌کرا دروینی جل و به‌رگ ۳ جوور بوو ۱ بنکیش ۲- سه‌ردرو ۳- داکرتنه‌وه ۴- قونه‌ ده‌رز دورمانی قونه‌ ده‌رز بو پیتخه‌ی کراسان بوو به‌ قونه‌ ده‌رز ده‌یان نه‌خشاند به‌تایبه‌تی کراسی پیاوان پیتشان کراسی ژنان و پیاوان ئه‌نگوچکی هه‌بوو له‌هه‌نده‌ک ناوچان ده‌لین فه‌قییانه‌ پیاوه‌کان ئه‌نگوچکیان له‌ قۆلی خۆبان ده‌ئالاند له‌کاتی نوێژ کردن به‌ریان ده‌داوه به‌لام ژن ئه‌نگوچکیان لیک ده‌به‌ستاو ده‌یان هاویشته‌ سه‌ر ملیان.

(زێر و خشلی ژنان یان چه‌ک و خشل)

هه‌موو کاته‌ک چه‌ک و جلکی ژنان له‌یه‌ک تر جودا ناکریتته‌وه له‌کاتی کچه‌کان ده‌که‌نه‌ بووک چه‌ک و جلکی بو ده‌که‌ن ده‌پراژینه‌وه هه‌ردووکی له‌گه‌ڵ یه‌کتر ده‌که‌ن واته‌ چه‌که‌که‌ خشله‌ واته‌ زێر و زیو خشلی پیتشان ئمانه‌ بوون بازنی زێر بازنی زیو بازنی شوشه‌ بازنی شاخ بازنی دلمیج بازنی مه‌زنگی له‌ زیو دروست ده‌کرا به‌ربازنیش رسته‌ مۆری بوو گواری دووگۆ گواره‌ی سی گۆ

گوارهی چوارگۆی به کاریتته ئه وه گوارهیه زۆر قورس بوو به بهنی ده به ستراره و له سه ره سه ری خۆی ده به ستاره جو ره کانی تر خه ناو که و پشتته سه ره و لاسه ره بسکۆکه و جو جه و خه زیم و شه پکه و لوله و قوبتاس و که مه ره ی پشتی و پاره ی سه ره سه ری و تاس و کرمۆکه ئه وانه هه مووی هه بوون به لام هه موو ژنه ک نه ببوو .

(پیتلاوی ژنان)

له کاتی ئیش و کار ژنیش لاستیکی له پێ ده کرد یان یه مه نی به لام بوو بوو کان دو جو ره قو نده ره هه بوو قو نده ره ی دگ دگی و قو نده ره ی حه فت پارچه ، هه نده ک پیاوی جوامیریش پیتلاوی یه مه نی له پێ ده کرد پیتشان گۆره وی نه بوو هه نده ک که س گۆره وی به نی بوو خۆی ده چنی ئه ویش که م بوو .

(خۆ شوشتن و جل و بهرگ شوشتن)

له ناو کورده واری دوو جو ره خۆ شوشتن هه بوو یه که کیان ئه گهر (غوسلی) له سه ربا ئه وه دوو مه سینه ئاوی گهرمی له ناو سه ره شو رکی به خۆی داده کرد و هه ربه ته ریش جل که کانی له بهر خۆ ده کرد له ناو چه شاخاویه کان ئه و گوندانه ی کانیایان هه بوو بوو (غوسل) ده رکردن پیتشی نوێژی به یانی ژن و پیاو ده چوونه سه رکانی بوو غوسل له خۆ ده رکردن ئه و کاته خا ولی نه بوو بوو خۆ هیشک کردنه وه له گونده کانی خۆشنا وه تی کانیه کان ده کرانه دوو به ش به شی لای سه ره وه بوو ژنان بوو به شی خواره وه بوو پیاوان بوو ، جو ری دوو هه می خۆ شوشتن زۆر که م بوو به تایبه تی له وه رزی زستانان له بهر ئه وه ی حه مام نه بوو جیگای سه ره شوشتن سه ره شو رک بوو سه ره شو رک هه ر له ژووری مالتی یان ناو ته و پیله ی ولاغان له قولینچه که کی خانی چیفه گیان ده کرده په ناو له ناو ته شتی خۆبان ده شوشت به سابوونی بهزی سابوونی بهزی جو ره سابوونه کی سپی بوو بوونی خۆش نه بوو ئه ویش مانگی جاره ک بوو له بهر ئه وه ی پیتشان سابوون زۆر که م بوو دانیشتوانی گونده کان سوودیات له ئه سپوون گولۆکه وه رده گرت (ئه سپۆن) ره گی جو ره پنچه که که له دامه نی زوورگه کان هه بوو له لکه جو مه کان هه بوو

كچه كانى گوندى دهچون رهگه كانى ئەو پنچكه يان دەردههينا ده يان هيناوه
 مالى پاكىيان دهردهوه له بهر هه تاو هيشك دهكراوه بهجونى ده يان کوتا و
 ورديان دهرده جلك و بهرگيان پیده شوشتن گولوكه ش جوره گيايك بو به هاران
 له ئاقارى شين ده بوو گولكه كى زهردى دهگرت بنى ئەو گيايه وهكو په تاته يه
 ژنه كان له بن عاردى ده يان هينا دهرى به پيشه قانى ئەو سهركه گولوكانه يان
 به چه قو سپى دهرده و وشكيان دهردهوه به جونى ده يان کوتا و كوربان پى
 دهرده كه فيشى دهرده له ههنده ناوچان به ئەسپوونى ده لىن، چوغان له ناوچه
 شاخاويه كان كوربان به كوره مشكى واته خوله ميتش دهرده له بهرته وه ئەسپون و
 گولوكه نيه خوله ميتشى داره بنى باش بوو بو جل شورين پيشان شامپو نه بوو
 بويه ژنانى گونده كان گله سهريان به كار دههينا له شاره كانيش ژن گله سهريان
 به كار دههينا بو نه رمبون وهى پرچيان ژنه كان پيشى خو شوشتن ههندهك
 گله سهريان له تاوى دهرده له سهه و پرچى خويان ددها و له پاشان خويان ده شوشتن
 ئەو گره سهره له لاي كهركوكى دههات گله كى تاييه تى بوو به كهر و بار دهگه را
 ژن ده يان كرى هه موو مالىك گره سهريان هه بوو له مالى جارن له گونده كان كه م
 كهس هه بوو دهست چاووى به سابوون بشوات به سابونى بونداريان دهگوت
 سابوونى بون (له وهنته) ههندهك كچه جاحيله كان به دزى جار و بار دهست و
 چاويان به سابوونى بون خوش شوشتبا ده بووه دهنگ ده يان گوت كچى فلانى
 بون له وهنته ي ليدى نابى نيزيك مندالى ساوا بى نه وهكه بون له منداله كه
 بدات دهست و چاو شورين به سابوونى بون دار ههندهك عه يپ بوو ته وهش
 هه مووى له بهر فه قبرى بوو.

(خواردنى نهوكاته)

ئەو هه موو شتانه ي ئيستا هه يه پيشان نه بوون و ناويشيان نه ده زاندره
 ئەوهى هه بوو دانه و تله بوو وهكو ۱- گهنم ۲- جو ۳- نيسك و نوک به شى
 هه ره زورى زه خيره چيشت لىنان له گهنم درووست دهكران وهكو ساوارو بروش و
 گهنم كوتاو هه رسته له ناوچه شاخاويه كان ماش هه بوو هه رزنيش هه بوو
 ئەوانه بوون خواردنى كورده وارى به شى هه ره زورى خه لك مزاشى دهرده نان

مزاښ واته گهنم و جو ٽيٽڪه لاءِ دهڪرا ناني گهنم كه م بوو خه لڪ زورله گراني ده ترسان له بهر نه وه ي پياوه پيره كان زورباسي گراني گهوره يان ده كرد ههندهك مال هه بوون ناني جو بيان ده خوارد. شيووي نه و كاته ي بوزوري شله بوو وه كو شله ساوار نه گهر جاروبار به مناسه به پلاو ساوار ليده نرا باپروش به شلي ليده نرا گهنه كوتا به شلي ليده نرا نيسك ليده نرا داندوك به مناسه بات ليده نرا جارو بار كفته ليده نرا ناوه غني كفته كه پيازبوو له وه رزي به هاران دونه و دوه واهوا ليده نرا گياو گوليش ده خورا وه كو توله كه و ساوار يان كه نگر و ساوار ههندهك قسه ي خوش هه يه له سهر كه نگر. ده يان گوت كه نگر ي ناوه ردئ لوگه رده ن زوردئ كه نگر ي قومهراني لوده زگيراني كه نگر ي به ياري لوگه ونه ياري كه نگر ي زووري لوخه زووري.

(پيخوري پيشان)

قهسپ جارو باربوو يان سه ركه پيازهك بوو يان چهنگه ميٽوژهك له وه رزي به هاران كه شيوو ماست پهيدا ده بوو نان ماست يان نان دؤ يان نان و ماستاو بو شوان بهر خه وان گوجيله ماست ده پيچراوه نه و شتانه ي نه بوون له گونده كاني كوردستان نه مانه بوو په تاته مؤز كيوي گيزهر نوومي ترشي پرته قال سيووي لبناي شوويت كه رهوز سپيناغ تهره توله كه وهرو زور شتي تر هه ناوي نه بوو نه و شتانه ي جارو بار هه بوون برنج و ته ماته و باميه و باينجان و كودي و نارو له گه ل بيبهري تيژ نه مانه ش زور كه م بوو جارو باربوو هه موو مالتيك بووه رزي زستان ده بوايه به شي خويان رو بيان داده نا هه لگرتني رو ن له ناو گوسكه ي شين هه لده گيرا يان له ناو هيزه ماله فه قيره كان ههندهك رو ن و ههندهك بهزي [حه يوان] تيٽكه لاءِ ويان ده كرد بو زستان هه ليان ده گرت گوسكه ي رو ني به بهري خانووه ده كرا له بهر پشيله و مشك ههندهك مال قاور مه شيان هه لده گرت قاورمه له گوشتي دابهستي ده كرا قاورمه له شاره كان ده كرا له گونده كان گوشت خواردن زور كه م بوو.

(جل و بهرگي مندالي ساوا)

له بهر نه بووني مندالاني ساواش جل و بهرگي باشيان نه بوو جلي مندالي

بریتیبووله ۱- کراس ۲- کورتهک ۳- کوچک ۴- بهروانهکه په پړبالیښ زورکه م بوو پوډره نه بوو ته گهر دامه نی مندالنه که سوتاباوه له جیاتی پوډره. کړکړیان وردده کردو پتیبان وهرده کرد [کړکړ] تهنی بن مه نجهل بوو دهیان رنی ووردیان ده کرد بوته وهی مندالنه که بوونی خوښی بیت ههندهک رهشکه و شمربان له ناو کیسولکه ی بچوک بچوک ده دوری به یخه ی کورته کی مندالنه که یان وده کرد به ریزه نه وه پتیبان ده گوت (حه توتته) مندالی ساوا دوو دنکه موری له گهل له پله کی شین له کزجکی مندالنه که یان ده دروی به سه رنیو چه وانیدا ده هاته خواری نه وه بوچاوزاری بوو پتیبان ده گوت (پوبله) ههندهک مالی ده وله مه ند به تایبه تی له شاره کان قانقاوریان له پیتی مندالنه که ده کرد [قاناقورا] وه کو خرخاری بچوک وابوو زهنگو لؤکه ی پیووه بوو له زیو درووست ده کرایان له زتیر.

(نوبین و پیخه فه نهوکاته)

سالانی قه دیم فه قیری هه موو شتی گرتبووه نوبینی جاران نه مانه بوو ۱- جاجم دوو جوړبو یه ک لای و دوو لای ۲- بهریش بو به خوډادان بوو ۳- لباد بوډاخستن بوو بالیف هه بوو. ههندهک مال هه سیری هه بوو نه دوشهک هه بوو نه لیفه هه بوو ههندهک مال مافوریان هه بوو نه ویش بو پیایوی ماقول راده خرا وه ههروه ها سه ربه رگیش که م بوو که رک و قاپوتی لباد هه بوو غه رگه ش هه بوو. که رک و قاپوت و لباد هه موبان له لوی بهرخان دروست ده کرایان.

بەشى بىست و شەش جۆنى و دەستار

بۆ دانىشتوانى گوندەكان جۆنى و دەستار دووشتى زۆرگىرنگ بوون جۆنى و دەستار ھەردوو كيان لە بەرد دروست دەكران لە لای سلىمانى بە جۆنى دەلین قوڵك جۆنى بەردەكى پانى گەورەبوو ناوەندى بەردەكە قورتەكى بەجە كوچۆقە لەم لى ھەلدەكە نرا قوولە يەكەى لەبستىك زياتر بوو بەرىنى ئەویش لەبستىك زياتر دەبوو بەشىوھى بازنەبى دەسكى جۆنىەكەش ھەرلە بەرد دروست دەكرا ئەو جۆنىيە لەعەز دەگىرا بۆئەوھى لەكاتى كوتان جوولەى نەكات لە گوندەكان ھەموو مالتىك جۆنى نەبوو ئەوما لانەى جۆنىيان ھەبوو دەناسران جۆنى لەجىگای لاچەپ دادەنراو نەدەبا باران بگەرىتەوھ جۆنى بۆگەنم كوتان برنج كوتان ئەسپۆن و چۆغان و جەفت و پەلەكە ھەنارو زۆرشتى دى بە جۆنى دەكوترا لەكاتى برنج كوتان ھەندەك كەونە لۆكەيان لەگەل برنجەكە لەقورتەكە دەكرد بۆئەوھى برنجەكە زۆر ورد نەبى بۆگەنم كوتا گەنمەكە تەر دەكرا بۆئەوھى گەنمەكە پەلكى لەسەر ھەرسىتى ئەوژنەى شتى دەكوتا لەگەل كوتانى دەيگۆت سپ سپ، لەكاتى شت كوتان ژنەكە ناوەناوھ دەستى خۆى تەردەكرد بۆئەوھى دەسكە جۆنىيەكە لەناو دەستى نەخزى لەكاتى كوتان لەھەندەك ناوچان جۆنى دارىش ھەبوو جۆنىكە لەدارى توو يان دارى گوپز دروست دەكرا گوندى [قەوغە] واتە گوندى زۆريا زياتر لەچوارمالت جۆنىيان ھەبوو لەھەندەك ناوچان بەگوندى زۆردەلین گوندەكى [بۆشە] واتە گوندەكى زۆرە بەردى جۆنى لەچياكان دەيان ھىناوھ وەستاي خۆى ھەبوو بۆ ھەلقە ناندنى قورتەكە.

(دەستار)

دەستار جۆرە بەردەكى زۆر رەق بوو بەئاسانى نەدەشكا پيشان ئەگەر دەستار نەبوايە كەس زەخىرەى پىدانەدە ندرا لەگەوندەكان دەستار كەم بوو ھەموو مالتىك دەستار يان نەبوو لەناو چياكانىش ھەموو جىگايەك بەردە دەستارى لىنەبوو جىگای تايبەتى ھەيە بەردى دەستار بۆ بەرەتاشى دەبوو جۆرى بەردەكە

یه ک بوو دهستار وه کوجوئی نه بوو دهستار ده خوازراوه له کاتی زه خیره کردن به نۆیه ت وه بهرده کهوت دهستار له گوندی هه موو ماله کانی ده کرد دهستار مه تهره کی له سهر هه یه ده لاین نه پئی هه یه نه پانی به هه موو ماله کان ده زانی جادهستار ئه و ئیشانه ی پیده کرا ۱- ساوار هارین ۲- پرورش هارین ۳- نیسک لی کردن ۴- جۆلی کردن له کاتی دهستار لی کردن چند جۆره که رسته ک هه بوو په یوه ندی به دهستار وه هه بوو ده بایه ئاماده کرابا وه کو بیژینگو سنی و ته نه که و رایه خیک بۆدانه ویله له سهری روو کردن کابان پیشی دهستار لی کردن ئه و کارانه ی ده کرد هه موو زه خیره که ی پاک ده کرده وه بژاری ده کردو ته ته له ی ده کردو بیژینگه ی ده کرد ئاماده ی ده کرد بۆ لی کردن له کاتی بیژینگ کردن ئه وه ی له بیژینگه که ده کوته خواری پتیا ن ده گۆت بن بیژینگ ئه و کا و کوته ی ده که و ته سهر وه ی گه ئمه که پتیا ن ده گۆت (سه رکۆت) دهستار پیک هاتبوو له دوو پئی دهستار پتیه که ی بنه وه دارو و که کی له ناوه نده که قیت بوو بۆه پتیا ن ده گۆت (کوورک) یان کوورکه دهستار ئه و داو و که له کاتی لی کردن نه ده جولا له جیگای خۆی پتیا ن دهستاری سهر وه کونه کی گه وره ی له ناوه نده که ی هه بوو پتیا ن ده گۆت (گه رۆمه) له ته نیشته پتیا ن دهستاری سهر وه داره ی پتیه بوو پتیا ن ده گۆت دهسکی دهستاری له کاتی دهستار دهسکی دهستاری له جیگای خۆی شل ده بۆه ژنه که به به ردی ده ی کو تا وه دهسکی دهستاری جیگای دوو دهستان ده بوه هه نده ک جار دوو ژن دهستاریان لیده کرد له کاتی دهستار لی کردن ژنه ک به گولمان دانه ویله ی له ناو گه رۆمه ی دهستاره که ده کردو به رده وام ده بوون تاته واو ده بوون له پاش ته واو بوون ده با ساواره که یان برووشه که لیک بکه نه وه ساوار چوار جۆره ساواری لیدرووست ده بوو ۱- ساواری پلاو ساواری ۲- ورده ساوار ۳- پیرخه نی ۴- ئارده ساوار. پرورش ۱- پرورش ۲- ئارده پرورش ۳- سه ره پیری بروشی ژنه که دوو باره سه ره پیری بروشی و سه ره پیری ساواری لیده کرده وه لیکه جیا ه دکرده وه ئه و مالانه ی زه خیره یان زۆربوو به هه ره وه ز دهستاریان لیده کرد له کاتی دهستار لی کردن گۆرانیان ده گۆت خاوه ن مالیش میووه ی ده دانی له کاتی پشوودان له هه نده ک ناوچان کچ و کوپ گه ره دهستاری ده که ن له پاش ته واو بوونی و تاوتووی کردن هه مووی له ناو هه مبانان ده که ن و هه لیده گرنو له سهر ئه سته پیرکی داده نیتن..

بهشی بیست و هفت

ساوار کوتان

پیشان له گوندهکانی کوردستان ناشی ساوار کوتان نه بوو ساوار کوتان به و جوړه دهیان کوتا له ناو شارهکان به (دینگه) یان دنگ دهیان کوتا له گوندهکان به کوتکان ساواربان ده کوتا له ناو کوردهواری ساوار خواردنه که ی سهره کیبه همومالیک له پاش خه رمان یان جوخین هه رگرتن بهشی خواردنی ساله کیان ساواربان ده کرد نه و گه نهمی ده کرا ساوار گه نهمی رهش گول بوو یان سور گول له بهر نه وهی دهنگی گه وره به نه و به شه گه نهمی بو ساوار دانه ندرا ده بایه کابان پاکی بکاته وه و سوتهمه نی بو کولاندن دابین بکاو چهند مه نجه لیکتی زنجیردار کو بکاته وه و کوچک و ناگردان دانی و چهند کچه کی دراوسیتیان ناگادار بکات بو یارمه تی دانی له کاتی کولاندن، عاده ت و ابوو ئیواران ساواربان ده کولاند بو نه وهی شه و بای لیبدات سارد بیته وه له پاش کولاندن ساواره کیان له سهر کا گه نم رووده کرا ده یان کرده کومه لی بچوک بچوک له بهر نه وهی بو ن گرمخا نه بیت له سهر یه ک تا به یانی ناوه که ی ده چوراوه له پاشان له سهر جاجم و به ران هه ریان ده خست له بهر روژی کابان تا وشک ده بوو روژی چهند جار تیکی ددها به دهستی تازوو تروشک بیته وه له پاش وشک بوون له چواران ده کراو دانه را له گوندهکان له پاش کاکیشان ساوار ده کوترا له سهر جیتی جوخینان قورته کی گه وره یان هه لده قه ناند به قه دهر مه تریک به رین بوو به شیوه ی بازنه ی قوولایه که ی دوو بست ده بوو به قوره کی به کا ناوی قورته که لیواره کانی و چواده ره که یان سواق دده را لیده گه ران تاهیشک ده بووه نه و قورته هه ر بو مالیک نه بوو چهنده مالیک ساواربان تی دانه کوتا به نو به ت نه و مالیه ی نیازی ساوار کوتانی هه با ده باخوی ناماده بکات عاده ت و ابوو له کاتی مانگه شه و ساوار ده کوترا و چواره وره ی قورته ی ساواره که نو بنیان راده خست بو نه وهی نه رگه ر دنکه ساوار له گه ل کوتانه وه به پیری نه که ویتته سهر عاردی له پاشان ساواره که یان ده گواسته وه لای قورته که ئیواران کوره جاحیله کانی گوندی له گه ل چهند کچیک بانگ ده کرا ن بو ساوار کوتانه وه خاوه ن مال ناوی خواردنه وهی

دایین ده کرد له گه‌ل قه‌رتاره تریکیان یان قه‌رتاره هه‌نجیره‌ک بوئه‌وکه‌سانه‌ی به‌شدارن له‌ساوار کوتانه‌وه له‌کاتی پشودان میوه‌یان ده‌خوارد ئیواران له‌پاش نان خواردن کو‌ده‌بوونه‌وه و ده‌ست ده‌کرا به‌ساوار کوتان وه پیتشی ساواره‌که له‌قو‌رته‌که بکه‌ن ئاورشین ده‌کرا له‌پاش ئاورشینکردن ساواره‌که‌یان له‌ناو قو‌رته‌که ده‌کرد ساوار ئه‌گه‌ر ئاوریشن نه‌کری ته‌رنه‌بی په‌لکی لیتنا‌بیته‌وه ساوار به‌چوار زه‌لام ده‌کو‌ترا هه‌رزه‌لامه‌و کو‌تکی خو‌ی له‌ده‌ست بوو هه‌ردوو دووبه‌رامبه‌ری یه‌کتر کو‌تکیان ده‌وه‌شاند و له‌گه‌ل کوتانه‌وه‌ش ده‌سوپانه‌وه به‌گو‌رانی گو‌تن له‌کاتی کوتان کچه‌کیش به‌دانیشتنه‌وه له‌سه‌ر خو‌ده‌خشی و له‌گه‌ل زه‌لامه‌کان ده‌سوراوه ساواری ده‌هاویشته‌وه ناو قو‌رته‌که ده‌یان گو‌ت ساواری (به‌به‌ر ده‌داته‌وه) له‌پاش کوتانه‌وه قو‌رته‌که به‌تال ده‌کراو دووباره قو‌رته‌که پرده‌کراوه تا ساواره‌که هه‌مووی ده‌کو‌ترا شه‌وی له‌کاتی ساوار کوتانه‌وه مندالانی گوندیش کو‌ده‌بوونه‌وه له‌سه‌ر جو‌خینان شه‌وی ساوار کوتانه‌وه جاری واهه‌بوو ساواری دوو‌مال سی مال ده‌کو‌ترا، هه‌ر قو‌رته‌ ساواره‌ک چوار زه‌لام ده‌یان کوتا له‌پاشان چواری تر به‌نو‌به‌ت له‌کاتی گو‌رانی گو‌تن گه‌نجه‌ک گو‌رانی ده‌گو‌ت ئه‌وه‌کانی تر ده‌یان گیتراوه له‌کاتی سورانه‌وه ئه‌گه‌ر گه‌نجه‌ک پی به‌رانی کچه‌که که‌وتبا زو‌ر به‌ سو‌ز و تین کو‌تکی راده‌وه‌شاند.

(گۆرانیه کانی ساوارکوتان)

- ۱ - وهکی دهړۆی چاوم لیت هی = بژانکی چاوم گهسکی ریت هی
نهوهک بهردهک له بن پیت هی
- ۲ - ههروا دهروا لۆ سه ربیرئ = جادۆگ مه رهزی چوستیرئ
عالاو گوجیلان به قورپی گیری = به تکار زۆرن دۆست ناگیرئ
- ۳ - ههروا دهروا بناوبنه = سۆلی ره رده مه حسی جنه
خۆی لیمه دهن بیتوه ژنه
- ۴ - ههرواده پرواخۆی ده شلیتی = نجهو پانیان بویتک دینی
جهرگی لاوان ده پسینی
- ۵ - ههرواده پروا به ناو دیدا = سۆلی زه ردهو مه حسی لیدرا
دایکی کورپی تۆی به کی دا
- ۶ - ههرواده پروا له نجهی ده کا = سه ری مه مکی گه مه ی ده کا
جهرگی لاوان خرا ده کا
- ۷ - ههرواده پروا لۆ سه راوی = زریله و پویله ی ده کا پاروی
ئهنی گرتیه و نه تۆی ناوی
- ۸ - ههرواده پروا ده ری پۆره = گواره ی ئالتون له گوپی شۆره
نه ری یاری دل مه گۆره
- ۹ - ههرواده پروا شیلان شیلان = چارۆگ مه رهز له سه ر پیلان
یان دۆستم به یان ده ست گیران
- ۱۰ - ههرواده پروا شور او شوره = کزه ی جه رگم وه ک ته ندوره
ماچه کم دی خواغه فوره
- ۱۱ - ههرواده پروا لۆ جه مامی = که ووی به ری قوتنی شامی
ماچه کم خواست دوی ده دامی
- ۱۲ - ههرواده پروا ده کاروتی = وه کو کۆتری به رمزگه وتی
ماچه کم دی تۆقم که وتی
- ۱۳ - ههرواده پروا لۆ سه رچاکی = وه ک نه سحابه ی جه مال پاکی
ماچه کم دی که سی کاکی

- ۱۴- چاوت وه کو چاوی ماری = خۆم لۆباوی سهردیواری
ماچت ده کم پر به زاری
- ۱۵- چاوت وه کی چاوی بۆقی له دووت ده کم گورگه لۆقی
ماچت ده کم دینت تۆقی
- ۱۶- له گهر توومه له گهرتته = گهردهن مامزی به قهرتته
هه تاده مرم چاوم لیتته
- ۱۷- له مه عبهینی هه ولترو پرد = یهک له غیپی بانگی ده کرد
خاک په رست له یلییان برد
- ۱۸- له گهر توومه توو بگریوه = چاوی حیزت مه شیره وه
ئه وهی لاته بنیره وه به کلدان و ئاوینه وه
- ۱۹- له گهر توومه ئهی فاتومه = سنگت مه سینه و گومگومه
خۆم قاوچی و تۆم لازمه
- ۲۰- له گهر توومه چاوی چاوم = له سه رتۆ زۆریان لیداوم
واده زانم خه رات کراوم
- ۲۱- له گهر توومه ئهی سه بیبم = تۆریندارو من ته بیبم
خودابتکا به نسیبم
- ۲۲- ئه وپیتره کهی له قه دپارلی = به خۆم لیدا به گۆپالی
کی ئاو لیتبرد گیتی خاری
- ۲۳- ئه وپیتره لکهی له که ندییه = به خۆم لیدا به پیتریه
کی ئاو لیتبرد ئاو ناو خه جیتییه
- ۲۴- ده رکه ن ماریان به که ره شه = دایکی ده ربی سه گی ره شه
گیژ به خۆی گوری گه شه
- ۲۵- ده رکهی ماریان به ته م ته مه = وه ستا لیدا بنله غه مه
ئه ربی چاو جوان مه یلت کم
- ۲۶- چهند ئه ستیره ی له عاسمانی = هه ندهم خه نجه داده رزانی
یار له وی بوو نهم ویرانی
هه ر له دریشه پیدانی گۆرانییه کانی ساوار کوتانه وه

ئەم گۆرانىيە لە نىوان داىك و كچه وەلامى يەكتر دەدەنەو و دەلتى

مارى تەنكى لەقەدگىرى چەرى پىرگىر دايىنا عاردى

دىكى گۆتى ماچيان كرى

كچەدەلتى بەپىشى مارياندا رابردم هيتشتا دور بووم بانگى كرىم

سەگيان دربوو لىپاسى كرىم = جەرىم خوار بوو لوى راست كرىم

دەستى راستى لە مىلى كرىم = بەدەستى دى مەمكى گرىم

بە زۆردارى ماچى كرىم

دايكى دەلتى ئەرى گىژم چەند عەپارى = شەق شەقت كەن وەك خەپارى

تۆ گىژەكى خۆش رەفتارى = گىژ ماچ ناكرى بەزۆردارى

كچە دەلتى ئەرى دايە مەكە لۆمە = بەشە و رۆژ ھەر پۆرۆمە

ئەو كۆرە تىبەجەركى خۆمە

دايكە دەلتى ئەرى گىژم ناتكەم لۆمە = سەرم سەپىو پشتم كۆمە

ئەو فەيرانە لەمەر خۆمە

كچە دەلتى ئەرى دايە تۆ وەك مەن بووى = ئەرى لەگەر بابم كو بووى

دايكە دەلتى ئەرى گىژ مەن زۆر جوان بووم = لەگەر بابت جارو باربووم

بۆ جاحىلان تەبەرابووم

كچە دەلتى ئەرى دايە ئەتووشىشى = مەن كەبابم خۆمەن لەتۆ چاتر نابم

ھەرلەكاتى ساواركوتانەو گۆرانى درىژيان دەگۆت ئەم گۆرانىيە لەسەر

كۆرەكى كەچەل لەگەل كاروان چىيان لەكاروان بوو دەلتى

كەچەر دەلتى ھەتيمەك بووم لەكاروانى = دىتم مائەك لەتەلانى

لامدا مالىيان لەبۆنانى = دىتم زەرىەك لەبەرنانى

كلو كلدان لەسەر رانى

كچە دەلتى ھەتيم كەچەر بگرنانى = تۆ بەجىماي لەكاروانى

كەچەر دەلتى وەللا زەرى ناگرم نانى = ھەتا نەكەم راموسانى

كچە دەلتى ھەتيم كەچەر چەند زۆررەوى = مستەكت دەم لەبەر دەوى

زارو چەنەت وىكدى كەوى = وەك كسۆكى وەرىكەوى

کهچەر دهلی وهلازهری نارۆم لییره = ههتا ماچت نهکه م تییره
کهچه دهلی ههتیم کهچه برۆ لییره = حهفت برام هه نه وهکو شییره
گازیان دهکه م بیینه تییره = بهخه نجهران دهتکه ن گتییره
کهچه دهلی گازی برات که بیینه تییره = بزانه میتنه یان نییره
کهچه دهلی ههتیم کهچه من قهلاتم = چهند سهرداران پیتداهااتم
کهس بهردهکی پیتنه بزافتم
کهچه دهلی تو قهلاتی من لهشکرم = حهفت ساران لهدهورت دهورم
یان دهمرم یان دهتگرم

بهشی بیست و ههشت نه‌ریتی

ژن و ژن خوازی له‌گونه‌کانی کوردستان زۆرجیاوازی هه‌بو له‌گه‌ڵ ئیستا له‌به‌رئه‌وه‌ی جاران پارو پول که‌م بوو ژن به‌مال نه‌ده‌هات به‌شی زۆری خه‌لکی ژن به‌ژنی یان ده‌کرد یان گه‌وره‌به‌گچکه‌یان ده‌کرد بۆی ئه‌وکاته‌ش ئه‌وجۆره‌ ژن هه‌ینانه‌ سه‌رکه‌وتو نه‌بوو زۆرشه‌رو ئاژاوه‌ی به‌دواوه‌بوو زۆرجار هه‌ردوو لایان ژنه‌کانی خۆیان ته‌لاق ده‌دا یان زیزده‌بوون. خوازیینی بووک گواستنه‌وه به‌وشیوه‌ی خواره‌وه بوو دوومالی خاوه‌ن کچ و کوپ ریک ده‌که‌وتن له‌گه‌ڵ یه‌کتر ژن به‌ژنی بکه‌ن له‌پاش رازی بوونی دایکو باوکی مندا له‌کان و ایان ده‌کرد کچه‌کان و کوپه‌کان یه‌کتر بیه‌ین ئه‌وکاته‌ کچ و کوپ زۆربه‌شه‌رمه‌وه ته‌مه‌شای یه‌کتر یان ده‌کرد له‌پاش رازی بوونی هه‌موان ده‌هاتنه‌ سه‌رماره‌ کردن ئه‌وکاته‌ی من باسی ده‌که‌م که‌س ناوی قازی هه‌رنه‌ده‌زانی چیه‌ ده‌یان گۆت قازی و مفتی هه‌یه‌ به‌لام که‌س ژنی به‌قازی ماره‌ نه‌ده‌کرد مه‌لایان بانگ ده‌کرد له‌گه‌ڵ هه‌ردوو کوپه‌کان و هه‌ردوو کچه‌کان و باوکی هه‌ردووکیان له‌گه‌ڵ چه‌ند پیاو ردین سپی گوندی کچه‌کانیان له‌کوپه‌کان ماره‌ ده‌کرد له‌پاش ماره‌کردن کوپه‌کان به‌شه‌رمه‌وه ده‌ستی خه‌زوریان ماچ به‌ده‌کرد له‌کاتی ماره‌ کردن دوو که‌س ده‌بوونه‌ شه‌هید نه‌ختی هه‌ردوو بوو که‌که‌ وه‌کو یه‌کتر بوو به‌بی زیادو که‌م له‌پاش ماره‌ کردن هه‌ردوو لایان به‌تیکه‌وه‌ ده‌چوونه‌وه‌ شار جه‌هازی بوو که‌کانیان ده‌کری وه‌کو یه‌ک له‌پاشان کاتی گواستنه‌وه‌ یان داده‌نا له‌پیش بووک گواستنه‌وه‌ زاوا بووک دیاریان بۆیراده‌ره‌کانی خویان ده‌نارد دیاری زاوا بۆیراده‌رانی ده‌سته‌سپوو یان گوریه‌بوو به‌لام دیاری بووک بۆده‌سته‌ خوشکه‌کانی کلدان و ئاوینه‌ی بچوک و ده‌رزیه‌و کوپه‌که‌و بازنه‌ شوشه‌بوو له‌شه‌وی پیشی گواستنه‌وه‌ خه‌نانه‌ ده‌کرا کچه‌کان هه‌موو ده‌ستی خۆیان له‌خه‌نه‌ ده‌نا هه‌نده‌ک مال مه‌ولودیان ده‌کرد ئه‌گه‌ر هه‌ردوو مال ناوله‌پی خۆیان له‌خه‌نه‌ ده‌نا هه‌نده‌ک مال مه‌ولودیان ده‌کرد ئه‌گه‌ر هه‌ردوو مال خه‌لکی یه‌ک گوندبان بۆ بووک گۆرینه‌وه‌ جیگایک دیاری ده‌کرا له‌وجیگایه‌ بووکیان ده‌گۆریه‌وه‌ ئه‌گه‌ر هه‌ریه‌که‌و له‌گوندیک بان هه‌رده‌با جیگای بووک

گۆرىنەو دەيارى بىكەن و ھەربووكەو دەبا بەربووكى لەگەل بى ئەوكاتە بووك بەسوارى ماين دەگوزار اوھ كەبووك سوار دەكرا جەھازى بووكەكەش لەھىستىرىك باردەكرا جەھازەكە لەناو تىپر كە دەندرا بەربووكىش لەسەر جەھازى بووكى سوارى ھىستىر كە دەبوو عادەت و ابوو بووك بەسوارى ماين دەگوزار اوھ نەك بەسوارى ئەسپ كەبووك سوار دەكرا بەرى دەكەوئ بەربووكىش بەسوارى ھىستىر كە لەدواى بەبووكى دەروادووپىاوى خزمى زاوا لەچەپ و راستى ماينەكە بووكى دەرويشت بەدەستى گۆزنگى بووكىيان دەگرت و لەگەلى دەرويشتن پىاوەكەيش جەرەوى ماينەكەى رادەكىشا سوارىش سوار دەبوون لەپىش بووكى سوار سوارانى دەكراو ئەوانەى لەگەل بووكى بوون گۆرانىيان دەگۆت لەمالىش خەلكى گوندى بانگ كرابوون بوئاھەنگ گىپران و شاىكردن ئەگەر دۆل و زرنایان ھىنابا شاىى رەش بەلەك دەكرا و چاوەشەكان شاباشيان وەردەگرت ئەوكاتەى دەيان گۆت شاىى و رەش بەلەك حەرام بوو بەلام ھەندەك ھەردەيان كرد. ئەوكەسانەى لەگەل بووكى بوون بەگۆرانى گۆتن و سوار سوارانى و تەقەكردن دەرويشتن تادەگەيشتنە ئەوجىگایەى ديارى كرابوو بوگۆرىنەوھى

بووکه کانیان پاده و هستان وله لاخان داده به زین تالایه که ی دی ده گن که لایه که ی دی ده هاتن ئه وانیش پاده و هستان له ولاخان داده به زین هه ردو و لایان به رامبه ر یه کتر بوون به بینیان (۱۰۰ م) مه تر ده بوو . به ربووکه کان هه رکه سه و ده سستی بووکی خوئی ده گرت به ره و پرووی یه کتر ده هاتن له نیوه ی ری ده گه یشتنه یه کتر هه ربه ربووکه و ئالای له سه رسه ری بووکی خوئی هه رده داوه و بووکه کان یه کتر بیان ماچ ده کرد له پاشان سنجا قیان له گه ل یه کتر ده گۆر یه وه جه هازه که شیان ده گۆر یه وه به ربووکه کان بووکیان ته سلیمی یه کتر ده کرد و هه به ربووکه و بووکه خوئی ده هیناوه سوار سوار ده بوو نه وه و بووک و به ربووک سوار ده بوون به هه مان شیوه ده گه پانه وه له کاتی گه پانه وه ئه م گۆرانیه یان ده گۆت یه کییک ده یگۆت ئه وه کانی تر ده یان گیتراوه هاتینه وه و هاتینه وه = بووکمان هینا و گه پانه وه = جیتی رایه خن پالدهینه وه شیوی تیکهن سارد بیته وه له مالیش شای بوو حیوان سه رده پرا و چاوه پروانی بووکیان ده کرد پیشان شیوی بووکان به شی زۆری ترش و کفته بوو له هه نده ک بووکان مه نجه له که کفته به بی ناوه غن ده کرا بو شه ره کفته ی مندالان له پاش نان خواردن ده بووه شه ره کفته کفته که ئه وه نده ره ق بوو نه ده شکا ئه وه شیوه ی بووک گواستنه وه ی ژن به ژن بوو ئه گه ر گه وره به گچکه بایه بووک گۆرینه وه نه بوو به لام واریک ده که وتن نه خت و چه ک و جلکی گه وره که چه نده له کاتی بن پشکه که ش ده گوازاوه ده با ئه وه نده ی بویکهن . ئه وکه سانه ی ژیانیان به مال ده هینا سه ره به ست بوون له جه هاز دانان به لام گواستنه وه ی بووکان هه ره سواری مایین بوو بووک رازاندنه وه ش پیشان خو میکیاج نه بوو له کوندی ژنی شاره زا هه بوون بو بووک رازاندنه وه پیشان ژن سه رو قه زمه ی له سه ری دنا هه موو ژنه ک نه یده زانی [قه زمه] بیستی ژن هه وری و هیزاریان له سه ری خویان دنا به ده رزیله و کۆترو که ش ده یان نه خشاند بو بووک رازاندنه وه هه رخنه وکل و قه زمه ی جوان بوو هه ردوو ده سته جلکی بو ده کرا له گه ل جوته قۆنده ره له شه ی زاوای زاواکه به زاواده بوو تفته نگه کی ده هاو پشت واته ته قه کی ده کرد ئه وه نیشانه ی به زاوا بون بوو پیشان که بووک ده گه یشته به رده رگا زاوا داره کی له سه ری بووکی ده دا به هیناوشی ده یان گۆت تاسامی به سه رسامی بووکی بکه وی له ناوچه شاخاویه کان بووک هینان هه ر به سواری

ماین بوو ژن به ژن زۆرتیوو سه ری ماینی بووکی دهبا جولله که راکیشی وه شه ره کفته نه بوو له پاش به زاوا بوون ته قهش نه ده کرا گۆرانی بووک گواستننه وهش نه ده گۆترا. پیشان ژن به دوو که وتن زۆربوو ئیستاش هه رماوه پیشان ماره به جاش هه بوو ئه و که سه ی ژنی خوئی ته لاق داباو له پاشان په شیمان بوو باوه دووباره ژنه که ی خوئی ده هیناوه به پیتی شهرعی ئیسلام دهبا له که سه کی دیکه ماره بکری شه وهک وه کوژن و میرد له گه ل به کتر نوستبان له پاشان کابرا ژنه که ی ته لاق ده دا و دووباره پیاوه که ی خوئی ماره ده کرده وه ده بووه خیزانی خوئی. به لام ئه و ته لاق دانه ماره کردنه به نهینی ده کرا شای و ئاههنگی بوئه ده گه را پیشان شایی شیوه و عاداتی خوئی هه بوو له کاتی شایی کردن پیاو هه رله لای پیشه وه ده چونه ناو شایی و ژن له لای پشته وه ده چونه ناو شایی هه ر پیاوهک ژنه که له ده ست با شه رمی به خوئی بوو له شایی بچیتته ده ری هه رده با ژن دهستی پیاوی به رداو بچیتته ده ری له کاتی شایی کردن ژن نه ده با بچیتته دهستی میردی خوئی ئه گه ر ژن و میرد به ییکه وه شاییان کردبا چاواشکان سزایان ده دان و پارهیان له میردی ژنه که وه رده گرت. ژن به ژنی هه ر له سه ره تای ریکه وتن رکابه ری بوو تامندالیشیان گه ورده بوو ئه گه ر ئه و دوو مالانه ی ژن به ژنیان کردبا هه ردوو مال له گوندی بان له کاتی به زاوا بوون هه ندهک کچ زۆر زان بوون خو بان نه ده دا ده ست تاگوئی له ته قه ی تفهنگی برایه که ی نه بووبا له بهر ئه وه ی هه ندهک زاوا چه ند روژهک به زاوا نه ده بوو ده یان گۆت له کاتی ماره کردن (به سترایه) ده چونه لای مه لای گوندی دوو عای بو ده کرد تا له به ستانه که قوتاریی.

گۆرانی بووک گواستننه وه

گۆرانییه کانی بووک گواستننه وه زۆر بوون به لام من زۆرم له یاد نه ماوه پیشان له بووک گواستننه وه ئه م گۆرانیانه یان ده گۆت ۱- های حاجیله ۲- هاتینه و ۳- بایی شه مار ۴- لینی لینی پیشی باران ئه مانه هه بوون.

گۆرانی بایئ شهمار

يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	بایئ شهمار بایئ شهمار
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	له گه‌روان دئی به‌ناره نار
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	بایئ كوران مل یه‌چه‌تار
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	داكى بووكئ ماینئ حه‌دار
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	بایئ شهمار به‌هاوینئ
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	دهیدا له رنده‌ی جوخینئ
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	خه‌ خوئشه له‌گه‌ل ههمینئ
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	بایئ شهمار به‌به‌هاری
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	دهیدا له گوفكى هیتزائی
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	خه‌ خوئشه له‌گه‌ل خه‌زائی
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	بایئ شهمار به‌زستائئ
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	دهیدا له په‌لكی بیستائئ
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	خه‌ خوئشه له‌گه‌ل گوستائئ
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	بایئ شهمار به‌پایزئ
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	دهیدا له په‌لكی دار گویزئ
يا اللاهركه‌ی بایئ شهمار	خه‌ خوئشه له‌گه‌ل مامزئ

بهشی بیست و نۆ گهمه‌کانی کچان و کوران

له گونده‌کانی کوردستان مندالانی گوندی گهمانی جۆرا و جۆریان ده‌کرد
ئێواران له پاش نان خواردن مندالانی گوندی کچه‌کان و کوره‌کان کۆ ده‌بوونه‌وه
کچه‌کان به جوداو کوره‌کان به جودا گهمانیان ده‌کرد.

گهمه و یاری کچان

گۆرانی فاتمی مه‌گری مه‌گری یاری و گۆرانی له‌گه‌ڵ یه‌ک بوو.

پێکه‌وه بچینه قه‌بری	۱- فاتمی مه‌گری مه‌گری
په‌ له‌مشک و ماره	قه‌به‌رتنگ و تاره
خۆی له‌ رمیتی دایه	مشک و ماره‌زیایه
بردمان چۆته بووکه	رمی هۆکه هۆکه
بردیان به‌یه‌خسیری	جۆته بووکی مییری
ئه‌حمه‌د به‌گم گاتی	یه‌خسیره‌ی قه‌لاتی
ده‌سروکه‌م هه‌وره	دوو ده‌سروکه‌م دادتی
برینی گامپیشی	له‌ برینه‌م پێچی یه
به‌ردی ئه‌ولای ماران	به‌ردان ده‌قه‌ریشی
ده‌سماره‌ت پیروزی	پێدادی ده‌سماران
	له‌ هیستهره‌کی بۆری

گۆرانی چه‌رمه‌ چه‌رمه‌ ئه‌و گۆرانیه‌ زۆر کۆنه‌ و ئیستا که‌س نایلی و با له
بیر نه‌چیت له‌کاتی گۆتتی ئه‌م گۆرانیه‌ کچه‌کان هه‌موویان ده‌ستیان له‌ناو
ده‌ستی یه‌کتر ده‌ناو وه‌کو بازنه‌بی ده‌سوران وه‌ کچه‌ک له‌ کچه‌کان گۆرانیه‌که‌ی
ده‌گۆت ئه‌وه‌کانی تر بۆیان ده‌گێراوه‌ به‌وشه‌ی حیلانی تا گۆرانیه‌که‌ ته‌واو ده‌بوو
به‌م جۆره‌ بوو.

۲- هەرچەرمە چەرمە = حیتلانی = عەز لە بووکی خوشەمه = حیتلان
 بووکم دیت هەلارم دیت = حیتلانی = لەگەڵ و سوەلارم دیت = حیتلانی
 وسوە لاری دووکردی حیتلانی = چەندم دەیناو دەبردی = حیتلانی
 لەبرای خۆم ماره کردی = حیتلانی = ماره ماره هەربەزە = حیتلانی
 بەسنباق و بەدەرزە = حیتلانی = سنباقنی توم زێرینە = حیتلانی
 لە خەرنام گێرینە = حیتلانی = خاری لەقوم قومۆکی = حیتلانی
 چاوی لەنێر گزوکێ = حیتلانی = نێرگزۆکم باویبە = حیتلانی
 دووبرۆی لەپشت چاوی = حیتلانی = بەووبرۆیانە چەدەکەمی = حیتلانی
 ماره مێردی پێدەکەمی = حیتلانی = ماره مێردت خراپی = حیتلانی
 دەرکۆرەمی پێتو درابنی = حیتلانی = دەرکۆرەمی بەزنجیرە = حیتلانی
 تێپیدا بە شاهو میرە = حیتلانی = شاهو میرو علوربەگ = حیتلانی
 لەبەریاسیان کردەدەنگ = حیتلانی = بریاسی پۆی بەقنجی = حیتلانی
 شەرە لەسەر برنجی حیتلانی

۳- گەمانی سابونە رەقە:-

ئەوجۆرە گەمانە کچ و کور دەیان کرد، بەلام بەزۆری کچەکان دەیان کرد
 شیوهی کردنی ئەم گەمانە دوومندال پشتیان تیک دەکردو قۆلیان لەقۆلی
 یەکرت هەلدەکیشا و بەنۆبەت یەکتربان هەلدەگرت و دەیان گۆت سابونە رەقە
 بەتەقە تەقە تاکو ماندو دەبوون.

۴- گەمانی علور بلورانی:-

شیوهی کردنی ئەم گەمانە مندالەکان لەنیزیک یەکتەر دادەنیشان و قاچی
 خۆیان درێژدەکرد بیککیک لەمندالەکان پەنجەمی شادەمی لەناو دەوی وەرەداو
 دەیگۆت علور بلور تەکانە زەردوو سۆرو شەمامە عەیشی ماوان لەخۆشناوان
 دەگری چاوان چاوی بەگوو پیم تێراچوو هەرگرە ئەتو لەگەڵ و شەمی هەرگرە
 ئەتوو پەنجەمی لەسەر قاچی کامیان بایە بەپەلە قاچی خۆی هەردەگرت
 دەیکیشاوە ئەگەر مندالەکە دواکەوتبا لەقاچ هەرکیشان ئەووقونجەرکەکی

له قاچی ددها به نۆره تاهه موو یان قاچی خویمان هه رده کیشاوه و گه مه ته واو ده بوو هه ندهک جار دوو باره ده کراوه ئه و گه مانه به شتی زۆری مندالی ورد ده یان کرد.

۵- گه مانى شه په کى:-

ئه و جوړه گه مانه هه رکچ ده یان کرد شیوه ی گه مه که کچه کان ده بوونه دوو ریز به رام به ری یه که هه مویمان له گه ل یه که ده ست و پییان به ره و پیشه وه ده هاویشته ده ستی خویمان لیک ده خشانده و ده یان گوته شه په کى ئه و دهر ئه و دهر به رده وام ده بوون تایه که یه کی ده به زانده.

۶- گه مانى خر خشنى:-

ئه و گه مانه هه رکچه کان ده یان کرد شیوه ی گه مه که منداله کان به پیوه راده وه ستان و ده ستیان له که له که ی خویمان ده گرت و هه رده په رین به لای راست و به لای چه پ له سه ره رده وه پییان ده یان ده گوته خر خشنی که مه ره ی زیوه له ته نیشته به رده وام ده بوون کامیان زور بما باوه ئه و ده بیرده وه هه ندهک مندال زوو ماندو ده بوون.

۷- گه مانى ریزه میرانى:-

ئه و گه مانه تایه ته به کچانه شیوه ی گه مانه که له پاش ئه وه ی برپاریان ددها ریزه میرانى بکه ن هه موو کچه کان ده ستی یه کترین ده گرت و ده بوونه یه که ریزی له کاتی گه مه که به ریز به لای چه پدا ده سووران ه وه ئه و که سه ی له پیشه وه ی ریزه که بوو به وه ی دوا وه ی ریزه که ی ده گوته به دۆل بیم یان به زور نا ده ی گوته به دۆل که سه ی یه که مه ده ستی منداله کانى راده کیشاوه ده ی گوته دمبک دمبک ده چوونه لای ده وه مه که وه سه ری خویمان نه ووی ده کردو به بن بالی داده سووران ه وه به رده وام ده بوون تاهه موویان تیک ده ئالان و له بن بالی یه کتر تیپه ر ده بوون.

۸- گه مانى خانى جۆلانى:-

ئه م گه مانه مندالی ورد ده یان کرد به تیکه لای کچ و کور ئه گه ر مه نداله کان

هه‌راش بان هه‌رکچه‌کان ده‌یان‌کرد شیوه‌ی گه‌مانه‌که منداله‌کان به‌ردوکیان کۆده‌کرده‌وه له‌ناو (کۆشی) خۆیان ده‌کردو ده‌یان هینا له‌جیگایه‌ک کۆویان ده‌کرده‌وه له‌پاشان ریزیان ده‌کردو به‌شیوه‌ی خانوو ناویان لیدانا ئه‌وه هۆدی دانیشتنه و ئه‌وه‌هۆدی دیوه‌خانه و ئه‌وه‌ته‌ویله‌ی و لا‌خانه به‌وشیوه‌یه که‌ئه‌ما مائی خۆیان له‌پاش درووست کردنی خانوو کچه‌ک ده‌بووه دایک کوره‌ک ده‌بوه باوک و به‌شیوه‌ی دایکو باوکی خۆیان رفتاریان ده‌کرد منداله‌کانی ترده‌بوونه مندالیان له‌پاش ماوه‌بی‌ک تیکیان ده‌داو دووباره دروستیان کرده‌وه له‌کاتی قسه‌کردن وه‌کو گه‌وران قسه‌یان له‌گه‌ل یه‌کتر ده‌کرد ئه‌وه جوهره‌ک بوو له‌لاسایی کردنه‌وه یان (ته‌مسیلی).

٩- گه‌مانی عوعانی:-

ئه‌م گه‌مانه هه‌رکچه‌کان ده‌یان کرد له‌پاش ئه‌وه‌ی جیگایه‌کیان داده‌نا به‌شار شاره‌که بیست مه‌تر دووربوو له‌خۆیان کچه‌کان هه‌موویان به‌گورگه لۆقی به‌ره‌و شاره‌که ده‌چوون و ده‌گه‌رانه‌وه له‌کاتی رۆیشتن ده‌یان گۆت عوعانی بلبلی چاوی ره‌ش به‌کلکی، ئه‌وه‌که‌سه‌ی زووتر گه‌یشته‌با شاره‌که ئه‌وه ده‌بیرده‌وه ئه‌وه‌ی له‌ریگا که‌وتبا ئه‌وه ده‌یدۆراند گۆرانی عوعانی ده‌یان گۆت عوعانی بلبلی چاوی ره‌ش به‌لکی کل نه‌بوو تۆتیا‌یه له‌بن به‌ردینا‌یه به‌ردی ئه‌ولای ماران پیدادی ده‌سما‌ران سماره‌ت پیروزی له‌مانیه‌کی بۆزی.

١٠- گه‌مانی مۆریانی:-

ئه‌م گه‌مانه کچه‌کان ده‌یان‌کرد گه‌مانه‌که له‌نیوان دووکج ده‌کرا منداله‌کان پیشه‌کی قۆرته‌کی بچوکیان هه‌لده‌قه‌ند هه‌ردوکیان له‌ده‌وره‌ی قۆرته‌که داده‌نیشت هه‌رمنداله‌وه چهند مۆریه‌کی هه‌بوو مۆریه‌کانیان له‌نیزیک قۆرته‌که داده‌نا به‌په‌نجه‌ی گه‌وره مۆریه‌کیان غلۆرده‌کرده‌وه بۆناو قۆرته‌که ئه‌گه‌ر که‌تبا ناو قۆرته‌که ئه‌دیبرده‌وه ئه‌گه‌ر نه‌که‌وتبا ناو قۆرته‌که نۆیه‌ی ئه‌وه‌که‌ی دی بوو تاییکیک قه‌لاش ده‌کرد.

۱۱- گه مانى قوقو:-

ئەم گه مانە كچه كان دەيانكرد كچه كان پيشه كى شارەكيان نيشان دەكرد
هه موو كچه كان له سه رچينچكان وه كو بۆق دەرۆيشتن تادە گه يشتنه شارە كه
له كاتى رۆيشتن دەيانگۆت قوقو، ئاوى شهوى بهلك دوو، ئەوهى زوتر
گه يشتبا شارە كه ئەوده بېرده وه.

۱۲- گه مانى بووكانى:-

ئەم گه مانە ههركچه كان دەيان كرد شيوهى گه مانە كه كچه كان به ئالقه
داده نيشتن يه كىك له كچه كان گۆرانیه كهى ده گۆت و ئەوه كانى تر بۆيان
ده گىراوه به چه پلله ليدان گۆرالانىه كهش به م شيوه يهى خواره وه بوو.

بووكانى بووكانى بووكى = بووكمان چنده جوانه بووكى
شه دهى له ملانه بووكى = زاوا چنده جوانه بووكى
به ئاوه به ئاوه بووكى = ههوليت رۆك به ئاوه بووكى
گه ردهن سوسنى ساوا بووكى = لىت پىرۆزى زاوا بووكى
ماينى گوئى هه سانه بووكى = خهركى دووگرتكانه بووكى
ماينى گوئى كلوكه بووكى = قوناغمان كهركوكه بووكى
به به رده به به رده بووكى = كوردستان به به رده بووكى
گه ردهن سوسنى زه رده بووكى = لىت پىرۆزى په رده بووكى
بووكانى بووكانى بووكى = بووكمان چنده جوانه بووكى

۱۳- گه مانى ههلى كسه

ئەم گه مانە ههركچه كان دەيانكرد شيوهى گه مانە كه ئەم گه مانە شه رشه جوپن
بوو له ناوه خوڤيان كچه كان ده بوونه دووبهش هه ريه كهو به رامبهر يه كىك
به راوه ستان به سىوهى ئەلعاب سوئدى ده ست و پىيان ده جولاند و هه رده په رين و
قاچو ده ستیان لىك ده داو له هه لپه رينه كه به رده وام ده بوون تايه كىكيان ئەوهى
به رامبهر كهى خوئى ده به زاند و له گه ل هه لپه رينه كهش ئەم جوينانىيان
به يه كتر ده داو دەيان گۆت

ههلی کسه ئەمن نایش = ههلی کسه = ده‌ریی قایش
 ههلی کسه ئەمن ئەتوو = ههلی کسه = داره‌ک به‌توو
 ههلی کسه ئەمن و مرۆت = ههلی کسه = ده‌رپیت فرۆشت
 ههلی کسه ئەمن و خەندان = ههلی کسه = که‌شک و بندان
 ههلی کسه له‌بن به‌رئ = ههلی کسه = قوز پیمه‌رئ
 ههلی کسه ئەمن و فاتئ = ههلی کسه = گورگئ گاتئ
 ههلی کسه له‌سه‌رداری = ههلی کسه = وه‌ره‌خواری
 ههلی کسه ده‌ت به‌زینم = ههلی کسه = لۆرامت دینم

به‌رده‌وام ده‌بوون تاییتکیکی ده‌به‌زاند به‌زیوه‌که داده‌نیشته‌وه‌ی نه‌ده‌به‌زی
 به‌رده‌وام ده‌بوو ئەوجوینانه‌ی پێده‌دا هه‌به‌زی به‌زی داره‌ سو‌ه‌ری ناو ره‌زی
 لکا‌ولکت به‌قوزی.

١٤- گه‌مانی گورز گورزانی:-

گه‌مانی گورز گورزانی کچی جاحیل و ژنه‌کانیش ده‌یان کرد له‌وه‌رزی
 به‌هاران له‌ناو گیا ژنه‌کان گورزه‌یان کو‌ده‌کرده‌وه و به‌به‌نکی درێژ ده‌یان‌به‌ستاوه‌و
 بایانده‌دا و رایان ده‌وه‌شانده‌ به‌ره‌و ئەوشاره‌ی دیاریان کردبوو کام ژن دوورتری
 هاو‌یتش‌بایه‌ ئەوده‌بیرده‌وه له‌کاتی هاو‌یتش‌تانی گورزه‌که ده‌یگۆت سواری من
 عه‌یبیبی من هاتو ناگه‌رێته‌وه.

گه‌مه‌و یاری کوران:-

ئەم جو‌ره‌ گه‌مانه‌ خه‌ریکه له‌ناو بچن ئیستا له‌گونده‌کانیش مندالانی گوندی
 نایزانن و ناشی که‌ن من وام به‌باش زانی بیان نوسم بو‌ئه‌وه‌ی هه‌رناویان بزر
 نه‌بی له‌ گه‌مانه‌کانی کوران هه‌نده‌ک گه‌مان به‌شه‌و ده‌کرا ئەهه‌نده‌که‌ه‌بوون
 به‌پۆژده‌کران وه‌که‌رسته‌کانی گه‌مانیان پێده‌کرد هه‌مووی خو‌مالی بوون
 گه‌مانه‌کان.

۱- گهمانی قاشوانی

گهمانی قاشوان بهرۆژ دهکرا بهتایبهتی لهوهرزى بههاران ئەم گهمانه کوردەیان کرد بهزۆری لهسەر جیی جۆخینهکان دهکرا پيشان هه‌موو گه‌نجیک یان مندالیک قاشوی هه‌بوو قاشۆ هه‌روه‌کو دارده‌ست بوو به‌لام لای خواره‌وه‌ی نیوه‌جه مابوو واته خواربوو قاشۆ له‌دارى به‌روو بوو دارى مازيش ده‌بوو قاشۆ خۆشناوه‌کان ده‌یان هیناو له‌گونده‌کان به‌گه‌نمو جۆ ده‌یان گۆرپه‌وه شپوهی نه‌نجام دانى گه‌مه‌که وه‌کو گه‌مه‌ی (هۆکی) بوو گه‌نجه‌کان ده‌بوونه دووبه‌ش ژماره‌یان وه‌کو یه‌ک باهار به‌شه‌وگۆل جیی خۆی ده‌ست نیشان ده‌کرد گۆل چیه‌کان به‌قاشۆوه گۆله‌که‌بیان ده‌پاراست نه‌وکاته به‌گۆل یان ده‌گۆت (هۆل) نه‌وگۆبه‌ی قاشوانیان پیده‌کرد داره‌کی خړبوو له‌هیلکه گه‌وره‌تریوو هه‌نده‌ک جارله‌کاتی قاشوانی گۆبه‌که به‌قاچیان ده‌که‌وت زۆرده‌هیتشا گه‌مانه‌که به‌رده‌وام ده‌بوو تالایه‌ک له‌لایه‌که‌ی تری ده‌برده‌وه واته گۆلی زیاتری ده‌کرد.

۲- گهمانی چاوشیلکانی یان چاوشارکانی:-

ئەم گه‌مه‌یه ئیستاش ده‌کری به‌شپوهیه‌کی زۆرکه‌م ئەم جۆره گه‌مانه کۆرۆ کچ ده‌یان کرد به‌جیا گه‌مانه‌که‌ی به‌شه‌و ده‌کرا شپوهی گه‌مانه‌که منداله‌کان کۆده‌بوونه‌وه ده‌بونه دووبه‌شی هه‌ربه‌شهی سه‌رکردی خۆی هه‌لده‌بژارد و په‌نا دیواره‌کیان ده‌کرده شار و سه‌رکرده‌کان ته‌ر و هیشکانییان ده‌کرد له‌سه‌ر نه‌وه‌ی کام به‌ش له‌سه‌ر شاره‌ چاوی بگری و کام به‌ش هیتش ده‌کات نه‌و به‌شهی چاوی خۆیان ده‌گرت سه‌ری خۆیان به‌ دیواره‌که‌وه ده‌ناو، به‌شه‌که‌ی تر خۆیان ده‌شارده‌وه سه‌رکرده‌که‌یان هاواری ده‌کرد خۆتان بکه‌نه داوده‌رزى هه‌مویان خۆیان ده‌شارده‌وه و بلاوه‌یان ده‌کرد له‌پاشان بانگیان ده‌کرد چاوتان بکه‌نه‌وه له‌پاش چاوکردنه‌وه نه‌وانیش سه‌رکرده‌که‌یان شاری ده‌پاراست نه‌وه‌کانی ترده‌گه‌ران به‌دوای خۆشاره‌وه‌کان هه‌ولیان ده‌دابیان گرن پيشی نه‌وه‌ی بگه‌نه شاره‌که له‌ناکاو خۆشاره‌وه‌کان هیتشيان ده‌کرده سه‌ر شاره‌که بوئه‌وه‌ی ده‌ستیان بگاته شاره‌که نه‌وه‌ی شاره‌که‌ی ده‌پاراست هه‌ولێ ده‌دا ده‌ستی به‌سه‌ری هیتش به‌ره‌کان بکه‌وی، هیتش به‌ره‌کان نه‌گه‌رتوانیبای ده‌ستی به‌شاره‌که که‌وتبا نه‌وه‌ده‌گه‌یشته

شاررا ده وهستا نه گهر دهستیان به سه ری هیترش به ره کان که وتبا نه و بوو جاری دوو هم هیترش به ره کان چاوی خو بان ده گرتن وه نه کانی تر ده بوونه هیترش به ره کاتهک هیترش به ردهستی به شماره که که و تبا ده یگوت گر نه وه شیوه ی که مانه که بوو.

۳- گه مانى قومه ته قومه تانى :-

نه م گه مانه له شه وانى مانگه شه وده کرا هه ر کوره کان ده بیان کرد له پاش نه وه ی منداله کان کوده بووه نه وه بریاریان دده له سه ر نه م گه مانه دوو که س ده بوونه سه ر کرده سه ر کرده کان به شه مندالی خو بان هه لده بژارد بو هه ل بژاردنی منداله کان قیر قیرانی بیان ده کرد سه ر کرده ک به سه ر کرده که ی تری ده گوت بلای قیر ده یگوت قیر نه وه که ی تر ده یگوت نه وه م لاپیتر دهستی ده گرت بولای خو ی راده کیشا سه ر کرده کان به نه و به ت به قیرو لاپیتر منداله کان بیان ده کرده دوو تیپ له پاشان ته روهی شکانی ده کرا کام لایان پیشان قومه ت بکه ن نه ولایه یان نه و به شه ده چون قومه تیان ده کرد ده چونه ناو گوندی له سه ر گو فه کان و له جیگای خو له پوک قومه تیان ده کرد که ته و او ده بوون ده گه رانه وه لای تیپه که ترواته تیپی دوو هم هه موویان له گه ل یه کتر هه ر دوو تیپ ده چون ده گه ران تیپی دوو م قومه ته خو له کانی ده دوزیه وه هه مووی خراب ده کرد له پاشان ده بیان گوت ته و او نه گه ر جیگایک نه دوزر ابا وه نه وه تیپی یه که م ده یگوت فلان جیگام او ده چونه نه و جیگایه راسته ما وه و خراب نه کرا وه نه وه ده با مندالانی تیپی یه که م له پشتی که ن تاده گه یشتنه جیگای شماره که نه گه ر هه موو قومه ته کان دوزر ابا وه و خراب کرابا نه وه تیپی دوو هم مندالانی تیپی یه که م ده یدو راند تیپی دوو هم میان له پشتی ده کرد هه نده ک جارتیپه که دوو جار ده بیردوه نه وه شیوه ی قومه ت قووتانی بوو له م گه مانه لای دو ر او لای برا وه ی له پشتی ده کرد تاجیگای شماره که.

۴- گه مانى هه دار هه دارانى :-

نه م گه مانه به ر ژده کرا و هه ر کور ده بیان کرد به شی زوری شو انه کان

ئەو گەمانەیان دەکرد شىۋەى ئەنجام دانى گەمەكە مندالەكان ھەمويان گۆپالەكانى خۆيان رېژدەكەرت يان قاشۆبەكان لەسەر عاردى بەينى گۆپال و گۆپال دووبست بوو ھەموو مندالەكان يەك لەدوای يەك لەسەر يەك پى بە جۆزەكى لەسەردارەكانى پازيان دەدا بەنۆبەت لەسەر لاتەنیششت ھەرمندالەيك لەكاتى پازدان لەسەردارەكان كەوتبا ئەو مافى گەمەكەردنى نەدەما تاگەمەكە تەواودەبوو لەكاتى پازدان نەدەبا قاچى بە دارەكان كەوتبا ئەو ھى تاگەمەكە تەواو دەبوو نەدەكەت و قاچىشى بەگۆپالەكان نەدەكەوت ئەو دەبیردە ھە ئەو ھەبوو گەمانەكە .

۵- گەمانى تەندورە سۆرکە :-

ئەم گەمانە بەشەو دەكرا ھەركورەكان دەيانكرد شىۋەى كەردنى گەمەكە مندالەكان دەبوونە دووبەش بەشى يەكەم و بەشى دوو ھەربەشە مندالەكى چالاكى دەكردە سەركردە و لەپاش تەرۆھيشكانى كام لادۆراندباى ئەوان ھەمويان دەبوونە يەك كۆمەل دەستى خۆيان دەھاویشتە سەرملى يەكترو بەشىۋەى بازنەبى سەرى خۆيان دەچەماندو سەركردەكەش خۆى ھەردەكرد لەدەورەيان دەسورپاوه و بۆ ئەو ھى كەس نەتوانى لەتپەكەى تر خۆبباو پتە سەريان تىپى يەكەمیش ھىرشىيان دەكرد خۆيان باو پتە سەريان ئەگەر تاوانىبايان خۆيان باو پتە سەر پشتيان ئەو جىگايەى ئەمىن بوو ھەر لەسەر شانيان دەماوہ ئەوكارە بەردەوام بوو ھەرھىرش كەردن و بەرگى بوو تا قاچى پاسەوانەكە بەيىكىك دەكەوت لە تىپى ھىرش بەرەكان ئەو دەيان بردەو دەپراوہكان دەبوونە تەندوور سۆرکەو دوو ھەم كەدەبوو ھىرش بەر ئەگەر سەركردە چالاك نەبا ئەو ھەموو ھىرشبەرەكان خۆيان دەھاویشتە سەرملىيان و ھەكو كەر دەيان ھاژوان ھەچيان لىان دەكرد .

۶- گەمانى كەرى سۆرى پشت درێژ :-

ئەم گەمانە بەشەو دەكرا و كورەكان دەيان كەرد لەبەشى زۆرى گەمانەكان مندالەكان دەبوونە دووتىپ و ھەرتىپەش سەركردەى ھەبوو لەپاش قىر قىرانى

دەبوونە بەشی یەكەم و بەشی دووهم بەشی دووهم رێژدەبوون یەك لەدوای یەك ئەوكەسە لەپێشەوهی رێژەكەبوو دەستی خۆی بەدیواری وەدەگرت سەری خۆی دادەچەماندەوه مندالەکانی دوای ئەو هەموویان دەستیان لەسەرپشتری یەكتر دادەنا و سەریان دەچەماندەوه، دەبوونە یەك رێژی درێژ سەرکرده‌کەیان خۆی هەردەکرده‌و رێژکە ی پاس دەکرد نەوه‌کە تیپەکە ی تر خۆیان باوینە سەرپشتیان تیپێ یەكەم هەولیان دەدا خۆیان باوینە سەرپشتیان پاسەوانە‌کە بەپیتلاقە هاویشتن لەدوورە ی برادەرەکانی خۆی دەسوراوه هەندە‌ک جار هێرش بەرە‌کان چەند کەس خۆیان دەگە‌یاندە سەرپشتی کەرە‌کە ئەوه بەردەوام بوو تا پاسەوانە‌کە پیتلاقە ی لەبی‌کتیک لە هێرش بەرە‌کان دەدات ئەو جا لەسەرپشتیان دینە خوارێ لەکاتی لەسەر پشتیان بوو بە‌کۆر کە ی ژێرخۆی دە‌گوت کی دەت هاژوا ئەوه‌کە ی ژێره‌وه ئە‌گەر ناوه‌کە ی زانیبا ئەوه لەسەرپشتی دەهاتە خوارێ ئە‌گەر نە‌زانیبا کۆره‌کە ی سەرپشتی دە‌گۆت سالمم بالدم چوارپای دووسم پۆپیتەت دە‌گرم پیتادە‌فسم، ئە‌وشی‌وهی گە‌مانە ی کەری سۆری پشت درێژبوو لە‌کاتی سەردانووندن هە‌موویان چاوی خۆیان دە‌بە‌ستاوه بۆئە‌وهی ئە‌وهی سەرپشتی خۆی نە‌ناسیتە‌وه.

٧- گە‌مانی دا‌ک دا‌کانی:-

ئە‌م جو‌ره گە‌مانە بە‌رۆژدە‌کراو کۆره‌کان دە‌یان کرد لە‌م گە‌مانە مندالە‌کان هە‌موویان یە‌ک بە‌ش بوون چۆ‌نبە‌تی ئە‌نجام دانی گە‌مانە‌کە هە‌رمندالە‌و قاشۆی خۆی پیتبوو قۆرتە‌کە‌یان لێ‌دە‌دا ب‌ستە‌ک قۆل گۆ‌یه‌کی داریان لە‌ناو قۆرتە‌کە‌ د‌نا ناویان لە‌گۆ‌یه‌کە‌ د‌نا دا‌ک بی‌کتیک لە‌مندالە‌کان بە‌خوی و قاشۆ‌یه‌کە‌وه دای‌کە‌کە ی دە‌پاراست قاشۆ‌یه‌کە ی لە‌سەر‌گۆ‌یه‌کە‌ داد‌نا مندالە‌کانی تر هە‌ولیان دە‌دا گۆ‌یه‌کە‌ لە‌ناو قۆرتە‌کە‌ دە‌ربینن و لە‌چە‌ند لای‌یک دە‌ورە‌یان لێ‌دە‌دا ئە‌ویش بە‌قاشۆ‌یه‌کە ی بە‌رگری دە‌کردو سەرە‌قاشۆ‌یه‌کە ی بۆ‌یان درێژ دە‌کرد ئە‌‌گەر سەرە‌قاشۆ‌یی لە‌هە‌ری‌کتیک لە‌مندالە‌کان دا‌با ئە‌وه‌هاتە سەر‌قۆرتە‌کە‌ گۆ‌یه‌کە‌ دە‌بوو دا‌یکی ئە‌و هە‌ندە‌ک جار مە‌ندالە‌کان گۆ‌یه‌کە‌یان لە‌قۆرتە‌کە‌ دە‌ردە‌هینا و گۆ‌یه‌کە‌یان دە‌برد قاشوانیان پیتدە‌کرد یە‌ک بۆ‌یه‌کی دە‌هاو‌یشت مندالە‌کە ی

دایکیان لیستاندیه ئه ویش ده که و ته دو ایان هه و ئی ددها سه ره قاشۆیه کی له یه که کیان بدات له کۆله خۆی بکاته وه یان هه و ئی ددها دایکه که ی له دهستیان رزگار بکات بیساته وه ناو قوۆرته که ی ئه گهر منداله ک له کاتی گه مه کردن تور به بو باو گه مانی نه کرد با منداله کان دایکیان دهنه رکانده وه به منداله کیان ده گۆت ئه گه رگه مان ناکه ی داکت دهنه ر کینینه وه شیوه ی نه رکانه وه منداله کان کۆده بوونه وه سه ره قاشۆیه کانی خۆیان ده گه یانده یه کترو گۆبه که یان فری ددها سه ره قاشۆیه کان و ده یان گۆت هه نه رکی نه رکی نه رکی، ده تبه مه پشت ئه سته پکی، دو و قله قه سپی دده مه م مشته گونانی ده به می.

۸- گه مانی توپانی:-

ئهم گه مانه پیاوی گه ورهش ده یان کردوو ئهم گه مانه ههر به پرۆژ ده کرا له وه رزی زستان و به هاران ده کرا له و کاته ی ئیشوکار که مده بوو له گونده کان له سه رجی جوخینان یان له گۆره پانییک ده کرا ئه و توپانه یه به دهستی بوو به پی نه بوو ئه و توپه ی گه مه یان پییده کرد داره کی خپوو له ناو له باد ده که یان دهنه و ده یان دوری بو ئه وه ی نه رم بیت له کاتی گرتنه وه دهستی عه زبه ت نه دا توپه که ئه و نده ی کفته یه ک ده بوو پر به دهستی بوو له گۆره پانه که جغزه کیان ده کرد بازنه ی [جغز] واته خه ته کی بازنه ی گه وره یان ده کیشاو گه مه که ره کان دوو تیپ بوون تیپه ک له لای ناوه وه ی جغزه که بوو بوون تیپه که ی تر له لای دهره وه ی جغز که بوون واته خه ته کی [دائره ی] ده ست به توپانی ده کرا ئه وانه ی دهره وه توپیان بو ره فیه که کانی خۆیان ده هاویشته ئه وانه ی ژوره وه ی جغزه که هه و ئیان ددها توپه که ی بگرنه وه ئه گه ره ئه وانه ی ژوره وه توپه که یان گرتباوه یه ک سه ر له گه مه که ره که ی پشت خۆی ددها ئه وانه ی دهره وه ده هاتنه ژوره ی ئه وانه ی ژوره ی بگرنه وه به وشیه یه گه مه که ده کرا.

۹- گه مانی کلاو پشت قونانی:-

ئهم گه مانه کچ و کوپ ده یان کرد ئهم گه مانه نه فه و تاوه ئیستاش ده یکه ن

شیوهی گه‌مانه‌که مندالّه‌کان دادەنیشتن له‌ته‌ک یه‌کتر به‌شیوهی بازنه‌یی یه‌کیک له‌مندالّه‌کان کلاوه‌کی له‌ده‌ستی خۆی ده‌گری به‌کوره‌کوره له‌پشته‌وه‌ی مندالّه‌کان ده‌سوریتته‌وه له‌ناکاو به‌دزی کلاوه‌که‌ی له‌پشت مندالّه‌کی دادەنا ئە‌گه‌رمندالّه‌که هه‌ستی کرد کلاوی له‌پشت داندرایه به‌گورجی کلاوه‌که‌ی هه‌لده‌گری ده‌که‌ویته دووای ئە‌وه‌ی تریش غارده‌داو له‌جیگای ئە‌و دادەنیشتن ئە‌گه‌ر له‌کاتی راوانان بیگری ئە‌وه‌ ده‌بی له‌پشتی بکات له‌ده‌وره‌ی مندالّه‌کان بسوری تاده‌گاته جیگای خۆی دا‌یده‌نا ئە‌وه‌گه‌مانه هه‌نده‌ک جار له‌جیاتی کلاو به‌گورز ده‌کرا.

١٠- گه‌مانی ساپ ساپانی:-

ئە‌وه‌گه‌مانه هه‌رکوره‌ ده‌یان کرد و به‌روژ ده‌کرا گه‌مانه‌که له‌سه‌ر کرم ده‌کرا شیوه‌ی کردنی گه‌مانه‌که چە‌ند مندالی ریک ده‌که‌وتن هه‌رمندالّه‌و به‌رده‌کی پانی ده‌هینا ناویان لیده‌ناساپ یه‌که‌کیان ساپه‌که‌ی خۆی ده‌هاویشتن و چە‌ند مه‌تر دوور نه‌ده‌که‌وته‌وه له‌وانه‌یه شه‌ش مه‌تر دووربا ئە‌وه‌کانی تریش ساپه‌کانی خۆیان ده‌هاویشتن ئە‌گه‌ر له‌ساپی کوره‌که‌یاندا با ده‌یان گۆت ئە‌وه‌کرمه‌ک له‌تۆ ئە‌گه‌ر پینه‌که‌وتبا خاوه‌ن ساپی یه‌که‌م ده‌یگۆت ئە‌وه‌ کرمه‌ک له‌تۆ به‌وشیوه‌یه گه‌مه‌که ده‌کرا.

١١- گه‌مانی قاقایانی:-

ئە‌م گه‌مانه کچ و کور ده‌یان کرد قاقایانی به‌حه‌فت به‌رد ده‌کرا به‌لام پینجوکانی به‌پینج به‌رد ده‌کرا ئە‌م گه‌مانه له‌سه‌ر گوپ ده‌کرا یان له‌سه‌ر کرم قاقایانی دوومندال ده‌یان کرد گه‌مه‌که به‌حه‌فت به‌رد ده‌کرا ئە‌وه‌ی نۆبه‌تی گه‌مه کردنی بایه شه‌ش به‌ردی کۆمه‌ل ده‌کرد له‌پیشی خۆی به‌رده‌کیش له‌ناوده‌ستی بوو به‌رده‌کی هه‌لده‌دا بۆ‌عاسمان هه‌رله‌گه‌ل هه‌ر دانه‌که‌ی چه‌نگه‌کی له‌کۆمه‌له به‌رده‌کان ده‌دا ئە‌گه‌ر توانیبای هه‌موو به‌رده‌کان هه‌لبگری ئە‌وه‌سه‌رکه‌وتوو ده‌بوو ئە‌گه‌رنا له‌گه‌ل به‌ر هه‌لدانه‌که‌ی تاک تاکه به‌رده‌کانی هه‌لده‌گرت به‌مه‌رجیک له‌ناو کۆمه‌له به‌رده‌کان به‌ردنه‌جوولابا له‌کاتی به‌ره‌ه‌لگرتنی که‌ده‌ستی پر به‌رده‌بوو سبی به‌ردی فری ده‌داو ده‌یگۆت ئە‌وه‌ قایه‌ک به‌لام پینجوکانی به‌پینج

بهرد دهکرا ئه وهی گه مهی ده کرد بهردهک له ناو دهستی بوو واته به دهسته راسته بهردهکی هه لده داو له گه ل هه لده که بهردهک له بهرده کانی عاردی له مابه یینی ئه نگوستی گه وره و ئه نگوستی شادهی دهستی چه پی فریده دا ئه و دیو ئه گه ر هه موو بهرده کانی فری دابائه وه سه ریکه و توبوو .

۱۲- گه مانی دوونگه مه رانی :-

ئه م گه مانه مندالانی گچکه پیکه وه دهیان کرد چۆنیه تی ئه نجام دانی گه مه که منداله کان هه موویان پشتی یه کتربان دهگرت ئه و مندالانهی له پیشه وه بوو ئه وه شوان بوو ئه وه کانی تری ده پاراست یه کیک له منداله کان ده بووه گورگ ، له لای پیشه وه بو یان دههات شوانه که ده کوته دووای گورگه که و منداله کانیش له گه ل شوانه که ده سورانه وه گورگه که ش هیرشی بو یان ده هینا ئه گه ر شوانه که گورگه که ی گرتبا یان دهستی به گورگه که که وتبا گورگه که دههاته وه ناو ریزی منداله کان و منداله کی دبهک دبووه گورگ .

۱۳- کلاو قشیلانی :-

ئه و جو ره گه مانه هه ر شوانه کان به زوری دهیان کرد یان به رخه وان چۆنیه تی ئه نجام دانی گه مه که ئه م گه مانه به دوو که س دهکرا مسته ک قشیلان ده هینا و قشپله که یان لایه ک ده رنی و له گه ل قشپله کانی دی تیکه لاویان ده کردو مسته قشپله که یان له ناو کلاوه ک ده کرد له پاشان کلاوه که یان وه رده گپرا سه ر عاردی قشپله کان ده بوونه کو مه ل قشپله رهنده دراوه که ش له گه ل قشپله کان بوو له ناقشپله کان بزده بوو مندالی دووهم له قشپله رپرهنده دراوه که ده گه را به مه رجیک له کاتی گه ران کو مه له قشپله کان نه جوولین ئه و قشپله ی لایه کیان ده رنی پییان ده گو ت مه لا ئه گه ر منداله که مه لای دو زی باوه به بی ئه وه ی قشپله کانی بجولین ئه وه ده بیرده وه خو ئه گه ر له کاتی گه ران کو مه له قشپله کان جوو لابان ئه وه ده بدو راند ئه و گومانه له سه ر گوپ بوو ئه وه ی دو رابا یه لا گو په کی خو ی پر با ده کرد براوه که ش به پت لیده دا ئه م گه مانه له سه ر کر میش دهکرا .

۱۴- گهمانی ماره زیجانی:-

ئەم گهمانه زانین و بیرکردنه وهکی باشی دهویست ئەوکهسهی باش نهیزانی بایه هەر دهیدۆراند ئەم گهمانه پیاوی گهوره دهیانکرد گهمانهکه وهکو دامه بوو بهدانیشتنه وه دهکرا پیشان مندالەکانیش دهیانزانی بهلام ئیستتا له ناوچوهه چۆنیهتی ئەنجام دانی گهمهکه دووکهس بهرامبهر یهکتر داده نیشتن ههریهکه و پینج قۆرتی بچوکی له پیشه خۆی ههلهدهقهند بهرپیز قۆرته کهی ناوهندی گهوره تر بوو له قۆرته کانی ترئه وه کهی بهرامبهر کهش قۆرتی خۆی ههلهدهکهند ههریهکه و شهست بهردووکهی خرده کرده وه بهرده کانیان له سهرقۆرته کان دابهش دهکرد قۆرتی ناوهندی [۲۴] بهردی تیدهکرا قۆرته کانی چهپ و راست ههرقۆرته و [۱۲] بهردی تیدهکرا قۆرته کانی ئاخیریش ههر یهکه و شهش بهردی تیدهکرا له پاش بهردا بهشی کردن یهکه کیان دهستی به گهران دهکرد له لای خۆی له یهکه م قۆرته وه له لای چهپ بهرده کانی ههلهدهگرت به لای راسته وه پیدادهات ههرقۆرته و ئهوبهردهکی داوخته ناوی ئهگهر ئاخیر بهریدی ناودهستی کهتبا ناو قۆرتی خۆی ئهوداده نیشتن ئهوه کهی تر گه مهی دهکرد بهلام دوا بهردی کهوتبا ناو قۆرتی بهرامبهری ئهوبهرده کانی ناو قۆرته کهی ههلهدهگرت وهکو بهرده کانی خۆی دابهشی دهکرد ئهوگه مهیه به بهرده وام دهبوو تا لاییک له لایهکی تری قه لاش دهکرد یان له سه ر ژماره ی بهردیان دهکرد ئهگهر له سه ر ژماره کرابا ژماره که داده نرا که لایهک ژماره کهی تهواو دهکرد ئهوه دهیبرده وه ئهوکهسهی دهیدۆراند قۆرته کانی به تال دهبوو بهرده کان هه مووی دهکهوته لایه براوه که.

۱۵- گهمانی بابی بابی:-

ئەم گامانه به شه و ده کرا مندالی ووردیله دهیانکرد کور گه مه که یان دهکرد چۆنیهتی گه مه که مندالەکان سه ر کرده کیان دهست نیشان دهکرد ئه وسه ر کرده بهدزی هه ر مندالە و ناوهکی بۆداده نا هه ر که سه و ناوی نهیینی خۆی دهزانی. ناوهکان تفهنگ بوو ده مانچه بوو ته شتی زێربوو له و بابه تانه بووسه ر کرده که دهیگۆت کی ده بیسته کورسی مندالە ک دهیگۆت ئەمن ئه و مندالە ی ده بووه کورسی له سه ر چۆکان سه ری له ناو کۆشی سه ر کرده که ی دنا و مندالە کانیش

دهمه تر دوورده كه وتنه وه و بهر پيز راده وه استان له پاشان سه ركرده كه به ناوه نه هينيه كه ي بانگي منداله كي ده كرد ده يگوت بي بي تفهنگ بي تفهنگ ناوي خوي ده زاني و ده هات له سه ر پشتي ته وكه سه ي بوويته كورسي داده نيشت سه ركرده كه په نجه كاني له پشتي كورسي ده داو ده يگوت بابي بابي حه مه ده ي رابي ته قره ي له چهندي دابي، ته گه ر منداله كه ي بوويته كورسي زانيبای به چهندي په نجه له پشتي ده دا ته كوره كه ي سه ركورسي ده بوو كورسي ته وه ي پيشتر كورسي بوو ده چوه ناو پيزي منداله كان ته ویش ناوي نه هيني هه بوو ته وه به رده وام ده بوون تا هه موو رتزه كه ته واو ده بوو.

۱۶- گه مانى كه لايانى:-

ته م گه مانه ئيستاش ده كرى باوه له ناو مندالان پيشان له گونده كان كوره جا حيله كانيش ده يانكرد له بهر ته وه ي گه مه كه ماوه پيشناوي زور باسى بكه ين هه ر ته وه نده ده لين له جياتي پاره جگيش داده ندرا پاره ش داده نرا و سه ره سيفونيش داده نرا جوړه ك كه لايانى ده كرا پيشان ده گوت تير يترانى ته وكه سه ي كه لاي نه با چاوه رواني ده كرد تا يه كيتك ده كوژرا يارى به كه لايه كه ي ته وه ده كرد پيشان ده گوت كه لا كوژ له گونده كان منداله كان به به ردى كه لايان بو خوبان دروست ده كرد هه نده ك مندالانى شاريش كه لايان دروست ده كرد.

۱۷- گه مانى شير و خه تانى:-

ته م گه مانه بزبوو له بهر ته وه ي پاره ي ئاسن نه ماوه پيشان ده كرا ته م گه مانه به دانيشتن ده كرا پاره ي پيشان لايه كي رسم بوو لايه كه ي تر نو سين بوو لايه رسمه كه شير بوو ته وه گه مانه به هه لدان ده كرا و به شاراوه ش ده كرا مندال به دزي ده يانكرد روژاني جه ژنيش ده كرا.

۱۸- گه مانى هيلكه شكاني:-

ته م گه مانه كورانه يه به زوري له گونده كان له روژاني جه ژنه ده كرا مندالانى گوندى هيلكه يان له دا يكيان ده ستانديان ده يان دزي بوو ماوه ي چهندي روژنيك

له ناو خوځيان د هنا دهيانگوت رهق دهبي له کاتي هيلکه شکاني مندالهک هيلکهی له ناو دهستی خوځی داده ناو مندالهکهی تر به هيلکهکه له هيلکهکهی دهدا نه گهر نهو هی بنهوه شکابا نهوه خاوهن هيلکهکه شکاوهکه دهیدوړاند لهو گه مانه هر هيلکهکه شکاوه دهوړا.

۱۹- گه مانى جگاني :-

پيشان گه مانى جگاني زور باو بوو له گوندهکان ئیستا نه م گه مانه نه ماوه هر ناوی ماوه نه ویش هموو کهس نایزانی پيشان جگ له لای مندالان زور خوشه ويست بوو هموويان رهنګ دهکرد و لووسيان دهکرد نهو جگهی لووس کرابا پيشان دهگوت (په لووج) جگ نهو ئیسکهیه له رهفيسکی قاچی پشته وهی نازه لدايه نه م گه مانه هر کورهکان دهيانکرد چونیته تی گه مانه که سی جوړه جگانی هه بوو ۱- جغزی ۲- به کومه ل ۳- به ریز کردن بوو جگانی هه رچکی نازه لای ورده ده بوو جگی مانگا جگانی پی نه ده کرا له بهر نهو هی زور گه ورده بوو جگانی به جغزی خه ته کی بازنه ی ده کیشرا به قه دهر نیو مه تر نهو مندالانه ی به شدار ده بوون له گه مه که هه رکه سه و جگه کی له ناو بازنه که ریزه کرد ریزه که له سه ر لیسواری خه ته که بوو له لای ژووری یه ک له دوای یه ک به دوو په نجه به خشکه له سه ر عاردی جگه که ی ده هاویشته ناو جگه کان نه گهر له گه ل لیدانی جگه کی فریدابا دهر وهی جغزکه نهوه دهیبرده وه جاری وا هه بوو دوو جگی فریده دا دهر وهی بازنه که جوړی دوو هم به دوو کهس ده کرا مندالهک کومه لک جگی له ناو هه ردوو دهستی داده نا به مندالهکهی به رامبه ری دهگوت چت دهوی میریان کهر جگه که لایه کی میر بوو لایه که ی دی کهر بوو مندالهکهی دهیگوت میر کوره که مسته جگه کانی هه لده داو ده که وتنه عاردی ته ماشایان ده کرد نه گهر میر زورتربا نهوه زیاده که ی ده برده وه گرمیان که ره کان شهش دانه بان میره کان ههشت دانه بان دوو دانه زیاده که ی ده برده وه جوړی سی یه م مندالهکان له دووری چوار مه تر جگه کانیان ریزه کرد به نوبه ت جگیان ده هاویشته ریزه که له چهند جگی دابا نه و نه وهی ده برده وه نهو منداله ی لیینه دابا نهو جگه که ی دهوړانده وه جگانی تاک تاکیش هه بوو دوو کهس دهیانکرد.

۲۰- گه‌مانی مه‌یل مه‌یلانی:-

ئەم گه‌مانه هه‌موو که‌س ده‌یانکرد هه‌نده‌ک جار له گونده‌کان له دیوه‌خانه‌کان ده‌یانکرد ئەم گه‌مانه به‌شه‌و ده‌کرا جووری کردنه‌که له‌کاتی دانیشتن یه‌که‌کیان له دلی خووی ته‌یره‌کی ره‌چاو ده‌کرد یان ناژه‌له‌ک به‌ ئیشاره‌ت و به‌ ده‌ست باسی هه‌موو له‌شی ته‌یره‌که‌ی ده‌کرد له‌پاش ئیشاره‌ته‌که به‌ فیکه‌ش شیوی باسی ده‌کرد نه‌گه‌ر زاندرابا ئه‌وه ده‌یان برده‌هه‌و به‌ نۆبه‌ت به‌رده‌وام ده‌بوون ئەم گه‌مانه له‌سه‌ر گوپ ده‌کرا.

۲۱- گه‌مانی کیتله و به‌ردانی:-

له گونده‌کان له‌وه‌رزى زستان و به‌هاران دانیشتوانی گوندی ده‌یانکرد به‌زۆریش شوان ئەم گه‌مانه‌یان ده‌کرد گه‌مانه‌کی خو‌ش بوو ئه‌وه‌ی له‌به‌رد هاویشتن ده‌ستی راستبا له‌و گه‌مانه سه‌رکه‌وتوو ده‌بوو چۆنیه‌تی نه‌نجامدانی گه‌مانه‌که گه‌مه‌که‌ره‌کان ده‌بوونه دوو تیپ هه‌رتیپه و هه‌شت کیلی ده‌چه‌قاند به‌رامبه‌ری یه‌ک به‌ینی هه‌ردوو تیپه‌کان به‌رد هاو‌یژتیک بوو له‌ پیشی ریزه‌کیتله‌کان کیتله‌ک هه‌بوو پێیان ده‌گۆت مه‌لا ئه‌و کیتله‌ی ده‌که‌وته پشت مه‌لای ناوی مه‌لا ژن بوو له‌ چه‌پ و راستی مه‌لای له‌ هه‌رلایه‌ی سێ کیل هه‌بوو له‌پاش ئه‌وه‌ی هه‌موو کیتله‌کان ده‌چه‌قان هه‌رکه‌سه و چه‌ند به‌رده‌کی ده‌هینا له‌پاش ته‌ر و هیشکائی لای یکه‌م جار ده‌ستی به‌به‌رد هاویشتن ده‌کرد هه‌رکه‌سه و سه‌ر و به‌ردیان ده‌هاویشت هه‌رکه‌سه‌ک به‌ردی خووی ده‌هاویشت ده‌یگۆت کیلم به‌دوان له‌به‌رئه‌وه‌ی جاری و هه‌بوو به‌به‌رده‌ک دووکیل ده‌په‌ری واته به‌به‌رده‌ک دووکیل ده‌که‌وت ئه‌گه‌ر نه‌یگۆتبا کیلم به‌دوان حسابیان نه‌ده‌کرد کام تیپ پیشتر کیتله‌کانی لایه‌که‌ی تری خستبا ئه‌وه ده‌بیرده‌وه لایه‌ دۆراوه‌که لایه سه‌رکه‌وتوو هه‌که‌ی له‌پشتی ده‌کرد تاجیگای کیتله‌کان. وه‌کو تۆپانی لاگۆرکییان ده‌کرد.

۲۲- گه‌مانی پاشا پاشایانی:-

ئەم جووره گه‌مانه به‌زۆری شوان و به‌رخه‌وان ده‌یانکرد له‌ ئاقاری ئەم گه‌مانه

بزرېووه ناوېشى نه ماوه چۆنېه تې كړدنى گه مانه كه چەند مندالېك رېك ده كه وتن له سهر ئه و گه مانه به تايبه تې ئه گهر مندالېه كې نه شاره زيان له گه ل با له بهر نه وهى هه ر مندالېه ك شاره زاي ئه م گه مانه با نه ده بووه پاشا كه بريار ده درا ئه م گه مانه بكن ده يان گۆت كې ده بېته پاشا مندالېه نه شاره زايه كه واى ده زانى پاشا گه وره يه ده يگۆت ئه من ده بېه پاشا ده يان گۆت كې ده بېته ته ختى پاشا يه كېك ده يگۆت ئه من ته خته كه خۆى ده چه مانده وه به پاشايان ده گۆت فه رموو پاشا و هره سهر ته ختى پاشاى كه پاشا له سهر ته خته كه داده نېشت چاوى پاشايان به چه مه دانى ده به ستاوه پاسه وانه كيان بو داده نا به داره وه به پاشايان ده گۆت هه ركاته داواى تفه ننگت كړد ئه و پاسه وانه تفه ننگت ده داتې مندالېه كانى ترېش هه موو خزمه ت كار بوون پاسه وانه كه سهرى دا هر كه ي به پيساى ده كړد له ناكاو يه كېك بانگى ده كړد پاشا دز هات پاشا چاوى به سترايه چ نابېنى پاشا بانگى پاسه وانى ده كړد و ده يگۆت پاسه وان ئه و تفه ننگه م بو بېنه پاسه وانه كه سهره داره به پيسا يه كه ي ده دا ده ست پاشا هه موو ده ستى به پيساى ده بوو به گورجى چاوى ده كړده وه ده ستى به پيساى بووه ده بووه بېكه نېن ئه وېش توره ده بوو .

۲۳- گه مانى ته ل و رېوويانى :-

ئەم گه مانه مندال نه يان ده كړد كوره جاحيله كان ده يان كړد ئه م گه مانه ناوى نه ماوه بۆئه وهى ناوى زېندو بېته وه من دېنوسم ئه م گه مانه شوانه گه نجه كان له مالېك يان له ديوه خانه كان كۆده بوونه وه ئه م گه مانه يان ده كړد گه مانه كه كورانه يه شېوهى ئه نجام دانى بېكېك ده بووه ته له يه كې دېكه ده بووه رېووى به چه مه دانى هه ردوو ده ستى ته له كه يان ده به ستاوه له گه ل هه ردوو قاچى له پاشان ده چه ماوه ده كه وته سهر له پ رېووى يه كه يان ده هېنا پېيه كې ده خسته ناو ده ستى ته له كه ي پېيه كه ي ترېش ده خسته ناو قاچه كانى ته له كه سهرى رېوويه كه ده كه وته بن زگى ته له كه ته له كه ده كه وته سهرملى رېووى يه كه له ناكاو ته له كيان به لاي راست و ه رده گېراو ته له كه خۆى لېك ده كېشاوه ده بوو هاوار هاواری رېووى جاروبار رېووى باش لېبه رده بوو هه ندهك جار رېووى

به هیتز تریبوته له که له دهست ریووی هاوار هاواری ده کرد ئه وکه سانه ی ده بوونه ریووی که سانی نه شاره زابوون.

۲۴- که ره مستانی:-

که ره مستانی ئیستاش ده کری هه مووکه س ده زانن چون ده کری له بهر ئه وه ی من هه ندهک گه راوم له ناوچه ی هه ولیتر به نو کلاو ده کری له هه ندهک ناوچان به گوره ی بهن ده کرا هه ر به نو گوره ی له ناو عاره بان به به تانی ده که نه په ناله ناو دهستی خو یان ئه نگوستیله که ده شارنه وه پییده لیتن (محیبس).

۲۵- شندری به بن دری:-

ئه و جو ره گه مانه شوان و بهرخه وان ده یان کرد شتیه که ی ئه مه له به ینی دوو که س بوو به نۆیه ت کلاوه که ی خو یان دادنا دوور ده که و تنه وه بیست شه قاپیک به غاردان ده هات گۆپاره که ی راده وه شانده له کلاوه که ی ده چه قانده ئه گه ر به کلاوه که که وتبا کلاوه که ی ده دراند جاری و اهه بوو کلاوی هه ردووکیان ده در له کاتی راوه شانده ده یگۆت شندری بن دری ئه و کلاوه م بو هه لدری.

۲۶- تیلکه مه سوسبی:-

تیلکه مه سوسی له وه رزی به هاران مندالی کور ده یان کرد گه مانه که ناخوش بوو بو پیکه نین ده یان کرد له ناو منداله کان بیکیک خوی ته رخان ده کرده کوده ست پیشکه ری چاویان به جه مه دانی ده به سته وه و له ناو منداله کان راده وستا و منداله کان ده وره یان لیده داو له پشته وه تیلکه یان پیوه ده کرد ئه ویش له چوارده وره ی خویدا ده سور او وه هه ولی ددها دهستی به بیکیک له منداله کان بکه وی دهستی به هه ر مندالییک که وتبا ئه وه ده هاته جیگی ئه وچاوی ده به ستا وه.

۲۷- گه مانی هۆله ملاتی:-

ئهم گه مانه زۆر کۆنه که م که س له یادی ماوه ئه و گه مانه گه وره و بچوک ده یان

کرد بهشی زۆری لهوهرزى زستانان دهکرا چۆنیه تی کردنی گه مانه بهدوو کهس دهکرا. گوریسهک یا پژدینی پیاوان ههردوو سهرهکانیان لیک گری ددها نهو دوو کهسهی گه مەکیان دهکرد پشتیان تیک دهکردو دادهچه مانه وه سه رهلهپ هه ریه کهو لاگوریسه کی دههاویشته سه رملی گوریسه که به بهینی دهست و قاشچیاندا دههات به گاگۆره یه کتریان راده کیشا وه کو گوریس کیشکانی به لام له سه ر له پ نه وه ی به هیزتر بایه نه وه که ی تری لول ددها به غلۆره رایده کیشا دۆراوه که زۆر عه زیه تی ده بوو.

۲۸- گه مانى قاوقاوانى:-

له گونده کانی کوردستان نه م گه مانه زۆریاو بوو هه ندهک جار له نیوان دانیشتوانی دوو گوند دهکرا گه مانه که مندال و گه نهجه کانیش دهیانکرد نه م گه مانه له جیگای گۆره پان و راستان دهکرا چۆنیه تی نه نجام دانی منداله کان ده بوونه دوو تیپ له کاتی دهست به گه مە که دهکرا هه رتیپه وه هه ولی ددها کلاوی یه کتره بفرین، تیپه کان هه رتیپه وه شاری دیاری کراوی خو ی هه بوو وه کو گول هه ریکیک توانی بای کلاوی ییکیک له تیپه لکه ی به رامبه ری رفاندبا یه ک سه ر به ره وه شاره که ی خو ی به غاردان دهگه راوه له گه ل هاو رتیپه کانی نه وانه ی کلاویان لیبردراوه ده که وتنه دوایان بو نه وه ی کلاوه که یان لیسه نه وه نه گه ر له ریگای توانیبا یان کلاوی ییکیک له تیپه که بسین نه وه قاوی خو یان دهگه رانده وه نه رگه ر نه شیان توانیبا یه نه وه قاویان ده بردو دهگه یشته شاره که نه و کلاوه ی ده ی فرین پییده لین قاو هه ندهک جار گه نهجه کانی گونده کی ده چوونه گونده کی تری دراوسیایان گه نهجه کانی هه ردوو گونده که قاوی یه کتریان ده هینا بو گونده که ی خو یان له قاوقاوانی نه و که سه ی زۆر به زی بایه نه و ده بیرده وه نه گه ر له کاتی شت فرۆشتن زوو خلاس بیت ده لین قاوقاوانیان پیکرد.

۲۹- جوژه کی:-

نه م گه مانه به زۆری مندالی ورد دهیانکرد کوپ و کچ دهیانکرد به لام به جیا جو ری گه مە که منداله کان جیگایه کیان دیاری ده کرد تا نه و جیگایه له سه ر یه ک

قاچ غاریاندهدا ئه وهی پیتشان گه شیتبا شاره که ئه وه دهیبرده وه جوره که ی تر هه بوو خه ته کی بازنه یان لیده دا و دوو کهس دهچوونه ناو بازنه که به جوزه کی لهسه ر یه ک قاچ به شان یه کتربان پالده دا له کاتی پالدان ئه وه ی له خه ته که ده رچووبا ئه وه دهیدوړاند.

۳- گه مانى په لیکانى:-

ئهم گه مانه له هه نده ک جیگایان ماوه هه ر کور ده بکه ن چوڼیه تی گه مانه که منداله کان ده بوونه دوو تیپ هه ر تیپه و شاری خو ی هه یه پارچه دارو که ک ئه وه نده ی قه له میک درپژده بی سه ره کانی ده تراشن ئه و دارو که ناووی په لیکه گه مه که ره کان هه ر که سه و دارده ستی خو ی له دهسته له پاش ته رو هیشکانی لایه ک ده ست به گه مان ده کا هه ر تیپه و له پیش شاری خو ی راده وه ستن و دابه ش ده بن بوئه وه ی له گه ل لیدانی په لیکه که له شاره که یان تیپه ر نه کات نه گه ر له گه ل لیدانی په لیکه که به ره و روویان هات به داره کی لیان ده داو ده یان گپراوه به ره و لایه که ی به رامبه ریان په لیکو که له شاری هه ر لایه ک تیپه ری کردبا ئه و لایه ده دوړا نه گه ر له گه ل لیدانی په لیکه که له شاره که ی رت کرده با ده یان گو ت پشته و شاری کرد پشته و شار به دوو برده نه وه حساب ده کرا. له ناو کورده واری نه گه ر بیکیک کاره کی باشی کردبا ده یان گو ت نه ونده باشه پشته و شاری کرد.

۳۱- کو سه به بانى يان بووک بارانى:-

له کوردستان له وه رزی زستان و به هار نه گه ر باران نه باریبایه هه موو خه لک له خوا ده پاراوه باران ببساری زورچارو ابوو باران نه باریه و ده غل و دان زورپیبوستی به باران بووه بوئه وه ی خوای گه و ره داواکه یان جیبه جی بکات گه نجه کانی گوندی بووک بارانه یان ده کرد چوڼیه تی کردنی بووک بارانی ئیواری گه نجه کانی گوندی خو یان ناماده ده کرد به شه و بووک و کو سه یان ده ست نیشان ده کرد گه نجه ک ده بووه بووک یه که کیتتر ده بووه کو سه و ده موو چاوی کو سه یان به تهنی ره ش ده کردو به کلاوی دوو گو تیان بو ده کردو کو سه خو ی هه رده کرد نه گه ر هه با پیسته مه ره کی له پشته ی خو ی ده به ستاو بووکیش جل و به رگی ژنانیان

له بهرده کرد و کۆسه تۆزه کی به دهست و ده گرت گه نجه کان له پشت کۆسه و بووک ده پۆیشن ماله به ماله کانی گوندی ده گه پان چوبانه هه رمالیک کۆسه کوتکه کی له عاردی ده دا و هه پرو گیتی ده کرد ماله که ش جامه ک ئاویان به کۆسه داده کرد هه نده ک شه و چه لیان ده دانی جاشه و چه له که میوژ بوویان قه سپ یان هیلکه بوو هه موو ماله کان ده گه پان و هه موو مالیک ئاویان به کۆسه داده کرد. هه نده ک جار کۆسه ده خافرا بوو که که یان له کۆسه ده دزی کۆسه ده که وته دوا بیا بوو کی لییان ده ستانده وه. جاری واش قه و مایه قه ومی گوندی له نیزی ک گۆمه ئاوه ک نوژی باران بارینیان کردیه له پاش نوژ کردن مه لایان هاویشتیته ناو گۆمه ئاوه که تاباران بیاری.

بهشی سی فرۆشتن و کاروان کردن و جوړه‌کانی

ناو چهی خوښناوہتی ناوچه کی شاخاوی به خپرو بهرہ کت و داہاتی باشیان
ہہیہ ناوچه کی پان و بہرین و فراوانہ ھہمو جوړه‌کانی میوہی ھہیہ و
دانیشتوانی ناوچهی خوښناوہتی زورخواپہرست و بہدینن ناوچهی خوښناوہتی
جگہ له میوہجات دارو باری جوړاو جوړی سروشتی له کپوہکان ھہیہ و فہلاحہ تیبو
ناژہل بہ خپوکردن و توتنی بوندار توتن له ھہمو گونده‌کان دہکرا بہ لآم چند
گونده کی بہ ناو بانگ ھہبوون توتنی بونداری لیدہ کراوہ کو بالیسان و خہ تی و
شیری و زیوہو ھہرتہل و توتنی و بہرژو ټہو گوندانہ توتنیان زورباش بوو
له گونده‌کان ټہو توتنہی بوکی‌شان دہکرا پەروہر دہدہ کرا. ټہو ہرزی بہ ہاران
عاردی توتنی بوندار دہبی میزاوی بدریتی بہ شہو میگہلی له سہر عاردہ کہ
رابگرن له کاتی کردنی نابی بہ ژنی برکہ کی بلندی و دہبی سہرگول بکری
له کاتی دہی رنن دہبی باش پیگہ یشتی له پاش رنن بہ شیشہی داری
و دہدہ کەن، بہ لآم ټہو توتنہی دہفرۆشا حکومت ټہو ټہو دہدہ پەروہر دہی ناووی
و بہ داوان و دہدہ کرا دوو جوړہ فرۆشتن ھہبوو جوړہ کیان بہ کەر و کاروان بوو
جوړہ کہی تر دہدرا حکومت فہحص دہکرا پیشان توتن فرۆشتنی بہ کەر و
کاروان قاچاخ بوو بہ ئاشکرا نەدہ فرۆشا له بہر ټہوہی پیشان ریگاوبانی سہ یارہ
نہ بوو ناوچه شاخاویہ کان داہاتہ‌کانی خوینان بہ پشتی ولاخان دہہینا شاہ کان
دہیان فرۆشت و پارہ کہ بیان بہ پیداویستیہ‌کانی خوینان دہدا له ناوچهی
خوښناوہتی سی جوړ کاروان کردن ھہبوو ھہر جوړہ و کاتی خوئی ھہبوو بہ پیی
داہاتہ کہی سالانہی.

کاروانی توتن

له بہر ټہوہی ناوچهی خوښناوہتی توتنی باشی ھہبوو توتن کرہ کان روویان
له ناوچه کہ دہکرد بہ شی زوری توتن کرہ کان عارہ بہ‌کانی موسل بوون له گہل
شہ بہ ک و دیانہ‌کانی بہرطلہ و عارہ بی شہرگات و گہ یارہ دہہاتن ټہو توتن

کِرانه توتنیان دهکری به کیشان بوو یان به دار بوو و اته به شیش بوو له پاش کِرینی ده یاندا کاروان چیه کان توتنه که یان داده گرت له ناو گویشان دهکرا باری هیستران گونیه ی خهت سوږبوو باری که ران گونیه ی خهت شین بوو چۆنیه تی داگرتنی توتن ریزه شیشه کیان ریزه کرد و ئاورشیتیان ده کرد دووباره ریزه کی تر داده ندرا و ئاورشیتیان دهکرا تا هم سوویان له سهر یهک داده ناو ئاورشیتیان دهکرا له پاشان له فهدان دهکرا و قه پاغی لیده درا و توتن کره که ده گه راه له کاتی داگرتنی توتن ده با باشی بیه ستان فهده که رهق راده وه ستایه له پاش داگرتن کاروان چیه کان باریان دهکرت له سهر کر تیاره که ش پیتسه کی له گه ل خاوهن توتنه که ریک ده که وتن باری که ران به چهند و باری هیستران به چهنده ئه و کاته ی من کاروانم ده کرد باری که ری به دوو دینار بوو باری هیستری به سی دینار و نیو بوو نه گه ر بو حه مام عه لی با باری که ران به سی دینار بوو باری هیستران به چوار دینار بوو کاروانی توتنی به بی سهر قافله چی نه ده کرا له بهر نه وه ی کاروانی توتن هه ر به شه و ده ریشتن به رۆژ خویان له که ندان ده شارده وه جیگای خوشاردنه وه پیتیان ده گوت (مه کو) چارسهر قافله چیه کان شاره زای ئاقاری هه موو گونده کان و جیگای مه کو به کان بوو نه و کاته ی من کاروانم ده کرد سهر قافله چیه که مان ناوی ره سول حمد امین بوو خه لکی گوندی شیخ وه سان بوو

ئەو ھەندە شارەزا بوو بە شەھ و ئاقاری ئەو گوندانە ی پیدای دەرویشتن ھەموو دەزانی
 نانی کاروان چییان ژنە کە ھەمووی دەکرده نووردی و لەناو جاگی خام دەکرا
 کاروان چیه کان شەکر و چای خۆبان ھەلدەگرت لە ھەموو قوئاغەکان چایان
 لیدەنا پیتخۆریش میوژبوو یان قەسپ بوو یان پیاز بوو جاری وا ھەبوو بە چوار
 شەو دەگەیشتە قوئاگی دوای ھەندەک جار زیاتر بوو و ھەروەھاش دەبا ئالیکی
 و لاخەکانیش لەگەڵ خۆبان ھەلگرن ھەندەک جار جاغە توتنەکی بچوکیان بو
 دیاری لەگەڵ خۆبان دەبرد، ھەندە کاروان چی کەرەکی بەتال بو سواربوونی
 خۆی لەکاتی ماندو بوون لەگەڵ خۆی دەبرد بەو کەرەیان دەگۆت (مینهگ) توتن
 کر و کاروان چیه کان جیگای وەرگرتنی توتنەکیان دیاری دەکرد لەگەڵ
 گەیشتنی توتنەکی کە توتن کریش لەھەمان جیگا ئامادە دەبوو ھەر بەشوو توتن
 کرە کە کرتی بارەکانی دادەنێ و کاروان چیه کان دەگەراندەو لە پینگا ئەگەر
 لایاندابا گوندەکی بە شێوھی نەھیتی لایان دەدا پیتشان ئەگەر پۆلیس توشی
 کاروانی توتن بان دەیانگرتن جاری وا ھەبوو کاروان چی و پۆلیس بەشەر
 ھاتینە و زەلام کوژرایە ھەندەک جاریش بەبەرتیل لەگەڵ پۆلیسەکان ریک
 دەکەوتن ئەوھی زۆر ناخۆش بوو پەربینەوھی توتنەکی بوو لە زیتی کە ئەکی
 جیگای سەرەکی بو توتن پەربینەوھی لە زیتی دووجیگا بوو یەکەکیان گوندی گرد
 مامک بوو قایەخی لیبوو ئەو کەھی تر گوندی گردەرەشەبوو ئەگەر لە گوندی گرد
 مامک دەربازبووبان و لاخەکانیش بەقایەخە کە دەمان پەرانندەو لە گوندی
 گردەرەشە توتنەکی بەمەنجەلی گەرە مام عودە دەپپەراندەو و لاخەکان لەپردی
 کە لەکی دەمان پەرانندەو توتنی خوشناو تە دەگەیشتە سەر سنووری سوریا ھەر
 بەقاساخ کاروان چیه کان لەگەراندەو یان ترسیان نەدەماو بەسواری و لاخ
 دەگەراندەو لەگەراندەو خانە ھەبوو بوخەوانەوھی خۆبان و لاخەکانیان ئەوکاتە
 لەشاری ھەولیتەر چەند خانەک ھەبوون ئەو خانانە جیگای نوستنی خۆبان بوو
 تەویلەش ھەبوو بو لاخەکان شەوی بە [۱۰] فلوس بوو خانەکانی شاری
 ھەولیتەر ئەمانە بوو (۱) خانە سپی (۲) خانە قوچەھی (۳) خانەھی حاجی
 ھەسەن بەیرەم (۴) خانەھی عەبۆی زۆرتری خانە لیبو کاروان چیه کان دەگەراندە
 و ھەولیتەر پارەکیان بەپیداویستی خۆبان دەداو دەگەراندەو بەرەو گوندەکانی

خۆيان له رېنگاش چەند خانەك هەبوو لە هەولێر بۆگوندی كۆری قۆناغەك بوو خانەش لیبوو وەگوندی سەرەتای بێران ئەویش خانەى هەبوو لە ناوچەى خۆشناوەتى دوو رېنگای سەرەكە هەبوون بۆكاروان كەردن یەكەکیان رېنگای شەقلاو. مەسیف واتە پیرمام و هەولێر رېنگایەكى دى لە دەربەندى گۆمەسپانەو هەولێر بوو لە بەرچىای سەفین هەرئەو دوو رېنگایانە هەبوون خۆشناوەتى واهەلکەوتیە خۆشناوەتى بەهۆى چىای سەفین بوو پتە دوو بەش بەش ئەودى واتە لای شەقلاو پێیدەلێن پىشى سەفین دیووى لای هەولێر پێیدەلێن پاش سەفین خۆشناوى پاش سەفین رېنگای كاروان كەردن یان دەربەندى گۆمەسپان بوو خۆشناوى پىش سەفین رېنگای كاروان كەردن یان شەقلاو و پیرمام بوو.

جۆرى دووهمى كاروانى توتن:-

ئەم جۆرەیان كاروانى بەكەرتىار نەبوو كەبرای خۆشناو بارە توتنەكەى دەهێان دەچوو گوندەكانى دەشتى هەولێر بەپارە دەفروشت ئەم جۆرە كاروانە نەئالیكى ولاخەكەى لەگەل خۆى نەدەبرد نانىش بۆخۆى نەدەبرد لەمالان ميوان دەبوو وەرېنگاش ئەوئەندە دوورنەبوو بەلام كاروانى توتن هەربەشەو بوو ئەوئەى توتنى لەگوندەكان دەفروشت ئىواران لەپاش نان خواردن هەندەك توتنى لەكيسەى خۆى دەكردو لەگەل خانە خۆبەكەى دەچوونە دیووخانى ئاغای گوندى دەیان گۆت توتن لەمالى فلانە كەبرای خۆشناو كيسەى توتنى دەدا دانىشتوانى دیووخانى هەموویان سبیل و قەنەى خۆیان لە كيسى خۆشناوەكە تیدەكرد و هەربەكە و قسەكى دەكرد و پرسىاریان لە خۆشناوەكە دەكرد دەیان گۆت توتنى كام گوندە خۆشناویش ناوى گوندەكەى دەگۆت و ئەگەر رایان لە توتنەكەبا ئەو دەیان گۆت حۆقەى بەچەندە حۆقەى ئەوكاتە لە هەندەك ناوچان بیست پاكەتە فیشەك بوو لە هەندەك جىگایان شازدە پاكەت بوو كیلۆنەبوو حۆقە و باتمان هەبوو كەبرای خۆشناو لە پاش فروشتن دەگەرپراو شار و ئەوئەى بۆمالى پىوستبا دەيكړى و دەگەرپراو.

جۆرى سى يەمى كاروان:-

ناوچەى خۆشناوۋەتى ژيان و رسقىيان لەسەر پشتى ولاغان بوو لەبەرئەوۋەى نەجاده و بان ھەبوو نەسەيارەش ھەبوو ناچاربوون بەروبوم و ھەمموو داھاتەكەيان ساغكەنەوھ چ بەرپىگای فرۆشتن چ بەرپىگای وشك كوردنەوھ لەكاتى ميوهجات پىدەگەيشت وەكو ترى و ھەنار و ھەنجير و ھەرمى و ميوهكانى تر بەباران دەيانبردە گوندەكانى دەشتى ھەولپىر بەگەنم و جۆ دەيان گۆرپەوھ كاروانى فرۆشتنى ميوه زۆر خۆشتربوو لە كاروانى توتن كابرار سقى خۆى دەگۆرپەوھ بارى خۆى باردەكرد و دەگەرپاوه، لەوهرزى زستان كاروانى ميوژ و گوپز و سماق و باووى و كاروانى تەرە فرۆشتن ھەتا قەرەجى دەچوون ئەومالانەى ھەمموو داھاتەكەيان نەفرۆشتبا ئەوھەكى تريان وشك دەكردەوھ وەك ميوژ و لەتكە ھەنجير و يان ئەستوركە ھەنجير و لەتكە ھەرمى و دۆشا و تا ھەمموو رسقەكانيان بەناو دەھينا، ھەرمالە و بەشى خواردنى خۆى شتى ھەردەگرت ھەمموى نەدەفرۆشت.

جۆرى چوارەم كاروانى وهرزى زستان:-

كە پايز و زستان دەھات ئەم شتانەى خوارەوھيان دەفرۆشت ۱- دارى سپيندار وەكو كارپتەى خانوو ۲- شەقرە ۳- ھەوجار ۴- دەستەندو ۵- دارجۆت و قاشۆ ۶- مژانە ۷- رەژوو ۸- دارى سووتاندان ۹- قادە ۱۰- داركراوھ ۱۱- زەنگورە ئەمانە ھەممويان لەدارى بەروو دەكران. لەوهرزى ھاوین بەباران بەفریان دەھينا ھەولپىر دەيان فرۆشت پيشان كارگەى درووست كردنى بەفر نەبوو لەناوچەى كوپچ و خۆشناوۋەتى زستانان كەبەفر دەبارى چ بەپارە يان بەھەرەوھز دەچوون جاره بەفرەكانيان پىر بەفردەكرد بەزەلامان بەفرەكەيان دەپەستاوھ بوئەوھى توند بى سەرچارە كانيان دادەپۆشت ھاوینان بەمنشار دەيان كرده قالب لەگۆشانيان دەپىچا بەباران دەيان ھينا ھەولپىر ناوچەى خۆشناوۋەتى ھەرچەند رسقىيان لەسەر پشتى ولاخان بوو بەلام لەميوان دارى و نان دان زۆربەناو بانگن لەكاتى شۆرشى ئەيلول جىگای ھەوانەوھى پيشمەرگەش بوو.

بهشی سی و یهک نهخۆشیهکانی مندالان

پیشان له گوندهکانی کوردستان دکتۆرو بنکهی تهندروستی نهبوو ده‌رمان نه‌بوو له‌هه‌ندهک ناوچه‌کانی جوگاوتای هه‌بوو نه‌خۆشی مه‌لارییا هه‌بوو پاک و خاوتینی نه‌بوو سابون و تایت نه‌بوو به‌تایبه‌تی تایت هه‌رناوی نه‌ده‌زاندرائسپیی زۆریبوو بۆی له‌ناو کورده‌واری باورپان به‌زۆرشت هه‌بوو.

١- نه‌خۆشی شه‌وتا :-

شه‌وتا جووره نه‌خۆشیه‌ک بوو به‌شی زۆری له‌وه‌رزی هاوین په‌یداده‌بوو نه‌خۆشه‌که له‌پاش نان خواردنی ئیواری تاوله‌رزی ده‌گرت هه‌رچه‌نده دایان ده‌پۆشی گهرم نه‌ده‌بۆوه ئهم جووره نه‌خۆشیه‌ پێیان ده‌گۆت شه‌وتا بۆ ئه‌وه‌ی نه‌خۆشه‌که چاک بێته‌وه ئیواری له‌کاتی نان خواردن که‌سه‌کی نه‌خۆشه‌که به‌ناو گوند یدا ده‌گه‌راو بانگی ده‌کرد هۆی شه‌وتا به‌شه‌وه ده‌گری تابه‌روژ به‌رده‌دا ماخۆی چار چاو جه‌ ده‌رمان ده‌دا سی جار بانگی ده‌کرد به‌تایبه‌تی به‌پێشی مائی ئه‌وه که‌سانه‌ داده‌پۆی که‌دووژنیان هه‌بوو جائه‌وه‌که‌سه‌ خاوه‌ن دووژن با وه‌لامی ده‌داوه جوور خواردنه‌کی ده‌گۆت چایان ده‌یگۆت گوشت فروج یان نیسک هه‌نده جار ده‌یگۆت گوشت ژووشک هه‌رچی گۆت‌بای ده‌یان ندا نه‌خۆشه‌که و چاک ده‌بۆوه هه‌نده‌ک له‌خاوه‌ن دووژنه‌کان له‌کاتی بانگ کردن چی له‌پێشی خۆی باهه‌رئه‌وه‌ی ده‌گۆت له‌گونده‌کان هه‌موو ئه‌وه‌که‌سانه‌ی دووژنیان هه‌بوو شاره‌زابوون هه‌رکاته‌ی گۆتیان له‌وه‌ بانگه‌وازه ده‌بوو شتی بۆ‌داده‌نا.

٢- نه‌خۆشی سیی به‌رۆ :-

ئه‌وه‌که‌سه‌ی تووشی ده‌بوو له‌ناو دوو‌روژان نارۆژه‌ک تاو له‌رز دا‌یده‌گرت یان رۆژه‌ک نارۆژه‌ک تاوله‌رزی ده‌هاتی ئه‌وه‌کاته‌ی ئهم نه‌خۆشیه‌ دوو‌جووره‌ ده‌رمانی بۆ‌داندرا جووری یه‌که‌م ده‌رمانی نه‌خۆشه‌که خۆی ده‌چوووه ناوه‌ندی سیی ربانیکی واته ٣ ریگای تیکه‌ل یه‌کتر ده‌بیتته‌وه له‌ناوه‌ندی هه‌رسی ریگاکان داده‌نیشت و

خۆلی به سهری خۆی داده کرد و دهیگۆت بابه رۆ بابه رۆ لیم ناگه ری ۳ به پرو ۳ جار وای ده کرد چاک ده بۆوه من خۆم ئەم بانگه وازه م کردیه درمانی دووهم ده بی نه خوشه که نه زانی گۆشتی تهیره کی مرداری درخوارد بدهی له پاش خواردنی گۆشته که به نه خوشه که بلتی ئەو گۆشتهی خواردت مردار بوو نه خوشه که ئەو ندهی بیزی ده بۆوه چاک ده بۆوه به لام کهس ئیستا بهو درمانه چاک نابێ.

۳- نه خوشی بۆن لیدان و بۆن پرین:-

ژنانی کورده واری هه ندهک جار منداله که یان نه خوشی ده کهوت پرسى به چه نده پیریتنه کی دنیا دیته ده کرد به شی زۆری بۆچونه کانیان ده یان گۆت بۆنی کردیه ژنانی پیتشان مندالی خویان له بۆینی گولا و سابون زۆربۆنی دی ده پاراست یان ژنهک تازه مندالی بووبا ئەو ژنانهی مندالی ساوایان هه با وایان نه ده کرد منداله کان یه کتر ببینن نه وه که منداله که ی بۆنی منداله که ی تازه بووه له منداله که ی بدات بۆن لیدانی نیرینه و مینینه بۆ یه کتر زۆر خراب بوو به قسه ی ژنان بۆنی نیرینه بۆ نیرینه سووک تر بوو مندالی برا له گه ل مندالی برای خۆی بۆنی لینه ده دا وه له گه ل مندالی ئاموزاش واته بیتگانه له گه ل بیتگانه بوو هه ر خزمه ک له پشتی بان بۆنی یه کتر یان نه ده کرد ئەو منداله ی بۆنی لیدابا ده یان برده لای بۆن بر بۆن بره که ناوله پی منداله که ی بۆن ده کرد به مه زه نده ی بۆن بره که ئە گه ر بۆن له منداله که ی دابا ئەوه درمانی بۆ داده نا. درمانه کانی بۆن برین ئەمانه بوون (۱) خه نه و زه نجه فیل (۲) خه نه و قاوه (۳) خه نه و گژنیژ (۴) میشکی ئازهللی (۵) که چه سۆل جا پیریتنه ییکه کی له و درمانانه به دایکی منداله که ده گۆت دایکی منداله که ئەو درمانه ی ده بایه له سه ری منداله که ی بدات یان له سه ری بنی منداله که چاک ده بۆوه ئە گه ر بهو درمانه چاک نه بۆوه درمانه کانیتربیش تا قی ده کرده وه ئەو منداله ی دریمانی بۆن بری له سه ربا نه ده با مندالی تر ببینن نه وه که ئەویش بۆن لیدا.

۴- نه خوشی زه رتک:-

هه مسو مندالییک له پاش له دایک بوون زرتکی ده گری درمانی زه رتک

شته کی زهردیان له ملی منداله که ی ده کردو چاک ده بووه پیشان جوړه موریه ک
هه بوو دنکه موریه که ناوی زه تک بوو یان پارچه زیره ک به ملی منداله که یان
وه ده کرد.

۵- گه رو خره که نیستا پییده لاین (به لاعیم):-

نه و منداله ی توشی گه رو خره ده بوو ده یان برده لای پی ریژنه ک نه نگوسته کی
له گه رووی راده کرد و گه رووی هه رده داوه یان ده یان گوژ نه نگوستی
له مه لاشووی راکرد منداله که چاک ده بووه یان سه ره نه نگوچکه کانی خوئی
گرییده داو گریه که ده خسته بن مه لاشووی منداله که و هه ری ده ته کاند منداله که
چاک ده بووه.

۶- خیل بوون:-

هه نده ک مندال خیل ده بن ده لاین نه نجامی ده ست راکیشان خیل ده بن
منداله که یان ده برده لای پی ریژنه ک نه نگوستی له مه راشووی منداله که راده کرد
منداله که چاوی چاک ده بووه.

۷- گوئی په ره په (نو کاف):-

هه رکه سه ک توشی نه م نه خو شیه بوو بابنا گوئی نه ستور ده بوو ده رمانی گوئی
ره په نه وجیگایه ی نه ستور ده بوو به ته نی روژ دووخته تی راست و چه پیمان
پیاده هینا نه ستورا یه که ره ش ده کرا چاک ده بووه.

۸- فرچک که وتن:-

نه و منداله ی فرچکی که وتبا ده یان برده لای ژنه کی زانا فرچکی ده هیناوه
چونیه تی هیناوه ی فرچک ژنه که منداله که ی له سه ره ده ستی خوئی داده ناو
بلندی ده کرد ناوه ندی پشتی منداله که له سه ره توئی سه ری خوئی داده ناو
ده یهینا خواری منداله که ی له سه ره کوئی خوئی داده نا و به هیواشی پشتی
ده شیلو به دوو نه نگوستی گه وره ی بن موسلدانی منداله که ی ده شیلو له پاشان

ههردوو پیتییهکانی مندالتهکهی بلتند دهکرد بهناو لهپی دهستی دووجار لهبنی پیتییهکانی ددهاو مندالتهکهی ههلدهگرت و بهسههر سههری داوههری دهگیرا واته قهلاقوچکه یان لهسههر مهقولات بهمندالتهکهی دهکردو چاک دهبووه.

٩- چلله گیرهون:-

ئهومندالانهی ههزرهردو لاوازو سیسی با یان لهسههر لیوهکانی وسک بائهوه دهیانگۆت چلله گیرهوه دههمانی چلله گیری تهرازویان دههینا لایهکی تهرازوهکه مندالتهکه بوولایهکهی تر پریان دهکرد لهپیتلاو مندالتهکهیان بهپیتلاوی دهکیتشا مندال چاک دهبووه.

١٠- سههرکهوتن:-

ئهگهر کهسانیک سههری زۆرهیتشا بادهیان گۆت سههرت کهتیه دههمانی سههرکهتن نهخۆشهکه دادهنیشته چارۆگهکیان بهسههر سههری دادهاو دۆخینهکیان لهنیوچهوانی نهخۆشهکه دهبهستاو بهلام بهشلی بهکلکه تهشی پیچهکیان ددها تانه خۆشهکه هاواری دهکرد لهپاشان ههر چارهی بهتهکان لاچارۆگهکهیان رادهکیتشا بۆلای خواری کهرایدهتهکاند نهخۆشهکه لهبههر ئازاری سههری هاواری دهکرد من خۆم وایان لیکردووم چاک بوومهوه.

١١- ترسی دهکردن:-

ئهگهر مندالتهک ترسابا و لهبههر ترسانهکه نهخۆشی کهوتبا ئهوه ههندهک میزیان دهتاواندهوه لهسههر سههری مندالتهکه لهناو جامهک ئاو پروویان دهکرد ترسی دهکردن لهگهڵ رۆژئاوادهبوو مزهکیان بهسههری دادهکرد لهکاتی مزهکیان لهئاوهکه دهکرد دهیگۆت ئهوه چ دهکهی ئهوهکهی تر دهیگۆت ئهوترسی لهفلان دهردهکهم لهپاشان مزهکیان لهناو ئاوهکه دهردههینا و ههر لهخۆبانهوه بهسههگهک یان پشیلهکیان دهشهبانند و دهیان گۆت ئهوه لهسههگه ترسایه قومهک ئاویشیان لهئاوی جامهکه ددها مندالتهکهو چاکی دهبووه.

۱۲- به سه ریج نه که وتن :-

نه گهر مندالک درهنگ به سه ریج پیتیان که وتبا نه وه ده چوونه مائی ئاغای گوندی داوای دۆخینی ده ریجی ئاغایان له ئاغا ژنی داوا ده کرد ئاغازن ده یزانی بۆچییه دۆخینه که ی ده دانی و ههر به دۆخینی ئاغا ده ست و پیی مندالک هیان ده به ستاو که ئاغا ده چوو ده یوه خان نه وانیش مندالک هیان ده برده پیش ئاغا و ئاغاش گریی دۆخینه که ی ده کرده وه مندالک که به سه ریج ده که وت له شاره کان ره وره وه یان بۆ مندالی ساوا ده کری تا به سه ریجیان بکه وی ره وره وه داره ک بوو ۳ پیچکه ی هه بوو نه چاره کان دروستیان ده کرد.

۱۳- چاو هیشه یان چاو کولی :-

پیشان هۆبه کانی چاو هیشه زۆر بوون له وانه خه لکی گونده کان له ناو تۆز و خو ل و که م شوشتن ده ژیان پیشان له گونده کان به چاو هیشه یان ده گوت چاو کولی به شی زۆری چاو کولی له هاوینان هه بوو خه لکه که له بهر روژی و ئاره قه کردن چاو یان ده هیشا وه دکتۆر و ده رمانیش زۆر که م بوو ناچار ده بوون بۆخو بان ده رمان دروست بکه ن له گیا و گو لی ئاقاری جو ره ده رمانه کیان دروست ده کرد پییان ده گرت (قورمز) نه و گیایه ی قورمزبان لی دروست ده کرد پییان ده گوت (هه رپاچان) هه رپاچان گو له کی سو ری هه یه نه و گو له یان هیشک ده کرده وه ده یان کوتاو وه کو پۆدره ی لی ده هات له گه ل هه نده ک شه پ ده رمانه که زۆر سو ر بوو چاو ی خه لکی زۆر ده برژانده وه خه لک له بهری ده گریا ئیمه مالمان له گوندی قولچه بلباس بوو دایکم نه و قورمزهی دروست ده کرد.

۱۴- گو ی هیشه :-

پیشان نه گهر مندال گو ی هیشا بایه ههر دایکی خو ی دوو دلۆپ شیری مه مکی خو ی له گو یی مندالک که ده کرد یان به دوو که لی جغاره قانگییان ده داو هیشه که ی داده که وت.

۱۵- پشت به زین یان پشت له جیتی چوون :-

هه نده ک جار مندالی ساوا زۆر نه و ده ست نه م ده ستی پیی ده کری له بهر ههر

هۆیهک با نهدهنوست دهیان گۆت پشتی بهزیه دهیان برده لای ژنهکی شارزا ژنهکه مندالکهی لهسه دهستی چهپی خۆی دادهناو بهدهستی راسته ههندهک دهشیلا واته پشتی دهشیلا لهپاشان مندالکهی بلند دهکرد و لهسه توقی سهری خۆی دهی سوراند و دهی هینا خواری مندالکهی راست و چهپ دهکرد و جوان دهییچاوه و لهناو لانکیی دهننا مندالکه خهوی لیدهکهوت.

۱۶- بانگهوازی ههی لهوان و ههی لهوان:-

پیشان ههمالیک مندالیان بووبا زلامهکان بۆماوهی ههوت شهو نۆبهتیاان لهمندالکه و دایکهکه دهگرت جاههندهک ژن ههژاربوون لهکاتی مندال بوون پیاوهکهی لهسهفهربوو یان لهکاروان بوو کهس نهبوو نۆبهتی لیبگری جوړه بانگهوازهک ههبوو ژنهکه بهکهسهکی خۆی لهگهڵ روژئاوابوون ئهوبانگهوازی دهکردو دهیگۆت ههی لهوان و ههی لهوان لهفاتیلهی باداوان لهپاش نوژیی عیشای کهس نیته پیش ئهوان دهکهو بانان ئهوبانگهوازه لهجیاتی نۆبهت گرتن بوو ژنهکesh بهو بانگهوازه فهرامۆشی دههات من خۆم بۆخیزانی برای خۆم ئهوبانگهوازه کردیه پیشان دهیانگۆت شهوه ههیه لهمندالی ساوادهدا یان لهدایکی مندالکه دهدا ههندهک ناوچه بهشهوه دهلین (ئار) لهکاتی نۆبهت گرتن ئهگهر پشیلهیان دیتبا لیدهترسان. لهههندهک ناوچان بهنۆبهت گرتن پییان دهگۆت شهواره گرتن.

۱۷- تانای سهرچاو:-

پیشان ههندهک کهس بهزۆری مندال لهکهکی سپی دهکهوته سهربیل بیلهی چاوی ئهوپهلهیه وایددهکرد چاوی کهم بینا بی ئهوپهلهسپیه پییان دهگۆت تانی کهوتیتته سهرچاوی ههر له گوندهکان ژنهکان چارهسهریان دهکرد چارهسهری تانا سی جوړبوو یهکهکیان بهمیروستانی گهورهکان بوو میروستانی گهرهکیان بهپهنجهی خۆیان دهگرت بهبیل بیلهی چاویان وهدهنا میروستانهکه گهزهی لهپهله شینهکه دهدا له سهرچاوی ههردهگرت چارهی دووهم بهگرمتته شهکری سهربیل بیلکهکیان دهرنی لهکهکیان ههردهگرت چارهسهری سپیهم بهقشپلی مهری بیل بیلهی چاویان دهرنی.

١٨- سۆرىكه:-

هه موو كه سىتك سۆرىكهى ده رده كات ده رمانى سۆرىكه پيشان ئه و مندا لهى سۆرىكهى گرتبا لى نه ده گه را باى لى دا و ئاوى جه رگو نا و پيان ده داى چاك ده بوو .

١٩- خورىكه:-

پيشان له گونده كان خورىكه چارهى نه بوو زۆركه س به خورىكه كۆره ده بوو هه ندهك به خورىكه ده مرد .

٢٠- كۆخه ره شه:-

ئه گه ر مندا لهك كۆخه ره شهى گرتبا له گه ل كۆخه كه پاش دهنگى هه بوو ده رمانه كهى ههنگوبن بوو دوو تاسى به يان يان ملاكهك ههنگوبن يان ده داى چاك ده بووه .

٢١- مار پيوه دان:-

له بهر ئه وهى له گونده كانى كوردستان ده رزى مار پيوه دان نه بوو ئه و كه سهى مار پيوه دابا له جياتى دكتور مار مژ هه بوو ده يان برده لاي مار مژ من له سالى (١٩٤٩) له گوندى شىخ وه سانان بوم ژنه له كاتى مازى كردن مار به قاچى وه دا برديانه لاي مار مژ چاكى كرده وه مار مژ كهان به قوچى گاي گه وره يان به كار ده هينا قوچه گايه كه لايه بارى كه كهى به ده رزى كون ده كرا لايه ئه ستوره كهى زۆر به راستى لوسى ده كرد به هه سانى هه ر مار مژ كه زياتر له ده قوچه گاي هه بو له كاتى چاره سه رى مار مژ كه هه ندهك خورماى له نا و ده مى خوى ده نا به چه قووى ئه و جى گايه يى مار كهى پيوه دا بوو برىندارى ده كرد قوچه گايه كى له سه ر برىنه كه دا ده نا و ده مېشت تا قوچه گايه كه توند ده بوو به زمانى له خورمايه كهى نا و ده مى هه ندهك خورماى به كونى قوچه كه وه ده نا و كونه كهى ده گرت كه ره شاخه كه به برىنه كهى وه ده نوسا به وشيوه يه جى گاي مار پيوه دانه كهى له چه ند جى گا كه ره شاخى لى ده دا له كاتى كه ره شاخه كانى لى يده كرده وه

که ره شاخه کان پرده بوو له خویناو دووباره که ره شاخه کانی لیده داوه له گه ل نه وهش زوو زوو شیربان ده دای و دهر شاوه هه ندهک جار له کاتی دوو پیشک پیوه دانیشی ده بیان برده لای مارمژ.

۲۲- نوشته و کشتهک و به نه برک:-

پیشان خه لک زورباوهری به دوعای مه لاو سه یدو شیخان بوو نیستاش له هه ندهک جیگیان هه رماوه نیستاش نوشته هه ده کری به لام وه کو پیشان به پشتی و توقی سه ری وه نادروی کشتهک نه گهر ییکیک نه خوشبا ده چوه لای مه لای گوندی مه لا مه ترهک ده زوی ده هیناو له گه ل هه ر دوعاییک گرتیه کی له ده زوه که ده داو له دهستی نه خوشه که ده به ستا. به نه برکیش وه کو کشتهک هه رگری ده درا به لام به نه برک به نی خوری بوو به نه برک که م هه بوو به گونده کی به نه برکه کیان هه بوو هه ر شه وهی له مالیک بوو به نه برک له ملی ده کرا. بویشته هیشان بو په راسوشکان قیری هه مام عه لیان به کارده هینا له گوندی له مالک سه رکه قیریان ده خواسیته وه گه رمی ده کردو به جیگیای نازاره که ی وه دنا چاک ده بووه.

۲۳- به ستانی دهوی گورگ:-

پیشان له گونه دکان خاوهن مالاته کان نه گهر مالاته شهو له ئاقاری ماباوه یان بزربووبا نیواری ده چونه لای مه لای گوندی ده یانگوت ماموستا دهوی گورگمان بو به سته ماموستا پرسباری ده کرد جو ری مالاته که چیه مه لا دوعای ده کرد خاوهن مال دل نیا ده بوو گورگ نایانخوا یان ئامانه تی مالی شیخ فلانی ده دا.

۲۴- بازبهند یان گوله به ند:-

دانیشتوانی کوردستان تاک و تروک بازی به ندیان هه بوو نه و بازی به ند ده بیان گو ت به س دوعای مالی کاک احمدی شیخ بو بازی به ند ده بی بازی به ند پیاو له قو لی ده به ستا ده یانگوت نه وهی بازی به ند هه لگری له کاتی شه ر کردن گولله کاری لیناکات و نابری.

بهشی سیسی و دوو باری کوردهواری

- له ناو کوردهواری هه ندهک شت و رووداو هه نه پیشان و ئیستاش باورپان پییه تی هه رباوهو به کاریش دههین وه کو.
- ۱- بۆناشت بوونهوهی دوژمنایه تی له نیوان دوو بنه ماله ژن پیشکەش ده کرا.
  - ۲- له کاتی زیاره تی سه رقه بران خاوهن مردوه کان مۆم پییده کهن.
  - ۳- له کاتی بووک گواستنه وه ئه گهر ناخۆشی رووبدات ده لێن ئه و بووکه پیی به خیر نه بوو خو ئه گهر له کاتی گواستنه وه خۆشی پهیدابی ده لێن پیی به خیره .
  - ۴- هه رکه سییک مردوو له خه و نیدا بیینی ده لێن ته مه نت درێژ ده بی .
  - ۵- ئه گهر که له شیربان مریشک سه رله ئیوری بانگ بدات زوو سه ری ده برن ده لێن ئه و که له شیر سه ره خوړه یه .
  - ۶- هه ر که سییک پیسای له خه ویدا بیینی ده لێن ئه وه رسقه .
  - ۷- هه ر که سییک هیسترو که ر له خه ویدا بیینی ده لێن ئه وه شه ی تانه .
  - ۸- هه ر پیاو ویک ژن له خه ویدا بیینی ده لێن ئه و خه ونه به تاله .
  - ۹- ئه گهر ناو له پی دهستی چه پت بخوری ده لێن پارت دیته ده ست .
  - ۱۰- ئه گهر ناو له پی دهستی راسته بخوری ده لێن پاره ت له ده ست ده روا .
  - ۱۱- ئه گهر مارو سه گ له خه ودا بیینی ده لێن ئه وه دوژمن .
  - ۱۲- ددان که وتن له خه ودا ده لێن که سه کی نیزیکت ده مری .
  - ۱۳- له کاتی پیلا و دانان ئه گهر پیلا و هه کان بکه ونه سه ری به کتر ده لێن سه فه رت له پیشه .
  - ۱۴- ئه گهر ماللات نه خۆش که وتبا ده یان برده سه رچاکان .
  - ۱۵- که سانیک به شه و پشیلله ی ره ش بیینی ته زی به له شی دادی و به خراپی ده زانی .
  - ۱۶- فیکه یان فیه ته لیدان به شه و ده لێن خراپه به تایبه تی له شه وی تاریک .
  - ۱۷- ژنانی کوردهواری له کاتی ئا و ده رپژن ناوی خوا ده هین .

- ۱۸- له ناو مالیدا ئەگەر پیتلاو وەر بگه پڕی ئەو خیرا راستی دەکەنەو.
- ۱۹- ئەگەر مردو له مال دەرچوو جامه ک ئاوی له دواى دەرپژن.
- ۲۰- پیشان ئەگەر دو عایان له کهسیک کردبا به رهو گۆرستان راده و هستا.
- ۲۱- ئەگەر کهسیک به چاو چووبا ههولیان دها شته کی چاو پیسه که بدزن یان پارچه جله که کی چاو پیسه که یان دهبرو دهیان سوتاند.
- ۲۲- ئەگەر مالیک شته کی باشیان هیناباوه مالى هیلکه کیان پیدادهدا.
- ۲۳- ئەگەر بیستانه ک زۆر باش با له بهر چاوار سهرکه که ریان له ناو بیستانه که به داره کی و ده کرد.
- ۲۴- ئەگەر که سانیک خانوی باشی کردبا ناله کی ولاخانی به پیشی دهرگا و ده کرد یان کچه پیتلاوه ک.
- ۲۵- له ناو مالى پشيله چاوی بشوا نیشانه ی میوان هاتنه.
- ۲۶- ئەگەر کیشه که یان جو له که له حه وشه به شه ربین نیشانه ی میوان هاتنه.
- ۲۷- ئەگەر ژنه ک له کاتی نان کردن هه ویری په ر ییا نیشانه ی میوان هاتنه.
- ۲۸- له کاتی ئیشکردن ژن گرتی چارۆگی بوو باوه نیشانه ی میوان هاتنه.
- ۳۰- ئەگەر کهسیک چاوی فرکه فرکه بکات نیشانه ی میوان هاتنه.
- ۳۱- که سانه ک سهری لوتی یان که پوی بخوریت نیشانه ی میوان هاتنه.
- ۳۲- ئەگەر ژنه ک له مالى میردی تۆر با هه ر له مالى باوکی با ده یانگۆت ئەگه ره مانگا به دۆبا له بهر دهرگای خاوه نی ده بوو.

بهشی سی و سی فه لاحتی

فه لاحتی له ناوچهی دهشتی ههولیر و دهووبهیری له بهر ئه وهی ئه وکاتهی من باسی ده کم ده راسه و تهره که و که رستهی پیش که وتو نه بوو هه موو ئیشه کان به ده ست و به که رستهی ئه وکاته فه لاحتیان ده کرد ئه و که رسته و ناوه کانیشیان له بیر کرایه و بهشی زوری خه لک ناوی که رستهی فه لاحتی جارن نازانی من وه کو پیا وه کی به سهال داچو ئه وانهی له یادم ماون بو ئه وهی هه ر ناوه که یان به جار ه کی ون نه بی ده یان نوسم به پیتی توانا هیوادارم سو دی لیوه ربگیری باسه که ش ده که مه چه ند به شیک

چاندن و جوړه کانی جو ت کردن = جو ته هیستر

له کوردستان چوار چواره جو ت کردن هه بوو هه ر وه کو خو م ئه م جو تانه م کردیه ۱- جو تی هیستران ۲- جو تی بارگینان ۳- جو تی که ران ۴- جو تی گایان له ناوچهی دهشتایی جو ت به گا نه ده کرا جو ته گا بو ناوچهی شاخاوی بوو ئه و مالانهی جو ته هیستریان هه بایه به فه لاحتی باش داده ندرا و ده یان گو ت فلان خاوه ن جو ته هیستره جو ته بارگینش هه ر وه کو جو ته هیستر بوو ئه و مالانهی خاوه نی جو ته هیستریان سالی هه ر ده یوانی ۱۰ عه ربه تا ۱۲ عه ربه مزاش تو بکات ئه ویش ده بایه پایزه جو ت بکات پایزه جو ت ئه وه بوو له وه رزی پایزه کی دره نگ ده ستیان به تو کردن ده کرد تا پاش په ره که وتن ئه وه پییان ده گو ت هیشکا وز جوړه کانی جو ت کردن پایزان جو تیار پیشی به یانی بدات ده چوه جو تی تا پیش نیوه رو تا گه رما داده هات ئه و جا ده گه را وه مالی به شی زوری جو تیاره کان له پایزه جو ت ده رپییان فریده دا له بهر تو زی به لنکی رووت جو تیان ده کرد پایزه جو ت زور ناخو شبوو له بهر ئه وهی عارد ره ق بوو هه نده ک جار هه و جار ته تهره ی ده کرد په ره ی ده کرد په ره ئه وه یه گاسن له خه تی ده ردی له خه تی لاده دا ما وهی چه ند مه تریک عارده که ناکیلدری جو تیار ده بی پیدا بیته وه بو جو تیار ی پاش کیلگه ی به په ره عه یبه و ده غلیش له جیگای په ره شین نابی

جۆره كانى عارد كىلان ۱- تۆكردى وهردى ۲- خرته كردن ۳- شۆپىن ۴- وهردانه وه.

جۆته كهر

ئو فەلاحەى جۆته كەرى ھەبايە بەفەلاحى گەورە دادەنرا بەجۆتى كەران سالى شەش عەربە تا ھەشت عەربە مزاشى تۆدەكرد مزاش واتە گەنم و جۆ ئەوانەى جۆتى كەريان ھەبوو ئەوانىش پايزە جۆتبان دەكرد رۆژانى پايزان جۆتى كەران دوو رپە گەنى تۆدەكرد بەلام جۆتى ھىستىران قەزناغە گەنمەكى تۆدەكرد لەكاتى پايز جۆتى جۆتبار نانى لەگەل خۆى نەدەبەردەوه ئالىكى ولاغانىشى نەدەبرد بۆ نانى خواردنى بەيانى دەھاتەوه مالى.

جۆته گاجۆت

جۆتى بەگاجۆوتان ھەرلە ناوچەى شاخاويەكان دەكرا ئەوجىگايانەى بەگاجۆوتان دەكرا بە ھىستىران نەدەكرا بە كەرانىش نەدەكرا گاجۆت لەجىگاي بەبەرد و كەلەكە بەرد جۆتى دەكرد گاجۆت و افىر كرابوو لەدەورەى كەرەكە

بهردان دهسوپا جۆتیار دهیگۆت مه‌رس مه‌رس مه‌رسی که‌ره‌کی گا جۆت له‌کاتی جۆت کردن زۆر سه‌بر ده‌روا ناو‌ره‌زه‌کانی تری هه‌ر به‌گا جۆتان ده‌کی‌لدرا ئه‌و ره‌زانه هه‌مووی له‌قه‌د چیاکانن هه‌رگاجوت ده‌توانی جۆتی لی‌بکات.

که‌رسته‌ی جۆت کردن

۱- پیاوه‌ک بۆ جۆت کردن ۲- جۆته و لا‌غه‌ک ۳- هه‌وجا‌ر ۴- مژانه ۵- نیر ۶- کۆپه‌ران ۷- بن مل ۸- زه‌نگۆله ۹- سه‌ر مژانکه ۱۰- هه‌ی‌رته ۱۱- دار کراوه ۱۲- به‌نکراوه ۱۳- دارجۆت ۱۴- ده‌سته‌ندو ۱۵- ۱ گاسن ۱۶- ده‌ست جه‌ره‌و ۱۷- جۆرکی ئالیکی و لا‌غان ۱۸- جه‌لعه‌ی ئاوی جه‌لعه‌ له‌جه‌ره‌ی بچوو‌ک تر بوو جۆتیاره‌کان ئاویان پیده‌برده سه‌ر جۆتی هه‌وجا‌ر و مژانه به‌ تۆق و زه‌مۆمه و خه‌په ئه‌وانه هه‌وجا‌ر و مژانه‌یان به‌یه‌کتر ده‌به‌سته‌وه، کۆپه‌رانیش دوو فر‌فرۆکی پیوه‌بوو نیریش دارخه‌زنه‌ی پیوه‌بوو گاسن ئه‌گه‌ر تیژنه‌بایه فه‌لاحه‌که ده‌چوو گاسنه‌که‌ی له‌گه‌ل خۆی ده‌برده لای ئاسنگر گاسنه‌که‌ی دووشاخ ده‌کرده‌وه هه‌نده‌ک جار به‌س نوکی گاسنه‌که‌ی در‌یژ ده‌کرد پییان ده‌گۆت به‌رووله گاسنه‌که‌ی به‌رووله ده‌کرد، که‌رسته‌ی جۆتی گا وه‌کو

که رسته‌ی جۆتی هیستران نه‌یه که رسته‌ی جۆتی گا بن مل و کۆپه‌ران و ده‌ست جهره‌وه‌ی نیه لیخو‌رینی گاجۆتان به‌دار جۆته سه‌ری داچۆته‌که‌ی زه‌خته‌ی پیوه‌یه دارجۆتی هیستران لاپوته‌ی پیوه‌یه فه‌لاحه‌کانی پیشان لاته نیسکه‌کی زیاتری نه‌ده‌کرد هه‌ربه‌شی خواردنی خۆبانی ده‌کرد له‌گه‌ڵ هه‌نده‌ک نوک به‌زۆری هه‌رگه‌نم و جۆبان ده‌چاند له‌گونه‌کان هاوینان به‌شی خواردنی خۆبان بیستانی دیمیان ده‌کرد له‌کاتی جۆت کردن جارو بار گا جۆت له‌بن نیتری ده‌نوست نه‌گه‌ر به‌لیدان هه‌ڵ نه‌ستا‌باوه ئاگریان له‌سه‌ر پشتی ده‌کرده‌وه تا هه‌لستا‌باوه.

ئه‌وه‌که‌سانه‌ی ده‌بوونه جۆتیاری خه‌لکی:-

هه‌رله‌پاش جۆخین هه‌لگرتن فه‌لاح جۆتیاری ده‌گرت واته له‌سه‌ره‌تای وه‌رزی پایز له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌سه‌ره‌تای پایزان پایزه جۆت ده‌ستی پیده‌کرد تۆده‌کرا شه‌رتی جۆتیاری له‌پایزان ده‌ستی پیده‌کرد تا وه‌ردانه‌وه خلاس ده‌بوو ئه‌وه‌جاشه‌رتی هه‌رده‌هات ئه‌وه به‌پیتی قه‌ول و بریه بوو ئه‌وه‌کاته جۆتیار نانانه‌و پیلاوی وه‌رده‌گرت ئه‌وه له‌سه‌ر خاوه‌ن ماڵ بوو وه له‌سه‌ر شکارته ش پیک ده‌هاتن شکارته‌که له‌عاردی فه‌لاحه‌که ده‌کرا شکارته نیو عه‌ربه گه‌نم بوو له‌وه‌ردی شیکارته‌ی شوانیش هه‌بوو هه‌نده‌ک جار شکارته دوو قه‌زناغ بوو هه‌نده‌ک جار واریک ده‌که‌وی جۆتیاره‌که ده‌بوو سه‌پانی خاوه‌ن ماڵه‌که واته هه‌مان ماڵ ئه‌رکه‌کانی جۆتیاری ئه‌مانه‌ن له‌وه‌رزی زستان جیگای و لاخه‌کان ژنی جۆتیاری پاک‌ی ده‌کرده‌وه به‌لام پاش ئاخۆری و لاخه‌کانی بۆخۆی ده‌برد واته بۆژنی جۆتیار بوو هه‌نده‌ک فه‌لاح زیاتر له‌جۆته‌کی هه‌بوو له‌قه‌ده‌ر جووته‌کانی خۆی جۆتیاری ده‌گرت ئالیک دانی و لاخه‌کان له‌سه‌ر جۆتیاری بوو له‌سالانی په‌نجاکان جوړه‌گاسنه‌ک په‌یدا‌بوو خۆی هه‌و‌جار‌بوو واته هه‌و‌جاره‌که و گاسنه‌که به‌یه‌که‌وه بوون گاسنی جووته هیستری پینج گاسن بوو گاسنه‌کان بچوک بوون گاسنی جۆتی کران سی گاسن بوو ئه‌وه گاسنه بچوکانه شو‌برین و وه‌ردانه‌وه پینه ده‌کرا به‌س له‌کاتی پایزه جۆت به‌کارده‌هات له‌وه‌رزی به‌هاران له‌کاتی جۆتیار شۆی ده‌بری وه‌رده‌کرم له‌گه‌ڵ خه‌تی جۆتی ده‌هاتنه‌وه ده‌ری کیشه‌که وه‌ره‌شۆله به‌کۆمه‌ڵ له‌پشت جۆتیاره‌که ده‌نیشت کرمه‌کانیان ده‌خوارد جۆتیاره‌کان به‌فاقی ره‌شۆله و

کیشسه که یان ده گرتن فاقه که پارچه داره کی پیوه بوو به قه دهر جغاره ک ده بوو
سه ره که ی له له کرا بوو بو دهنکه گهنم نه و دارو که پییان ده گوت کاز مالو که
فاقه که ده ته قی و کیشسه که پیوه ده بوو .

جوت دابهستان :-

جوتیار سه ری و لآخه کانی راده کیشا لای کارو باری جوت کردن و لآخه کانی
به جوت راده گرتن به قه راسه کان هه ردوو و لآخه کانی لیک ده به ستن له پاشان بن
مل و کوپه رانی داده نا سه رملی و لآخه کان له پاش کوپه ران نییری داده نا و نییر
هه ر لایه ی دوو داری نیو مه تر دریتی پیوه بوو داره کان له سه ر ملی و لآخه کان
داده هات سه ری داره کانی لای ده ری به نی پیوه بوو به و به نانه نیرو کوپه ران
ده به سترانه وه کوپه رانه که دوو دارو کی پیوه بوو پییان ده گوت فریوک له پاشان
سه ری مژانه که ی له ناو کونی زه نگو له ی ده ناو سه ر مژانه که له ناو کونه که ی
مژانه ی ده ناو سه ری مژانه که دوو کونی تیدابوو بو دوور گاو نیز یکه گاو
به کار ده هات نه گهر سه ر مژانه که له گونی پیشه وه با دووره گاو بوو نه گهر له کونی
پشته وه با نه وه نیز یکه گابوو له کاتی جوت کردن رشتی و مالی هه و جارو
گاسن به هو ی دارخه په بوو نه گهر دارخه په نه سستوربا نه وه هه و جار رشت ده بوو

ئه‌گه‌ر دارخه‌په ته‌نگ بايه هه‌وجار مارده‌بوو هه‌وجارو مژانه و نيره هيرته‌ليک ده‌به‌ستران ئه‌وه دابه‌ستاني جۆتى هيستران بوو به‌لام جۆتى گاجۆت به‌س نيرو هه‌وجار بوو بن مل و کۆپه‌راني نه‌بوو من پيشتر باسي که‌رسته‌ي جۆتکردنم کرديه بۆي له‌دابه‌ستاني جۆتى باسم نه‌کرديه جۆت کردن به‌ولاخن به‌بي لات ليدان نه‌ده‌کرا به‌تاييه‌تي له‌تۆ کردن لات ئه‌ويه که‌ده‌ستي به‌جۆت کردن ده‌کرد عارده‌که‌ي يان کيلگه‌که‌ي ده‌کاته چهنده‌ش ئه‌ويه‌شانه به‌خه‌تي جۆتى ديارى ده‌کات. چونکه ئه‌وگه‌ر لات لينه‌دا ناتواني توش بدات جۆتیار که‌ده‌گه‌يشته سه‌رى خه‌تي هۆي ده‌داوه سه‌رى خه‌تي پييده‌لئين سه‌رسه‌ده.

ده‌باره‌ي مشک کوشتن:-

له‌کاتي ده‌غل شين ده‌بوو هه‌نده‌ک سال مشک زۆربوو ده‌غلي ده‌خواردو له‌ناو زه‌ويه‌که له‌دوو‌ره‌وه دياربوو قان قانه ئه‌و جينگاي مشک خواردبای پرووت بوو پيشان ده‌رماني مشک کوشتن نه‌بوو فه‌لاحه‌کان خۆيان ده‌چوونه ناو ده‌غلي و هه‌وليانده‌دا مشيکه‌کان بکوزن ئاغاي گوندي زه‌لامي به‌کري ده‌گرت بۆ مشک کوشتن شيوه‌ي مشک کوشتنه‌که ئيواران ده‌چوونه سه‌ر شاره مشکه‌کان هه‌موو کونه‌کاني مشکه‌کانيان ده‌په‌ستاوه به‌پييان بۆيه‌ياني ده‌چوونه سه‌ر شاره مشکه‌کان کام کون کراباوه ئه‌وه نيشانه‌ي ئاوه‌دانه و مشکي تيدايه کونه‌که‌يان هه‌رده‌قهنده‌تاده‌گه‌يشته مشکه‌که‌و ده‌يان کوشته‌وه که‌سه‌ي مشکي ده‌کوشته هه‌رمشکه‌ک به ۱۰ ده‌فلوس بوو ئه‌و فه‌رخه مشکانه‌ي زۆرچوک بوون ئه‌وانيش هه‌ر به‌ده فلوس بوو کابرای مشک کوز مشکه‌کاني کۆده‌کرده‌وه و له‌ناو توره‌گه‌کي ده‌کرد ئيواري له‌گه‌ل خۆي ده‌ي هيناهه ده‌هاته‌لای ئاغاو ئاغاش مشکه‌کاني به‌سه‌ره دارتيک ده‌ژماردو چهنده مشک بوو ئه‌وه‌نده ۱۰ ده فلوسه‌ي ده‌دا کابرای مشک کوز فه‌لاحه‌کان له‌وه‌رزي زستان ئيشوکاربان نه‌بوو چاوه‌رواني کاتي درونه کردنيانده‌کرد.

درونه‌و که‌رسته‌ي درونه:-

پيشان له‌گونه‌کاني کوردستان هه‌موو فه‌لاحه‌کان پيشي ئه‌وه‌ي کاتي درونه

کردن بیت هەرله جۆزهردانه وه فەلاح خۆی ناماده ده کرد بۆ دابین کردنی کهرستهی درونه و په رتیز کهرسته کانیش ئەمانه ی خواره وه بوون.

۱- داس بۆ درونه کردن ئەو داسانه ی سالی پیشتر ئەگەر دهمه زهردیان پیوستبایه له گه‌ڵ خۆی ده برده شاری دهمه زهردی ده کرده وه.
 ۲- قه لانگ بۆ کیشه کهر.

۳- قه یناخ بۆ سه پانه کان قه یناخ له چوار په نجه کانی دهستی چه په ده کران بۆ ئەوهی سواره ی گه وره بی سواره ئەو دهسکه قرشه یه که له دهست سه پانی که دایده نی سه پان که دهستی پر قرشه بوو دایده نیته عاردی دهغل که درواوه ده بیته قرشه دهغل تا به پیوه بی پیدهلین ته باره که درواوه قرشه یه.

۴- هه سان بۆ تیژ کردنی داسی سه پانه کان چه ند سه پانه ئەوهندهش هه سانه ده کپی نابی به چه ند سه پانیتک یه ک هه سان بیت ده بی له قه ده ر سه پانه کان بی.

۵- که ره شاخ که ره شاخ قۆچی ره شه ولاخ بوو یان قتوله رۆنیان تیده کرد بۆ داس سوینی واته داس تیژ کردن هه سان به بی رۆن کارناکا.

- ۶- په شمالټوکه بوسیبیرو حهسانه وهی سه پانه کان په شمالټوکه دوو گوشی بوو دارو که یان ددها بهری هه لیان ددها بو سیبهر.
- ۷- کوندهی ناوی له قه دهره ناوی خوار دنه وهی روژانه ی سه پانه کان.
- ۸- دو دان بو دو هیتان بو نان و دو خوار دن پیشان هه رنان و دو بوو.
- ۹- کوټکی دو خوار دنه وه کوټک له داری گوټز و داری تو دروست ده کرا کوټکی گه وره هه بوو کوټکی بچوک هه بوو کوټک ناو دو ی له ناو درهنگ گهرم ده بوو.

۱۰- ملاکی دو خوار دنه وه له قه دهر سه پانه کان ته ویش له دار دروست ده کرا.

۱۱- نه گهر فه لاهه کان سه پانی زور هه بایه دها سه قاش بگری سه قا ناو دو و پیدا ویستی بو سه پانه کانی دابین ده کرد ته ویش سه پانی هه بوو. هه ریټکیک له سه پانه کان ده بوو سه قا به کوندان و به هیسترهک ناو دو ی ده هیتا بو سه پانه کان له هه موو ناوچه کان جو پیشی گهنم درونه ی دیت له پاش درونه گیشه کهر جو ی ده کرده کیشه به لام گهنم ده کرا گه لاوټز گیشه ته و کوټمه له جوټیه به که کیشه کهر کو ی ده کاته وه ده ټکاته کوټمه له به درټزی گوله جوټیه کان ده که ونه ناو وه گوله کانی دیار نیه به لام گه لاوټز تیتله گیشه به راست و چه پ به رټز داده نی گوله گهنم کان ده که ونه ته م لاو ته ولای گه لاوټزه که فه لاه له قه دهر ژماره ی سه پانه کان گیپشه که ریش ده گرت ته و فه لاهانه ی سه پانیان زور هه بایه ده بایه گورانی ژانټیک له گه له سه پانه کان درونه ی کردبا گورانیشی بو یان گوتبا ته و کوټمه له سه پانانه سه پانه کیان داده نا بو سه رپاله سه رپاله ته ریکی زیاتر بوو له سه پانه کانی دی پیشان گورانی بیژ ناوی شایه ر بوو ته رکی سه رپاله له پاش پشودان پیشی سه پانه کان هه لده ستاو ده چوو به ره کی لیده دا واته قانه کی داده بری له پاشان سه پانه کان ده هاتن تا ته و به رهیان ته و او نه کردبا پشویان نه ددها سه رپاله له لای راسته وه درونه ی ده کرد ته وه ی له تاخیری لای چه په درونه ی کردبا پییان ده گوت (قاره) دوو جوټه درونه هه بوو به که کیان که سه ر پاله بهری داده بری هه رکه سه و له راستی خو ی درونه ی ده کرد تابه ره که ته و او ده بوو جوټی دوو هم به رټزه درونه یان ده کرد پییان ده گوت گاز درونه ی به گاز پیویستی به گورانی هه بوو درونه ی به گاز

هه موو سه پانه كان پشتيان راسته نه ده كرده وه تاده گه يشتنه سه ري به ره كه ي به شي زور جاحيله كان درونه ي به گازيان ده كرد پيره كان به بي گاز درونه يان ده كرد له كاتي گوراني گوتن جاحيله كان گه وزی داسيان گه وره تربوو. گه وز نه وهنده قرشه يه كه ده كه ويته ناو كه وانه ي داسی خوزگا گوراني درونه م زور زانيبايه.

گوراني درونه كردن:-

۱- قاسيدم وهز قاسيدم سبه ي ده روم به ياني كاله كو گرويه م له پي كرد هه رم ده كيشا راني زيتي موسلي خين بگا ليدم به مه له وني كاغري ياريم پييه ده چمه ده رگاي سولتاني سولتان دادم نه پرسی ده چمه ناو گا ورستاني. قاسيدم وهز قاسيدم سبه ي ده روم گه له كه كاله كو گوريم له پي كرد هه رم كيشا به له كه زي موسلي خين بگا هه لده به ستم كه له كه كلي ديم به باران له بو چاوي به ره كه كلم بري له شاران نهو كچه نه يگوت گه له كه.

- ۲- له بوم برينه شه مالي ده مهك ديو ده مهك نايي. باي له زولفي يارم دا گواره ي هينا سه مايي. گه رده ن مایني كه حيلان به خوم ته ورم ده دايي. چريه ي داسان چند خوشي دي رنگه ي قه رانگان نايي. سنگ قه سري مه لا مه ندي ليبكهم سه پيرو سه فايي. چريه ي داسان چند خوشي دي رنگه ي قه رانگان نايي. سنگ مافوري خوراسان بوم هات له خوار به غدايي. له بوم برينه شه مالي ده مهك ديو ده مهك نايي.
- ۳- هانايت وه بهر ده بهم دووهمين وه بهر له له يه. كه سكوسور ناوه ناوه له سه ر سولتان عه ولايه. پيچه كم شايي ده كرد يارم له ده ستي دايه. نه گه ر يارم نانسن سه رچه نه گه ي كوترايه. هانايت وه بهر ده بهم دووهمين وه بهر له له كي. له كوستانان دينه خوراي خيري په وهنده هه ركي.

شه پکه و دوگمه ی له خوئی داهه لی به ستیه خیره کی.
 ۴- ئەم گۆرانیه به پۆیکه نین دهیان گۆت.
 له موسل گه پامه وه ریم ده که ته دۆغانی.
 ساله کی بیباران بوو ده گهرام له سه پانی.
 له پیترینه کم پرسى کاریتى دیوه خانى.
 ئەفه ندىکه دانیشتبوو پیری ئاخى زه مانى.
 جفاره کی ده دامى قونكى دارى خلتانى.
 شیوه کی هینا پيشم تیدا کاریته خانى.
 گۆتم بۆچى عادزى گۆتى له بى سه پانی.
 گۆتم ئەمن سه پانم کیسه خه نه کهم دهوئ بۆ زولفى ده زگیرانم.
 دوو بزنه به دۆم دهوئ بۆ قاوه تى سه به ینانم.
 دوو عه ربه مزاشم دهوئ بۆ زه خیره ی زستانم.
 کهوئ بنکهوئ خامه ک بۆ به ژنى ده زگیرانم.
 عه سیره ک خورمام دهوئ بۆ چیشتى سه به ینانم.
 رانکه کی شاشم دهوئ له بۆ فینكى گونانم.
 هۆقه توتنه کهم دهوئ له بۆ قه نه کی شاشانم.
 ئەفه ندى چى لۆنه ما ئەوجا ده ستى به گونانم.

ئەو سه پانه ی له کاتى ده رونه کردن گۆله گه نم یان گۆله جوئ نه برى بايه
 پىيان ده گۆت په ریزى پيسه سه پان که به ره که ی ته واو ده کرد پشوى ده داو داسى
 ده سوو به هه سانه که ی سه پان نیوه رۆیان بۆ نان خواردن کۆده بوونه وه
 گیشه که ره کان نان و دۆیان ده هینا و له پاش نان خواردن داسیان ده سوو
 له پاش هه سانه وه سه رپاله ده چوو به ره کی ته باره ی داده برى سه پانه کانیش
 ده ستیان به درونه ده کرد گیشه که ریش له دوو سه پانه کان سواره کانى
 هه لده گرتوه و ده یکرده نامیز و ده یکرده گیشه له کاتى هه موو پشوویک گیشه
 که ره کان ئاویان بۆ سه پانه کان ده هینا ئیواران به سواری ولاغان ده گه رانه وه
 مالى و گیشه که ره کانیش له پشت سه پانه کان سواره بوون دهیان گۆت به دوو

پشته کی سواربووینه که له دروونه جوّیان دهبوونه وه له کوّتایی دوابه ری درونه ی جوّسه پانه کان سه لا واتیان لیّده دا که له دروونه ی خوّیان دهبوونه وه چه یوانه کیان سه رده بری پییان ده گوّت سه برپانه سه پانه کان سه برپانه کیان ده خوارد و چند روژّه ک پشویان ده داو له پاشان خوّیان کوّده کرده وه بوّ درونه ی گهنم له کوّتایی درونه ی گهنمیش سه برپانه ده کرا بوّ سه پانه کان.

۳- کیشانه ی دهغل و دان - کیشه

له پاش درونه کیشه ی دهغل دهستی پیّده کرد فه لاح که رسته ی کیشه ی ئاماده کرد

۱- شه غره چند که رسته ی تری له گهل به سترابووه وه کو قاده و زهنگوله و به نقاده و گوریسیکی دریژ و ناوتیره ناوتیره داره کی دریژی باریک بوو له مابهینی ههردوو پیچه شه غره کان دهیان چه قاند بوّ ئه وهی له کاتی شه غره لیّنان قرشه تیکهل نه بیّت شه غره به به کره له به کتر به سترایه له لای سه ره وه، شه غره ی هیستران هه بوو شه غره ی که رانیسی هه بوو ده غله که به ولاغ و شه غره دهیان کیشاوه سه ر جوّخینان جوّخینی گونده که هه مووی له یه ک گوره پان بوو هه نده ک مالّ هه بوون جوّخینان به ته نها داده نا ئه و ولاغی بوّ شه غره کیشان ته رخانه کرا ته پان ده کرا، ته پان هه نده ک شتی زیاده بوو له سه ر کورتانی ولاغی که ده به سترایه به ستانه که شی به که ژی دهیان به ستاوه بوّ ئه وهی پشتی هیستره که بریندار نه کات، شته زیاده کان پارچه لباده ک بوو ئه و پارچه لبدیهان لول ده دا به قه دهر باسکی ئینسان نه ستوور ده بوو له سه ر کورتانی داده ندرا ده که وته ئه م لا و ئه و لای پشتی هیستره که ئه و لباده لول ده دراوه پییان ده گوّت (لور) ناوه ندی ههردوو لوره کان پر ده کرا له قرشه، یان سوو ناتک له سه ر هه موویان بن مله کیان به که ژی له سه ر ده به ستا ئه وه پییان ده گوّت ته پان له کاتی کیشه دوو سه پان شه غره یان لیّده ناو دوو سه پان شه غره یان ده کیشا شه غره ی هیستران به دوو زه لامان راسته کراو به لام شه غره ی که ران زه لامه ک راستی ده کرده وه هه موو که سه ک نه بده زانی شه غره لیّنی هه نده ک جار شه غره له ریگا ده زا واته هه رده وه شاوه قرشه که ده که وته سه ر عاردی شه غره کیش شه غره ی رووده کرد

شه‌غره‌کان له‌سه‌ر ولاغه‌کی ده‌به‌ستاو به‌خۆی سواری هیستهره‌ک ده‌بوو هه‌ر به‌غاردان ده‌گه‌پراوه‌ سه‌ر په‌ریزی تا ده‌گه‌پراوه‌ شه‌غره‌لینه‌ره‌کان شه‌غره‌یان ئاماده‌ کردبوو، له‌کاتی شه‌غره‌ کیشان هه‌موو ولاغی‌ک ده‌بی دووشه‌غره‌ی هه‌بایه‌ ئیواران که ده‌گه‌پراوه‌ه ولاغه‌کانیان جه‌له‌ ده‌کرد له‌سه‌ر جوخینی قرشه‌یان گیره‌ ده‌کرد بو‌ئه‌و قرشه‌ که بچیتته‌ بال‌یه‌ک و به‌په‌ستری له‌کاتی درونه‌ ده‌گه‌پرا هه‌نده‌ک ماله‌ هه‌ژار هه‌بوون ژن و مندالیان وشیان ده‌کرد (وشی) گوله‌ گه‌نم له‌گه‌ل درونه‌ کردن ده‌که‌وته‌ عاردی ئه‌وانیش کۆیان ده‌کرده‌وه‌ ده‌یان کرده‌ ده‌سک هه‌ر له‌په‌ریزی به‌کوته‌کوکه‌ ده‌یان کوتاوه‌ و ئیواری له‌گه‌ل خۆیان ده‌غله‌که‌یان ده‌برده‌وه‌.

بهشی سی و چوار گیړه و چه نچه رو (دهغل کوتان)

له پاش ئه وهی کیشه ته و او ده بوو مشوری کوتانیان ده خوارد کار و باری دهغل کوتانیان ریکه ده خست پیشتر گوتمان دوو جوړه کوتان هه یه پیشه کی باسی کوتانی به گیره ده که یین له ناوچه ده شتاویه کان گیره به که ران ده کرا خاوه ن مال به شه نهی ئاسن پییه قرشه کی ده هاویشته و قرشه که یان پانده کرده وه له ده وهی رندهی جوخینی قرشه که ئاماده ده کرا له پاشان چند که ره ک یان چند هیستره کیان جه له ده کرد به قه پراسه ی لیکیان ده به ستنه وه و زه لامه ک ولاغه کانی لیده خوری له سهر قرشه که ی ده یسوراندن جار و بار جاوه و روخه ی قرشه که یان ده داوه به شه نهی له کاتی گیرکردن ئه و ولاغه ی له لای راسته بایه پییان ده گوټ سهره ئه و ولاغه ی له لای چه په بایه پییان ده گوټ بنه ئه وه به رده و ام ده بوون تائه و کاته ی قرشه که باش ورد ده بوو ولاغه کانیان له ناو جوخینه که ده رده هینا و ورده که یان هه رده داوه بولای ده ری پییه کی تر قرشه یان ده هاویشته و به وشپوه دهغل ده کوترا له ناوچه شاخاویه کان گیره کردن به گا جووت و مانگایان ده کرا له کاتی گیر کردن ده می ره شه ولاغه کانیان ده به سته نه وه ک دهغل و قرشه ی بخون له ناوچه شاخاویه کان جوخینیان ئه وه نده گه وره نه بوو هه موو جوخینه که به جاره ک گیره ده کرا له گیره کردن هه رده بی گای سهره به سهر بنه دا بسوری به لای راسته ش ده سورپینه وه ئه مه جوړی کوتانی به گا گیره بوو.

جوړی دووه می دهغل کوتان

پیشان جه نجه ر نه بوو دهغل کوتان هه ربه گیره بوو که جه نجه ر په یدابوو هه موو مالتیک جه نجه ر یان نه بوو به هه موو که س جه نجه ر نه ده کرا باباسی جه نجه ر و که رسته کانی بکه یین چون درووست کرایه و له چه ندپارچه پیک هاتیه جه نجه ر له دارو ئاسن درووست ده کرا نه جاره کانی شاره کان درووستیان ده کرد. به شه کانی جه نجه ر - ۱ - دوو لاهوشتر که لای چه پ و لای راست - ۲ - کللدانه، هه ر لایه کی حوشتر که دوو کللدانه ی هه بوو واته دوو کونی له دیووی

لای ژوری هه‌بوو ئەو دوو کونانە پێیان دەگۆتن کللدانە -۳- دوودار دەفە هه‌بوو داردەفە‌ی پیشه‌وه و داردەفە‌ی پیشه‌وه -۴- بآلتە هەر جه‌نجەر و دووبآلتە‌ی هه‌بوو هەر بآلتە‌ک چەند پە ر‌ی ئاسنی وە‌کو بیوری تیژی پیتوه بوو هەردوو سەرەکانی بآلتە‌کان پارچە ئاسنە‌کی باریکی پیتوه بوو پیتیدە‌لێن کلجۆکه ئەو کلجۆکانە لە‌کاتی دابە‌ستانی جه‌نجەر دە‌چوونە ناو کللدانە‌کان بە‌رینی بآلتە جه‌نجەر لە‌مه‌تریک زیاترە -۵- دارە‌ک هه‌یه لە‌نیوان هەردوو حوشتروکه ئەوه پیتیدە‌لێن دار عە‌قرەبه دارە‌که قولابه‌کی پیتویه به‌و قولابه‌ش دە‌لێن عە‌قرەبه -۶- لە‌بن حوشتروکه‌کان سفیفه هه‌یه لە‌پلێت درووست کراون پێیان دە‌لێن شیرۆکه -۷- لە‌لای سەر‌وه‌ی جه‌نجەرە‌که دوو تە‌خته داری پان هه‌یه که جه‌نجەر و ان لە‌سە‌ری دادە‌نیشی پیتیدە‌لێن شە‌پکه -۸- دارە‌کی تره‌یه وە‌کو دار عە‌قرەبه بە‌له‌لای پشته‌وه‌ی جه‌نجەرە‌که پیتیدە‌لێن دار کوچ کوچە -۹- کاره‌مووی کاران و بە‌زی دوونگی مە‌ری هەندە‌ک دە‌کوتن ل‌جیاتی گ‌ریزی لە‌ناو کللدانە‌یان دە‌نا تا کلجۆکه بە‌ئاسانی بسوریتە‌وه -۱۰- ئەو مژانە‌ی جه‌نجە‌ری ئالقه‌کی پیتوه‌بوو لە‌سەر عە‌قره گ‌یردە‌بوو لە‌کاتی جه‌نجەر گ‌یران ئەوه باسی پارچە‌کانی جه‌نجەر بوو.

چۆنیه تی دهغل کوتان بهجه نجهر

۱- جه نجهر - ۲- جۆته ولاخهك چ هیستریچ كه ربی - ۳- جه نجهر وان واته ئهوكهسهی سواری جه نجهر ده بوو - ۴- دار جۆخین ئه وداره له ناوهندی جۆخینه که دهچه قا - ۵- دهست جه ره و گوربسی بوو سه ره کی زهنگۆلهی پیوه بوو زهنگۆله که دهکوته سه ردار جۆخینه که سه ره کی تری گوربسه که له جه ره وی ولاخی لای ناوه وه ده به ستر - ۶- جان جانۆکه یان کوچ کوجه ئه و کوچ کوجه یه له پارچه لبادهک بوو له لای پشته وهی جه نجهر ده به ستر بوئه وه کاوکۆتی درشت باویته ناو قۆرته کانی بالته جه نجهر که ههندهک جار له جیاتی لباد که به ریان ده کرده کوچ کوچه دوو جۆره کوتان هه بوو جۆره کیان قرشه شکین بوو جۆری دووهم هورده کوت بوو له کاتی کوتانی قرشه شکین که پیبکه ته و او ده بوو بۆلای ده ره وه هه رده دراوه چاوه لای ناوه وه له لای ناوه وه قه سه له درشته کانی هه رده داوه به ر جه نجهر ری رۆخه له لای ده ره وه قه سه لی درشتی هه رده داوه به ر جه نجهر پی په ر ناویش به شه نه که ی ئه و بیبه ی هه مووی و ه رده گیپرا بوئه وه ی درشته که بکه ویته لای سه ره وه تاهه مووی و ده کو یه ک هورده یی .

چۆنیه تی جه نجهر دابهستان

پیشه کی جه نجهر که یان ده برده سه رقرشه ی له پاشان هیستریان جۆته که ر داده به ستر هه ره کو جۆن بۆجۆت کردن داده ستر له پاش دابهستانی ولاخه کانی سه ری ولاخه کانیان راده کیشا ده بان بردنه پیشی جه نجهر که و ولاخه کانی پاشه و پاش ده کشانده وه به ولاخه کانی ده گۆت تهس تهس ولاخه کان ده کشانه وه مژانه که ده که وته به یینی هه ر دوو ولاخه کان و سه پانه مژانه که ی بلند ده کردو له کونی زهنگۆله ی راده کردو سه رمژانه که ی له ناو کونی مژانه که ی راده کردو گوربسی دار جۆخینی له جه ره وی هیستره که ی لای ناوه وه ده به ستر سواری جه نجهر ده بوو جه نجهر ری رده گیپرا .

شه نه باو تارمه هه ردانه وه

له پاش گیپره جه نجهر ته و او بوو ده غه ل کوترا فه لاح خۆی ئاماده ده کا بۆ

شه‌نه‌با فه‌لاح دوو جوّره شه‌نه‌یان هه‌بوو شه‌نه‌ی دار حه‌فت لک بوو شه‌نه‌ی ئاسن چوار لک بوو شه‌نه‌ی ئاسن بوّ قرشه هاویشتن بوو شه‌نه‌ی دار بوّ چاوه‌و روّخه‌و په‌ره ناو شه‌نه‌با به‌کارده‌هات پیتشی شه‌نه‌با تارمه هه‌رده‌درا وه‌له‌پاش هورده‌کوت جوّخینه‌که وه‌کو گردۆلکه‌ی لیده‌هات به‌شیوه‌ی گردۆلکه‌ بوّشه‌نه‌با ده‌بوو پیتش جوّخینی هه‌ربده‌نه‌وه ریتزه به‌رده‌کیان له‌لای روّژه‌لاتی هور ده‌که‌ریتزه ده‌کرد بوّئه‌وه‌ی له‌کاتی شه‌نه‌با‌کردن بزائن هه‌ره‌هه‌تائه‌و ریتزه به‌رده هورده‌یه و دانی تیدایه له‌پاش ریتزه به‌رده‌که کابوو دانی تیدانه‌بوو بوّتارمه هه‌ردانه‌وه چه‌ند که‌سه‌کی بانگ ده‌کرد یارمه‌تی بدن له‌تارمه هه‌ردانه‌وه تارمه به‌شه‌و هه‌رده‌دراوه به‌گوّرانی گوّتن شیوه‌ی هه‌ردانه‌وه لایه‌کی کۆمه‌له‌که‌یان هه‌رده‌داوه سه‌رلایه‌که‌ی تر تاوای لیده‌هات وه‌کو قه‌بره‌کی گه‌وره لاکیتشی تارمه به‌ره‌و بای شه‌مال هه‌لده‌به‌ستا له‌پاش تارمه هه‌لبه‌ستان شه‌نه‌با ده‌کرا شه‌نه‌با به‌شه‌نه‌ی دارده‌کرا شه‌نه‌باش زانیی ده‌وی ئه‌وه‌ی شه‌نه‌بای نه‌زانی دانکه له‌گه‌ل شه‌نه‌با ده‌که‌و پیتته‌ده‌ره‌وه شه‌نه‌با به‌رده‌وام ده‌بوو تاکاو دان لیک جوداده‌کراوه کایه‌که ده‌که‌وته لایه‌ک دانه‌که‌ش ده‌کرا ره‌وسه له‌پاشان ده‌غله‌که پاک ده‌کراوه به‌پیره‌کی داروه‌کو خاکه‌ناسی بوو به‌و بیره شه‌نه‌بایه‌کی به‌نه‌رمی ده‌کردو به‌گه‌سه‌کی کوزره‌کیان ده‌گرت و کوزره‌که دووباره ده‌کو تراوه به‌کو تکان له‌به‌ر ئه‌وه‌ی گوّله‌گه‌می تیدا ده‌ما جوّ کوزری نه‌بوو له‌پاش پاک کردنه‌وه ده‌غله‌که ده‌کرا ره‌وسه‌و شه‌قل ده‌کرا شه‌قل پارچه ته‌خته‌دار بوو بنکه‌ی به‌نه‌قش بوو ده‌سه‌که‌کی پیوه‌بوو وه‌کو مالنج به‌و شه‌قله‌ چوار ده‌وری ره‌وسه‌کیان شه‌قل ده‌کرد هه‌رکه‌سه‌ک دوومستی له‌ده‌غله‌که هه‌لگرتبا دیاربوو شه‌قله‌ که‌خراب ده‌بوو ده‌زاندرا ده‌غل دزراوه ئه‌گه‌ر که‌ریش جوو باسه‌رپه‌و سه‌ دیار ده‌بوو ده‌نگی ده‌داوه ده‌یان گوّت ره‌وسه‌ی فلانی شه‌قلی شکایه له‌پاش ره‌وسه‌ نوّبه‌تی ره‌و سه‌بر کردن ده‌هات ده‌غلی فه‌لاحی گوندی زۆربه‌شی لیدهر ده‌کرا وه‌کو -۱- قاوه چیانه -۲- شه‌قرچیانه -۳- تاپۆ -۴- زکات -۵- به‌شی سه‌پانی له‌پاش ئه‌وانه ئه‌وه‌ی ماباوه بوّفه‌لاحی بوو.

ره‌وسه‌ بر کردن

ره‌وسه‌که بر ده‌کرا ده‌کرا پیتنج کۆمه‌ل کۆمه‌له‌ک بوّسه‌پانه‌کان بوو کۆمه‌له‌ک

بوئاغای گوندی سپی کۆمه لیش بو فلاحه که بوو بو برکردن چه ند سه پانیک
کۆده بوونه وه هه ربه که و بیژنگه کی له دهست دهگرت هه موویان له گه ل یه کتر
بیژنگه کانیان پرده کردو له گه ل یه کتر هه لیان دهگرت و دهیان کرده یه ک کۆمه ل
یه کییک له سه پانه کان ده یژ مارد ئه وه کانی دی ده یانگیراوه به م شیوه یه:

۱- یه ک یه ک ناو ناوی خوایه، دین هه ردینی محمد مسته فایه له چاو دینان
وه ک چرایه.

۲- دوو دوو، نه عله ت له شه یسانی ردین به گو، به کورانان داده چو منداله
ورتکه ی که وته دوو.

۳- سی سی، چاوی چاوی پیسان بنوسی خودا پیتداو پیتخه مهر بینوسی.

۴- چار چا به ناوی هه رچار باران.

۵- پینج پینج فه رزی خوایه دین هه ردینی محمد مسته فایه.

۶- شهش شهش، نه عله ت له شه یسانی روورهش،

۷- حه فت حه فتی شه ریف هه رحه فته کی قوتبی زه ریف که ره و سه که ده کرا پینج
کۆمه ل سه پانه کان به هه مان شیوه کۆمه لی خو یان دابهش ده کرد له کاتی
ره سه برکردن مندالانی گوندی ده هاتن بو خه رمان لۆغه خاوه ن مال سه ره و
دوو مستی ده غل ده دا منداله کان منداله کان که ده هاتن بو خه رمان لۆغه
ده یان گۆت خه رمان به ره که ت سه پانه کان وه لامیان ده داوه ده یان گۆت خیرو
به ره که ت.

به رکوت چۆن ده کرا

له گونده کانی کوردستان هه نه دک مال له کاتی جو زه رد ده بوو پیشی درونه
باراشیان نه ده ماو توانای ده غل کرینی نه بوو ناچار ده بوو ده چوو ناو جو به که ی
ده کرا بزانی له جیگایه کی چه قینه کان زوتر جو زه رد ده بوو ده بوو فه ربیک ئه وه
هه نده ک فه ربیکه جو بدورنه وه بیکه نه به رکوت بای باراشه که ی ده چوون هه نده ک
فه ربیکه جو یان ده دروی له بهر هه تاو هه ربیان و دخست تاوشک ده بووه گیره یان
ده کردو لییان ده کرد ئه وه پیتیان ده گۆت به رکوت هه نده ک جار جو به که باش
پینه گه یشتبوو نه ده بووه ئارد به ده ستاری لییان ده کرد ده یان خوارد ئه گه ر

به دهستاری لییان کردبا چه رخۆسه که له بیژینگ ده دراو وه کو پرۆشی لیده هات ههندهک جار یا پراخیان به چه رخۆسی لیده نا ئارده که ی بن بیژینگیش پییان ده گۆت قاوین ئه و ئاردهش ده خورا ههندهک جار فه ریکه جو بان هه رده کپرو وزاند وه کو قه ره خه رمان به دهستاری لییان ده کرد ده یان کرده چه رخوس و قاویت ده یان خوارد قاویت ئه گه ر ئاوت له گه ل نه خوار دبا وه گه روی ده گرت به لام تامی خو ش بو له خواردن.

قه ره خه رمان

قه ره خه رمان پیشان و ئیستاش ده کری قه ره خه رمان له فه ریکه گه نمی رهش گول ده کری که گه نم ده بیته فه ریک ئه و فه ریکه به ئاگر هه ری ده کپرو زین و له پاش وشک بوون گیره ی ده که ن پاکی ده که نه وه وه کو ساوار لیده که ن و ده یخون قه ره خه رمان له ساوار خو شتره .

بن جوخین و خاپه رۆک

له گونده کان ههندهک مالی هه ژار هه بوون له پاش جوخین هه رگرتن ده چونه جیتی جوخینان ئه و دنکه دانه ویتله ی مابۆوه به گه سک ده یان مالی پاکییان ده کرده وه ده یان شوشته وه بو خوبان هه لیان ده گرت. ئه وه پییان ده گۆت خاپه رۆک.

فهلح چۆن داها ته که ی دابه ش ده کرد

له پاش ئه وه ی فه لحه کان دهستیان ده پرا له هه موو ئیشو کاری درونه و خه رمان هه رگرتن دیارده بوو چهند عه ربه جوو چهند عه ربه گه نمی بو مایته وه له گه ل خیزانی داده نیشت داها ته که یان دابه ش ده کرد به و شیوه یه - ۱ - به شهک داده نرا بۆزه خیره ی سالی - ۲ - به شی باراشی سالی - ۳ - به شی تو کردنی سالی داها توو ئه وه ی ده ماوه ده یکرده دووبه ش به شه کی له چالی ده کرد به شه کیش ده فروشت بو پیداو یستی مالی پرسی به خیزانی ده کرد چمان پیده وئ باسیان ده کرد کراسه کبوخۆی ده ریپکه بو فلان بوخۆشی کورته کو شه روار ئه وهنده

بۆشه كرو ئه وهنده بۆفلان شت كا برای فەلاح دەچوه شاری پیداو یستیه کانی
دەكپری له نیوهی زستان سهری جارەکی هەردەگرت و هەنەدکی دیکه‌ی دەغل
دەردەهیتناو دەیفروشت بۆ پیداو یستی مالتی تا سال دەسوراوه.

كاكيشان

له پاش دانه ویتله هه‌لگرتن واته ده‌غل و دان هه‌رگرتن بۆ مالاتیش ده‌بايه
كاودانی دابین بکه‌ن كا له له‌وده ده‌کرا له‌خانوش ده‌کرا کاش دوو جوړی هه‌بوو
كا جو و كا گه‌نم به‌ریاش هه‌بوو به‌ریا کایه‌کی وردبوو بۆ ئالیکی ولاخان نه‌ده‌بوو
كا به‌شه‌لتته‌و به‌ ره‌شکه ده‌کیشراوه ره‌شکه شاش بوو وه‌کو تووری ماسی گرتن
بوو شه‌لتته خرار بوو یان گونیه بوو كا ئه‌گه‌ر له له‌وده کرابا له‌وده‌ی كا باش پر
كا ده‌کرا و سه‌ری سواق ده‌درا له‌پاش سه‌رسواق دانی له‌وده سپان ده‌ستی له‌گه‌ل
ئاغا ده‌پرا کاری ته‌واو ده‌بوو. کاکیشان هه‌ربه‌شه‌و ده‌کرا.

سواق دانی سه‌ری خانو

له‌وه‌رزی پاییز خه‌لکی گونده‌کان سه‌ری خانوه‌کانیان سواق ده‌دا ئه‌و
مالانه‌ی زه‌وی و مو‌لکی خو‌یان نه‌بايه هه‌رده‌م مه‌ترسی ئه‌وه‌یان هه‌بوو ئا‌غاله
گوندی ده‌ریان بکا له‌به‌رئه‌وه‌ی له‌هه‌نده‌ک ناوچان دانیش‌توانه‌که‌ی خانوی
باشیان نه‌ده‌کرد له‌به‌رئه‌وه‌ی فەلاح هه‌رکاریتته‌و شه‌قله‌ی هه‌بوو هه‌ر کاته ئا‌غا
رای لی‌نه‌بايه فەلاح‌که‌ی ده‌رده‌کرده. فەلاح‌که‌ی باری ده‌کردو دارو باری سه‌ری
خانوه‌که‌ی له‌گه‌ل خو‌ی ده‌برد دووباره له‌گونده‌که‌ی تر خانووی ده‌کرده‌بو‌ی
فه‌لاح‌که‌کان خانوه‌کانیان جوړی جزیری بوو خانووی جزیری پیک هاتبوو
له‌چوارلادیوار و کاریتته‌و شه‌قله له‌کاتی هه‌لوه‌شانندن زۆر به‌ئاسانی
هه‌لده‌وه‌شاو سواق دانیشی زۆر ئاسان بوو جا ئه‌وه‌که‌سانه‌ی سه‌ری خانوویان
سواق ده‌دا دوو رۆژ پیتی سواق دان قوره‌کی به‌کایان ده‌گرتته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی
قوره‌که‌ی باش بخوسی بۆ رۆژی سواق دانه‌که‌ به‌هه‌ره‌وه‌ز بوو زه‌لام و مندالانی
گوندی کو‌ده‌بوونه‌وه سه‌ری خانوویان سواق ده‌داو خاوه‌ن مال بۆ نان خواردنی
نیوه‌رۆ عاده‌ت وابوو چیشتی داندۆک لی‌ده‌ندرا یان نیسک بوو پیتیان ده‌گوت

داندوکی سهر به روڼ یان نیسکی سهر به روڼ له کاتی سواق دانی سهری خانوو مندالنه کان شه پره قورپان ده کرد نه و کاته چا زورکه م بوو له پاش نان خواردن چا خواردنه وه بوو له پاش ته و او بوون بلا و هیان ده کرد پیشان چا لیټان نه بوو وه کو ئیستا روژی سی جار چای لیټه نین پیشان جار و بار چایان لیټه نا ته ویش نه گهر میوانیان هاتبا چایان لیټه نا که رسته ی چا خواردنه وه هه مووی له نا و سندو و قه کی بچووک بوو هه رده گیرا نه و کاته شه کری که لله هه بوو شه که که هه لله ندی و به لجیکی بوو به لام کورده واری به هه لله ندیان ده گوت (توله نده) به به لجیکایان ده گوت (به لجیکه) به شه کری وردیش ده یان گوت شه که خوی که لله ی شه کری به ۱۰ عانه ی بوو نه و کاته ی من باس ده که م کاتی جهنگی جیهانی دووهم بوو.

بهشی سی و پینج ئاشی ئاو و باراش لیکردن

له کوردستان سالانی چلهکان و پیتشی چلهکانیش تا پهنجاکانیش ئاشی ئاوی ههبوو له کوردستان ئه و جیگیانیهی ئاویان ههبوو له ناوچهی ههولیر و دهوروبهری چهند کاریز و جوگا و ئاو ههبوون بهشک له و کاریزانه ئاشیان له بهر بوو ئاشی ئاگری له شارهکان ههبوو خه لکی ئه و کاته ئاردی ئاشی ئاویان پیخۆشتریوو ئه و گوندانهی ئاوی کاریزی لیبوو ئه مانه بوون.

۱- گه و ره ترین کاریزی ئاوی جوگای میتری بوو سه رچاوه که ی له بن باره گای حزبی شوعی بوو نیزیک هو للی میدیا بوو ئه و جوگایه زۆر به سوود بوو بو ههولیر و دهوروبهری ئه و ئاوه ماسی تیدا بوو.

۲- کاریزی گوندی هه سارۆکان ئاوه که ی ده هاته ههولیر رهزی عه ته ولای ئاوه داو باخچه ی تورو سلقیش له بهرده کرا له دهوروبهری مزگه فتی شیخ الله ئه و کاته دووکان و بازاری لینه بوو.

۳- ئاوی گوندی بنه سلاوه ئه وهش ده هاته گوندی باداوان رهزه کانی مه لافه ندی ئاوه دا، خه لکی زۆر سوودی له و ئاوه وهرده گرت.

۴- کاریزی ناو (ئۆردی) واته معه سه که ره ئه و کاریزه سه رچاوه که ی له ناو فه وجی ته ربیب بوو ئاوه که ی باغی ئاغایه کی ئاو ده دا له جیگای پارکی سامی عبدالرحمن بوو پیتیان ده گۆت رهزان.

۵- کاریزی گوندی قه ته وی سه رچاوه که ی له نیزیک پرده که ی ئیستا بوو.

۶- گوندی توره ق دوو کاریزی لیبوو سه رچاوه کانیشی هه ره له گونده که بوو زۆر زه راعه تی له بهر ده کرا سوودی باشی هه بوو.

۷- کاریزی گوندی دالداغان ئه و کاریزه ئاوه کی زۆری هه بوو برنجی له بهر ده کرا کاریزی مالی دکتۆر عبدالرزاق ده باغ بوو.

۸- کاریزی گوندی عاره ب که ند ئه و کاریزه ئاشی له بهر بوو سه رچاوه که ی له سه ره وه ی گوندی عاره ب که ند بوو وه گوندی عاره ب که ند نه عوریشی لیبوو زه راعه تی باشی له بهرده کرا.

- ۹- کاریزی گوندی قوربتان ئه و کاریزه کرداری باشی له بهر دهکرا سه رچاوه که ی له لای کوره چیه کان بوو که ئیستا کووره که هه رماوه .
- ۱۰- کاریزی گوندی مورته که ئه و کاریزه سه رچاوه که ی له بهر جاده ی ریگی هه ولیر که رکوکه تا ئه و سالانه ش ئاوی هه رما بوو .
- ۱۱- له گوندی پیرداود ئاوه ک هه بوو ره زی مائی شیخ محی الدین شیخ صالحی له بهر بوو ئه و ئاوه ش ره زو شینای له بهر دهکرا .
- ۱۲- کاریزی گوندی عه زه وقونیان ئه و کاریزه سی ئاشی له بهر بوو من خۆم باراشم له و ئاشانه لی کردیه ئاشه کان کومبه تی گه وره ی بو کرابوو .

ئاشی ئاوی له م شتانه دروست دهکرا

- ۱- ئاش پتویستی به ئاوی باش هه بوو .
- ۲- ته ندوره ی ئاشی ئه و ته ندوره عه وزه کی قۆل بوو سه ری عه وزه که به رین بوو لای بنه وه ی باریک بوو یان ته سک بوو له بنی عه وزه که کونه کی بجکۆله هه بوو پتییان ده گۆت گه رۆمه عه وزه که ش پتییان ده گۆت ته ندوره جوگه ئاوه که ده هاته ناو ته ندوره ی ئاشی ئه و ئاوه زۆر به گور ده هاته خواری له پۆسکه ی ددها پۆسکه داره کی به په ربوو وه کو پانه که له گه ل به رده و ئاشی سه ره وه به ستره بووه ئاوه که له پۆسکه ی ددها پۆسکه به قوه تی ئاوه که ی ده سو را به رده ئاشی له گه ل خۆی ده سو و راند واته به رده ئاشی لای سه ره وه ده سو و را به رده ئاشی بنه وه نه ده جو لا له سه ره وه ی به رده ئاشه کان کۆلی باراشی باراشه که یان له ناو کۆله که روو ده کرد کۆله که له لای بنه وه کونه کی تیدا بوو ده غلی پیدا ده هاته ناو پلووسکه ی پلووسکه وه کو سولا و که بوو پتییان ده گۆت پلووسکه دارۆکه ک به به نه کی له گه ل پلووسکه به سترابوو سه ری داره که ده که وته سه ر به رده ئاشی سه ره وه سه ری پلووسکه که ده که وته به رامبه ر کونی به رده ئاشی سه ره وه کونه که ی به رده ئاشی سه ره وه پتییان ده گۆت گه رۆمه ی ئاشی له کاتی سو رانه وه ی به رده ئاشی سه ره وه چه قه نه که هه رده قۆزیه وه پلووسکه که ی ده جو لانه وه به هۆی جو لانه که ده غل ده هاته خواری و ده که وته ناو گه رۆمه ی ئاشی و ده بووه ئارد ئاش ته و ره و پسته ی هه بوو بو بلند و نه وی کردنی به رده ئاشه که به هۆی

ئاسنېك پېيان دەگۆت مرخە ئاشى ئاوى باراشى درەنگ لېدەكرد باراش بە پارە
لېنەدەكرا لەجياتى پارە مزە وەردەگىرا پېشان ئاشەوان جۆرەنانەكى بوخۆى
دەكرد پېيان دەگۆت خەروا خەروا نانەكى ئەستوور بوو لەسەر بەردى
سۆردەكراوہ واتە دەبژا ئاشەوان ھەوېرى دەكرد لەجياتى ساج بەردەكى پانى
لەسەر ئاگرى دادەنا ھەوېرەكەى دەكردە ئەستوورك و بەبەردى دەبېرژاند ئەوہبوو
خەروا.

بهشی سی و شش
مهولود خویندنهوه و مانگی رهمهزان
مهولود خویندنهوه له سالانی چلهکان

پیشان له گوندهکانی کوردستان مهولودی پیغه مبهەر (د.خ) دهخویندراوه بهلام له بهر دهستکورتی و نهبوونی ئەوکاتە نەشەر بەت هه‌بوو نەپاقلان هه‌بوو نەپپسی هه‌بوو ئەوکاتە کەس ئەواناوانەشی نەدەزانی له‌جیاتی ئەوانە شە‌کراو دابە‌ش‌ده‌کرا له‌سەر به‌شداربوانی مهولود خویندنه‌وه مهولود خویندنه‌وه به‌م شیوه‌یه دهستی پێ‌ده‌کرد ئەو کە‌سه‌ی مهولودی ده‌کرد هه‌موو دانیش‌توانی گونده‌که‌ی ده‌عه‌وت ده‌کرد و مه‌لای گوندیشی ده‌عه‌وت ده‌کرد بۆ مهولود خویندنه‌وه خێزانه‌که‌شی چە‌ند مه‌نجه‌له‌کی گه‌وره‌ی زنجیرداری له‌جیرانان ده‌خواسته‌وه ده‌یانارده‌ شاری هه‌نده‌ک بووز - سه‌هۆل ده‌هات ئیواری جییان راده‌خست دوو‌گه‌رده‌کیان بۆ مه‌لا داده‌ناو بالفه‌کیان له‌پیش مامۆستا داده‌ناو مه‌نجه‌له‌کانیان پڕ‌ئاو ده‌کرد و هه‌نده‌بووزیان داو‌یتشته‌ ناومه‌نجه‌له‌کان هه‌رمه‌نجه‌له‌ی دوو یان سی‌که‌له‌ شە‌کریان ده‌هاو‌یتشته‌ ناوی ده‌بووه‌ شە‌کراو مه‌لا جیگای له‌ناوه‌ندی به‌شداربووان بوو مه‌لا مهولودی ده‌خویندنه‌وه ناوه‌ ناوه‌ سی‌جار سه‌لاواتیان لێ‌ده‌دا و مه‌لا تا مهولوده‌که‌ی ته‌واو ده‌کرد دوو‌جار پشوو‌یان ده‌دا به‌ پشوو‌یان ده‌گۆت فه‌سل، که‌ ده‌بووه‌ فه‌سل شە‌کراو دابه‌ش ده‌کرا ئە‌گه‌ر به‌رداغ ده‌ست که‌وت‌بایه‌ به‌به‌رداغی شە‌کرا و ده‌گه‌را یان به‌چامۆ‌که‌ی بچوک شە‌کراو ده‌درا به‌لام خویندنه‌وه‌ی مهولود نامه‌ی ئەوکاتە مه‌لا باسی هه‌نده‌ک شتی ده‌کرد ئیسا کە‌س باسی ناکات ئەوکاتە مهولود نامه‌ چە‌ند مه‌لایه‌کی زانا نوسی‌بو‌یان به‌که‌یفی خو‌یان خێزانی خاوه‌ن مالّ شە‌کراوی بۆ مالّه‌کان ده‌نارد وه‌کو متفه‌رک، مهولود کردن به‌م جو‌ره‌بوو.

مانگی رهمهزان و روژ و گرتن

لێ‌ده‌دا من باسی ژێانی گونده‌کان ده‌که‌م که‌ خو‌م له‌ناو ئەو ژێانه‌دا بووم وه‌کو خو‌ی ده‌یان گێ‌رمه‌وه، پێ‌شه‌کی باسی پارشیو خورادن ده‌که‌م له‌شه‌وانی

رهمه زانان کابانی مالّ پیئشی همموویان هه‌لدهستا ئه‌وشته‌ی ئیواری بریاری
 دابوو بۆ پارشیوچ ده‌کا ده‌ستی به‌کاری خوئی ده‌کرد ئه‌وه‌ی هه‌بوو ئاماده‌ی
 ده‌کرد له‌پاشان ئه‌وانه‌ی به‌روژ و ده‌بوون هه‌ر ئه‌وانه‌ی هه‌لدهستان نانی خو‌بان
 ده‌خوارد چاوه‌روانی ده‌نگی مه‌لای بوون له‌ پاشان پی‌او‌ی مالّی ده‌چوو
 مزگه‌فتی ئه‌گه‌ر وه‌ختی ئیشکردن با ده‌چوونه‌ سه‌رکاره‌کانیان، له‌ گونده‌کان هه‌ر
 ئه‌م جو‌ره‌ نان خواردنانه هه‌بوون ۱- نان و ماست ئه‌گه‌ر ماست هه‌بایه ۲- نان
 و ماستاو ئه‌گه‌ر ماست هه‌بایه ۳- ئه‌ستور که هه‌راته واته ئه‌ستورکی
 به‌هه‌ویری ترش ئه‌و شه‌وه‌ی ئه‌ستورکه هه‌رات هه‌با کابان هه‌ر سه‌ر له‌ ئیواری
 هه‌ویره‌که‌ی ئاماده‌ ده‌کرد و ده‌یشیلا زوتریش هه‌رده‌ستا تا به‌ ئاگری کای
 نانه‌که‌ی ده‌کرد بۆ ئه‌وه‌ی دره‌نگی به‌سه‌ر دانیت ۴- جار و بار ناو سیلک ده‌کرا
 یان ناوسیری ۵- نان و قه‌سپ یان خورما ئه‌وکاته منیان بۆ پارشیو خواردن
 هه‌لده‌ده‌ستاند، بۆ به‌ریانگی ئه‌م جو‌ره‌ شیوانه هه‌بوو شه‌له ساوار و نیسک و
 بروش و پی‌رخه‌نی و داندۆک و گه‌نم به‌که‌شک و دۆینه، ئه‌وکاته برنج نه‌بوو
 په‌تاته و ته‌ماته نه‌بوو هه‌نده‌ک گوند مه‌لایان نه‌بوو به‌شی زۆری به‌ده‌نگی که‌له
 شیره‌کان هه‌ر ده‌ستان، بانگدانی که‌له‌شیر ده‌یان ژمارد به‌وژماره‌یه هه‌لده‌ستان
 جو‌ره‌کانی بانگدانی که‌له‌باب له‌ ئیواری تا روژ هه‌لده‌هات چهند جار بانگی
 ده‌دا له‌کاتی مالّ ده‌نووستن که‌له‌باب بانگی ده‌دا ده‌یانگۆت که‌له‌بابی ژن زیزان
 بانگی دا ئه‌و گوندانه‌ی مه‌لایان نه‌بوو بایه له‌پاش بانگی ژن زیزان سی جاری
 ده‌یان ده‌ژمارد و هه‌لده‌ستان بۆ پارشیو خواردن ئه‌و مالّی به‌خه‌به‌ر نه‌هاتبایه
 جیرانه‌کان به‌کتریان به‌خه‌به‌ر ده‌هینا بۆ به‌ریانگی پی‌او‌ه‌کی ردین سپی که‌ روژ
 ئاوا ده‌بوو بانگی ده‌دا ئه‌وکاته به‌س مه‌لا سه‌عاتیان هه‌بوو زۆر که‌س
 له‌سه‌عاتی نه‌ده‌زانی رادیوو ته‌له‌فزیوون نه‌بوو له‌ هه‌موو گونده‌کان مه‌لاشه‌وی
 جه‌ژنی دیاری ده‌کرد ئه‌گه‌ر مه‌لا نه‌بایه له‌ گونده‌کی نیزیکی خو‌بان پرسیاریان
 ده‌کرد له‌ناوچه‌ شاخاویه‌کان خواردنیان باشتربوو له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ره‌زو باخیان
 هه‌بوو هه‌نده‌ک مالّ شلکینه‌شیان ده‌کرد له‌گونده‌کان به‌بۆنه‌ی جه‌ژن هه‌موو
 مالّیک کۆری ده‌کرد.

نان خواردنی جهژن

له گونده كان هه موو پياوه كانی ریش سپی به ره به بیان ده چوونه مزگه وت
بۆنویژی جهژن نانی جهژن بۆ سهرداری ده بیان برده مزگه وتی ئه وکاته سینی
نه بوو له سه ر سه به ته نانه که بیان ده برده مزگه وت هه موو جوامییرانی گوندی
به یه که وه له مزگه وت نانیان ده خوارد له پاش نان خواردن هه موویان جهژنانه بیان
له گه ل یه کتر ده کردو هه رکه سه وه ده هاته وه مائی له گه ل منداله کانی جهژنانه ی
ده کرد ئه وکاته ی له گونده كان هه ریه ک رۆژ جهژن بوو ئه گه ر کاتی درونه و
ئیشکردن با له پاش نان خواردنی نانی جهژن ده چوونه وه سه رکاره کانیان بۆ
رۆژی جهژن گوشت ده خورا به لام برنج نه بوو ئه گه ر ماله ک برنجیان لینابایه
هه موو گونده که ده یزانی. له رۆژی جهژن هه نده ک خوشیان ده رده بری منداله کانی
گونده كان هیلکه شکانیان ده کرد جگانی و که لایانی و شیرو خه تانی له
هه ولیرو ده وروبه ری هه ولیر خه لک ده چوونه گردی پیرداودی و گردی
عه بدلعیزی شایی ده کرا له گردی عه بدلعه زیز هه ره تا نیوه رۆ شایی ده کرا
له پاش نیوه رۆیان که سه نه ده ویرا شایی بکا ده بیان گوٹ عه بدلعه زیز رازی نیه
له پاش نیوه رۆیان شای بکری ئه مه بوو ره مه زان و جهژن و نان خواردن رابواردنی
رۆژی جهژن. . پیتشان له هه ولیر توپه ک هه بوو بۆ پارشیو و به ربانگ ده یاند
ته قاند ئه وتوپه به په رۆک و باروت ده ته قی هه موو هه ولیر گو بیان له ده نگی ده بوو
له نیزیبک مزگه وتی شیخ الله بوو فه تاح ماسی سه ره پرشتی ده کرد فه تاح
به ناوی ژنه که ی ناسرابوو فه تاح ماسی بوو.

بهشی سی و ههفت کهرو جوړهکانی

هر لهو کاته ی من دنیام وهبیردیت و ههزاران سالیس پیشی من ئه ومالاتانه ی من باسیان دهکم لهخزمه تی بهشهر دابوبنه ، بهلام ئیستا لهبیرکراون بههوی پیدابوونی کهرسته ی باشترو بههیتزو بهتوانا تر خوژگا چاکه لهبیرنه کرابایه پیشان ژیانی بهنی ئادهم واته ئینسان بههوی ئه ومالاتانه پیداده کرا. کورد دهلی ئه وهی کهرکه کی نه بی کهرکه کی ناینی ئه مه بوئیستا دهست نادا. مالاته کان ئه مانه ن:

۱- (کهر) له گوندهکانو شارهکانیش کهر ده وره کی بالای هه بوو بو فله لاهه تی و گواستنه وهی کهل و پهل و هه موو جوړباریک له کاتی پیویست چ له شاره کان و چ له کوندهکان، پیشان له شاری هه ولیتر بو خانوکردن هه موو کهرسته کانی بههوی کهرو و لاه بوو وه کو کیشانه وهی کهریوچو خوژ و دارو بارو باراش لیکردن زورشتی دیکه ش من خوّم ئه م کارانه م به کهران گواستیتته وه له ناوچه شاخاویه کان ئیستاش کهرو و لاه کاری خو بیان ده کهن و بهروو بومی خو بیانی پییده گوازنه وه به تاییه تی رهزه کانی قه دچییاکان پیشان له ناوچه شاخاویه کان هه رکه رو هیستر بوو بو گواستنه وه و کارو کاروان ئیستاش ئه ومالاته به سودانه ئه وانیه ی ماون بهشی زوریان به ره لاکراون له بهر ئه وهی پیشان ئیشیان به و ولاخانه هه بوو که ولاخه ک نه خوشبا خاوه نه که ی چاره سه ری ده کرد و چاکی ده کرده وه.

نه خوشیه کانی و لاه ی یه ک سم

۱- نه خوشی (مقاو) مقاو وه کو هه لامه ته بیان په سیو بوو هه رو لاهیک توشی مقاو بووبا کایان بو ده کو لاند به گهرمی به چورکی به سه ربیان وه ده کرد هه لم و گهرمایه که ی هه لده مژی و چاک ده بووه.

۲- که سمه نه خوشی که سمه وه کو جیب ئه نفی بوو له ناو که پووی ئیسقانه ک وه کو کرت کرت به شیوه ی زیاده گوشت له ناو که پووی پیداده بوو ورده ورده

زیادی ده‌کردوای لیده‌هات که پووی ده‌گیرا و هه‌ناسه‌ی به‌زه‌حمه‌ت ده‌دا چاره‌سه‌ری ئه‌وه‌بوو به‌چه‌قۆ که پوویمان هه‌رده‌زپرانده‌ و کرت کرت‌ه‌که‌یان ده‌پری و ده‌ریان ده‌هیناو به‌خوی و رۆن چه‌وریان ده‌کرد چاک ده‌بووه چاره‌کی دی توشی نه‌ده‌بوو.

۳- قۆرگپیر وه‌کو ده‌لین ده‌مار گرتیتی مالانه‌که قچه‌کی واته قچی پیشه‌وه‌ی ره‌ق ده‌بوو توانای رۆیشتنی نه‌ده‌ما ده‌رمانی ئه‌م نه‌خۆشیه خوی داخ بوو هه‌نده‌ک رۆنیان ده‌قچه‌چانده‌وه هه‌نده‌ک خوویان له‌ناو لباده‌کی ده‌کردو له‌سه‌ری داره‌کیان ده‌به‌ستا سه‌ره‌که‌ی وه‌کو توپه‌کی خپ بوو داره‌کیانله‌ناورۆنه قچه‌چاوه‌که ده‌نا لباده‌که و خویبه‌ که‌زۆر گه‌رم ده‌بو بنپیلی که‌ره‌که‌یان به‌ولباده داخ ده‌کرد له‌گه‌ل داخه‌که بۆن گوشتی سوتای لیده‌هات به‌لام نه‌ده‌بوو برین ئه‌وه بوو چاره‌سه‌ری قۆرگپیره بۆی ده‌لین به‌بۆنه‌ی که‌باب هاتیه به‌لام که‌ردا خکرده.

۴- ئاو داهیشتن: ئاو داهیشتن له‌ئه‌نجامی باری گران و لاخ چۆکی ئه‌ستور ده‌بوو پرده‌بوو له‌جهراعات ئه‌ستوریه‌که وه‌کو کیسه‌ی لیده‌هات چاره‌ی ئه‌م نه‌خۆشیه خرینه به‌نه‌کی مووی بزن به‌شوورنیان وه‌ده‌کردو شوژنه‌که‌یان له‌چۆکی و لاخه‌که راده‌کردو له‌لای دی شوژنه‌که ده‌هاته ده‌ری خرینه مووه‌که له‌ناو برینه‌که ده‌ماوه پیدای شوورده بووه و جهراعه‌ته‌که هه‌مووی به‌به‌نه‌که‌دا ده‌هاته خواری تا برینه‌که وشک ده‌بوو به‌نه‌کیان ده‌رده‌هیناو چاک ده‌بووه.

۵- خارشت وه‌کو گرکه‌ی مه‌ریه هه‌نده‌ک جیگای له‌شی ده‌خورینی و مووه‌کانی ده‌وره‌ی چاره‌سه‌ری خارشت توتن رۆن بوو خارشت له‌پپسی ده‌هات و توشی و لاخان ده‌بوو به‌زۆری که‌ر توشی ده‌بوو.

۶- قه‌سار هه‌نده‌ک جار که‌ر باری گرانیان لیباده‌کرد له‌بن باره‌کی ئاره‌قه‌ی ده‌کردو کورتانیشیان لیده‌کرده‌وه سه‌رمای ده‌بوو هه‌موو له‌شی ره‌ق ده‌بوو بۆ ئه‌وه چاک بیته‌وه له‌جیگای گه‌رمیان ده‌به‌سته‌وه و جلیان ده‌کرد ئه‌گه‌ر هه‌رچاک نه‌بوو باوه له‌گوفه‌کیان ده‌گرت بۆ ماوه‌ی به‌ک شه‌و چاک ده‌بووه پپشان و ئیستاش له‌گونده‌کان جیگایه‌ک هه‌بوو پپیان ده‌گۆت گوفه‌ک یان زیلدان له‌سه‌ر گوفه‌کی قۆرته‌کیان هه‌لده‌قه‌ندو که‌ره‌کیان له‌ناو ده‌ناو به‌س

سه‌ری له‌ده‌ری بوو تابه‌یانی هه‌مووله‌شی نه‌رم ده‌بووه .
۷- باره‌نگیو له‌ئه‌نجامی کورتانی خراپ و باری گران پشتی یان سه‌رملی بریندار ده‌بوو بوئه‌وه‌ی برینه‌که‌ی چابیت بن کورتانیان له‌بن کورتانی داده‌ناو ئه‌وجیگایه‌ی کورتان گرتبوی ده‌یان کوتاوه هه‌ندک قوورده‌بوو ورده ورد چاک ده‌بووه . له‌ناوچه‌ی ده‌شتی هه‌ولتیر که‌ری ماکه‌ریان راده‌گرت له‌ناوچه‌ی خووشناوه‌تی زۆرعه‌یبه مالیک ماکه‌ریان هه‌بی کورتانی که‌ری ده‌شتی وه‌کو کورتانی که‌ری شاخاویه‌کان نیه .

ناوی که‌رو جووره‌کانی

- ۱- که‌ری سه‌ساوی ئه‌وجووره که‌ره‌گه‌وره‌و به‌هیتزبوو باری هیتسترانی هه‌لده‌گرت به‌شی زۆریان سپی بوون چوارپه‌لیان ئه‌ستوربوو به‌رزتریش بووله‌که‌ری تر پیشان باش عه‌مباره‌کانی هه‌ولتیر هه‌یان بوو .
- ۲- که‌ره‌گوله ئه‌وجووره که‌ره‌بچوک بوو ، به‌لام زیره‌ک وربابون .
- ۳- که‌ره‌ره وه‌ان ، ئه‌وجووره که‌رانه جووره رو‌یستنه‌کی تایبه‌تی هه‌بووبه‌خووشی ده‌رویی .
- ۴- هه‌نده‌ک که‌ره‌هه‌بوون ته‌پوون گران رو‌بوون به‌تایبه‌تی ئه‌وکه‌رانه‌ی ده‌خه‌سان ، ئه‌وجووره که‌رانه دو‌لابیان پیده‌کرد یان شوان له‌گه‌ل خو‌بان ده‌یان برده‌لای مه‌ری .
- ۵- که‌ری دیزه ئه‌وکه‌ره‌یه په‌ندی له‌سه‌ره که‌ره‌کی به‌زه‌ر و عه‌جول ده‌لین که‌ری دیزه عه‌زله‌تو‌پینی خو‌ی ده‌کا بوئه‌وه‌ی خاوه‌نی زه‌ره‌ریکا پیشان که‌ر کرین و که‌رفروشتن زۆربوو وه‌کو سه‌یاره‌ی ئیستابوو له‌هه‌ولتیری مه‌یدانی که‌ران له‌جیگای بازاری نیشتیمان بوو ئه‌وانه‌ی که‌ریان ده‌کپی و ده‌یان فروشت پیتیان ده‌گوتن جامباز هه‌رجامبازه‌ی ۲-۳ شاگردی هه‌بوو .

ولاخی سواری و که‌رسته‌ی سواری

پیشان ئه‌وکه‌سه‌ی ولاخی سواری هه‌با باسیان ده‌کر ده‌یانگوت فلان ئه‌سپی سواری هه‌یه یان میانی سواری هه‌یه هه‌موو مالیک ولاخی سواری نه‌بوو ئاغاو

پیاوی دهوله‌مه‌ند و لاخی سواریان هه‌بوو و لاخی سواری خزمه‌تی تاییه‌تی ده‌کرا ئاخورو ئالیکی له‌گه‌ل و لاخی دیکه نه‌بوو روژی جارک قه‌شاویش ده‌کرا رنه‌ک ده‌کرا و لاخی سواری کورتان نه‌ده‌کرا هه‌رزین ده‌کرا ئه‌وکه‌سانه‌ی و لاخی سواریان هه‌بادوو تاژیان راده‌گرت.

که‌رسته‌ی و لاخی سواری

که‌رسته‌ی و لاخی سواری هه‌نده‌کی له‌شاره‌کان ده‌کرا دران هه‌نده‌کیش خویان درووستیا ده‌کرد له‌شاره‌کان زین دروو هه‌بوون کورتان درووش هه‌بوون ئه‌وه‌ی له‌لای زین درووستده‌کرا ئه‌مانه‌بوون زین له‌ئاسن درووستده‌کرا به‌لام به‌قایش داده‌پوشرا به‌شه‌کانی زین - ۱ - دوئاسنی به‌که‌وانه‌بوو - ۲ - قایشی سه‌رپشتی ئاسنه‌کان پیتیان ده‌گۆت خانه‌ی زینی - ۳ - له‌هه‌ردوو لاته‌نیشته‌کانی دوو پارچه قایش شو‌ر بوو بوونه‌وه پیتیان ده‌گۆتن قالتاغی زینی ۴ - دوو رکیبی به‌لاته‌نیشته‌کان شو‌ر ده‌بوونه‌وه له‌کاتی سوار سواری و لاغان ده‌بوون پیتیان له‌ناو رکیبی ده‌نا ۵ - له‌لای پیتشه‌وه‌ی زین قه‌رپوزی پیتوه‌بوو قه‌رپوز سوار ده‌ستی پیتوه‌ده‌گرت ۶ - لای پشته‌وه‌ی زینه‌که پیتیان ده‌گۆت پاشکۆی زینی له‌کاتی و لاغ زین ده‌کرا پارچه لباده‌ک له‌ بن زینی داده‌ندرا پیتیان ده‌گۆت بن زین ۷ - قایشه‌کی درێژ له‌ زینه‌که به‌سترا‌بوو به‌ بن کلکی و لاغ داده‌سوراوه پیتیان ده‌گۆت قوشقن له‌جیاتی پالو‌بوون ۸ - به‌ره‌ تیلمه‌ قایشی درێژ بوو چه‌له‌کرا‌بوو به‌بن گه‌رده‌نی و لاغ ده‌سوراوه هه‌ردوولای له‌ زینه‌که ده‌به‌ستراوه ئه‌وه بۆجوانکاری بوو ۹ - لغاو ده‌ست جه‌ره‌و بوو ۱۰ - زین دوو قایشی پانی به‌ ئاوه‌ زینه‌ پیتوه‌بوو پیتیان ده‌گۆت سه‌رته‌نگه‌ و بن ته‌نگه‌ ئه‌وانه‌ی له‌ماله‌وه‌ ژن دروستیان ده‌کرد ۱۱ - سه‌رکه‌له‌ی به‌نه‌خشی و به‌ گولنگان بوو ۱۲ - ده‌ست جه‌ره‌وی به‌به‌نی ره‌نگاو ره‌نگ بوو له‌گه‌ل رسته‌ گولنگی گه‌وره‌ گه‌وره‌ بۆ رازاندنه‌وه‌ی و لاغه‌که و لاغی سواری له‌ جیاتی قه‌راسه‌ی سه‌ر که‌له‌ی له‌سه‌ر ده‌کرا، ئه‌سپی سواری سنده‌م ده‌کرا سنده‌م وه‌کو که‌له‌پچه‌بوو له‌ هه‌ردوو پیتی ئه‌سپه‌که‌ ده‌به‌سترا کلیلی هه‌بوو ئه‌سپ ئه‌گه‌ر سنده‌م نه‌کرا باگرنتی ئاسان نه‌بوو سوار له‌کاتی سواری و لاغی ده‌بوو پیتی راسته‌ی له‌ناو رکیبی داده‌نا ئه‌و

سوارانه‌ی به‌سهردان ده‌چوونه مالتیک خاوه‌ن ماله‌که پیشوازی لیده‌کرد و ده‌بایه چه‌له‌وی ولاغ‌ه‌که‌ی بگری تا داده‌به‌زی نه‌گه‌ر که‌س چه‌له‌ووی ولاغ‌ه‌که‌ی نه‌گرتبا تور‌ده‌به‌بوو ده‌یگوت حورمه‌تیا‌ن نه‌گرت‌م چه‌ند سواربا‌ن نه‌وه‌نده‌که‌سه چه‌له‌وی نه‌سپ سواره‌کانی ده‌گرت له پاشان لغاوه‌کانیا‌ن له‌سه‌ری ولاغ‌ه‌کان ده‌کردنه‌وه ولاغ‌ه‌کانیا‌ن تالیک ده‌دا که سواره‌کان ده‌گه‌ران‌ه‌وه هر زه‌لامه‌کانی مالی خانه‌خوی نه‌سپه‌کانیا‌ن لغاوده‌کردن بۆ سواره‌کانیا‌ن ناماده‌ده‌کردن دووباره‌جه‌له‌ووی ولاغ‌ه‌کانیا‌ن ده‌گرت تا سوار ده‌بوون، که ده‌چوونه‌راو تا‌ژیبه‌کانیا‌ن رست ده‌کرد له‌کاتی نیچیر هرستا‌با رستی تا‌ژیبا‌نیا‌ن ده‌کرده‌وه تا‌ژی ده‌که‌وتنه‌ دوا‌ی نیچیره‌که تا‌ژی له‌سه‌گ با‌شتر خزمه‌ت ده‌کرا. هیستری چه‌مووش له‌کاتی بارکردن شه‌یتان لغاوه‌ده‌کرا به‌قه‌راسه‌که‌ی خوی قه‌راسه‌کیان له‌ناو ده‌وی ده‌نا به‌رزه‌فتیا‌ن ده‌کرد.

نال و نالبه‌ندی

پیشان له‌به‌رته‌وه‌ی ئیشوکار به‌ولاخان ده‌کرا ده‌بایه ولاخه‌کان نالبه‌کن نه‌وکاته نالبه‌ند له‌شاره‌کان هه‌بوون له‌هه‌نده‌ک گونده‌ی گه‌وره‌ش هه‌بوون هه‌موو‌خانه‌کان نالبه‌ندی خویان هه‌بوو هه‌موو که‌سه‌ک نالبه‌ندی نه‌ده‌زانی نال به‌ند که‌رسته‌ی تایبه‌تی خوی هه‌بوو وه‌کو سمتراش و چه‌کوچو مسمار کارتییخ و له‌واشه‌وه‌رنالبه‌نده‌ک شاگرده‌کی هه‌بوو نه‌وشاگرده‌که‌رسته‌ی ده‌دا ده‌ست وه‌ستای و سه‌ری ولاخه‌که‌ش ده‌گرت نالبه‌ند به‌سمتراش سمی ولاخه‌که‌ی پاک ده‌کرده‌وه ناله‌که‌سی کونی له‌م لاو نه‌ولای هه‌بوو نالبه‌نده‌که‌هه‌رکونه‌و مسماره‌کی لیده‌داو مسماره‌که‌له‌سمی دوو به‌ده‌ره‌ده‌بوو له‌ده‌ره‌وه‌سه‌ره مسماره‌کانی ده‌قرتان‌دو پانی ده‌کرده‌وه به‌چاکوچ نالی کران چوار مسماری لیده‌درا نالی ولاخی به‌رزه‌شه‌ش مسماری لیده‌درا نه‌گه‌ر که‌ره‌ک نارحه‌تی کردبایه له‌واشیا‌ن ده‌کرد له‌واش دوو داربوو لچی سه‌ره‌وه‌ی که‌ره‌که‌یا‌ن ده‌خسته به‌ینی نه‌م دوو‌دارانه و ده‌یا‌ن به‌ستابه‌رزه‌فت ده‌بوو شاگرده‌که‌له‌کاتی نال کردن قاچی ولاخه‌که‌ی بلند ده‌کرد بۆ‌نالبه‌ند نه‌گه‌ر له‌کاتی نالکردن مسماره‌که‌گۆشتی زینده‌ی گرتبا ولاخه‌که‌له‌کاتی رویشتن ده‌شه‌لی ده‌یا‌نگوت ناله‌ن گیبوه‌دوباره‌ناله‌که‌یا‌ن لیده‌کرده‌وه‌و نالیا‌ن ده‌کرده‌وه.

تەمەنى جاشك و جوانە مایین و گۆلك جاشك ھیتستر

ھەموو مالاتیك ناوتەمەنى خۆی ھەییە ئەوناوتەمەنانە ئیستازۆرکەس نازانى من وام بەباش زانى بییان نوسم بوئەوھى بزر نەبن.

۱- جاشكى كەرى كەلەدايك دەبى پیدەلین جاشك بۆسالى دووھم ئەگەر نیرى پیدەلین جاش نیرەكەر ئەگەر مى با جاش ماكەر بوو بۆسالى سىیەم پىیان دەگۆت كۆرەبژ بۆسالى چوارەم بەربارىبوو.

۲- جوانە ماین كەلەدايك دەبوو ئەگەرنیربا پىیان دەگۆت جوانە ئەسپ ئەگەرمى با جوانە ماین بۆسالى دووھم پىیان دەگۆت رووتە لەبەرئەوھى بەمقەست مووی سەرملی و سەرى كلکیان دەبرى یان ھەل دەقاچى بۆسالى سىیەم پىیان دەگۆت قوتە بۆسالى چوارەم ئەسپ یان ماین.

۳- ھیتستر دوورەگە باوكى نیرەكەرە و داكى ماینە، ھیتستر كەلەدايك دەبى پیدەلین جاش ھیتستر بۆنیرو مى جاش ھیتستری نیركى ئەگەرمى باجاش ھیتستری ماچە. ئەوناوھى ھەرلەسەربوو تاپشت دەكرا پىیان دەگۆت بەربار.

۴- بۆرەشەولاخیش ئەویش تەمەنى خۆی و ناوی خۆی ھەبوو گۆلك كەلەدايك دەبوو گۆلكە مى و گۆلكە نیر بوو بۆسالى دووھم سەنگۆبوو بۆسالى سىیەم گۆلكەنیرەكە پىیان دەگۆت جوانەگا مێكەش پىیان دەگۆت مینگوبن بۆسالى چوارەم نیرەكە دەبوو بەرنیر مێیەكەش دەبوو بەركەر.

تەمەنى سەگان

سەگ، سەگى نیر پىیان دەگۆت گۆر مېیەكەش دېلەسەگ بوو گوجییلە كەلەدايك دەبوو پىیان دەگۆت گوجییلە سالى دووھم نیرەكە لەكاتى مېزکردن قاچى بلند دەكردسالى سىیەم دەیان گوت سمى ھەرگەر ایتەوہ بۆسالى چوارەم قەیرە سەگ ئەو كەسانەى سەگیان رادەگرت كەدېلەكە دەترەكى گوجییلە نیرەكانیان سەرى كلكى و سەرى ھەردوو گویچكەیان دەربین دەیان گۆت بۆشەرەسەگ باشە سەگ ھەشت گوانى ھەییە بەراز دوازده گوانى ھەییە كورد دەلى چوار جىرى ھەشت دىرى دوازدهى رەمە گۆرى رەمە گۆر بەرازە.

بەشى سى و ھەشت جۆرى جەكى سالانى سى وچل وپەنجاكان

- ۱- تەفەنگى رەشكە، ئەوتفەنگە لولەى زۆردرېژ بوو بەساجمەو باروت دەتەقى لەپاش تەقاندن دوبارە پردەكراوہ لەساجمەو باروت بەئەستى و بەردى پىوہبو لەگەل تەقاندن ئەستىيەكە بەبەردەكەى دەكەوت پىروشكە ئاگرەك بەباروتەكە دەكەوت و دەتەقى، ئەوتفەنگە راوى پىدەكرا.
- ۲- تەفەنگ ماوزەر ئەوتفەنگە لولەى ئەستوربوو فېشەكى ئەستوربوو عەمبارەكى ھەبوو لەسەرلولەكەى چەند فېشەكەكى دەخواردكاتى تەقاندن يەك يەك دەتەقى و فېشەكەكى دى دەھاتە بەرلولەى ھەندەك ماوزەر ھەبوون يەك تاكە فېشەكى دەخوارد.
- ۳- تەفەنگى سېئى تىرو پىنج تىرسى تىر پاكەتەكە سى فېشەكى دەگرت پىنج تىرەكە پاكەتەكەى پىنج فېشەكى دەگرت واتە سى تىرى سى خۆر سى تىرى پىنج خۆر.
- ۴- تەفەنگى حوسكە ئەوتفەنگە زۆركۆنە من نەم دىوہ باسيان دەكرد.
- ۵- تەفەنگى پىنج تىرى رووسى لەلای سلیمانى پىدەلین سالات ئەوتفەنگەش فېشەكى گەورە بوو پاكەتەكەى پىنج فېشەكى دەگرت.
- ۶- تەفەنگى قونداخ بەگرى، ئەوتفەنگەزۆرباش بوو پاكەتەكەى پىنج فېشەكى دەگرت تاشۆرشى ئەيلول كارى دەكرد.
- ۷- تەفەنگەكانى يايلى و جامبىزار و قەسەلى ھەموويان باش بوون ھەموويان پاكەتەكيان پىنج فېشەكى دەخوارد تاشۆرشى ئەيلول بەكاربوون.
- ۸- تەفەنگەكانى تەيارە شكىن و تەفەنگى برنۆ زۆر تەفەنگى باش بوون فېشەكەكانىيان يەك جۆربوون پاكەتيان پىنج فېشەكى بوون دوو جۆربرنۆ ھەبوو برنۆى درېژو برنۆى كورت.
- ۹- تەفەنگى ئىنگلىزى واتە يازدە تىر عەمبارەكەى يازدە فېشەكى دەخوارد.
- ۱۱- تەفەنگى ئىنگلىزى پىنج تىر باشتىبوو لەيازدە تىر.
- ۱۲- تەفەنگى ھەست وەكو برنۆ بوو يە فېشەكيان يەك جۆرە فېشەك بوو.

۱۳- تفهنگی كه نه دی دووخانه و سی خانه ، ئه ویش فیشه کی ئینگلیزی
دهخوارد دهمانچه کانیش دهمانچهی لامه ی گه وره و لامه ی بچوک دهمانچهی
جۆت لوله و دهمانچهی به ره بیل و دهمانچهی تۆپلی و ستار.

بەشىسى و نۆ
جووتە ووشە لە كوردەواری

- ۱- ریتەو پیتە ئیشو کاری مالم
- ۲- ریسى و گوريسى واتە رستن و کرداری
- ۳- تیکە و لیکە کاسبى کارکردن
- ۴- تیک و دورمان برین و دورینى جل و بورگ
- ۵- ئاگرو دوو ئاگرو قسەکردن
- ۶- پووشو پەلاش گیای کەوشک بى پیتەدەلین پووش
- ۷- تەون و نەخشی مافوور کردن
- ۸- بەروو مالم هەموو کەل و پەلى یان ناومالم
- ۹- مارو مارداری واتە مالى هەیه کاسبیش دەکا.
- ۱۰- بەروو بەردرگا دەرگای مالم حەوشەى مالم
- ۱۱- سەرو سەریان سەریانی مالى
- ۱۲- نان و پات ئەگەر ژنەک نانکەرى باشى بى دەلین نان پاتى باشە
- ۱۳- کۆرو کانی جل شۆرین لە سەرکانى
- ۱۴- جیخ و جەران هەرجیخە ئەوجیخەى لە دەورى رەشمالیە .
- ۱۵- مەرو ماللات هەموو جۆرە مالاتیك
- ۱۶- ژن و ژار چەند ژنیک بە پیتەو
- ۱۷- پینەو پەرۆ جل و بەرگی درای و دروینەو و پینەکردن
- ۱۸- گزووژ خەریكى ئیشى مالم
- ۱۹- گردو گۆبە ئازا بە پەلە بگە لە کارەكەت
- ۲۰- گەردو وەرد جۆت کردنى پەریزی و تو کردن
- ۲۱- گەجەر و گوجەر بە تەوسەو بە مندالی وردیان زۆربى
- ۲۲- سەركە و بنکە مالىك مندالی وردیان زۆربى
- ۲۳- سەرو سەریردە باسى رابردوى خوى
- ۲۴- دارو دور داری سوتاندنى زستان

- ۲۵- گیاو گولّ هموو جوړه گیایکی بهاران
- ۲۶- خرته و پرته وردهوالّهی مالّ
- ۲۷- قاپ و قاچاخ کهرستهی چیشت لینان و شیو خواردن
- ۲۸- جل و جوړ کورتان و جوړیکی ئالیک به تهوسهوه به جلی بهشهوی دهلّین جل و جوړت لابه
- ۲۹- پاس بهند پیّشی بهندا، ولاغی نارعهت لهپاش له پیش دهبهستریتهوه
- ۳۰- قهوجو قهپاسه ههر قهپاسهوی ولاغانه لهگهّل سهرکهله
- ۳۱- زاک و ماک مهر و کار و بهرخ به تیکهلاوی
- ۳۲- دهم و لهوس بهتهوسهوه به کهسانیک دهلّین لهقسهکردن
- ۳۳- ماش و برنج رهش و سپی تیکهلاو
- ۳۴- مار و میّر ماری گهوره و بچوک جیگای ماری لیبیت بهزمانی بادینی بهپیاوان دهلّین میّر.
- ۳۵- مار و میرد واته مائی ههیه میردیشی ههیه یان ژنی بهمیرد
- ۳۶- کوچ و کوچبار که کوچبهر باردهکن و دهروژن بوّجیگای تر
- ۳۷- خانی و بهره واته خانووی خوش ههوشهوی گهوره
- ۳۸- کار کوکوتهر بهری بیستانی باش خراب گهندورهی گهوره و بچوک
- ۳۹- تهروو پهپه بهژنی به گوشت بهرچا دهلّین یان بهرخ قهلهو ناسک
- ۴۰- خړ و خولّه مندالی بهگوشت یان مالاتی بهگوشت
- ۴۱- خړ و خهپانه مندالی جوان گوشتن بهرخی جوان
- ۴۲- خوړی و خار بهتهوسهوه بهههندهک کهس دهلّین
- ۴۳- ئالوز و بلوز واته تیکهلاوه چارهسهری ئاسان نیه
- ۴۴- ههرچی و پهرچی، کهسانی بیشهرم و دروزن و شهرمی بهخوی نیه
- ۴۵- گالته و گهپ قسهی خوش نوکته و پیکهنین
- ۴۶- شهرودری کهسی نیه، واته سهلامهته و به گپچهلّ نیه
- ۴۷- تهر و تووتن بوو، بزربوونی بیسهر و شوین
- ۴۸- توون به توون چی، لهبهر چاو بزربی دوورکهویهوه

- ۴۹- کەر و کونده، واته گوئی گرانه یان کەرپه
- ۵۰- لار و پار بوونه، کۆمهله کەسیکی خەوتوون یان مردوون
- ۵۱- تر و توپی گەورەیه، بەتەوسەو بەکەسانەکی دەعیە گەورە دەلین
- ۵۲- سەر و تیلاک، ئەو کەسانە ی جەمەدانی جوان دەبەستن و ریتکن
- ۵۳- سەر و کۆکر لەکاتی تورەبوون کاتی ناوەخت وا دەلین سەر و کۆکر
بەردە
- ۵۴- بەلچک و لیووه، واتە پەلپ لە شت دەگری و رازی نیه
- ۵۵- قەر و قەپۆز بو مالاتە بەلام بەتەوسەو بە ئینسان دەلین
- ۵۶- سەر و لموز بو ئازەلی وردەیه بەلام بو شکاندن بە بە شەری دەلین
- ۵۷- ئاردا ویزی باش نەبوو، قسەکانی ناریتک و باش نەبوو
- ۵۸- ئاخۆران و باخۆرانە، واتە کەس بەکەس نیه ترسناکە
- ۵۹- پۆشتە و بەرداغە واتە جل و بەرگی باشی لەبەر دایە
- ۶۰- کەچە و پەچە، واتە شتی بیکەلک یان وردە والە لەکار کەوتووی
مال

بهشی چل جوامپیری گوند و هاتوچوی دیوه خانکردن

بهشی زوری ئاغا و کوپخایه کان ئه وهی خوئی به پیاو زانیبایه دیوه خانی هه بوو له ههنده ناوچان ئیسواران و سببیانان قاوه له دیوه خان لیده ندره له ههندهک ناوچان هه رچا لیده ندره ئه و ئاغایانهی قاوه بیان لیتنبا ده بایه قاوه جیشی هه بایه قاوه چی له کاتی جوخین هه لگرتن قاوه چپانهی له فه لاهه کانی گوندی وهرده گرت له بهر ئه وهی جوامپیره کان ئیسواری و به بیان بۆ قاوه خواردنه وه ده چوونه دیوه خانی ئاغا له پاش قاوه خواردنه وه بلاوه بیان ده کرد له گونده کانی دهشتی هه ولیر قاوه به ئاگری قشپیل لیده ندره قشپله کهش له فه لاهان وهرده گیرا.

که رستهی قاوه لیتان

۱- سیتلۆکه بۆ قاوه بژاندن ۲- ئه سستیو بۆ قاوه سوورکردن ۳- سی دانه جهزوهی گه زوه و بچووک جهزوه هه ر گه زوه که بۆ شه ربه تی قاوه بوو ئه و جهزوه گه زوه یه سرپاتهی قاوهی له ناو ده کرا پاش ماوهی چهند رۆژهی له و جهزوه گه زوه یه ده کرا هه ر له بهر ئاگر بوو به پری جهزوهی بچوک تره که پیتیان ده گۆت جهزوهی (ته رجیع) ئه وه ئاوی شه ربه ته که ی تیده کرا و له بهر ئاگری بوو جهزوه بچووکه که ئه وه بۆ قاوهی ساف بوو واته قاوه به شه ربه تی لیده ندره قاوه چی چهند فنجانه کی له سه ر مه قه له که داده ناو قاوهی لیده ناو جوامپیره کان ده هاتن هه ربه که ی چهند قه نه و سبیلیان ده کی شواو کیسه ی تووتنیان بۆ یه کتر ده هاویشته هه موویان چاوه روانی هاتنی ئاغایانده کرد ئاغا له پاش فه لاهه کان ده هات که ئاغا ده هات سه لامی ده کرد و هه موویان له بهر ئاغا هه لده ستان مه لاش ده هات مه لا له ته نیشت ئاغا داده نیشت له پاشان ئاغا ده گۆت قاوهی تیبکه قاوه چی پیشه کی به خوئی فره قاوه کی ده خوارده وه پیشان قاوهی دده ئاغا پیدا ده هات سه رو قاوهی دده هه موان ئاغاش سه ر و جغاره ی قه میشی بۆ فه لاهه کان ده هاویشته ده ست به قسه ده کرا قسه ی ئه وکاته هه مووی له سه ر

فهلأحتى بوو ئه وکاته قهنه کيشه کان ههنده جغارهى بهرماغيان تيده کرد، بو قهنه پيکردن ئاگره که به هوئى تهستى و بهردبوو ههندهک جار دووکه لئى قهنه کيشان و دووکه لئى قشپلى تیکه ل ده بوو ديوه خان ده په نگاهه قاوه له رۆژى زستان رۆژى دوو جار ليده ندره ئيواران و به يانيان به للام هاوينا رۆژى جار هک قاوه ليده ندره له شه وانى زستان جاحيله کان که ره مستانيان له سه ر قه سپ ده کرد.

سووته مهنى و ئاگره و دوو

سووته مهنى له ناوچه شاخاويه کان له گه ل سووته مهنى ناوچه دهشتاويه کان جيا و ازبوو له ناوچه شاخاويه کان پياوه کان سووته مهنىان داين ده کرد هه دراريان ده سووتاند به للام له ناوچه دهشتى هه و لير سووته مهنى ژنه کان داينيان ده کرد سووته مهنى ته مانه بوون - کاو قشپل و سه رگين و قه سه له و خر نووک و په رۆشه بوون ته مانه هه مووى ژنه کان کويان ده کرده و به وهرزى زستان بو نان و شيو به شى زورى به ئاگرى گاده کرا قه سه ليش بو ئاگر خوش کردن بوو پييان ده گۆت بهرچا و گه .

بهرده سپيره

بهرده سپيره بو خو گه رمکردنه وه به کارده هات بهرده سپيره پارچه پليتيک بوو بسته ک پان بوو دوو به ست دريژ بوو ته گه ر پليت ده ست نه که وتبايه پارچه ته نه که يان ده کرده بهرده سپيره له کاتى سهرما بهرده سپيره که يان له سه ر ئاگردانى له سه ر دوو کوچاگرى داده ناو ئاگرين له بن بهرده سپيره که ده کرده وه به ئاگرى کاي گه نم که ئاگره که خوش ده بوو چه نگه کايه کان له سه ر بهرده سپيره که داده نا بهرده سپيره که سه ر و بنى ئاگر بوو به للام زور دووکه لئى ده کرد هه ر جوئه ک بيى ههنده ک گه رم ده بوونه وه پيشان هه موو مالىک بهرده سپيره هه بوو، هه مو مالىک سه رگينه داني هه بوو سه رگين دان ژوره کى بچوک بوو بو سووته مهنى کرا بوو له بهرئه وهى نه فت نه بوو خه لک فه قيربوون هه رماله چرايه کى هه بوو که ئاگر ده کرا وه چراکه يان ده کوژانده وه نه فت له گونده کان به شوشه ده کپدرا. ئه وکاته

هه‌نده‌ک مال سووبه‌ی نیو به‌رمیلیان هه‌بوو ئە‌سووبه‌ش له‌شار دروست ده‌کرا
 ئە‌ونیو به‌رمیله‌ سی پیچ‌که‌یان بۆ‌ده‌کرد تە‌نیشته‌کانی کون کون ده‌کرا و
 بنه‌که‌شی کون ده‌کرا ئە‌وسوبه‌یه‌ به‌قشپیل پیده‌کرا سووبه‌ له‌به‌رده‌ سیره‌ باشتربوو
 که‌سوبه‌که‌ داده‌که‌وت له‌سه‌ر مه‌نقه‌له‌ رویان ده‌کرد چایان له‌به‌ئاگره‌ که‌ی داده‌نا
 چایان لینابا. کای درشت باشتربوو له‌کای ورد بۆ‌سووتاندن ئە‌وپاش ماوه‌ی
 له‌ناو ئاخوپی و لاخان ده‌ماوه‌ زۆریاش بوو بۆ‌نان کردن ئاگری خوشتربوو
 ئە‌وکاته‌ ئیواران که‌له‌به‌رئاگری داده‌نیشان ئە‌گه‌ر ورده‌ئیش هه‌بایه‌ ده‌یانکرد وه‌کو
 دورمان یان ته‌شی رستن یان هه‌مبانه‌ غاراندن.

په‌ته‌کردنه‌وه

ئە‌وماڵانه‌ی مه‌رووبزنیان نه‌بایه‌ سوودیان له‌که‌ونه‌ کردار وه‌رده‌گرت ده‌یان
 کرده‌وه‌ خوری و ده‌یان رسته‌وه‌وه‌ ده‌یانکرده‌ کردار په‌ته‌ ئە‌و پارچه‌ به‌ریان
 سه‌ره‌کلاش یان پارچه‌ گوریس ئە‌وشته‌ کۆنانه‌یان ده‌کرده‌وه‌ و خاویانده‌کرده‌وه‌
 ره‌نگه‌کانیان له‌ یه‌کتر جیا‌ده‌کرده‌وه‌ که‌ زۆرده‌بوو مه‌نجه‌له‌ک ئاویان ده‌هینا
 په‌ته‌که‌یان له‌ناو ئاوه‌که‌ ده‌کرد به‌ کلکی ته‌شی له‌ناو ئاوه‌که‌ یانده‌شه‌پاند

هه جاره‌ی هه‌نده‌کی له‌ناو مه‌نجه‌له‌که‌ی ده‌کرد هه‌م پاک ده‌بۆوه هه‌م ده‌بۆوه خووری تاهه‌موو ره‌نگه‌کانی ده‌شه‌پاند له‌پاشان له‌به‌ر هه‌تاوی هه‌ری ده‌خست و له‌پاشان ده‌یان رست و دووباره ده‌یان‌کرده‌وه کردار وه‌کو گوریس و هه‌نده‌ک شتی تر به‌لام په‌ته‌که وه‌کو خوری له‌کار کردن ئه‌وه‌نده خۆراگر نه‌بوو، وه‌کو ده‌لی پشت به‌گوریسی فلانی مه‌به‌سته‌گوریسی په‌ته‌یه، له‌ناو کورده‌واری پیشان هه‌نده‌ک ئیشی کاری ناوماڵ هه‌بوون ئه‌گه‌ر ژن ئه‌و ئیشانه‌ی نه‌زانی بایه به‌کابان دانه‌دندرا و زۆر که‌سه‌سپیش نه‌ده‌هاتنه داخوازی ئه‌گه‌ر کچ با وه‌کو ئه‌و ئیشانه

کێ کابانی ماله

- ١- تیک و دورمان واته ژن هه‌موو جوۆره دورمانه‌کی زانیبایه به‌ده‌ستی خۆی جل و به‌رگی ژنان و پیاوانی بپربایه بشی دوری بایه.
- ٢- نان و پات واته نانی باشی زانی بایه و نانی گه‌وره بایه.
- ٣- گیشکه و ته‌ته‌له، له‌کاتی دانه‌وتیله پاکردن یان زه‌خیره کردن.
- ٤- ریبسی و گوریسی و که‌ژی هوناندنه‌وه‌ی زانیبایه له‌گه‌ل ته‌شی رستن هه‌موو جوۆره‌کانی وه‌کو ئه‌ستووران و باریکان و خاوکه و فریت و په‌شته‌ک.
- ٥- کۆز و کانی واته بزانی جل و به‌رگ بشوات به‌جوانی.
- ٦- دۆشیننی مالاتی بزانی بایه وه‌کو بزنی و مه‌ر و مانگا.
- ٧- به‌روو مالّ واته مالّی پاک و ریک بایه.
- ٨- ریشه و پیژهی مالّ واته ئیش و کاری مالّ.
- ٩- مه‌شکه و کونده و کونده‌رانی پاک و ریک بایه.
- ١٠- ئه‌گه‌ر ته‌ونی زانیبایه ئه‌وه ده‌ست ره‌نگین بوو.

شته بزهرکان

ئه‌وشتانه له‌کاتی قسه‌کردن باسی ده‌کرا ئیستا باسیان ناکری وه‌کو (بنیسک) کابانی مالّی به‌دووشتی ده‌گۆت ئه‌گه‌ر رۆنیان نه‌مابا ده‌یگۆت بنیسکه روونه‌کمان نیه. ئه‌گه‌ر سابوون نه‌مابا ده‌یانگۆت بنیسکه سابونه‌کمان

نه مايه .

(گرمت) گرمت بۆ سى شت به كارديت يان ده گۆتري گرمته شه كر گرمته
خوي گرمته خول.

پيشان ژن جل و بهرگيان له خمى دهنه خمچيه كان به شى زوربان
جووله كه بوون ژنى كورده وارى جل و بهرگى له خمى دهنه دوو كانى خمچيه كان
له ناو شارى هه وليتر بوو.

به سهر هاته كى كاتى مندالى خوم

له كاتى ميتر مندال بووم له گوندى باداوان گوندى مه لا فهندى بووم سه ره تاي
چله كان بوو شوان بووم بۆ مه ر له وه راندن له گه ل شوانانى گوندى ده هاتينه
ده ورو به رى هه وليتري ته وكاته گردى قاليچ ناغا هاوينا ن ده كرا بيستانى ديمي
گندوره و ته رۆزى پيا وه كى پيره ميتر د بيستانه وان بوو ماوه ي دوو رۆژ بوو ئيمه
شوانه كان به زوره ملي ده چووينه ناو بيستانه كه ده چووينه سه رگرده كه كه
پيره ميتر بۆمان ده هات ئيمه ش به كار كه گندوران له پيره ميتر دمانده دا ناچار ده بوو
ده گه پاره دوا وه بۆ رۆزى سى يه م گه نجه كى مل ته ستورى له گه ل خوي هيتا بوو
له بن كه پره كه ي شار دبو به وه ئيمه ش وه كو رۆژان چووينه ناو بيستانه كه و به بي
ترس له ناكاو گه نجه كه لي مان راپه رى له ترسان كه سمان نه بووينه برائى كه س و
هه لاتين گه نجه كه منى دا برى سه رى له داوى من نا منيش له ترسان پيلا وه كانم
له بن هه نكلم ناو به پي خواسى له ناو ته و وردانه هه لده هاتم وام ده زانى
له سه رما فوور غار ده دم له پاشان بپراى بپراى نه چووينه وه لاي بيستانه كه ته وه
به سه ر هاتى راسته قينه بوو . له كۆتايى ته م نووسينه م هيوادارم خوينه ر له من
رازى بن له سه ر نووسينه كم هه رچه نده من به شه كى كه مم نووسيه خو ته گه ر
نوسه ره كى باش و شاره زاي بوارى قسه و كرده وه كانى كورده وارى كو ن و ژبانى
كورده وارى نووسيبا يه هيتشتا زۆرى ماوه و ته وا و نابي به وه نده نووسينه ي من
خۆزگه نووسه رى باشام بمتوانيبا يه بۆ مان و زيندو كرده وه ي ته و قسه و كردار
و رفتارى كو نم هه مووى نووسيبا يه بۆ پاراستنى له فه وتان من ته مه نم ۸۰ ساله
به لام بيير و هوشم پيرنيه من وه كو شوانه ك و كرده وه كانى و فه لاهه ك و

کرده وه کانی وجۆتیاره ک و کرده وه کانی و کاروانچییه ک و کرده وه کانی ئەم
کتیبه م نووسییه وه نه ک وه ک نووسه ره کی شاره زاو به توانا له باری نو سین بۆیه
داوای لی بوردن ده که م له هه موو هه له و که م و کورپه کان له بهر ئه وه ی
خوینده واری من خوړسکه نه له قوتابخانه خویندووومه نه له حوجره ی فه قییان
خۆم هه و لم داوه فیتری ئه وه نده خوینده واریه بووییه و ئه ونده م له باران دا هه یه
بۆیه دووباره داوای لی بوردن ده که م له هه ر که م و کورتیه ک له گه ل ریزم بۆ
هه ر که سییک ئەم نو سینه ده خوینتیته وه .

حه مید ره شاش

فەرھەنگۆک

د

ئەستریلک: جۆرە گیایەكە لە كۆیستان دەبی لەشارەكان پێیان دەگۆت سەمغ.
ئاخوڤ: - كۆلەكە ئالیكى مەر و مالاتی تیدا ئالیك دەدری كاو جۆی تیدەكری
بۆ ھەموو جۆرە مالاتیك دەبی.

ئاو خۆرەو: - بەوكەسانە دەلین لە گوندەكان فەلاحەتی و عاردیان نیە.
ئەستوندە: - ئەو دارەى دەدەنە بەر رەشمالی یان دەدەنە بەر خانوو.
ئەستەویر: - ئەو مەر و بزنانەى نازین و بەران و تەگە ناخۆن.
ئاو گەلە یان ئاوەكى: - ئازەلێك لە مێگەلەكەى دابری بچیتە ناو مێگەلەكى
تر.

ئەنگوچك: - پێشان قۆلى كراسى پیاوان و ژنان ئەنگوچكى پێوہبوو.
ئەستیو: - ئەو بیلۆكە بچوكە بوو قاوی لەناو سیلۆكەى وەردەگیرا ئەستیوی
ئاگرخۆش كردنیش ھەبوو.

ئۆردى: - سەربازگە (مەسكەر) ى عەسكەرى.
ئەستوركە ھەراتە: - ئەوئەستوركەى ھەویر ترش تیدەكەن.
ئینجانە: - ئەوگوزەى شتلى تیدادەچینن یان مەرەكانە.
ئەسكو: - مالاكى چیشت تێكردن جۆرى دارە یان لەدار كراوہ.
ئاغەبان: - خانووى شارستانی لەسەرى دەنوستن لەگوندەكان.
ئەسپۆن: - ئەوگیایە بوو پێشان ووشك دەكراوہ و جل و بەرگى پیدەشۆرا.

با

بریشكە: - گەنم یان جۆ لەناو سیلى سۆردەكراوہ مندال دەیان خوارد تۆگەندورہ
یان تۆشفتى یان گولە بەرۆژەكە سۆرگراوہ پێیان دەگۆت بریشكە.
بەرزە: - بەئەسپوو ماينى سواری دەلین و لاخى بەرزە.
بەرانپیل: - ئەوچارۆگەيە بووژنان لەملى خویان دەبەستا لەكاتى ئیشكردن شت
گواستەنەوہ.

بالۆره: - جوړه گورانيه کی تاييه تی بوو له نيوان شوان و که نگر که ران وه کو
 شهره جوین بوو له گه ل یه کتر.
 به پرو به ز: - له ناوچه شاخاويه کان کاتی به پرووی دارده و هری بز بویه پرو خواردن
 غارده دهنه بن داران بو به پرو خواردن.
 به رجیخ: - نه و داره ی بو راگرتنی جیخی ره شمالي ده چه قینن.
 بار به ر: - ولاخی باری لیبارده که ن وه کو که رو هیستر و بارگین.
 به ل: - بزنی گوئی فیجاوه هه ریزنیک گوئی چکه ی لول درابی پییده لین به ل.
 بزموک: - نه و دارو چکه یه ی له ده می کاری شیرخوړ ده به ستری بوئه وه شیري
 دایکی نه مژی.
 برک: - نه و جیگایه ی له به رگه رماو پرگیاوزه مهنده هه لمی ده کات ئینسان
 هه ست به گه رمی ده کات.
 باقو: - نه و کاره ساواو به رخنه ساوا یا نه هه رلاواز ده بن ده لین باقویه.
 به له باقه: - جوړه نه خوئی بز توش ده بی پییده مری ده قاری.
 بنکیش: - جوړه دورمانه که پیشان ژن جل و به رگیان به و جوړ ده دروی.
 بن په رگ: - نه و ریزه دورمانه ی کلاشیان پییده چنی ریزی بنه وه.
 بن بیژنگ: - له کاتی ژن بیژنگی ده کرد نه وه ی له بیژنگه که ده هاته خواری
 ده که و ته بنه وه بن بیژنگ بوو.
 به پرو له: - که گاسن تیژ ده کراوه له لای ئاسنر پییان ده گوت به پرو له.
 به ره درونه: - نه و پارچه ته باره ی سه رپاله دایده پری سه پانه کان ده یان دوریه وه
 نه و (به ر) بوو.
 به کره: - پارچه داره که هه ردو و پیچه شه غره ی لیک ده به سستی نه وه به کره ی
 بیری هه یه له کاتی ئاو هه لکیشان به کره که ده سوراوه.
 به نقاده: - نه و به نه ی قادی پییده به ستریته وه له گه ل پیچه که شه غره که.
 بیروک: - نه و بیته داره ی وه کو خاکه ناسه گه می پی به باده که ن له کاتی گه نم یان
 جو ده بیته ره وسه.
 بنه: - له کاتی گیره کردن نه و گایه ی ده که ویتته لای چه په نه وه پییده لین (بنه) یان
 گای بنه.

بهرنیر: - جوانه گا که ته مه نی بوو به چوارسال نیری داوینه سهرملی جۆتی
 پیده کهن ده لّین بهرنیره.
 بهرکه ر: - مانگا که ته مه نی بوو به چوار سال که ری ده خواو ده زی پیده لّین
 بهرکه ر.
 بهرماغ: - جۆره جغاره ک بوو پیشان توتنی تیده کرا ده یان کیشان.
 بهرده سیره: - نه و پارچه پلیته بوو پیشان ناگریان له بن ده کرده وه له کاتی سه رما
 خۆیان پیگه رم ده کرده وه.
 باریکان: - جۆره ک بوو له خوری ریستن که ژن ده یان ریست.
 بنیسک: - واته هه ندوکه ک یان زۆرکه م ماوه له کاتی نه مانی روڤن و نه مانی
 سابوون ده یان گۆت بنیسکه روڤنه که مان نه ماوه.
 بهربار: - که جاشک یان هیستر ته مه نیان بووه چوارسال بارده کرین واته کاتی
 نه وهی هاتی به بار بکرین.
 بهر: - نه وقایشه به گه زو گولنگه که له بن گه رده نی ولاخی سواری له گه لّ زین
 ده به ستری ده لّین زین و بهر.
 به بهردانه وه: - له کاتی ساوار کوتان نه ورته ی ساواره که ده هایشته وه ناو قۆرتی
 سواره که ی واته نه وهی ده رچووه ده یخاته وه به ری.
 به نه برک: - به نه ک بوو دووعای له سه ر خویندرا بوو به گری گری بوو نه خووشی
 له ملی خوی ده کرد بۆچابوونه وه.
 بانۆک: - نه وکه سه ی مه ری له سه ر بهرخی ده بانده وه واته مه ری به رخ مردی
 له سه ر بهرخی داک مردی ده بانانده وه هه ردووک یه کتریان قبول ده کرد.
 بندۆک: - له پاش که ره یان روڤنه که ره ده قرحیته وه نه وخت و خاله ی بینی
 روڤنه که نه وه بندۆکه.
 بنار: - دامه نی کیوه کان پیده لّین بنار وه کو بناری سه فینی.
 به بهرۆک: - هه نده ک به ردیلی پیشی سنگی نا پر نه وه ده لّین به بهرۆکه.
 به رد نه ستی: - پیشان بۆقه نه پیکردن نه ستیو به رد هه بوو به رده که پیمان
 ده گۆت به رد نه ستی.

پ

په له ده ولک: - نه و دوو پارچه داره ی راست و چه پ لیک درایه به ده ولکی ئاو
هر کیشان به سترایه نه وه په له ده ولکه.

پاوان: - نه و جیگایه ی قه ده غه ده کری گیایه که ی ده بیته بوش زستانان مالاتی
لی ده له وه پین واته له وهرگا.

پایزه خیر: - نه و جیگایه ی له وهرزی پایزان کوچهره کان ره شمالی لی هه لده دن
بو له وه پراندنی مهر و مالات.

پیشه نگ: - نه و ولاغی له پیشه وه ی کوچ و کوچبار دپروات واته نه وه ی له
پیشه وه پروات.

پسدان: - نازه ل له پاش زانی مندالدانی فریده دات ده لین پسدان.

پارزونگ: - نه و پارچه بووزوه ی داوینه سه ری مه نجه لی شیری یان نه و شته ی
ده پالئیوی پارزونگی چاش ده بی.

پاش به ران: - نه و مهره ی دوو جار به به راندیت یان به ته گه دیت.

پتوت: - جوړه گیایکه له وهرزی هاوین شین ده بی له ناو وهردان بو مهری خراپه
نه گهر بیخوات.

پاره به هیلکه: - به قال له گوندان ده گه ران ورده واته یان به هیلکه ده گوربه وه
به پاره ش ده یان کری.

پوتله: - مندال که له دایک ده بوو شته کیان به به رناوچه وانی وه ده کرد جاموړی
با یان پلپله با نه وه بزبله بوو.

په ریز: - له پاش ده غل و دان دروینه وه جیگای ده غله که ده بیته په ریز پیشتر
ته باره ده بوو له پاش درونه په ریزه.

په رناو: - له کاتی جه نجه ر گپیران پیی بهر جه نجه ری وهرده گپیرن و سه راو بنی
ده که ن پییده لین په رناو.

پیی قرشه: - نه و قرشه ی داوینه بهر جه نجه ری پییده لین پیی.

پارژین: - له وهرزی زستان که ره شمال گه رم ده کری پوشی له پشت جیفه که
داده نین بو گه رمی نه وه پییده لین پارژین.

پاش کو: - لای پاشه وه ی زینی نه سپ پییده لین پاش کو.

پیشه قان:- ئاسنه کی پانی سهر تیژه کلکی داره که نگر که ره کان که نگری پیده کهن.

پشتهک:- له کاتی مهر برینه وه هه ندهک مهر و بهران سهر پشته نابر نه وه بو پاراستنی گهرمای هاوین نه وه پشته که.

په لووج:- پیشان مندال جکیان به بهردی لووس ده کرد دهیان گوت په لووج کرایه واته لووس کردن.

پاشا پاشایانی:- جوړه گه مانه کی پیشان بوو شوان و بهرخه وان دهیان کرد.

په لیک:- داروکهک بوو مندالان گه مانی په لیکانییان پی ده کرد.

پشت به زین:- مندالی ساوا پشته ده بهزی پیریتنه کان چاکی ده که نه وه.

په نگاوه:- ئاو بهری بگری له جیگایهک کوډه بیتنه وه و پر ئاو ده بی وه کو ئاوی به ره بهستی دووکان ده لاین په نگایته وه.

په شتهک:- جوړه که له جوړه کانی خوری رستن.

په ته:- نه وه سهره گوریسی و پارچه به ره و شتی کونه ژن هه لیان ده وه شانده وه دهیان کرده وه له ناو ئاو دهیان شه پاند و دهیان کرده وه خوری دووباره دهیان رسته وه و دهیان کرده وه کردار.

پلووسکه:- بوړیهک یان سولاوکهک ئاوی لیبرژی یان شتهک به گوربیتته خواری نه وه ده لاین پلووسکه ی ده کات.

پالو:- نه وه قایشه ی له پاشه لی کهر و هیستر ده سووریتته وه کورنانی پیرا ده گیری نه وه پییده لاین پالوی و لاخی.

پوسکه:- کونه که ی لای بنه وه ته ندوره ی ئاشی ئاوه.

پاش ئاخوړ:- پاش ماوه ی ئالیکی و لاخان واته کایه درشته که ده مینیتته وه.

پانکه ی ئاژهلای:- ددانی ریزی بنه وه ی مهر و بزنی پییده لاین پانکه.

په رو شه:- جوړه په نچکهک بوو ژن بو سوتانندن دهیان هیناوه.

پسکه:- جوړه نه خوشیه کی مهر بوو وه کو هه لامهت توشی ده بوو.

پیرخه نی:- واته ورده ساوار.

ت

تانا: - په ره کی شین ده که و ته سه چاوی به شهر پییان ده گوت تانای سه چاوی.
تارمه: - که جوخین ده کوترا له پاشان هه ریان ده داوه پییان ده گوت تارمه.
تهور: - له کاتی و لآخ له ناو قه رسیل ده به ستراره که ده یان گواسته وه ده یان گوت
تهوره کی بدی و اته بیگوازه وه بو جیگایه کی تر.
تهنگه: - نه و گوریسه ی باری و لآخانی پی ده به ستری له بن زگی و لآخی
ده سووریتنه وه پییده لئین تهنگه یان سه رتهنگه.
ته باره: - ده غل پیشی بدوریتنه وه پییده لئین ته باره.
ته پکه: - به رده کی پان بوو له سه ر قو رته کی دایانده نا دانیان له ناو قو رته که
رو و ده کرد سوسکه بو دان خو اردن ده چونه ناو قو رته که و به رده که ده که و ته
سه ر قو رته که و به شیوه ی سوسکه یان ده گرت به کو مه له.
ته به قه: - جو ره نه خو شی تا ژهل له قاچی ده هات له به ری ده شه لی.
توله: - و اته خامی سپی پییان ده گوت توله.
تیله کیشی: - نه و ژنه ی سواری سه پانان کو ده کاته وه له کاتی درونه کردن.
تریان: - تریان له شو ری داری بی دروست ده کرا و ده کو سینی نانی له سه ر
داده ندرا.
ته ره داندوک: - که ساوار له ناو تو را غبی ده کرا و ده خوساوه پییان ده گوت ته ره
داندوک که وشک ده بوو ده بووه داندوک.
تورو ملاک دان: - جو ره توره گه کی به نه قش و به گولینگه بوو ملاکیان له ناو
ده نا.
ته نی: - نه و دوو که ل و ره شاتیه ی بنی مه نجه لی بوو پییان ده گوت ته نی.
ته لان: - و اته قه دی شاخه کان یان قه دی زورگه کان و اته لیژیایی.
توق: - بازنه ی هه و جا رو مژانه ی لیک ده به سته وه پییان ده گوت توق.
ته شی: - نه و دارو و که ی خو ریان پییده رست و سه ری به قولابه بوو.
ته وره وسته: - که رسته ی ناشی ئاوی بوو به رده ناشی به رز و نزم ده کرد.
ته ندوره: - عهوز ئاوه که ی ناشی ئاوی پییان ده گوت ته ندوره ی ناشی.
ته ون: - نه و ژنانه ی مافوربانه کرد پییان ده گوتن ته ون که ر.

ته پان:- ئەو و لاخەى بۆشەغره كيشان جل و بن جل و كورتان دەكرا پىيان دەگۆت هېستره كەى ته پانكە .
 ته ته له:- ئودانه و تىلهى بۆزه خيره پاك دەكراوه ژن به سنى بهردى لىده گرت به شىه وى ته ته له كردن .

ج

جۆنى:- ئەو بهردهى قۆرتى تىدا بوو گەنم و شتيان تىدا دەكوتاهو .
 جە و نده:- جە و نده پىستى كاران بوو وەكو كونده ئاوى تىده كرا بۆشوانان .
 جىگە:- ئەو شوبىناى گىياى لى شىن دەبو به لام گىياى كە بلند نه دەبوو .
 جىخ:- ئەو جىخەى له ده ره وەى ره شمال دەره رىن به قەمىش درووست دەكرى .
 جەزوه:- جەزوهى قاوه لىناى پيشان له دىوه خانان قاوهيان تىدا لىدەنا .
 جەرخوس:- فەرىكە جۆيان به ئاگرى هەردە كرو زاند كەوشك دەبووه به دەستارى لىيان دەكر ئارده كەى پىيان دەگۆت جەرخوس .
 جەقەنە:- ئەو دارووكەى له سەرىده ئاشى ئاوى هەردە قۆزىته وه .
 جوانه مایىن:- مایىن كە دەزى فەرخە كەى ئەگەر مېىنە بى جوانه مایىنە ئەگەر نىرىى جوانه ئەسپە .
 جەموش:- به هېستىرى نارحەت سەركىش و به زحمەت بارده كرى دەلین جەموش .
 جەله كردن:- چەند و لاخىك يان چەند شتىك به رىز له گەل يەكتر به ستيه وه .
 جاوەش:- ئەو كەسانەى زۆر ناو دۆلىان لىدەدا پىيان دەگۆتن جاوەش .
 جگانى:- مندالان پيشان به جگى گەمانىان دەكرد دەيان گۆت جگانى .
 جەلە:- وەكو جەرهى ئاو بوو به شىوهى بچوك تر له قور درووست دەكرا جوتيارەكان ئاوىيان تىدا دەبرده سەرجۆتى .
 جاغ:- توره گەى خام دەدروا دۆيان تىدەكرد يان توره گەى توتنى ئەو جاغە بوو .
 جەپەر:- جەپەر به شۆره دارى درووست دەكرا وەكو دەرگا و ابوو دەرگاى هۆلى مالاتيان پىدەگرت يان دەرگاى كادىنيان پىدەگرت .
 جاراك:- ئەو قۆرتە ئاوهيه ئاوى تىدەكەن بۆسەگ و مرىشك .

جەو: - جەو ئەومەقەسەى مەرو بىزنى پىدەپنەو بەھاران.
 جەوبى: - ئەوكەسەى بەجەو مەرو بىزنى دەپىتەو بەجەو كە.
 جەقین: - جىگای بەردەرىن يان جىگای بەرداوى عاردى بەوردە بەرد.
 جان جانۆكە: - ئەوپارچە لبادەى لەلاى پشتەوہى جەنجەرى دەبەسترا.
 جاوہ: - لەكاتى جەنجەر گىران ئەوكا و كۆتە درشتەى دەكەوتە لاى ناوہوہى
 جۆخىنى بەشەنە ھەريان دە داوہ بەرجەنجەرى.
 جەك و جلك: - واتە جل و زىرى بوكان پىشان دەيان گۆت جەك و جلك.
 جەلەب: - ئاژولى ھەمەجۆر بەتیکە لاوى پىشان قەسابەكان ئاژەلىان دەكرى
 ھەموويان تىكە لاو دەكرد دەبوو جەلەب.
 جورغ: - پىشان كەپىلاو دەدرا لەلاى پىنە دۆز دەيدورىوہو و دەىگۆت
 جورغەكەم لۆلىدە.
 جانگ: - جۆرە قوماشەك بوو ئەستورو رەق بوو پىشان دەكرا دەرىپى.

ح

حەتۆتە: - حەتۆتە كىسۆلكەى وردىلە ژنان بۆمنداانى خۆيان دەدرووى پىران
 دەكرد لەرەشكەو شمىرى و قەنەفل بەرپىزەلە كورتهكى مندالەكە يان دەدرووى
 بۆ بۆنخۆشى.
 حوشترۆكە: - بەشەكە لەلاجنچەر مىلى وەكو حوشتر قىت و خوارە.

خ

خاوك يان خاوكە: - ئەوجۆرە كەلەخورى رستن بەتەشى ژن دەيان رست.
 خارشت: - نەخۆشى كەرانە كەلەشى دەخورى تووكى دەوہرى.
 خاپەرۆك: - لەپاش جۆخىن ھەلگرتن دانەو پىلە دەمىنى ژن كۆى دەكەنەوہ پاكى
 دەكەنەوہ ئەوہ خاپەرۆكە كەواتە پاش ماوہ كۆكردنەوہ.
 خانە خۆى: - لەكاتى مالىك مىوانى دى خاوەن مال خانەخۆى پىدەلپىن.
 خرنوك: - جۆرە پنچەكە كەلەئاقارى شىن دەبى بەرى دەگرى بەرەكە دەخورى،
 بەلام لەخواردن تالە.
 خم يان خمخانە: - پىشان خجى ھەبوو ژنان جل و بەرگى خۆيان رەنگ دەكرد

رەنگەكەى شىن بوو .
 خرار :- خرار لە مووی بزن درووست دەكرا وەكو گونیه بوو شتى تىپىدەكرا يان
 شتىيان پىدەگواستەوہ .
 خەروا :- خەروا جۆرە نانەك بوو ئاشەوانى ئاشى ئاوى دەيان كرد .
 خووی داخ :- لەكاتى كەر قۆرگىر دەبوو بەخووی و روڤن قولبىيان داغ دەكرد .
 خرىنە :- چەند داوہ بەنەكى مووی بزنان بادەدەنەوہ دەبىتە داوہكى ئەستور
 شتى پىدە دورن دەلین خرىنە بەن .
 خانەى زىنى :- لەكاتى ولاخ زىن دەكرى ئەوجىتگايەى سوارەكە لەسەرى
 دادەنىشى دەلین خانەى زىنى .
 خرى خشتى :- ئەو جۆرە گەمانەكى كچان بوو ناووى خرىخشتى بوو .
 خەپە :- شەپكە دارەك بوو لەبەىنى ھەوجاروو مژانە رادەكرا گاسنى پى رىشت
 و مار دەكرا .
 خەلانە :- خەلانە كەپرۆكەك بوو لەبەبانى خانو دەكرا بو زەخىرەيان
 لەسەردادەنا سەرودى سەرخەلانەبوو بنەوہكەش بنە خەلانەبوو .
 خەرمان لۆغە :- لەكاتى رەوسە پرکردن مندالانى گوندى دەھاتن داواى دەغلىيان
 دەكرد خاوەن مال دوومست دەغلى دەدانى ئەوہ بوو خەرمان لۆغەبوو .
 خۆرسك :- ھەندەك جىتگاي پەرىزە جووى بەپى كىلان و تۆكردن دغەكى باشى
 لىشىن دەبى و دەش درووتەوہ دەلین خۆرسك يان خىلوک .
 خەساس :- ئەو كەسەى مالانى دەخەسىنى پىدەلین خەساس .

د

دەست ھەلىنج :- ئەو بىرانەى ئاويان سەرعارد بوو زۆر قول نەبوون بەبى
 بەكرەو قاناتى بىرى بوو ھەربەدەستى ئاوى لىدەردەھات .
 دەولك :- ئەوجۆر كەى ئاوى پىلە بىرى پىدەردەھات بەكندرى .
 دەست جەرەو :- ئەوگورسەى لەكاتى جۆت كردن سەرەكى لەقەراسەى ولاخەكە
 بەسترايە سەرەكى دى لەدەست جۆتیارەكەبە يان جەرەوى ماينى سواری .
 دىنگ يان دىنگە :- دىنگ پىشان ساواريان پىدەكوتاوہ دوو بەردى گەرە بوو

بهرده‌کە‌ی بنه‌وه جووله‌ی نه‌ده‌کرد به‌رده‌کە‌ی سه‌ره‌وه کاربته‌کی پیتوه بوو
 به‌ولاخی ده‌سوراوه ژن به‌نۆبه‌ت ساواریان پیتده‌کوتاهه .
 دونگه مه‌رانی: - نه‌وجۆره گه‌مانه‌ک بوو مندالی وورد ده‌یان کرد .
 ده‌سته‌ندو: - نه‌وداره‌ی له‌سه‌ری قونکی هه‌وجاری به‌سه‌راوو لای سه‌ره‌وه‌ی به
 ده‌سک بوو جۆتیار به‌ده‌ستی ده‌یگرت .
 دارخه‌زنه: - دوو داروکه بوون هه‌ریه‌که و نه‌وه‌نده‌ی قه‌له‌م ده‌بوون له‌سه‌ری نیتری
 جۆت کردن چه‌قابوون هه‌یته به‌ناوه‌ندی دوو داره‌که داده‌هات .
 ده‌عبا: - به‌گورگ و رپوی و چه‌قه‌ل و ورچ و شتی تر ده‌لین .
 ده‌ریتن: - نه‌و به‌نه‌یه زارکی هه‌مبانه و کونده و مه‌شکه‌ی پیتده به‌سته‌وه .
 ده‌ست بیتن: - نه‌و به‌نه‌یه که شوان سه‌ره‌کی له‌ ملی به‌رانه‌کی ده‌به‌ستی و
 سه‌ره‌کە‌ی دی له‌ ده‌ستی خۆی ده‌به‌ستی بو‌نه‌وه‌ی نه‌گه‌ر مه‌ر پایدا شوانه‌که
 به‌خه‌به‌ریت .
 دۆدان: - وه‌کو مه‌شکه‌یه دۆیان تیتده‌کرد بو‌خواردنه‌وه .
 دامه‌ن و به‌رۆک: - نه‌وه له‌کاتی مه‌ر برینه‌وه هه‌نده‌ک خوریان له‌سه‌ر قاچه‌کانی
 مه‌ری ده‌هیشته‌وه له‌گه‌ل به‌رسنگی مه‌ر نه‌وه دامه‌ن و به‌ره‌که بوو .
 دووشاخ: - که گاسنی جۆت کردن له‌به‌ر جۆت کردن په‌ره‌کانی ده‌خورا ده‌یان برده
 شاری لای ئاسنگر هه‌ردوو لای گاسنه‌کە‌ی دریتژ ده‌کرده‌وه ده‌یانگۆت
 دووشاخ .
 داوه‌ر: - دووشتی ده‌گریته‌وه یه‌کیان که سه‌پان درونه ده‌کات هه‌نده‌ک گۆله
 ده‌غل وه به‌ر داسیی ناکه‌ون هه‌ر به‌ پیتوه ده‌میتیته‌وه دووه‌م له‌ناو بیستانی
 داره‌کی ده‌چه‌قییتیت په‌رۆکه‌کی لیتده‌به‌ستن بو‌ره‌واندنه‌وه‌ی کیشه‌که نه‌وه‌ش
 داوه‌ری پیتده‌لین .
 دووره‌گایه: - له‌کاتی جۆت کردن نه‌گه‌ر نووکی گاسنی له‌قاچی ولاغه‌کان دوور
 بایه نه‌و سه‌ر مژانه‌که‌یان ده‌گواسته‌وکونی دووه‌م نیتکیان ده‌کرده‌وه له‌قاچی
 ولاغه‌کان ده‌بووه نیتیکه گا .
 دوا شوان: - واته یاریده‌ده‌ری سه‌ره شوانی .
 دوو پشته‌کی: - هه‌ندی‌ک جار دووکه‌س سواری ولاغی‌ک ده‌بن نه‌وه دوو

پشته کیه .

دارپسکه :- له کاتی مهړ تووشی په سبو دهبوو جوړه گیایک هه بوو له ناقاری که وشک دهبوو نیرکه که ی وهکو موری له ملی مهړی دهکرا چاده بووه .
دانکه :- دانکه وهکو میکوته ی به شه ربوو له مهړ و مریشک دههات .
ده بنیسی :- هه ندهک مندال هه له رو لاواز دهن و رهنګ زهره و پوت دهن دهلین دهنیسی واته به رهو لاوازی ده چیت به مالاتیش دهلین .
دیوه ره :- پیشان به قال له گونده کان ده گه ران و ورده واله یان ده فروشت بانگیانده کرد دیوه ره سابوون دیوه ره شخاته .
درووشم :- واته نیشانه کردن خاوهن مهړه زوره کان هه رماله و نیشانه ی خوبان هه بوو گوئی تازه له کیان داخ ده کرد یان کونیان ده کرد بو ناسینه وه له کاتی بزربوون .

داگرته وه :- مانای چهنده شت ده دات ۱ - پیشان قه وانه فیشهک داده گیراوه
۲ - جوړه دوورمانهک هه بوو ده یانگوت داگرته وه شتهک به تال بی دووباره پرکه نه وه دهلین دایگرته وه .

داربیر :- نهو داره ی شوان له سهری داده نیشی سهری تازه له ده گری له کاتی مهړ له بیردان .

دوودانه :- نهوه دوو مانا ده دات ۱ - نه گهر مهړ روژی دووجار له بیر بدریت واته دووجار بدوشریت دووهم نه گهر دانه ویله له دوو جوړ تیکه لاهو بکریت ژن له کاتی لینان دهلین دوو دانه .

دوره :- هه ندهک بزنی پیشان دهلین دوره له بهر نه وهی دایک و باوکیان دوو جوړن واته دوو په گن .

دانگه :- که مهړ و ماللات له پاوان ده له وه ران به شی روژه کیان داده بری نه وه دانگه بوو واته به شی له وه رانی یهک روژ یهک دانگه یه .

د

ریسی :- هه مسوو جوړه به نه کانی به ته شی ده بیان رست ده کرانه گلوله و کو ده کرانه وه نه وه ریسی بوو .

پادان:- که شوان مهري دهرده ئاقاري بو له وه پاندن دهيانگوت مهري پادا.
رسته:- رسته چهند شتيک دهگريته وه ۱- رسته ي ره شمالي ۲- رسته ي
تازيان ۳- رسته ي بو جواني له ناو مالي ده به ستر ۴- رسته ي جل و بهرگ
هه لڤستن.

ره شان:- به بزني رهش ده لپن ره شان يان ميگه له بزني.
پيسي:- گورزه گيا لول ده دن بو مالاتي که وشک ده بي ده لپن پيسي.
ره وسه:- له پاش شه نه با کاودان ليک ده بيتته وه دانه که ده که نه کو مه ل نه وه
رو وسه يه.

روخه:- له کاتي جه نجه ر گيران فلاح پوشي درشت داوينه وه بهرجه نجه ري
ليواري لاي دهره وه پييده لپن روخه.
ره نده ي جوخيني:- جوخين نه و قرشه ي له سهر يه ک وه کو گرده دهره ي نه و
جوخينه پييده لپن ره نده ي جوخيني.

روونگ:- به خووري دابه ستي ده لپن روونگ له بهر نه وه ي خووري کورته.
ره وره وه:- پيشان نه چاره کان سي په له داريان ليک ده دا هه ر لايه و عاره بانه ي
پيو بو واته له سهر پيچه دهر و پشت مندال پي فيري رو پشتن ده بو پييان
ده گوت ره وره وه.

ره شکه:- دووشت ده گريته وه ۱- ره شکه ي خواردني ۲- ره شکه ي کا کيشان.
پيشمه:- نه و به نه ي سهر ي ولاغت پيراده کيشا يان سهر که له ي ولاغي.
رئه ک:- جو ره ئاسنه ک بو وه کو شه ي سهر داهينان دداني هه بو ولاغيان پي
ده خوراند.

رووته:- دووماناي هه يه ۱- که سانتيک رووت بي ۲- جوانه مانگي
ته مه ندو و سالان پييده لپن رووته.
رکيب:- رکيب نه و ئاسانه ي سوار هه ر دوو پييه کاني له ناو دادنه ي له کاتي
سواري ولاخ ده بي.

ز

زه مومه:- پارچه دارتيکه له کوني هه و چار و مژانه دهندي.

زەندۆرە: - لە ھەندەک جیگایان ئاوی بارانی قوۆرتی لە عاردی پەیدا دەکا بەو قوۆرتانە دەلێن زەندۆر.

زەختە: - ئەو دارە لە جۆت کردن گا جۆتیاں پێ دەھاژوا سەرەکە ی مسمارەکی پێوہبوو ئەو دار زەختە بوو یان کەریان پێ لێ دەخوری.

زەمەند: - زەمەند ئەو جیگایە زۆر پر قرش و قار و قەمیشەرانە جیگای رۆیشتنی نیە.

زەنگولە: - زەنگولە دارەکی بەرووہ خوار کرایتەوہ ھەردوو سەرەکانی گەیشتیتەوہ یەکتەر بە بزمازی قائیم کرایە لەگەڵ ھیرتە ونیر پیکەوہ بە بەستراونەوہ واتە مژانە و نیرەکە لەگەڵ یەکتەر دەبەستی.

ژ

ژارک: - رەگی کەنگری پێدەلێن ژارکە کەنگر.

س

ساردە ھەوین: - لەکاتی ماست ھەوین دەکرا ئەگەر شیرەکە ساردبایە ئەوہ ساردە ھەوین بوو.

ساییتە: - ساییتە بەری خانی یان بنمیچی خانی یان بن سواندە ی خانی.

سابر: - ئەو مەر و بزە ی لەکاتی بڕینەوہ ھەموو خوربەکە یان لێدە کردەوہ.

سابوونی بەزی: - پێشان جۆرە سابوونەک ھەبوو خۆ کردی بوولەبەزی مالاتی درووست دەکرا سەرکی گەرەبوو.

سەنگۆ: - گولک تەمەنی دەبیته دووسال پێدەلێن سەنگۆ.

سەمی ھەرگەرایتەوہ: - سەگ کە تەمەنی بووہ سی سالی دەلێن سەمی ھەرگەرایتەوہ.

سێلۆکە: - ئەوسێلۆی قاوہی تێدا سۆر دەکەنەوہ یان دەبڕژین.

سریاتە: - کەشتەک دەکولێ بەسەرە سەرەکە ی دەلێن سریاتە چالەپاش کولانی.

سبیل: - پێشان سبیل لە قوقرۆ لەدار درووست دەکرا توتنیاں تێدەکرد لەجیاتی جغارە دەیان کیشا واتە پایپ.

سەرگین: - ریخی رەشە و لاخی کە وشک بوو پێیدەلێن سەرگین یان تەبالە.
سەرداری مالتی: - واتە گەرەمی مالتی هەندە کە ژن بەمیتردی خۆی دەلێ
سەردارمە.

سمترش: - جوۆرە چەقوبەک بوو لەکاتی نالکردنی و لاخان سمی و لاخیان
پێدەتراشی و لوسیان دەکرد.

سەندم: - سندم زنجیرەک بوو هەردوو سەرەکانی بازنەمی کللیلی پێوەبوو هەردوو
پێتەکانی و لاخی بەرزەیان پێدەبەستەو.

سەرتەنگ: - ئەوگوربەسە بوو کە کورتانی و لاخی پێدەسترا لە کەرەکی.

سیجەکە: - بەری داری مازبە بوخۆشکردنی مەشکە بە کاردیت.

سیتپیک: - ئەو سێ دارەمی سەرەکانی بەسترایە مەشکەمی پێوەدەکەن لەکاتی
مەشکە هەژاندن.

سەرتیلە: - لەکاتی خانوی جزیری دەکەن شوینە هەرە بەرزەکەمی خانوو
سەرتیلەبە.

سەردۆک: - لەکاتی رۆنە کەرەیان دەتاواندەو ئەو کەفەمی سەری سەردۆک بوو.

سەرھیت: - کە پروشیان بە دەستاری لێدەکرد پروشە درشتە کە سەرھیتبوو.

سەرو قەزمە: - پیشان لەکاتی هەوری و هیزار هەبوو بەستنی هیزاری سەرو
قەزمە بوو هەموو ژنەک نەیدەزانی سەرو قەزمە لێنی.

سیفۆن: - جوۆرە شەربەتەک بوو پیشان لەجیاتی بیپسی دەخولاو.

سوارە: - لەکاتی درونەکردن سەپان کە دەستی پرقرشە دەبوو دایدەنا
ئەو سوارەبوو.

سەرپالە: - ئەو سەپانەمی سەرپەرشتی درونەو سەپانەکانی دەکرد سەرپالەبوو.

سەرسەدە: - لەکاتی جۆت کردن کە جۆتیار بایدە داوہ جیگای بادانەو
سەرسەدەبوو.

سەرە: - ئەو گاجۆتەمی لەکاتی گێرەکردن لە پەرگەمی لای راستە بایە سەرەبوو.

سورناتک: - جوۆرە پنجهکە کە لە ئاقاری شین دەبی سەرو چاوی مالاتی شەقار
شەقاردا.

سەرکۆت: - لەکاتی ژن بیژنگیان دەکرد کاو کۆتەکەمی دەکەوتە سەرەو.

سەرکۆت بوو.

سپ سپ: - له کاتی ژن به جۆنی شتیان ده کوتا له گه ل کوتانی ده یانگۆت سپ سپ.

سه وه شیر: - سه به ته کی گه وره بوو ماست شیرو په نیرو شتی تریان له بن دادنا بو فینکی و پاراستن.

سپیان: - به مەری دەلین میگه لی سپیان بزن ره شانه.

سه پیک: - جوړه نانه ک بوو له که په کی بو سه گه کان ده کرا ده یانگۆت سه پیکه سه گ.

سه فارچی: - پیشان له شاره کان سه فارچی هه بوو قاپ قه جاغیان سپی ده کرده وه.

سهرپشت: - له کاتی گیشه کهر ده چوو په ریزی به به نه کی پشتی خوی ده به ست ده یانگۆت سه رپشتی به ستایه.

سهرپراڼه: - له پاش ته واو بوونی درونه ی جو یان سه ره ک هه یوان سه رده پرا بو سه پانه کان نه و سه رپراڼه بوو.

سیرک: - جوړه گیایه ک بوو له کویتستانا شین ده بی له ناو ژاژی ده کری.

سهردرو: - جوړه ده رمانیک بوو ژن جل و بهرگی به وشيوه دورمانه ده دروی.

سهرپه رگ: - جوړه بنه ک بوو سه ری کلاشیان پیده دروی سه رپه رگیان پیده گۆت سه رپه رگ و بن په رگ هه بوو.

ش

شایه ر: - پیشان نه و که سانه ی گۆرانیان ده گۆت ده یان گۆت شایه ر.

شه وین: - شوان له کاتی نیوه شه ودا مه ری بۆله وه راندن ده برده ئاقاری نه وه شه وین بوو.

شيوه خوار: - شوان ئیواری تا پاش عیسا مه ری نه ده هیناوه مالتی.

شوان کاره: - به وکه سه ده لین همرو مالتی که سانه کی تر به خیتو بکات.

شوره ک: - هه نده ک ئاژهل چند جار یک به به ران دیت یان به ته گه پییده لین شوره ک.

شه غره: - نه و دوو لاداره بوو قرشه يان پيډه کيښاوه بوسه رجوڅينان.
شه نه: - دوو جوړه شه نه هه بوو شه نه ي داري حهفت لک بوو شه نه ي ناسن
چوارلک. ناسنه که ش دهسکه که داربوو.
شه نه با: - له پاش دهغل کوتان شه نه با دهکرا بو ي ده لين شه نه با کاودان ليک
کردنه وه.
شهر به: - وهکو دۆلکه بوو له قور درووست دهکرا ناوي خواردنه وه ي تيډه کرا.
شیر مه شک: - مه شکه کي بچوک بوو ناژه ليان ده دوشي شيره که يان له ناو ده کرد
زارکيان ده به ستا تاده هاتنوه مالن.
شونک: - داره کي به دهسک بوو له کاتي جل و بهرگ شوړين جله کان يان
پيډه کوتا.
شندري: - جوړه گه مانتيک بوو شوان ده يان کرد.
شه وچه له: - به شوان خه لکي گونده کان سهرداني يه کتريان ده کرد ميوژو
گو تزيانده دا ميوانه کان.
شه واره: - پيشان که ژن مندالي ده بوو بوماوه ي حهفت شه و نوبه تيان له ديار ژن
و منداله که ده گرت.
شه قل: - شه پکه داره کي به نه خشي بوو دهسکي هه بوو ره وسه يان پتي شه قل
ده کرد له بهر دزبکردن چوارده وره ي ره وسه که ته مخه ده کرا.
شیر وکه: - نه و پارچه سفيفه ي به بني عوشتر وکه ي جه نجه ري وه بووه.
شه پاندن: - له کاتي ژن په ته يان ده کرده وه له ناو ناوي به کلکه ته شي ده ياني
شه پاند ده يانا کرده وه خوري دوو باره ده يانر سته وه.
شه لکه: - له ورزي به هاران ناژه ل قوره دچووه ناو سمی و بريندار ده بوو له بهري
ده شلي له بهر ته رو هيشکي واي ليده هات.
شليکينه: - جوړه نانه ک زورنه رم و شله بو ي پيډه لين شليکينه.
شه لته: - شه لته يان له گوشتي دروست دهکرا يان له خرار کايان پيډه کيښاوه.
شه يتان لغاو: - هه ندهک هيستر له کار کردن به زحمهت بارده کران بوئه وه ي
به زفت بکرين به قراسه که ي خوي دهويان ده به ستا يان قرسه که يان له ناو دهوي
ده ناو له بن شه ويلاکي ده يان به ستاوو.

ع

عالۆرى: - بهران يان ته گه ده چونه ناو ميگه له كي تر بوسوار بووني مه پرى و بزن.

عه قره به: - عه قره به قولابه كه به دار عه قره به ي جه نجه پرى وه يه.

ق

قاتور: - نيړكى قه لوغانى يان ريواس يان كه نگر يان تور كه قاتور ه.
قانات: - قاناتى بيړى به شى لاي پشته وهى بيړى ناوى ده لپين قانات.
قاشو: - داره ك بوولاي بنه وه هه نده ك چه ماو بوو قاشوانى پيډه كرا له گونده كان.

قاقايان: - نه وه جوړه گه مانيتك بوو به بهردى ده كرا.
قاوقوانى: - نه وه جوړه گه مانيتك بوو كلاوى يه كتر يان ده رفاند يان ده فراند.
قاويت: - قاويت ئاردى فهريكه جوى بوو له پاش ليكردن به ده ستارى ده يان خوار د.

قالتاغ: - قايشى سه رزبني ولاخى بوو له لا ته نيشته كانى.
قه راسه: - زنجيره كي سيمه تر دريژبوو به سه ر كه له ي ولاخى وه بوو.
قه شاوېش: - به فرچه كي زبريان در ولاخيان پيډه خوراند له جياتى خوراندن ده يان گوت قه شاوېش.

قه سار: - جوړه يه ك له سه ر مابوونى كه ران ده يان گوت قه سار بووه.
قه رپووز: - داره كي بزمار كورت له پيشه وهى زبني ولاغى قيت بوو بووه سواره كه ده ستى پيوه ده گرت پييان ده گوت قه رپووزى زبني.

قرقره: - جوړه زهنگوليتكى بچووك بوو له ملي نازهلې ده به سترا.
قرهؤ: - له كاتى ئاودانى گاگه ل بوؤ نه وهى ئاوى بخونه وه ده يان گوت قرهؤ.
قه يناع: - نه و چوار نهنگوستيله ي سه پان له كاتى درونه كردن له ده ستى ده كرد.
قه لانگ: - شيشه كي خوارى به ده سك بوو وه كو داس كه وانه ي هه بوو گيشه

كه ر قرشه ي پي كوده كرده وه.

قاره: - نه و سه پانه ي له لاي چه په ي درونه ي ده كرد پييانده گوت قاره.

قرچغ: - گۆلی گیای چه ودهری که وشک ده بوو سه ری زۆر تیش بوو له دهستی
 به شه ری پاده چوو یان زله قه سه ر یان درک.
 قه پۆز: - ده موولوتی مانگا و کهر و هیستیر و ماین و ئەسپ پییده لئین قه بوۆر
 به ته وسه وهش به ههنده که سان ده لئین قه پۆز بشکیتم.
 قونه دهرز: - نه وه جۆره دورمانیک بوو پیخه ی کراسی پیده نه خشا.
 قه وغه: - پیشان نه گه ریاسی گوندی زۆرو گه ره کرابا ده یانگۆت گونده کی
 قه وغه یه واته گونده کی قه له بالغه.
 قۆته ره: - چه وزی ئاوی ئاشی ئاوی بوو.
 قۆشقن: - پالۆی ماین و ئەسپ پییان ده گۆت قۆشقن.
 قرشه: - ده غل له پاش ده درو پیته وه پییده لئین قرشه.
 قۆرگیر: - نه خۆشی که رانه له کاتی که رپیله کی ره ق ده بوو ده یانگۆت قۆرگیر.
 قوته: - جوانه ماین که ته مه نی ده بیته سی سالان پییده لئین قوته.
 قه میش: - جۆره جغاره ک بوو به توتن داده گیرا ده یان کیشا.
 قرنه: - جۆره چه شه ره که به سه رو گوبلاکی ئازهللی وه ده نوسی.
 قوقو: - ناوی گه مانیکه پیشان مندالان نه وگه مانه یانده کرد.
 قه لاش: - له کاتی گه مه کردن منداله ک هه موو که لایه کانی خۆی دۆراند بایه
 ده یانگۆت قه لاش کرد قه لاش یان قه لۆش یان هه موی برده وه.
 قیرقیرانی: - له کاتی مندالان گه مانیان ده کرد به قیرو لاپیر مندالیان بوخوبان
 هه رده یژارد.
 قه لاقوچکه: - ته قله لیدان له سه ر سه ری خۆی یان سه رمه قولات.
 قه رسیل: - له گونده کان خاوهن مالاته کان پارچه جو به کیان له نیتزیک مالان
 ده کرد پییان ده گۆت قه رسیل.

ف

فاق: - دوو شیش به که وانه بوو سپرینگه کی پیوه بوو له گه ل ترازانی ده ته قی
 کیشکه و ره شۆلی پییده گیرا.
 فرو: - که ئازهل ده زی یه که م جار که ده دۆشری پییده لئین ژه ک ده بیته فرو.

فیز: - که نازهل دده دوشری ئه وشیره ی به گور دیتنه دهری ئه وفیزه .
فهریک: - دهغل که پر شیر ده بی یان پر زاد ده بی پیشی دروونه ده کرا فهریک
بوو .

فریت: - جوړه که له جوړه کانی خوری رستن بو جاجم و مافور ده بوو .
فرپړوک: - دوو داروکه به کوپه رانی وه بوو پیمان ده گوت فر پړوک .

ک

کاره موو: - واته مووی کاری ساله وه ختی .
کزن: - وه کو گاگو زه یان وه کو نیسکه به لام گهره تره ئالیکي گاجوتان بوو .
کولین: - جیگای تایبه تی شیرو ماست سپییاتی بوو .
که مه ند: - گورسه کی دریتزه له سه ره وه ی ره شمالي ده به ستن له کاتی بای به قوه ت
دهات تاره شمال ه لنه قه نی .

کوورک: - ئه و داروکه ی له ناوه ندی پی پی ده ستاری به نه وه به سترايه .
که رک: - که رک لباد بوو شوان له به ریان ده کرد وه کو قه مسه له و ابوو .
کرکړي: - ره شای بنی مه نجه ل وردده کراوه کو پودر به کار دهات .
کوچيله: - جامه کی بچوک بوو ماستیان له ناو ده پیچاوه بو شوانان .
کو ترۆکه: - جوړه ده رزله ک بووژن سه رو قه زمه یان پیده نه خشانند .
که ره شاخ: - قوچی ره شه و لاخی بوو روئی تیده کرا له کاتی درونه کردن .
که ژي: - وه کو گورسی بوو به لام سی په نجه پان بووژن دروستی ده کرد .
کوزر: - سه ره سه ره کی ره وسه ی بوو کاو کوئی درشت بوو جیا ده کراوه .
کوچو کوچبار: - که کوچهر باربانده کرد بو کوستان و گهر میان مال بار کردن .
کوچکوچه: - ئه و پارچه لبادی له لای پشته وه ی جه نجه ری ده به ستراوه .
کلچوکه: - چوارئاسنی هه نه و کو بووری هه ربه که ی چوار په نجه دریتزه به بالته ی
جه نجه ری وه یه له کاتی دابه ستن ده چنه ناو کلدانه ی عوشتره که ی جه نجه ری .
کلدانه: - کونه که به قه دعوشترۆکه ی جه نجه ری وه یه کلچوکه ی ده چیتنه ناوی .
کو تک: - وه کو جامی ئاوخواردنه وه بوو به لام له دار دروست کرا بوو .
کو تان: - غه ره به رده کی گه وره بوو وه کو حه وشه بوو مه ری تیده کرا .

كۆل: - كۆل لە پلېت درووست دەكرا بۆ مالات ئاودانى.
 كۆز: - ژورى كارو بەرخان پېياندە گۆت كۆزى بەرخان ياكۆزى كاران.
 كەترە: - مەرى پېرو لاواز پېيان دەگۆتن مەرى كەترە پېرو پەكەوتە.
 كەركىشى: - پشتى بېرى ئاوى ئەورىچكەى كەرەكەى پېدادەرۆيشت.
 كلاو پشت قونانى: - جۆرە گەمانەك بوو بە كلاو دەكرا.
 كشتەك: - بەنەكى بەگرى بوودوعاى لەسەر خوتندرا بوو متفەرک بوو.
 كەرەدان: - ئەومەنجەلە بوو بۆھەلگرتنى رۆنەكەرە تەرخان كرابوو.
 كوچك: - پېشان لەجياتى سى كوچكە سى بەرديان دادەنا لەبن مەنجەلى.
 كۆلى ئاشى: - ئەوقۆرتەى باراشيان لەناو پروودەكرد.
 كەسمە: - ئەو زیادە گۆشتەى وەكو كرت كرتە بوولە نالوتى كەردابوو.
 كۆرەبژ: - جاشك لەتەمەنى سى سالى پېيدەلېن كۆرەبژ.
 كرمە سۆركە: - گۆمى ئاوى كەئاوى كەم تېدادەماوہ بنەكەى كرمەكى سۆزى
 دەكەوتىە بنى گۆمەكە.

ك

گاگۆز: - گاگۆز وەكو لۆبىايە دەچىندى دەدرېتە بۆ گاگوتان.
 گاز مالوكە: - پارچە داروكەك بوو لەفاقى دەبەسترا سەرەكى لەلەكرابوو بەداو
 دەزوەك لەدنكە گەنمەكى بەسترا بوو كېشكەى پېدەگىرا.
 گەرۆمە: - ئەوكونەى لەناوەرآستى بەردەئاشى دا ھەبوو دەغلى دەرژاناوى
 پېياندەگۆت گەرۆمەى ئاشى.
 گۆرە: - بەسەگى نېردەلېن گۆر بەسەگى مى دەلېن دېر.
 گروان: - بەرى دارى مازىە وەكو ھەرمىيە مەشكەى پېخۆش دەكرى.
 گەرمە ھەوېن: - ئەگەر شېر بەگەرمى ھەوېن بكرى دەلېن گەرمە ھەوېن.
 گەلاكوتك: - شەپە دارەكى بەدەسك بوو جل و بەرگيان پېدەكوتا لەكاتى
 كۆزكردن.
 گاوس: - بەمەشكەى جوانە گادەلېن مەشكەى گاوسى.
 گنجى: - گنجى ئەو رېخو پېسى بەپاشەرى مەرى وەبوو شۆردەبۆوہ.

گه پر ده ستار: - واته ده ستار ليکړدن به هره وه ز.
 گوی پر په: - که مندال بنا گوی نه ستورده بوو دهیانگوت گوی پر په.
 گر په هه ویز: - به شهک له هه ویزی مه ری به و به شه ده لینه گر هه ویز.
 گه ز: - جوړه داره که له دهه وزیه کان شین ده بی داره که ی زور ره قه.
 گر گر په: - به کره ی سهرقاناتی بیری ناو بوو کنډری له سهر داده کیشرا.
 گورزه: - له کاتی گیایانده به ست پتیا نده گوت گورزه گیا.
 گیا به ند: - جوړه گیایکی بوون خوش بو له کویتستانان شین ده بوو. به وشکی
 گول که ی نه ده وه ری و په نگی نه ده گورا.
 گیا گه سک: - جوړه گیایکی رهق بوو ده کرا گه سک له کویتستانان شین ده بوو.
 گچکه ی ماوه: - گچکه ریزه ددانی پیشه وه ی نازه له له هه ردوو لاته نیشتی
 ددانی مه ر و بز ن هه یه هه رجاره ی بز ی ددانه کی ده که وی نه و ددانه گچکه یه
 بو ولاخی به رزه ش ده لین شیله.
 گر که: - گر که توشی مه ری دیت له شی زور ده خوری توکی مه ره که ده وه ری.
 گه راویری: - نه خوشی مه ره بن چه نه گه ی نه ستورده بی.
 گر به ران: - جوړه به رده که له بن عاردی ده رزی په نگی سو ری خه نه بی یه پشتی
 به رانی پیړه ننگ ده کرا.
 گو فک: - واته زبل دان یان جیگای زبل فیدان.
 گول که: - ره کی گیایکه جل و به رگی پیده شوورا له جیاتی تایت.
 گل سه ر: - جوړه گل بوو له که رکوک ده هات ژن پیشی خوشوشتن له سه ری
 خوبانده دا بو نه رم بوونی پرچی.
 گیشکه: - جوړه پاک کردنه وه کی تاییه تی بوو به بیژنگ ده کرا ژن ده یان کرد.
 گاز: - دووشت ده گریته وه (۱) گازی بزمار ده رینانه (۲) له وکاته ی درونه
 سه رپاله به ره دروونه ی داده بری خه ته کی ده دروی نه و خه ته پتیا ن ده گوت
 گاز.
 گه وز: - له کاتی سه پان درونه ی ده کرد یه ک به ده وی داسی نه وه گه وز بوو.
 گیره: - ده غل کوتانی به ولاخان یان به ره شه ولاخی یان به که رانه.
 گری به ران: - له کاتی شوان ده ست بی نی ده گرت ه وه جوړه گریه کی تاییه تی بوو

که به نه کی له ملی به رانی گری ددها.
 گهرمه زه: - له کاتی نازه ل زورده زین یان زه نی که وتوتی.
 گهرمه باران یان گهرمه ته که: - له کاتی نازه ل زور به به رادیت یان به ته که دیت.
 گو له میژ: - کابان پی شی مانگا بدوشی هه نده که شیرده داته گولکه که ده لین
 گو له میژ.
 گرم: - گرمته شه کر یان گرمته خوی یان گرمته خول پییده لین گرمته واته
 پارچه.

ل

لاپوته: - ناسنه کی پان بوو به دار جوتی وه بوو جوتیار له کاتی جوت کردن قوری
 پی له هه و جارو گاسنی ده کردوه.
 لور: - له کاتی و لایخ ته پانده کرا بوشه غه رکیشان دوولبادی لول داری
 له سه رکورتانی و لایخی ده به ستر پیتیان ده گوت لور.
 لات: - یان لات ته جوت له کاتی جوتیار جوتی ده کرد خه تی لیده دا بوتودانی به یینی
 خه ته کان ده مه تر ده بوو پیتیان ده گوت لات.
 له له: - له کاتی ده غل پیتوان که ژماره ده بوو بیست ده یان گوت داریه ییتکیک
 له سه پانه کان به چه قوی خه ته کی له کلکه شه نه یی ده کرد له پاشان به س خه تی
 کلکه شه نه که یانده ژمارد ده یان زانی چهنده بیسته نه وه له له بوو.
 لموز: - هه موو سه رو لموزی نازه لی ورده پییده لین له زو مه رو بز و سه گ رتیوی
 و گورگو نه وه دم و لوتی باریک بی ده لین لموز.
 له وه نته: - پیتشان به سابونی به بونیان ده گوت سابونی بون له وه نته.
 لچ کردن: - لچ کردن مه ر فیتری نان ده و کرا نه و مه رهی فیتری نان بایه هه رله ده ور
 و پشتنی شوان بوو ده یان گوت لچ کرایه.
 لابسک: - دوو مالی خاوه ن نازه ل ریک ده که وتن کوری مالیک ده بوو
 به ر خه وان هه ر دوو مال کوری مال که ی تر ده بوو شوانی هه ر دوو مالان
 هاوکاری به کتریون.
 لوله پ: - دوو داره هه ر داره و له هه نگلی مه شکه ی ده به ستریت واته له لای دست

و پئی ده به ستریت.

لوا: - خوری به رخی ساله وه ختی ده کرتته لباد پییده لئین لوا.
لانکانی: - جوړه که له جوړه کانی برینه وهی نازول به تایبه تی نیری.
لابیان: - پیشان خانی به لابیان هه بوو له گونده کان لایه کی بوزیاده کرا.
له وده: - چوار لادیوار ده کرا به دریتی. به رینی چوارمه تر ده بوو پرکاده کرا و سه ری
سواق ده درا نه وه له وده بوو.

لغاو: ناسنه کی باریک بوو وه کو سه رکه له له سه ری نه سپ و ماین ده کرا و
ناسنه که ده که وته ناو ده وی و لآخه که نه وه لغاو بوو.
له واشه: - له کاتی نال کردنی که ران دوو دارو که هه بوو نه گهر که ره که نارحه تی
کردبایه به و دوو داره لیوی سه ره وهی که ره که یان ده به ستاو که ره که به رزفت
ده بوو.

لاته ریک: - هه نه دک که س خوی دوور ده گری له قه له بالخی یان خو تیکه لی
خه لک ناکا یان تووړه یه.

لامیتر: - لامیتر به و کارو به رخانه ده لئین دایکیان مردیه لاگونه کی مه رکی تری
ده دهنی.

لیت ده رچوو: - هه نده ک نازول له کاتی بیترکردن ده رده په ری هه لئی له لای کی
ده ربازی به و که سه ده لئین لیت ده رچوو.

له پکه: - موریه کی شین و پان بوو وه کو قوچیه له مه شکه و سه ری مندالان
ده به سترا بوچاو زاری.

م

ماره زیجانی: - جوړه که مه ک بوو له نیوان دوو که س ده کرا به به ردوو که.
مارمژ: - مارمژ نه و که سانه بوون له کاتی ماره که سه کی و هدا باجیگی پیوه دانی
ماره که ی ده مژی.

مه لاشوو: - که مندال خیل ده بوو پیتریزنه ک په نجه ی له مه لاشوی منداله که ی
راده کرد.

میرها: - له کانی مندال جگانیان ده کرد جگه که لایه ک میر بوو لایه که ی دی
که ربوو میر باشتربوو له جگانی بویه ده لئین جگمان میر هاتیه.

مەرخە: - ئاسنەكى درىژبوو درىژايى مەترەك و نىو دەبوو ئاشەوان بەردەئاشى پىبىلند دەکرد.

مزه: - ئاشى ئاوى بۆلىكىردنى باراش لىكىردن دەغلى وەردەگىرا دەيانگۆت مزە مزەئاش سى جۆربوو گەنم جۆمزاىش.

مقاو: - نەخۆشى كەرو ھىستىر بوو وەكو پەسىبو بوو پىياندەگۆت مقاو.

ماچە: - بەھىستىرى مېنە يان دەگۆت ھىستىرى ماچە.

مام رىيواس: - ئەو جۆرە گىيايىك بوو لەكوئىستانان شىن دەبوو ترش بوو بۆ كرم باش بوو.

مەردۆش: - مەردۆش ئەوجامەيە بىرى شىرى مەرى دەدۆشيتە ناوى.

مىژكە: - مىژكە ئەوبەرخەى داىكى دەمرى پىيدەلەين بەرخە مىژكە.

مىنەگە: - لەكاتى كاروان كەردن كەرهكىان بۆسواری لەگەل خۆباندەبرد پىياندەگۆت مىنىگ.

مەكو: - جىگاي خۆحەشاردان يان خۆپاؤاستن.

ن

نانانە: - پىشان فەلاح كەجۆتیارو سەپانى دەگرت يەك عەربەمزاشى دەدا جۆتیارەكە پىيان دەگۆت نانانە.

نېرى بر: - شوان لەكاتى مەرى رادەدا نىرىەكان و بزەكانى وەپىش خۆى دەدا خۆى دەكەوتە بەينى مەرو بزەكان ئەو نېرى برە.

نالبەند: - ئەو كەسە ولاخى نال دەکرد.

نەرمەزىن: - پارچە لبادەك بوو لەجىياتى زىنى لەسەر پشتى ولاخى سواری دەكرا.

ناو دۆك: - ئەودارەى نىوان ھەردوو لۆلەپى مەشكەيە پىيدەلەين ناودۆك.

ناوتىرە: - دارەكى درىژو بارىك بوو لەمابەينى ھەردوو پىچكە شەغره قىت دەكراو بۆئەوھى لەكاتى شەغره لىنان قرشە تىكەل نەبى.

و

وهرگيتران:- له کاتي جه نجهر ده گه را ئه و هورده ي بهرجه نجهر که يان به شه نه ي
وهرده گيتران ئه وه وهرگيتران ي جۆخين يان بهرناو بوو.
وشي:- وشي کردن هه ندهک که س له ناو په ريزي گوله ده غليان کۆده کرده وه
بوخوبان

ه

هه راش:- هه راش بوو واته گه وره بوو.
هه ليسکه:- جۆره گه مانه کي کچان بوو ناوي هه ليسکه بوو.
هه دار هه دارانتي:- ئه وه جۆره گه مانه کي مندالي کور بوو ناوي هه دار
هه دارانتي بوو.
هه لکه شکانتي:- گه مانه مندالان له رۆژانتي جه ژنه ده يانکرد.
هه رپاچان:- جۆره گيائیکه له ناقاري شين ده بي بۆدهرمان چاوان باشه.
هه يله وان:- جۆره بانگه وازهک بوو پيشان که ژن مندالي ده بوو بانگه وازهکرا.
هه سان:- جۆره بهرديک بوو داسي بيژ ده کرا يان ده سوورا.
هه مبانه:- پيستي مه ربوو خوشتتر ده کرا و زه خيره ي تيده کرا.
هه نگ:- جۆره کرمهک بوو له وه رزي به هار ده چوه بن پيستي ره شه ولاخ.
هۆل:- وه کو شويني گۆل بوو له کاتي قاشوانتي پييان ده گۆت هۆل.
هۆي داوه:- هۆدانه وه که جۆتيار له سه ر سه ده ي ده سوپيته وه ده لئين هۆي داوه.
هندريشه:- جۆره گيائیکه له کويسان شين ده بي وه کو که وه ره.
هۆبه:- چه ند مندالي ره شمال نيشي له جيگاييک هه لياندا بي ده لئين هۆبه مال
يان ره شمال.

زاراوه‌کان

مه‌رداری / شوانی گه‌له، میتگه‌ل، ئاقار، بئیرکردن، هاوئیرکرده.
شئوه‌خوار / هه‌وئیز، گر‌هه‌وئیز، قشپلدان، سه‌رگین دان.
شه‌رتی شوانی / شه‌وین شئوه‌خوار، سه‌ربئیری، کۆزی به‌رخان.
کاودان / له‌وده، کۆل، ئاخوړقه‌رسیل، ولاغی به‌رزه.
رامان ته‌وران‌دییه / ده‌ولک، گر‌گره، کندره‌که، هۆبه.
بالۆره / پاوان، مله‌زۆرگه، پوش و پاوان، مالآتی دانکه.
دانگه / سارد، پاوان، لاباسک، شوان‌کاره، په‌رئیز.
سه‌رپرانه‌وه / باربه‌ر، ئاو خۆره‌وه، نئیری، نئیری بر.
زه‌نگوول / بزنه‌گۆر، بزنه‌مه‌ره‌ز، بزنه‌دوړه، بزنه‌شامی.
دین / گیایی ئه‌ستریلک، جۆنی، ئه‌ستریک، گیا به‌ند.
گیاه‌سک / شه‌و به‌کیتو، پارژین، کۆز، ته‌ویله، کولین.
گری به‌ران / ئاوگه‌له، گهر مه‌ته‌گه، گهرمه‌به‌ران، هه‌راش ئاوس.
میژکه / لامیژ، بانۆک، هاوئیرکرده، هه‌راش، ساوه‌شینه.
ئاسنجاو / ئامان، هیربار، مه‌ردۆش، پارزونگ، چرډۆ، خوښ دۆ.
هه‌وئین / سئیریژ، که‌شک، ژاژئی، مه‌یره، هه‌ری ئاغنی.
مه‌شکه‌ی گاوس / سئپیچک، ناو دۆک، لۆله‌پ / کونده، کونده‌لان.
هه‌مبانه / هه‌مانه، هه‌لالاو، خه‌لانه، ئه‌سکو، کوتک، هیزه،
جه‌وه‌نه / داندۆک، دۆی تیر، توړاغ، جاغ، که‌ره، نقیشک.
سه‌ردۆک / هه‌رمیشک، جه‌وېر، هه‌سان، پشته‌ک، دامه‌ن.
لوا / بزمۆک، زاک و مال، شه‌ک، خرت، پانکه، کاژئیر.
خوئ رسک / قوته، جاش هئیستری ماچه، به‌ربار، سه‌نکو، جوانه‌گا.
مئینگوبین / به‌رنیر، به‌رکه‌ر، گۆره‌سه‌گ، گوجیله، گۆسمی دانکه.
مئیکوته / پسکه، دار پسکه، شه‌لکه، پتۆت، ته‌به‌قه.
گوان ئیشه / باقۆ، سورناتک، ته‌گه، دئیه‌ره، رونگ.
شاقه‌ل / بن په‌رگ، سه‌ر په‌رگ، جورغ، پشته‌سه‌ر، خه‌زیم.

جۆجە / لوولە، شەپكە، كەمەرە، جۆغان، گۆرۆكە، باراش.
 كورتەك / غەرگە، پەستەك، فەرەنجى، كەركىش، جۆنى.
 دەستار / قولك، سەركۆت، كورك.
 تىمەك / خورچەك، جەھاز، سەرو پىچ، دەرزی گۆرىنەو، بەربووك.
 گەمە / كەلايانى، مەيل مەيلانى، كىلەبەردانى، شندىرى.
 كەرەمستانى / ھۆلەملانى، تىلكە مەسوسىبى، جۆزەكى، پەلىكانى،
 مزۆكردى.
 كارىتە / شەقر، ھەوجار، دەستەندو، قاشو، مژانە، رەو.
 گروان / شەوتا، سىبەرۆ، پۆبلە، بۆنبر، بازەلە.
 رەورەو / تۆقە، خەپە، زەمۆمە، قەیناغ، قەلانگ.
 ھەسان / قرشە، دۆدانە، قادە، شەغەر، گىرە.
 بالتە / دار كوچ كوچە، كارەمو، شەقر كەردن، سەپانى، جۆخىن.
 رەوسە / خەرمان لۆغە، كابان، بنىسك، گروت، قەساربوون.
 خارشت / بارەنگىو كەرە رەوھان، كەرى ھەساووى، كەرى دىزە،
 كۆسەبەبانى، بازىبەند يا گوللە بەند.

کورته‌یه‌ک له ژبانی نوسەر

من ناوم (حه‌مید حسین ته‌ها) یه ناسراوم به (حه‌مید ره‌شاش) هه‌روه‌کو له دایک و باوکی خۆم بیستومه من له گوندی (قه‌یباش) ی خوار شارۆچکه‌ی (پردی) له دایک بوومه له بنه‌ماله‌یه‌کی جووتیاری ئه‌وکاته عاشیره‌تم خۆشناوه و خه‌لکی گوندی (باليسان) ی باوکم له‌به‌ر عه‌سکه‌ری له سه‌رژمیری (۱۹۳۴) منی ناونوس نه‌کردوه من هیشتا منداڵ بووم دایکم و باوکم کۆچی دواییان کرد له دوا‌ی نه‌مانی

دایکم و باوکم من تووشی کاسبی و ده‌ربه‌ده‌ری بووم بۆ ژبان و مان‌ی خۆم له‌به‌ر ده‌ربه‌ده‌ری و کاسبی نه‌متوانی نه له قوتابخانه و نه له حوجره‌ش بخوینم بۆیه خۆینده‌واریه‌که‌م خۆپسکه له سالی (۱۹۵۳) له کاتی هه‌رای نیوان ئا‌غا و جو‌تیاره‌کانی ده‌شتی هه‌ولیر من له گوندی (شه‌هل) ی که‌ندیناوه بووم له‌گه‌ڵ کوره جو‌تیاره‌کان گیرام و بووم به عه‌سکه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له س‌ج‌له‌کانی نفوس ناوم نه‌بوو لیژنه‌یه‌کیان بۆم دانا به‌پیتی ته‌خمینی لیژنه‌که من به مه‌والیدی (۱۹۳۱) دانراوم و بووم به عه‌سکه‌ر له سالی (۱۹۵۶) چوومه ناو ریزه‌کانی حزبی پار‌تی دیموکراتی کوردستان له (۱۶/۹/۱۹۶۱) خۆم و ره‌شاشه‌که‌م چوومه ناو ریزه‌کانی پیشمه‌رگه‌ی کوردستان له دوا‌ی (۱۱) ی ئاداری (۱۹۷۰) به فه‌رمانی حزبی گه‌رامه‌وه سه‌ر کاری پیشووم، ماوه‌ی (۳۳) ساڵ به ماله‌وه له شاری به‌غدا مامه‌وه له سالی (۲۰۰۳) له دوا‌ی روخانی رژیمی سه‌دام به ماله‌وه هاتمه‌وه شاره‌ خۆشه‌ویسته‌که‌ی هه‌ولیر له پاش گه‌رانه‌وه‌م دوو کتیبم چاپ کرد یه‌کیکیان په‌ندی کوردییه ئه‌وه‌که‌ی ترژیانی کورده‌وارییه، ئه‌گه‌ر ته‌مه‌ن هاوکاری ب‌ه‌رهمی تریشم هه‌یه.

له‌گه‌ڵ ئه‌وپه‌ری ریزم...

حه‌مید ره‌شاش

۲۰۱۱

سوڤاس و پيڙانين

له ناڅي دلتمه وه زور سوڤاس و رېڙم ناراسته ي هه موو نه و به رېڙانه ده كه م كه
يارمه تيان داوم و هاوكارم بوونه له به چاپ گه ياندينى كتيبي (ژياني
كورده واري) و دووباره سوڤاس بو هه موان.

له گه ل رېڙم...

حه ميده شاش

۲۰۱۱/۷/۹

کتیبه چاپکراوهکانی کۆری زانیاری کوردستان و ئەکادیمیای کوردی

کۆری زانیاری کوردستان:

- ١) فەرهنگی زاراو (عەرەبی - کوردی)، بەدران ئەحمەد حەبیب، هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پەرەدە، ساڵی ٢٠٠٢، (١٤٢ لاپەرە).
- ٢) کوردی تورکمانستان - میژوو - ئەتنوگرافیا - ئەدەب، د. مەرف خەزەندەر، هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پۆشنبیری، ساڵی ٢٠٠٣، (٢٥٨ لاپەرە).
- ٣) زاراوێ یاسایی، لیژنەی زاراو لە کۆری زانیاری کوردستان، هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پۆشنبیری، ساڵی ٢٠٠٤، (٤٠ لاپەرە).
- ٤) زاراوێ کارگێری، لیژنەی زاراو لە کۆری زانیاری کوردستان، هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پۆشنبیری، ساڵی ٢٠٠٤، (٤٧ لاپەرە).
- ٥) مەن یەنابیع الشعەر الکلاسیکی الکوردی، ج١، رشید فەندی، هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پۆشنبیری، ساڵی ٢٠٠٤، (٢٤٠ لاپەرە).
- ٦) پێنوووسی یەگگرتووی کوردی، بەدران ئەحمەد حەبیب، هەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پەرەدە، ساڵی ٢٠٠٥، (٥٦ لاپەرە).

- (۷) پڙيماني كه سى سييه مى تاك، د. شيركو بابان، هه وليتر، چاپخانهى وهزارهتى رۆشنبيري، سالى ۲۰۰۴، (۱۵۹ لاپه په).
- (۸) چوارينين خه يام، د. كاميران عالى به درخان، وه رگيراني له لاتينييه وه. د. عه بدوللا ياسين ئاميدى، هه وليتر، چاپخانهى وهزارهتى رۆشنبيري، سالى ۲۰۰۴، (۹۴ لاپه په).
- (۹) شيوهى سلیماني زماني كوردى، د. زهري يوسوپوفا، و: له روسيه وه. د. كوردستان موكرىاني، هه وليتر، چاپخانهى وهزارهتى پهروه رده، سالى ۲۰۰۵، (۲۱۶ لاپه په).
- (۱۰) العروس في الشعر الكردي، احمد هردى، هه وليتر، چاپخانهى وهزارهتى رۆشنبيري، سالى ۲۰۰۴، (۲۱۸ لاپه په).
- (۱۱) ژانره كاني رۆژنامه وانی و ميژووى چاپخانه ۱۴۵۰ - ۱۵۰۰، د. مه غديد سه پان، هه وليتر، چاپخانهى وهزارهتى پهروه رده، سالى ۲۰۰۵، (۲۷۸ لاپه په).
- (۱۲) زارواهى راگه ياندين، ليژنهى زارواه له كورپى زانبارى كوردستان، هه وليتر، چاپخانهى وهزارهتى پهروه رده، سالى ۲۰۰۵، (۱۰۸ لاپه په).
- (۱۳) فه رهنگى زارواه گهلى راگه ياندين (ئينگليزى - كوردى - عه ره بى)، به دران ئه حمه د حه بيب، هه وليتر، چاپخانهى وهزارهتى پهروه رده، سالى ۲۰۰۵، (۱۶۵ لاپه په).
- (۱۴) ئه ده بى مندالانى كورد - ليكۆلينه وه - ميژووى سه ره لدان، حه مه كه ريم هه ورامى، هه وليتر، چاپخانهى وهزارهتى پهروه رده، سالى ۲۰۰۵، (۴۰۶ لاپه په).
- (۱۵) گيره كين زماني كوردى، د. فازل عمر، هه وليتر، چاپخانهى وهزارهتى پهروه رده، سالى ۲۰۰۵، (۱۳۴ لاپه په).
- (۱۶) ل دور ئه ده بى كرمانجى ل سه د سالا نوزدى و بيستى زايينى، ته حسين ئيبراهيم دۆسكى، هه وليتر، چاپخانهى وهزارهتى پهروه رده، سالى ۲۰۰۵، (۲۷۶ لاپه په).
- (۱۷) ده ننگسازى و برپه سازى له زماني كورديدا، د. شيركو بابان، هه وليتر، چاپخانهى وهزارهتى پهروه رده، سالى ۲۰۰۵، (۲۰۶ لاپه په).

- ۱۸) ھۆنراۋەى بەرگىرى لە بەرھەمى چەند شاعىرىكى كرمانجى سەرۋودا ۱۹۳۹ - ۱۹۷۰، د. عبدالله ياسىن عەلى ئامىدى، ھەولېر، چاپخانەى وەزارەتى پەرۋەردە، سالى ۲۰۰۵، (۳۲۰ لاپەرە).
- ۱۹) يوسف و زولەيخا، حەكىم مەلا سالىح، ھەولېر، چاپخانەى وەزارەتى پەرۋەردە، سالى ۲۰۰۶، (۴۰۷ لاپەرە).
- ۲۰) زمانى كوردان - چەند لىكۆلئىنە وەيەكى فىلۆلۆجى زمان، پ. د فرىدرىش مولېر ئەوانى تر، و: لە ئەلمانىيە وە د. حمىد عزيز، ھەولېر، چاپخانەى وەزارەتى پەرۋەردە، سالى ۲۰۰۵، (۱۹۲ لاپەرە).
- ۲۱) رېبەرى بىبلۆگرافىيە كوردىيە كان ۱۹۳۷ - ۲۰۰۵، شوان سلىمان يابە، ھەولېر، چاپخانەى وەزارەتى پەرۋەردە، سالى ۲۰۰۶، (۴۰۰ لاپەرە).
- ۲۲) فەرھەنگى گەورەى من. د. كوردستان موكرىانى، چاپى يەكەم، ھەولېر، چاپخانەى وەزارەتى پەرۋەردە، سالى ۲۰۰۶، (۸۰ لاپەرە).
- ۲۳) ديوانى عەزىز - محەمەد عەلى قەرەداغى - ھەولېر، چاپخانەى وەزارەتى پەرۋەردە، سالى ۲۰۰۰، (۱۴۴ لاپەرە).
- ۲۴) زاراۋەگەلى كاروبارى مین - جەمال جەلال حوسىن - دلېر سابىر ئىبراھىم - دەزگای گىشتى ھەرىم بۆ كاروبارى مین، ھەولېر، چاپخانەى وەزارەتى پەرۋەردە، سالى ۲۰۰۶، (۸۰ لاپەرە).
- ۲۵) زاراۋەى راگە ياندن - كەمال غەمبار - ھەولېر، چاپخانەى وەزارەتى پەرۋەردە، سالى ۲۰۰۶، (۹۶ لاپەرە).
- ۲۶) زاراۋەى ئەدەبى - ئامادە كوردنى: لىژنەى ئەدەب لە كۆپى زانىارى كوردستان، ھەولېر، چاپخانەى وەزارەتى پەرۋەردە، سالى ۲۰۰۶، (۳۸۰ لاپەرە).
- ۲۷) ئىندىكىسى گوڭارى كۆپى زانىارى كورد (۱۹۷۳ - ۲۰۰۲) - شوان سلىمان يابە - ھەولېر، چاپخانەى وەزارەتى پەرۋەردە، سالى ۲۰۰۶، (۲۴۰ لاپەرە).

The Historical Roots of the National Name of the Kurds (۲۸

- د. جەمال رەشید، ھەولێر، چاپخانەی وەزارەتی پەرەسەندە، سالی ۲۰۰۶، (۱۰۷)

لاپەرە)

(۲۹) فەرھەنگی کۆمەڵناسی - عوبید خدر - چاپخانەی دەزگای ئاراس - ھەولێر، سالی

۲۰۰۷، (۸۳ لاپەرە).

(۳۰) بزاقی پزگاریخوازی نیشتمانی لە کوردستانی پۆژھەلاتدا (۱۸۸۰ - ۱۹۳۹ز) -

د.سەعدی عوسمان ھەروتی - چاپخانەی دەزگای ئاراس - ھەولێر، سالی ۲۰۰۷،

(۱۵۵ لاپەرە).

(۳۱) شۆرشی شیخ عوبەیدوللای نەھری لە بەلگەنامەی قاجاری دا، نووسینی: ھەسەن

عەلی خانی گەپووسی، وەرگیڕانی لە فارسییەو: محەمەد ھەمە باقی - چاپخانەی

دەزگای ئاراس - ھەولێر، سالی ۲۰۰۷، (۲۰۴ لاپەرە).

(۳۲) شۆرشی شیخ عوبەیدوللای نەھری لە بەلگەنامەی ئەرماندا، نووسینی:

ئەسکەندەر غوریانس، وەرگیڕانی لە فارسییەو - محەمەد ھەمە باقی. چاپخانەی

دەزگای ئاراس - ھەولێر، سالی ۲۰۰۷، (۱۲۸ لاپەرە).

(۳۳) فەرھەنگی کوردی - فارسی، وەرگیڕانی لە فارسییەو - محەمەد ھەمە باقی.

چاپخانەی دەزگای ئاراس - ھەولێر، سالی ۲۰۰۷، (۱۱۲ لاپەرە).

(۳۴) شۆرشی شیخ عوبەیدوللای نەھری لە بەلگەنامەی ئینگلیزی و ئەرماندا -

نووسینی - وەدیج جوھیدە. وەرگیڕانی لە عەرەبییەو - محەمەد ھەمە باقی.

چاپخانەی دەزگای ئاراس - ھەولێر، سالی ۲۰۰۷، (۱۱۶ لاپەرە).

(۳۵) شۆرشی شیخ عوبەیدوللای نەھری لە بەلگەنامەی قاجاری دا، نووسینی: عەلی خان

گۆنەخان ئەفشار. وەرگیڕانی لە فارسییەو - محەمەد ھەمە باقی. چاپخانەی

دەزگای ئاراس - ھەولێر، سالی ۲۰۰۷، (۴۲۶ لاپەرە).

(۳۶) شۆرشی شیخ عوبەیدوللای نەھری لە بەلگەنامەی قاجاری دا، نووسینی: عەلی

ئەکبەر سەرھەنگ. وەرگیڕانی لە فارسییەو: محەمەد ھەمە باقی. چاپخانەی

دەزگای ئاراس - ھەولێر، سالی ۲۰۰۷، (۱۹۲ لاپەرە).

- (۳۷) چه پکێک له زارواه گه‌لی کشتوکاڵ - ناماده‌کردنی - حه‌مه‌ سالح فه‌ره‌ادی - چاپخانه‌ی ده‌زگای ئاراس - هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷، (۱۴۴ لاپه‌ره).
- (۳۸) شوپرسی شیخ عوبه‌یدوللای نه‌هری له به‌لگه‌نامه‌کانی وه‌زاره‌تی کاروباری ده‌ره‌وه‌ی ئێران دا. وه‌رگێرانی له فارسییه‌وه: محه‌مه‌د حه‌مه‌ باقی. چاپخانه‌ی ده‌زگای ئاراس - هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷، (۲۷۰ لاپه‌ره)
- (۳۹) فه‌ره‌نگی دیوانی شاعیران (نالی، سالم، کوردی)، نووسینی - د. محه‌مه‌د نووری عارف، چاپخانه‌ی ده‌زگای ئاراس - هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷، (۱۰۰۰ لاپه‌ره).
- (۴۰) په‌که‌م فه‌ره‌نگی تو، وه‌رگێرانی: د. کوردستان موکریان، چاپخانه‌ی ده‌زگای ئاراس، هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷، (۸۶ لاپه‌ره).
- (۴۱) ئه‌ده‌بی مندالانی کورد دوا‌ی راپه‌رین، نووسینی: حه‌مه‌ که‌ریم هه‌ورامی، چاپخانه‌ی ده‌زگای ئاراس، هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷، (۳۶۸ لاپه‌ره).
- (۴۲) فه‌ره‌نگی هه‌راشان، کۆکردنه‌وه و داپشتنی: کۆمه‌لێک مامۆستا، چاپخانه‌ی ده‌زگای ئاراس، هه‌ولێر، سالی ۲۰۰۷، (۳۳۶ لاپه‌ره).

ئه‌کادیمیای کوردی:

- (۴۳) ئه‌لبوومی که‌شکۆل، ب ۱، دانراوی: محه‌مه‌د عه‌لی قه‌ره‌داغی، چاپخانه‌ی خانی - ده‌ۆک، سالی ۲۰۰۸، (۳۵۲ لاپه‌ره).
- (۴۴) الأدب الشفاهي الكردي، علي الجزيري، چاپخانه‌ی خانی - ده‌ۆک، سالی ۲۰۰۸، (۲۰۰ لاپه‌ره).
- (۴۵) به‌رکۆلێکی زارواه‌سازی کوردی، ناماده‌کردنی: جه‌مال عه‌بدول، دووهم چاپ، چاپخانه‌ی خانی - ده‌ۆک، سالی ۲۰۰۸، (۳۳۰ لاپه‌ره).
- (۴۶) دیوانی قاصد، ساغکردنه‌وه‌ی: شوکر مسته‌فا و ره‌حیم سورخی، چاپخانه‌ی خانی - ده‌ۆک، سالی ۲۰۰۸، (۳۵۲ لاپه‌ره).
- (۴۷) چه‌ند لیکۆلینه‌وه‌یه‌ک ده‌رباره‌ی میژووی کورد له سه‌ده‌کانی ناوه‌راستدا، نووسینی: دکتۆر زار سدیق توفیق، چاپخانه‌ی خانی - ده‌ۆک، سالی ۲۰۰۸، (۲۰۸ لاپه‌ره).

- ٤٨) كيميای ژه هری دهستکرد. نووسینی: پ.د.د. عزیز ئەحمەد ئەمین، چاپخانهی خانی - دهۆك، سالی ٢٠٠٨، (٢٠٨ لاپه ره).
- ٤٩) رۆلی سه ربازی كورد له ده ولت و میرنشینه ناكوردیه كان له سه رده می عه بباسیدا، نووسینی: مه هدی عوسمان حسین هه روتی، چاپخانهی خانی - دهۆك، سالی ٢٠٠٨، (٣٦٨ لاپه ره).
- ٥٠) دور نواب السليمانية في المجلس النيابي العراقي (١٩٤٥ - ١٩٥٨)، دانانی: سالار عبدالكريم فندی الدوسکی، چاپخانهی خانی - دهۆك، سالی ٢٠٠٨، (٣٠٤ لاپه ره).
- ٥١) عبدالله گۆران، رائداً لحركة تجديد الشعر الكوردي، دانانی: كه مال غه مبار چاپخانهی خانی - دهۆك، سالی ٢٠٠٨، (٣٢٠ لاپه ره).
- ٥٢) وثائق بريطانية عن تشكيل دولة كردية مستقلة ١٩٢٤ - ١٩٢٧، دانانی: د. عبدالفتاح علی البوتانی، چاپخانهی خانی - دهۆك، سالی ٢٠٠٨، (٢٦٨ لاپه ره).
- ٥٣) سالنامهی ئەكادیمیای كوردی، ئاماده كردنی: پروفیسور د. وریا عومەر ئەمین. چاپخانهی حاجی هاشم - هه ولیتر، سالی ٢٠٠٩، (٥٦ لاپه ره).
- ٥٤) مه می و زینی، ئاماده كردنی: جاسمی جه لیل، دوكتور عیزه دین مسته فا ره سوول خستوویه تییه سه ر نووسینی كوردی عیراق و پیشه کیی بو نووسیوه و لپی كۆلیوه ته وه، چاپخانهی حاجی هاشم - هه ولیتر، سالی ٢٠٠٩، (١٦٨ لاپه ره).
- ٥٥) ههنگاویك له سه ر پێگه ی لیکۆلینه وهی (دیوانی سالم) دا، مه مه ده لی قه ره داغی، چاپخانهی حاجی هاشم - هه ولیتر، سالی ٢٠٠٩، (٨٠ لاپه ره).
- ٥٦) كه ره سه به تاله كان له روانگه ی تیوری ده سه لات و به ستنه وه ((شیوه زاری کرمانجی سه روو))، نووسینی: قیان سلیمان حاجی، چاپخانهی حاجی هاشم - هه ولیتر، سالی ٢٠٠٩، (٢١١ لاپه ره).
- ٥٧) هیز و ئاواز له دیالیکتی كوردی ژوو روودا، نووسینی: عه بدولو هه اب خالید موسا، چاپخانهی حاجی هاشم - هه ولیتر، سالی ٢٠٠٩، (١٤٦ لاپه ره).
- ٥٨) گه پنامه ی میترگولان، نووسینی: ره سوول ده رویش، چاپخانهی حاجی هاشم - هه ولیتر، سالی ٢٠٠٩، (١٧٦ لاپه ره).

- ٥٩) دۆخه كانی ژیره وه لای فیلمۆرو هندی لایه نی پسته سازی کوردی، ئاماده کردنی: یوسف شهریف سه عید، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێر، سالی ٢٠٠٩ (١٣٤ لاپه ره).
- ٦٠) هه ندی لایه نی ریزمانی ده سه لات و به ستنه وه (GB) له زمانی کوردیدا، ئاماده کردنی: د. سه باح په شید قادر، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێر، سالی ٢٠٠٩ (١٧٢ لاپه ره).
- ٦١) الحیاة الاجتماعية للکورد بین القرنین (٤ - ١٠هـ/١٥م)، دانانی: دکتۆره فائزه محمه مد عزه ت، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێر، سالی ٢٠٠٩، (٢٧٢ لاپه ره).
- ٦٢) العلاقات الإيرانية - السوفيتية ١٩٣٩ - ١٩٤٧، دانانی: نزار ایوب حسن الکولی، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێر، سالی ٢٠٠٩، (٢٩٠ لاپه ره).
- ٦٣) ببیلیۆگرافیا ی کوردناسی له سه رچاوه فه ره نسییه کاندای، د. نه جاتی عه بدوللا، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێر، سالی ٢٠٠٩، (٥٢٨).
- ٦٤) ببیلیۆگرافیا ی کوردناسی له سه رچاوه ئینگلیزییه کاندای، د. نه جاتی عه بدوللا، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێر، سالی ٢٠٠٩، (٤٤٨).
- ٦٥) امیر امراء کردستان (ابراهیم باشا الملی ١٨٤٥ - ١٩٠٨)، دانانی: أ. د. عبدالفتاح علی البوتانی - علی صالح المیرانی، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێر، سالی ٢٠٠٩، (١٦٠ لاپه ره).
- ٦٦) دیوانا مه لا محمه دی سه یدا، به هه فکار: سه ید جه لال نزامی، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێر، سالی ٢٠٠٩، (٨٨ لاپه ره).
- ٦٧) داستانی هه یاسی خاس و سولتان مه حموود، نووسینی: محمه د سالی سه عید، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێر، سالی ٢٠٠٩، (٣٢٦ لاپه ره).
- ٦٨) کیمیا ی ژینگه، پیسبوونی ئاووهه وا، پ. د. عه زیزه حمه د ئه مین، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێر، سالی ٢٠٠٩، (١٦٠ لاپه ره).
- ٦٩) گه شتنامه ی پوژولا بۆ کوردستان سالی ١٨٣٧، وه رگی پانی: د. نه جاتی عه بدوللا، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێر، سالی ٢٠٠٩، (١٩٨ لاپه ره).
- ٧٠) ریزمانی کوردی، وه رگی پانی: د. نه جاتی عه بدوللا، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولێر، سالی ٢٠٠٩، (١٤٤ لاپه ره).

- (٧١) بونیاتی زمان له شیعیری هاوچه رخی کوردیدا، دانانی: د. ئازاد ئەحمەد مه‌حمود، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر، سالی ٢٠٠٩ (٢٥٨ لاپه‌ره).
- (٧٢) الحركة الشيوعية في تقارير مديرية الامن العامة ١٩٥٩ - ١٩٦٢، نووسینی: د. عبدالفتاح علی البوتانی، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر، سالی ٢٠٠٩، (٢٨٨ لاپه‌ره).
- (٧٣) فه‌ره‌نگی سوڤیانه‌ی دیوانی (جزیری و مه‌حوی)، نووسینی: د. ئیبراهیم ئەحمەد شوان، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر، سالی ٢٠١٠، (٣٦٠ لاپه‌ره‌یه).
- (٧٤) چیڕۆکی منداڵان له ئەده‌بی کوردیدا (١٩٩١ - ٢٠٠٥)، دانانی: رازاو په‌شید سه‌بری، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر، سالی ٢٠١٠، (٢١٢ لاپه‌ره).
- (٧٥) هه‌ولێر له سه‌رده‌می ئەتابه‌گیاندا، نووسینی: پ. د. موحسین موحه‌مه‌د حوسین، عثمان علی قادر کردویه به کوردی، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر، سالی ٢٠١٠، (٤٧٣ لاپه‌ره).
- (٧٦) هه‌ورامان باشتر بناسین، نووسینی: مه‌مه‌د ره‌شیدی ئەمین، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر، سالی ٢٠١٠، (٩٦ لاپه‌ره).
- (٧٧) فه‌ره‌نگا کانی، نووسینی: مه‌مه‌د سالح پیندرۆیی (جگه‌ر سوژن)، چاپخانه‌ی سپیریژ - ده‌وک، سالی ٢٠١٠ (٦٣٩ لاپه‌ره).
- (٧٨) وشه‌نامه، نووسینی: جه‌مال حبیب الله (بێدار)، چاپخانه‌ی سپیریژ - ده‌وک، سالی ٢٠١٠ (١١٤٧ لاپه‌ره).
- (٧٩) ببیلیۆگرافیا‌ی ئەکادیمیای کوردی، ئاماده‌کردنی لیژنه‌ی ببیلیۆگرافیا‌ی ئەکادیمیای کوردی، چاپخانه‌ی سپیریژ - ده‌وک، سالی ٢٠١٠ (٤٠٠ لاپه‌ره).
- (٨٠) ئاسوورییه‌کانی باشووری کوردستان، نووسینی د. عه‌بدوڵلا غه‌فور، چاپخانه‌ی سپیریژ - ده‌وک، سالی ٢٠١٠ (٢٠٨ لاپه‌ره).
- (٨١) جوگرافیا‌ی ئابووری نه‌فت له کوردستاندا، چاپی سی‌یه‌م، نووسینی د. عه‌بدوڵلا غه‌فور، چاپخانه‌ی حاجی هاشم - هه‌ولێر، سالی ٢٠١٠ (٣٠٥ لاپه‌ره).
- (٨٢) فلسفه‌ العشق الإلهي في شعر الجزيري، تأليف محمد امين دوسكي، الطبعة الثانية، مطبعة سپیریژ - ده‌وک، سنة ٢٠١٠ (١٩٦) صفحه.

- ٩٦) دیوانا نه فعی، ساخکرن و به رهه فکرن ته حسین ئیبراهیم دۆسکی و مه سعود خالد گولی، چاپخانا سپیریژ/ دهۆک ٢٠١٠، ٢٦٠ لاپه ره.
- ٩٧) بنیاتی جۆره کانی رووداو له پۆمانی کوردی باشووری کوردستان، نووسینی ریزان عوسمان (خاله دۆه)، چاپخانه ی سپیریژ/ دهۆک ٢٠١٠، ٢٧٦ لاپه ره.
- ٩٨) تورک له بولگاریستان، کورد له تورکیا، نووسینی، عه زیز نه سین، وه رگیژان و ئاماده کردنی، به کر شوانی و سیروان په حیم، چاپخانه ی حاجی هاشم/ هه ولیژ ٢٠١٠، ١٤٠ لاپه ره.
- ٩٩) الدولة الأیوبیة وفق نظرية الدولة لابن خلدون، تألیف: د. حکیم عبدالرحمن البایری، مطبعة، حاجی هاشم/ أربیل ٢٠١٠، ٣٢٠ صفحه.
- ١٠٠) فه رهه نگی پزیشکی، دانانی د. جه مال ره شهید، چاپخانه ی حاجی هاشم، هه ولیژ ٢٠١٠، به رگی یه که م ٨٤٠ لاپه ره.
- ١٠١) فه رهه نگی پزیشکی، دانانی د. جه مال ره شهید، چاپخانه ی حاجی هاشم، هه ولیژ ٢٠١٠، به رگی دووه م ٧٩٦ لاپه ره.
- ١٠٢) فه رهه نگی پزیشکی، دانانی د. جه مال ره شهید، چاپخانه ی حاجی هاشم، هه ولیژ ٢٠١٠، به رگی سییه م ٦٨٠ لاپه ره.
- ١٠٣) راسپارده کانی کۆنفرانسی به ره و پینووسیکی یه کگرتووی کوردی، ئاماده کردنی: لیژنه ی زاراوه له ئه کادیمیای کوردی، هه ولیژ سالی ٢٠١٠، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولیژ، (٦٤) لاپه ره.
- ١٠٤) رۆژنامه نووسی پرۆفیشنال و ئیتیکی رۆژنامه وانی، نووسینی: محمه د سالح پیندرۆبی (جگه رسۆن)، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولیژ، ٢٠١٠، (١٨٤) لاپه ره.
- ١٠٥) په وتی نوێکردنه وه ی شیعری کوردی له باشووری کوردستان له سالانی (١٩٨٠-١٩٩١) دا، نووسینی: د. حوسین غازی کاک ئه مین گه لاله یی، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولیژ، سالی ٢٠١٠، (٢٣٥) لاپه ره.
- ١٠٦) فه رهه نگی میدیا (کوردی- کوردی)، به رگی یه که م، نووسینی: د. ئه وپه رحمانی حاجی مارف، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولیژ، سالی ٢٠١٠، (٢٨٩) لاپه ره.
- ١٠٧) لایه نه په وانبیزییه کان له شیعری کلاسیکی کوردیدا، نووسینی: د. ئیدریس عه بدوللا مسته فا، چاپخانه ی حاجی هاشم - هه ولیژ، سالی ٢٠١١، (٤٢٥) لاپه ره.

- ١١٨) الكورد في جيش الدولة المملوكية البحرية، المؤلف: عزت سليمان حسين، مطبعة الحاج هاشم - اربيل، سنة ٢٠١١، (٢٠٠) صفحة.
- ١١٩) قصائد كردية مترجمة ومقالات نقدية، ترجمة وتقديم: كمال حسين غمبار، مطبعة الحاج هاشم - اربيل، سنة ٢٠١١، (٤٢٤) صفحة.
- ١٢٠) ئيزدياتى (جڭاك، سه مبول، ريتووهل و ميت)، نووسهر: د. خاننا ئومه رخالى، چاپى دووهم، چاپخانهى حاجى هاشم - ههولير سالى ٢٠١١، (١٩٨) لاپه ره.
- ١٢١) گهشتيك به كارگهى جولايى دا، نووسينى: عهبدوللا سه مه دى، چاپخانهى حاجى هاشم - ههولير، سالى ٢٠١١، (١٢٢) لاپه ره.
- ١٢٢) فهرهنگى ناهيد، نووسينى: محهمه د ناهيد، چاپخانهى حاجى هاشم - ههولير، سالى ٢٠١١، (٨٢٦) لاپه ره.
- ١٢٣) دراسة في أدب الفولكلور الكردي، الدكتور عزالدين مصطفى رسول، الطبعة الثانية، مطبعة الحاج هاشم - اربيل، سنة ٢٠١١، (١٧٦) صفحة.
- ١٢٤) زمانه وانى، پرؤفيسور د. محمد معروف فتاح، چاپخانهى حاجى هاشم - ههولير، سالى ٢٠١١، (٢٤٤) لاپه ره.
- ١٢٥) ئوسمان سه برى و ئاليهك ژ سه ربؤرا وى يا ئه ده بى، نووسينى: كوڤان خانكى، چاپخانهى حاجى هاشم - ههولير، سالى ٢٠١١، (٣٣٦) لاپه ره.
- ١٢٦) بيبليوگرافياى كوردناسى: كورد و كوردستان له سه رچاوه پووسيه كاندا، نووسهر: ژ.س. موسائيليان، وه رگيپرانى له پووسيه وه: د. ئه فراسيا وه ورامى، چاپخانهى حاجى هاشم - ههولير، سالى ٢٠١١، (٨٢٦) لاپه ره.
- ١٢٧) شعر و په خشانى سواره، ليكدانه وه و شيكردنه وهى به ره مه كانى سواره، كوكردنه وه و ئاماده كردنى: محهمه د به ره وه، چاپخانهى حاجى هاشم - ههولير، سالى ٢٠١١، (٤٠٦) لاپه ره.
- ١٢٨) كه ركوك يه كه مين شارى كوردستان، نووسينى: د. صديق بؤره كه بى، چاپخانهى حاجى هاشم - ههولير، سالى ٢٠١١، (١٢٠) لاپه ره.
- ١٢٩) كورد ليكولينه وه يهك له كولتوورى ماددى سه رده مدا، نووسينى: د. عهبدوللا غه فور، چاپخانهى حاجى هاشم - ههولير، سالى ٢٠١١، (٣١٩) لاپه ره.
- ١٣٠) ژيانى كورده وارى، حه ميد ره شاش، چاپخانهى حاجى هاشم - ههولير، سالى ٢٠١١، (٢١٨) لاپه ره.

لهبلاوگراوه کانی نه کادیمیای کوردی
شهولیر ۲۰۱۱